

Regeringens proposition

1977/78: 91

om radions och televisionens fortsatta verksamhet m. m.;

beslutad den 16 februari 1978.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

JAN-ERIK WIKSTRÖM

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen behandlas radions och televisionens organisation och inriktning under perioden fram t. o. m. budgetåret 1985/86. Förslagen utgår från den grundsyn om radio och TV i allmänhetens tjänst som präglar gällande avtal mellan staten och Sveriges Radio. Detta innebär att radio- och TV-verksamheten på samma sätt som f. n. skall garanteras en fri och i publicistiskt avseende oberoende ställning.

F. n. är Sveriges Radio, som handhar den allmänna riksprogramproduktionen i radio och TV, också moderbolag i en koncern i vilken även Sveriges Lokalradio och Sveriges Utbildningsradio ingår. Förslaget till ny organisation innebär i sammanfattning följande. Två nya programföretag, ett för TV och ett för riksradio bildas. Jämte Sveriges Lokalradio och Sveriges Utbildningsradio skall dessa bolag ingå i en koncern som leds av ett moderbolag. Moderbolagets funktioner inskränks till sådana uppgifter som medelsfördelning och fördelning av sändningstider mellan dotterföretagen och därmed sammanhängande uppgifter beträffande gemensam planering för hela koncernen. För utformningen av programverksamheten skall dotterföretagen ha ansvaret.

Det nya programföretaget för TV bör enligt förslaget bestå av de två programenheterna (TV 1 och TV 2) samt delar av den nuvarande teknikavdelningen inom Sveriges Radio. Företaget leds av en chef och de båda programenheternas ledning föreslås självständigt svara för programverksamheten. Riksradioföretaget föreslås bestå av den nuvarande ljudradioenheten inom Sveriges Radio, delar av Sveriges Radios teknikavdelning samt utlandsprogramenheten.

Sveriges Radios nuvarande distriktsorganisation, som är gemensam för

radio och TV, bör enligt förslaget delas upp på de två nya bolagen för TV resp. riksradio. Vid bedömningen av hur radions distriktsorganisation skall utformas har utgångspunkten varit att samarbete skall kunna ske med lokalradion. I stället för att som f. n. sprida resurserna över hela landet bör riksradion därför överväga att koncentrera de egna regionala produktionsresurserna till ett mindre antal orter. Härigenom skapas bättre förutsättningar för ett allsidigt utbud i riksradion från olika delar av landet. För televisionen föreslås en uppdelning av landet i elva distrikt. Såväl riksradions redaktioner utanför Stockholm som TV-distrikten bör enligt propositionen få ökat inflytande över programsättning o. d.

Dotterföretagen i den nya koncernen bör enligt propositionen i sin helhet ägas av moderbolaget. För moderbolaget förutsätts samma ägarsammansättning som för Sveriges Radio, dvs. att 60% av aktiekapitalet ägs av folkrörelserna och 20% av vardera pressen och näringslivet.

I propositionen behandlas vissa programfrågor. Radions och televisionens kulturansvar föreslås bli starkare markerat i de nya avtalen om programverksamheten. Nuvarande system med två i programsättningen självständiga TV-kanaler skall bestå. Sändningstiden i riksprogrammen bör enligt förslaget ligga kvar på ungefär nuvarande nivå. Som ett viktigt mål för programverksamheten anges att åstadkomma kvalitetsförbättringar. Kravet på opartiskhet och saklighet i programverksamheten understryks, liksom betydelsen av att förutsättningar skapas för en omfattande frilansmedverkan. Vidare framhålls skyldigheten för programföretagen att tillgodose de särskilda behov som handikappade samt språkliga och etniska minoriteter kan ha. I propositionen behandlas också de principer som bör gälla för framställningen av våld i radio och TV. Stor restriktivitet bör tillämpas i fråga om det s. k. underhållningsvåldet.

Vikten av att programföretagen uppehåller olika slag av kontakter men sin publik understryks.

I propositionen föreslås ett system för kompensation för kostnadsökningar av automatisk natur. Syftet är att förbättra planeringsmöjligheterna inom radio- och TV-verksamheten.

Radionämnden föreslås få en stärkt organisation genom att en tjänst som direktör inrättas vid nämnden. Direktören skall enligt förslaget kunna besluta bl. a. i vissa granskningsfrågor. Radionämndens granskningsuppdrag bör enligt förslaget inte ändras i förhållande till vad som gäller f. n. Däremot bör nämnden få vidgade befogenheter när det gäller frågor rörande genmäle och beriktigande.

Riktigheter anges för radio- och TV-verksamhetens utbyggnad under perioden. Andelen regionalt producerade program i riksradio och TV kommer att öka. Lokalradion kommer att få ett resurstillskott. Regionala TV-sändningar kommer att byggas ut över hela landet.

Försöksverksamheten med s. k. närradio och när-TV bör sätta i gång i anslutning till en parlamentarisk utredning av frågan.

Den allmänna mottagaravgiften föreslås höjd fr. o. m. den 1 juli 1978 med 60 kr. till 340 kr. per år. Tilläggsavgiften för färg-TV föreslås höjd med 20 kr. till 140 per år.

De angivna organisationsförändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 1979. Vad som i övrigt föreslås bör enligt propositionen gälla redan fr. o. m. nästa budgetår. För perioden den 1 juli 1978–30 juni 1979 bör ett avtal träffas med Sveriges Radio i vilket bl. a. föreskrivs att bolaget skall genomföra den av regering och riksdag beslutade omorganisationen. De avtal som träffas med de nya programföretagen och med Sveriges Lokalradio och Sveriges Utbildningsradio för tiden efter den 1 juli 1979 bör gälla i sju år.

1 Förslag till

Lag om ändring i radiolagen (1966: 755)

Härigenom föreskrivs at 3, 5, 6, 7, 10 och 11 §§ radiolagen (1966: 755)¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Mottagare får innehas och användas av var och en.

Regeringen förordnar efter riksdagens hörande om avgift för innehav av mottagare. Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer äger meddela närmare föreskrifter om sådan avgift och ordningsföreskrifter för användning av mottagare.

Regeringen äger meddela föreskrifter till skydd för telehemlighet.

Föreslagen lydelse

3 §²

Mottagare får innehas och användas av var och en. *Om avgift för innehav av mottagare finnas bestämmelser i lagen (1978:000) om avgift för innehav av televisionsmottagare.*

Den som i mottagare har avlyssnat telefonsamtal, telegram eller annat telemeddelande får ej obehörigen föra detta vidare.

Anordning som automatiskt registrerar innehållet i radio- eller trådsändning, får användas tillsammans med mottagaren endast om regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer medger det i särskilt fall. Sådant medgivande krävs dock ej om registreringen avser sändning som uppenbarligen är avsedd för allmänheten.

Bestämmelserna i denna para-

¹ Lagen omtryckt 1972: 240.

² Senaste lydelse 1975:128.

Nuvarande lydelse

Det aktiebolag som regeringen bestämmer äger med ensamrätt avgöra vilka radioprogram som skola förekomma i rundradiosändning från sändare här i riket.

Regeringen får bestämma att det aktiebolag som avses i första stycket får överlåta på ett dotterbolag att med ensamrätt avgöra vilka ljudradioprogram som skola förekomma i lokal rundradiosändning från sändare här i riket. För sådan överlåtelse skall gälla de villkor som fastställas genom avtal mellan regeringen och moderbolaget.

Det aktiebolag som avses i första stycket får i övrigt ej överlåta sin rätt enligt sagda stycke helt eller delvis utan medgivande av regeringen. Detsamma gäller dotterbolaget i fråga om den rätt som enligt andra stycket tillkommer detta.

Föreslagen lydelse

graf om mottagare avse även återgivningsanordning som är ansluten till mottagaren. Bestämmelserna i paragrafen gälla ej navigeringsmottagare.

5 §^a

De företag som regeringen bestämmer (programföretag) ha rätt att sända radioprogram i rundradiosändning från sändare här i landet.

Varje programföretag avgör ensamt vilka radioprogram som skola förekomma i rundradiosändning som företaget anordnar. Härvid skall programföretaget iakttaga bestämmelserna i 6 § och 7 § andra stycket.

Radioprogram i rundradiosändning som har upptagits trådlöst på centralantennanläggning får utan särskilt tillstånd sändas vidare till mottagare inom fastighet som är ansluten till anläggningen.

Om rätt att sända program i vissa lokala rundradiosändningar finnas föreskrifter i lagen (1978:000) om försöksverksamhet med närradio.

³ Senaste lydelse 1975: 218.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §¹

Ensamrätten enligt 5 § skall utövas opartiskt och sakligt.

Programföretags rätt enligt 5 § första och andra styckena skall utövas opartiskt och sakligt. Därvid skall beaktas att en vidsträckt yttrandefrihet och informationsfrihet skall råda i rundradion.

Programföretag skall i programverksamheten hävda det demokratiska statsskickets grundidéer samt principen om alla människors lika värde och den enskilda människans frihet och värdighet.

Ensamrätten skall i övrigt utövas efter riktlinjer som fastställas genom avtal mellan regeringen och det aktiebolag som avses i 5 § första stycket.

För programföretag skall i övrigt gälla vad som föreskrives i avtal mellan regeringen och företaget. I sådant avtal får som villkor för rätt att sända radioprogram enligt 5 § första stycket intagas

1. föreskrift om skyldighet att sända berättigande och genmäle,

2. föreskrift till skydd för enskilds privatliv,

3. föreskrift om förbud mot kommersiell reklam eller mot program som bekostas av annan än programföretag.

4. föreskrift om skyldighet att på begäran av myndighet sända meddelande till allmänheten och

5. föreskrift om skyldighet att sända redogörelse som avses i 7 § andra stycket.

7 §

För granskning av radioprogram som förekommit i rundradiosändning finnes radionämnden. Regeringen meddelar närmare bestämmelser om nämndens verksamhet.

Om det föreskrives i avtalet mellan regeringen och programföretag skall programföretaget sända redogörelse för beslut av radionämnden, vari programföretaget förklarats ha brutit mot bestämmelser i denna lag eller i avtalet mellan regeringen och programföretaget.

¹ Senaste lydelse 1975: 218.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 §⁵

Till böter eller fängelse i högst ett år dömes den som

1. innehar eller använder radiosändare utan att ha tillstånd enligt 2 § första stycket eller använder radiosändare i strid mot villkor som föreskrivits vid meddelande av sådant tillstånd,

2. innehar ofullständig radiosändare eller byggsats för tillverkning av radiosändare utan att ha erhållit tillstånd enligt 2 § första stycket,

3. uppsåtligen eller av oaktsamhet överläter eller upplåter radiosändare, ofullständig radiosändare eller byggsats för tillverkning av radiosändare i strid mot bestämmelsen i 2 § tredje stycket,

4. driver verksamhet i strid mot bestämmelserna i 5 §, eller 4. sänder radioprogram i rundradiosändning utan att inneha tillstånd till sådan sändning, eller

5. bryter mot föreskrift som meddelats med stöd av 4 § andra stycket om det ej är fråga om radiosändare eller mottagare på örlogsfartyg, militärt luftfartyg eller militärt motorfordon.

Sändare som använts såsom hjälpmedel vid brott enligt första stycket 4 och radiosändare, ofullständig radiosändare eller byggsats för tillverkning av radiosändare som varit föremål för brott enligt första stycket 1, 2 eller 3 kan förklaras förverkad. Bestämmelserna i 36 kap. brottsbalken äga därvid tillämpning.

Om ansvar för den som bryter mot 2 § andra stycket finns bestämmelser i lagen (1960: 418) om straff för varusmuggling.

11 §

Till böter dömes den som

1. underlåter att fullgöra anmälningsskyldighet som avses i 9 § första eller andra stycket, eller

2. uppsåtligen eller av oaktsamhet lämnar ofullständig eller oriktig uppgift i anmälan som avses i 9 § första eller andra stycket, om ej gärningen är belagd med straff i brottsbalken.

Till böter, högst femhundra kronor, dömes den som vid fullgörande av uppgiftsskyldighet som avses i 9 § tredje stycket uppsåtligen eller av oaktsamhet lämnar oriktig uppgift, om ej gärningen är belagd med straff i brottsbalken.

Till böter, högst femhundra kronor, dömes den som bryter mot föreskrifterna i 3 § andra eller tredje stycket. Detsamma gäller den som vid fullgörande av uppgiftsskyldighet som avses i 9 § tredje stycket uppsåtligen eller av oaktsamhet lämnar oriktig uppgift, om ej gärningen är belagd med straff i brottsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1978.

⁵ Senaste lydelse 1975: 242.

2 Förslag till Lag om ändring i radioansvarighetslagen (1966: 756)

Härigenom föreskrivs att 1 § radioansvarighetslagen (1966: 756) skall ha nedan angivna lydelse.

1 §¹

Nuvarande lydelse

Denna lag gäller yttrandefriheten i ljudradio- och televisionsprogram (radioprogram) som svenskt programföretag äger anordna med ensamrätt.

Föreslagen lydelse

Denna lag gäller yttrandefriheten i ljudradio- och televisionsprogram (radioprogram) som svenskt programföretag får sända med stöd av 5 § första stycket radiolagen (1966: 755).

Bestämmelsen i 5 § andra stycket är tillämplig även på meddelande för offentliggörande i program som anordnas av utländskt programföretag samt anskaffande av uppgifter och underrättelser för sådant offentliggörande. Bestämmelserna i 2 § första stycket samt 4, 5 och 7–9 a §§ äro ej tillämpliga på program eller del av program som består i direktsändning av dagshändelse eller av sådan gudstjänst eller offentlig tillställning som anordnas av annan än programföretaget.

I frågor, som ej behandlas i denna lag eller i bestämmelse som meddelats med stöd av lagen gäller vad som föreskrives i annan författning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1978.

3 Förslag till Lag om avgift för innehav av televisionsmottagare

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Den som innehar mottagare som är avsedd för mottagning av bildsändning med eller utan ljud (televisionsmottagare) skall erlägga allmän mottagaravgift med 85 kronor per kalenderkvartal. Är mottagaren avsedd för färgmottagning av bildsändning med eller utan ljud skall innehavaren dessutom erlägga tilläggsavgift med 35 kronor per kalenderkvartal.

Skall avgift första gången erläggas under löpande avgiftsperiod, skall avgiften sättas ned till det belopp som svarar mot antalet kvarvarande dagar av perioden.

Avgift erläggs till myndighet som regeringen bestämmer.

2 § Innehav av televisionsmottagare skall anmälas till myndighet som avses i 1 § tredje stycket. Myndigheten får medge undantag från anmälningsskyldigheten.

3 § Avgift som har erlagts för televisionsmottagare gäller även annan televisionsmottagare, om mottagarna

1. är avsedda att användas i innehavarens hushåll av honom själv, hans familj, annan medlem av hushållet eller inneboende som är helt i hushållets kost,

2. är avsedda för försäljning eller demonstration och förvaras på samma försäljnings- eller demonstrationsställe,

¹ Senaste lydelse 1977:1018.

3. innehas inom sjukhus, vårdanstalt, ålderdomshem eller liknande inrättning och är avsedda att användas av dem som vårdas där,

4. innehas i hotell- eller pensionatsrörelse och är avsedda att användas av tillfälliga gäster eller

5. innehas av läroanstalt och är avsedda att användas för undervisningen.

Avgift som har erlagts för televisionsmottagare gäller även annan sådan mottagare som är avsedd att användas i motorfordon, om fordonet är registrerat på den som har erlagt avgiften, medlem av hans familj eller annan medlem av hans hushåll och icke huvudsakligen används i yrkesmässig trafik.

Avgift som har erlagts för televisionsmottagare, vilken används inom lägenhet som är avsedd för annat ändamål än bostad och disponeras av den som innehar mottagaren, gäller även ytterligare nio sådana mottagare inom lägenheten, i den mån föreskrift i första stycket ej är tillämplig. För varje påbörjad följande grupp om tio mottagare utgår avgift såsom för en mottagare.

4 § Avgift utgår inte för televisionsmottagare som

1. myndighet som avses i 1 § tredje stycket icke hänför till mottagare för rundradiosändning,

2. innehas av staten,

3. innehas av tjänsteman vid utländsk beskickning eller lönat konsulat, om utrikesdepartementet bestämmer det,

4. har förts in i riket för tillfälligt bruk och är tullfri,

5. innehas på prov under högst 15 dagar, eller

6. efter anmälan till myndighet som avses i 1 § tredje stycket har blivit nedmonterad, inpackad och undanställd eller på annat sätt försatt ur brukbart skick.

5 § Föreskrift om mottagare i denna lag avser även återgivningsanordning som är ansluten till mottagaren.

Föreskrifterna i denna lag gäller ej navigeringsmottagare.

6 § Den som bryter mot 2 § eller mot föreskrift som har meddelats med stöd av denna lag dömes till böter, högst femhundra kronor.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1978.

Genom lagen upphävs förordningen (1967: 447) om mottagare för radiosändning eller trådsändning.

4 Förslag till

Lag om försöksverksamhet med närradio

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Försöksverksamhet med sändning av radioprogram i lokalt begränsade rundradiosändningar (närradio) får äga rum under tiden intill den 30 juni 1981. Verksamheten får avse radio- och trådsändning av ljudradioprogram och trådsändning av televisionsprogram.

I denna lag förstås med radiosändning, trådsändning, rundradiosändning och radioprogram detsamma som i radiolagen (1966: 755).

2 § Närradio får inte sändas utan tillstånd av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

3 § Tillstånd att under försöksverksamheten sända närradio kan ges till sådan lokal sammanslutning som är juridisk person och som bedriver ide-

ell. politisk, facklig eller religiös verksamhet inom det område till vilket sändningen skall riktas.

4 § Tillstånd att sända närradio får ej meddelas innan sökanden har anmält vem som har utsetts till programutgivare enligt lagen (1978:000) om ansvarighet i försöksverksamhet med närradio.

Tillstånd till trådsändning av närradio får meddelas endast om sökanden visar att ägaren eller brukaren av den centralantennanläggning, som skall brukas för trådsändningen, skriftligen har förpliktat sig att upplåta anläggningen till varje sökande som av regeringen eller myndighet som avses i 2 § kan komma att meddelas tillstånd att sända närradio över anläggningen. Tillstånd skall meddelas under villkor att den angivna förpliktelsen gäller.

5 § Tillstånd skall förenas med de villkor som krävs för sändningen. Villkoren kan avse under vilken tid sändning får äga rum samt placeringen, frekvensen och effekten hos sändaren.

Vid fördelningen av tillstånd får hänsyn tagas till det behov av ämnesmässig allsidighet och geografisk spridning av försöksverksamheten som kan finnas för att syftet med försöksverksamheten skall uppnås.

6 § För närradion gäller inte 6 och 7 §§ radiolagen (1966:755).

7 § Sammanslutningen får inte mot vederlag medge kommersiell reklam i närradio. Sammanslutningen får ej heller sända reklam som avser egen kommersiell verksamhet.

Sändning får ej till någon del bekostas med medel eller annan egendom som utan vederlag har ställts till sammanslutningens förfogande enbart för att möjliggöra sändning av visst radioprogram eller vissa slag av radioprogram.

8 § Tillstånd att sända närradio får återkallas, om

1. den sammanslutning som har fått tillståndet bryter mot denna lag eller mot villkor som avses i 4 § andra stycket eller 5 § första stycket, eller

2. program sänds trots att varken behörig programutgivare eller ersättare för programutgivare enligt lagen (1978:000) om ansvarighet i försöksverksamhet med närradio finns eller trots att anmälan om vem som är utsedd till programutgivare eller ersättare inte har gjorts.

9 § Den som bryter mot föreskrift som meddelats med stöd av denna lag dömes till böter.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1978.

UTBILDNINGSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1978-02-16

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Bohman, Ahlmark, Romanus, Turesson, Gustavsson, Mogård, Olsson, Åsling, Söder, Troedsson, Mundebo, Krönmark, Burenstam Linder, Wikström, Johansson, Friggebo

Föredragande: statsrådet Wikström

Proposition om radions och televisionens fortsatta verksamhet m. m.

Föredraganden anför.

I prop. 1977/78:100 (bil. 12 s. 94, 553, 653 och 654) har regeringen föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1978/79 preliminärt beräkna

till *Viss beredskapsutrustning m. m. för Sveriges Radio* ett reservationsanslag av 1 100 000 kr.,

till *Sveriges Utbildningsradio aktiebolag* ett anslag av 60 493 000 kr.,

till *Televisions- och ljudradioanläggningar* ett investeringsanslag av 54 400 000 kr. och

till *Vissa byggnadsarbeten för Sveriges Radio* ett investeringsanslag av 1 000 kr.

Jag vill nu ta upp dessa och andra frågor rörande radio- och TV-verksamheten.

1 Inledning

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 30 mars 1973 tillkallades utredningen (U 1973: 04) rörande radionämndens organisation m. m.¹ Utredningen avlämnade i december 1975 betänkandet (Ds U 1974: 7) Radionämnden – breddad granskning och ny organisation.

Över betänkandet har efter remiss yttranden avgetts av justitiekanslern (JK), statskontoret, marknadsdomstolen, konsumentombudsmannen (KO), massmedieutredningen (Ju 1970: 59), radioutredningen (U 1974: 08), Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (Klys), Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Stiftelsen allmänhetens pressombudsman (PO), Pressens opinionsnämnd, Folkbildningsförbundet och Sveriges Radio aktiebolag.

Härutöver har skrivelser kommit in från Pressens samarbetsnämnd (i vilken ingår Publicistklubben, Svenska journalistförbundet samt Svenska tidningsutgivareföreningen) och Sveriges dramatikerförbund.

Med stöd av regeringens bemyndigande den 7 juni 1974 tillkallades radioutredningen (U 1974: 08) för att utreda radions och televisionens fortsatta utveckling². Utredningen avlämnade i april 1977 betänkandet (SOU 1977: 19) Radio och TV 1978–1985.

Över betänkandet har efter remiss yttranden avgetts av JK, hovrätten över Skåne och Blekinge, överbefälhavaren (ÖB), civilförsvarsstyrelsen, beredskapsnämnden för psykologiskt försvar, socialstyrelsen, televerket, statskontoret, byggnadsstyrelsen, riksrevisionsverket (RRV), nämnden för samhällsinformation, statens kulturråd, regionmusiken, statens biografbyrå, radionämnden, riksarkivet – efter hörande av ett antal landsarkiv –, statens ungdomsråd som hört barnfilmrådet, skolöverstyrelsen (SÖ), universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) – som har bifogat yttranden av bl. a. dramatiska institutet –, forskningsrådsnämnden, statens humanistiskt-samhällsvetenskapliga forskningsråd, statens medicinska forskningsråd, konsumentverket med konsumentombudsmannen, arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), statens invandrarverk, statens industriverk, statens delegation för rymdverksamhet, samtliga länsstyrelser – efter hörande av vissa kommuner, landsting och andra instanser –, jämställdhetskommittén (Ju 1976: 08), stiftelseutredningen (Ju 1975: 01), upphovsrättsutredningen (Ju 1976: 02), organisationskommittén (U 1970: 60) för högre musikutbildning (OMUS) och videogramutredningen (U 1977: 05).

Vidare har yttranden avgetts av Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, svenska unescorådet, Kungl. teatern aktiebolag (Operan), Kungl. dramatiska teatern aktiebolag (Dramatiska teatern), Svenska riks-

¹ Regeringsrådet Bengt Wieslander, utredningsman.

² Dåvarande departementsrådet Leif Andersson, ordförande (t. o. m. den 31 mars 1975), universitetskanslern Hans Löwbeer, ordförande (fr. o. m. den 1 april 1975), riksdagsledamöterna Anders Björck och Barbro Engman, förlagschefen Anders Ferm, riksdagsledamöterna Ingemar Leander, Kjell A. Mattsson och Björn Molin.

teatern, Stiftelsen Riksställningar, Stiftelsen Svenska filminstitutet, Stiftelsen Svenska institutet, Akademien för de fria konsterna, Musikaliska akademien, Sveriges Radio aktiebolag, Sveriges Lokalradio aktiebolag, Sveriges Utbildningsradio aktiebolag, Folkets husföreningarnas riksorganisation, Kooperativa förbundet (KF), Kooperativa kvinnogillesförbundet, LO, Lantbrukarnas riksförbund (LRF), Svenska kyrkans centralråd gemensamt med Sveriges frikyrkoråd, Centralorganisationen SACO/SR (SACO/SR), Sveriges nykterhetssällskaps representantförsamling, Sveriges riksidrottsförbund, TCO, Föreningen Sveriges filmproducenter, Svenska handelskammarförbundet, Svenska bankföreningen, SAF gemensamt med Sveriges grossistförbund, Sveriges hantverks- och industriorganisation (SHIO) och Sveriges industriförbund, Sveriges köpmannaförbund, Sveriges radiohandlares riksförbund gemensamt med Sveriges radiolieferantörer, Moderata ungdomsförbundet (MUF), Folkpartiets ungdomsförbund (FPU), Centerns ungdomsförbund (CUF), Moderata kvinnoförbundet, Folkpartiets kvinnoförbund, Centerns kvinnoförbund, Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund, Svenska kvinnors vänsterförbund, Arbetarnas bildningsförbund (ABF), Tjänstemännens bildningsverksamhet (TBV), Sveriges kyrkliga studieförbund, Frikyrkliga studieförbundet, IOGT-NTO gemensamt med Riksföreningen Våra Gårdar, Verdandi, Rädda barnens riksförbund, Riksförbundet Hem och Skola, Sveriges folkpensionärers riksförbund, Svenska samernas riksförbund, Svenska tidningsutgivareföreningen, Tidningarnas telegrambyrå (TT), Pressens samarbetsnämnd, Pressens opinionsnämnd, Föreningen Norden, Riksförbundet Finska föreningar i Sverige, Jugoslaviska invandrades riksförbund, De handikappades riksförbund (DHR), Handikappförbundens centralkommitté (HCK), Synskadades riksförbund (SRF), Hörselfrämjandets riksförbund, Sveriges dövas riksförbund, Klys, Sveriges författarförbund, Svenska journalistförbundet, Konstnärernas riksorganisation (KRO), Föreningen Svenska tecknare, Svenska fotografernas förbund, Föreningen Svenska tonsättare, Föreningen Svenska populärauktörer (SKAP), Svenska musikerförbundet, Svenska danspedagogförbundet, Föreningen Sveriges konsthantverkare och industriformgivare, Svenska teaterförbundet, Svenska artisters och musikers intresseorganisation (SAMI), Svenska tonsättares internationella musikbyrå (STIM), Sveriges biografägareförbund, Sveriges orkesterföreningars riksförbund, Riksförbundet Sveriges amatörorkestrar, Sveriges spelmäns riksförbund, Svenska jazzriksförbundet, Samarbetsrådet för Sveriges körer – KÖRSAM, Kontaktnätet – riksförbundet för icke-kommersiell kultur, Svenska ungdomsringen för bygdekultur och Stiftelsen Institutet för rikskonserter.

Härutöver har skrivelser kommit in från Norrbottens journalistförening, Kulturarbetarnas socialdemokratiska förening, Jönköpings kommun, Svenska civilekonomföreningen, Lewi Pethrus stiftelse för filantropisk verksamhet, Filadelfiaförsamlingen i Stockholm, AntiStatRadio, Umeå kommun, Örnsköldsviks Vita Bands förening, Ibra Radio, Kristen Demo-

kratisk Samling (KDS), Motormännens riksförbund, Svenska annonsörers förening, Filadelfiaförsamlingen i Bergeforsen, Journalistklubben vid Sveriges Radio/Radio Malmöhus i Malmö, Nykterhetsrörelsens bildningsverksamhet (NBV), Nykterhetsrörelsens landsförbund, Fredrika Bremerförbundet, Vita Bandet i Helgum, Aktionsgruppen Barn och Våld, Drakfilm AB m. fl., Unga Örnars riksförbund, FPK-kommittén i Hagfors, Sveriges Blåbandsförbund, Föreningen Sveriges jazzmusiker, Motorförarnas helnykterhetsförbund (MHF), Demokratisk Aktion, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI), Sveriges förskollärares riksförbund, Västerbottens läns landsting, Södertälje kommun, Finlandssvenskarnas riksförbund, Sveriges Radios tjänstemannaklubb, Västerbottens läns landsting, Umeå universitet, Finspångs moderata kommunkrets, Kalmar kyrkobödrakår, Sollenbrunnsguppen, Medborgarrättsrörelsen samt enskilda personer.

2 Radio- och TV-verksamhetens nuvarande organisation och omfattning

2.1 Inledning

I det följande används *rundradioverksamhet*¹ som en sammanfattande benämning på produktion och sändning av ljudradio- och TV-program avsedda att mottas direkt av allmänheten.

Gällande riktlinjer för rundradioverksamheten lades fast av regering och riksdag år 1966 (prop. 1966:136, SU 1966:163, rskr 1966:388). En viktig komplettering av dessa riktlinjer gjordes åren 1975 och 1976 genom regeringens och riksdagens beslut angående lokalradio (prop. 1975:13, KrU 1975:6, rskr 1975:82) och utbildningsprogramverksamhet (prop. 1975/76:110, UbU 1976/77:8, rskr 1976/77:46).

Verksamheten regleras genom radiolagen (1966:755, omtryckt 1972:240, ändrad senast 1975:242), radioansvarighetslagen (1966:756, ändrad 1977:1018), förordningen (1967:226) om tillämpningen av radioansvarighetslagen (ändrad senast 1976:848) samt förordningen (1967:449) med instruktion för radionämnden (ändrad senast 1976:847). I anslutning till regeringens och riksdagens ställningstaganden åren 1966, 1975 och 1977 har vidare avtal träffats mellan staten och Sveriges Radio aktiebolag angående programverksamheten.

¹ I gällande lagar och i förslagen till lagändringar förstås med *radioprogram* såväl ljudradio- som televisionsprogram (TV-program). I den följande framställningen används dock begreppen *ljudradio* och *radio* synonymt. Med *riksradio*, *lokalradio* och *särskild ljudradio*, som också benämns *närradio*, avses således olika former av ljudradioverksamhet. På samma sätt avser *riks-TV*, *regional-TV* och *när-TV* olika former av televisionsverksamhet. Begreppet *radio- och TV-verksamhet*, slutligen, används synonymt med *rundradioverksamhet*.

2.2 Radiolagen

Radiolagen föreskriver bl. a. att det aktiebolag som regeringen bestämmer äger med ensamrätt avgöra vilka radioprogram som skall förekomma i rundradiosändning från sändare här i riket. Genom ändring i lagen år 1975 kan detta aktiebolag i sin tur överlåta på ett dotterbolag att med ensamrätt avgöra vilka ljudradioprogram som skall förekomma i lokal rundradiosändning.

Ensamrätten skall utövas opartiskt och sakligt. Förhandsgranskning av rundradioprogram får inte förekomma. Efterhandsgranskning sker genom radionämndens försorg. Någon styrning av programmen från regeringens eller riksdagens sida får sålunda inte förekomma.

Regeringen beslutar efter riksdagens hörande om avgifter för innehav av mottagare.

2.3 Radioansvarighetslagen

Yttrandefrihetsfrågorna i rundradion regleras i radioansvarighetslagen. Yttrandefrihetsbrott i radioprogram skall enligt denna bedömas på samma sätt som tryckfrihetsbrott. För varje program skall finnas en programutgivare, som är i princip ansvarig för yttrandefrihetsbrott i programmet och också – jämte programföretaget – har eventuell skadeståndsskyldighet. Mål om yttrandefrihetsbrott i radioprogram upptas vid allmän domstol och behandlas på samma sätt som tryckfrihetsmål.

2.4 Avtalet mellan staten och Sveriges Radio

Enligt radiolagen skall det aktiebolag som erhållit ensamrätten att sända radioprogram träffa ett avtal med staten som närmare reglerar hur sändningsrätten skall utövas.

Det nuvarande avtalet mellan staten och Sveriges Radio trädde i kraft den 1 juli 1967 och gäller, sedan det förlängts med ett år, t. o. m. den 30 juni 1978.

Enligt radioavtalet åtar sig Sveriges Radio att bedriva programverksamhet för rundradion medan staten åtar sig att genom televerket svara för distributionen (dvs. utsändningen till allmänheten) av programmen samt för uppbörden av mottagaravgifterna.

Staten åtar sig vidare att årligen ställa erforderliga medel till förfogande för Sveriges Radios verksamhet. Sveriges Radio har huvudansvaret för den samlade planering, som skall utgöra grunden för anslagsframställningarna från företaget samt från televerket och byggnadsstyrelsen. Om Sveriges Radio under ett budgetår inte förbrukar hela det belopp som har erhållits för programverksamheten skall det överskjutande beloppet återbetalas.

Avtalet innehåller även bestämmelser om huvuddragen i Sveriges Radios organisation.

Sveriges Radio skall i första hand sända program gemensamma för hela landet.

Företaget skall också sända särskilda program till utlandet samt särskilda utbildningsprogram och under vissa förhållanden också meddelanden på begäran av myndighet.

Enligt avtalet skall programmen koordineras så, att man undviker att alltför likartade program samtidigt utsänds i de olika ljudradio- och TV-kanalerna.

Programmen skall vara omväxlande till karaktär och innehåll. De skall upplysa om nuets händelser, orientera om kultur- och samhällsfrågor, stimulera till debatt i sådana frågor, tillgodose olika intressen i fråga om bl. a. religion, musik, teater, konst, litteratur och vetenskap, skänka god förströelse och underhållning med beaktande av olika smakriktningar och tillgodose även mindre grupper intressen av mera särpräglad natur.

I programverksamheten skall Sveriges Radio "hävda de grundläggande demokratiska värdena". I avtalet anges vidare, att bestämmelserna i 6 § radiolagen om opartiskhet och saklighet skall tillämpas "med beaktande av att en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet skall råda i rundradion". I samma avtalsparagraf anges dessutom, att programverksamheten i sin helhet skall präglas av skälig balans mellan olika åsikter och intressen.

Vidare innehåller avtalet ett antal föreskrifter av etisk natur. Sakuppgifter skall kontrolleras före sändning. Den enskildes privatliv skall respekteras. Felaktiga sakuppgifter skall beriktigas och tillfälle till genmäle skall ges den som har "befogat anspråk att bemöta ett påstående".

Enligt avtalet får Sveriges Radio inte mot ersättning medge kommersiell reklam i programmen och inte heller sända program för vilken annan för företagets räkning betalat sändningsrätten.

I avtalet åläggs Sveriges Radio att ställa sig till efterrättelse artiklarna 1–5 i internationella konventionen den 23 september 1936 angående rundradions användning i fredens intresse. Denna konvention tillkom inom Nationernas Förbund och ratificerades av Sverige år 1938.

Ett särskilt avtal skall träffas om bolagets verksamhet vid krig. Enligt detta särskilda avtal skall Sveriges Radio vid krig eller krigsfara underställas regeringen och ingå som en självständig organisation i totalförsvaret. I största möjliga utsträckning skall emellertid även då gälla vad som föreskrivs för fredstid.

Slutligen innehåller avtalet bestämmelser om förfarande vid tvister om avtalets tolkning, vid brott mot avtalet från Sveriges Radios sida samt då avtalet upphör att gälla. I sistnämnda fall träder bolaget omedelbart i likvidation och dess tillgångar – utöver aktiekapitalet – tillfaller staten.

2.5 Ägareförhållanden m. m.

Av aktierna i Sveriges Radio aktiebolag innehas 60% av folkrörelserna och de stora organisationerna, 20% av pressen och 20% av näringslivet. I bolagets styrelse ingår tretton ordinarie ledamöter, av vilka sex – däri-

bland ordföranden – utses av regeringen, fem av bolagsstämman och två av personalen.

Sveriges Radio aktiebolag är moderbolag i en koncern. Sveriges Lokalradio aktiebolag och Sveriges Utbildningsradio aktiebolag utgör dotterbolag i koncernen. Koncernbildningen regleras i särskilda avtal mellan staten och Sveriges Radio. Samtliga aktier i Sveriges Lokalradio aktiebolag och Sveriges Utbildningsradio aktiebolag ägs av moderbolaget, som också utser två ordinarie ledamöter i resp. dotterbolags styrelse. Av övriga ordinarie ledamöter utses fem – däribland ordföranden – av regeringen och två av personalen.

2.6 Organisation

2.6.1 Sveriges Radio

Sveriges Radios organisation är i sina huvuddrag bestämd i radioavtalet. I avtalet stadgas, att det för den direkta programverksamheten skall finnas fem programenheter, nämligen en för ljudradio, en för var och en av TV:s två programkanaler, en för utbildningsprogram samt en för utlandsprogram. Dessutom skall det finnas distrikt "till det antal bolaget bestämmer". Slutligen föreskriver avtalet att det skall finnas en teknisk enhet.

Av regeringens och riksdagens beslut år 1966 framgår också motiven för valet av organisation. Man ville åstadkomma en längre gående delegering av ansvar och befogenheter än vad som fanns inom det dåvarande företaget. Man ville därför ha programenheter som, under företagsledningen och styrelsen, skulle ha det direkta ansvaret för programmen. Syftet var att skapa förutsättningar för "rörelsefrihet och oberoende, variation och stimulerande tävlan, när det gäller idéer och utformning av programmen". Organisationen skulle också skapa vidgat utrymme för mångfald i produktionen.

För var och en av programenheterna skulle fastställas en kostnadsram. Kostnadsramarna för de två TV-enheterna skulle vara lika stora. Inom kostnadsramarna skulle enheterna fritt få göra sina dispositioner vad avsåg kostnader för teknik, lokaler och annat som berörde annan enhet inom företaget. Dessutom skulle enheterna inom ramen för en långsiktig planering själva bestämma över hur programmen skulle produceras, om de skulle göras med egna resurser eller anskaffas utifrån.

Personalrekryteringen betecknades som viktig med hänsyn till programmens profil och därför borde även den väsentligen delegeras till programenheterna.

Programenheterna måste enligt 1966 års proposition ges inflytande över utformningen och dimensioneringen av teknisk utrustning och lokaler. Detta borde åstadkommas bl. a. genom att kostnaderna härför debiterades programenheterna internt inom företaget. Detta skulle också stärka kostnadsmedvetandet hos både programpersonal och tekniker.

Den allmänna utgångspunkten var att programenheterna skulle ges stor självständighet inom ett sammanhållet företag. Programenheternas inflytande över ett sådant företagsgemensamt organ som den tekniska enheten skulle bl. a. ta sig uttryck i att det fanns viss valfrihet vid köp av tjänster.

Även för distrikten skulle årliga kostnadsramar fastställas. De tilldelade medlen skulle användas dels för anskaffning och sändning av regionala program, dels för produktion av riksprogram för de centrala programenheterna (ljudradioenheten, TV 1 och TV 2). De centrala programenheterna fick således ingen egen budget för distriktsproducerade program men skulle avgöra om och när de skulle sändas. För de centrala programenheterna skulle det alltså bli ekonomiskt fördelaktigt att sända de distriktsproducerade programmen medan distrikten – som inte själva fattade beslut om sändning av riksprogram – skulle stimuleras att producera goda program.

Enligt riktlinjerna kunde programenheternas självständiga ställning med fördel förenas genom att några programfunktioner samordnades.

För det första borde evenemangsbevakningen samordnas, då dubbelbevakning ansågs vara ett meningslöst slöseri med pengar.

För det andra ansågs att man försöksvis borde inrätta en gemensam redaktion för den renodlade nyhetstjänsten. Denna nyhetsredaktion skulle få till uppgift dels att svara för egna korta nyhetsprogram av enbart faktagivande karaktär i radio och TV, dels att ge service åt programenheternas egna redaktioner på nyhetsområdet. Till den centrala redaktionen borde knytas korrespondenterna såväl utomlands som i distrikten. Motivet för den centrala nyhetsredaktionen var främst ekonomiskt och erfarenheterna fick visa om arrangemanget var ändamålsenligt eller om det borde ersättas med något annat.

För det tredje angavs, att de två TV-enheterna inte borde skaffa sig egna symfoniorkestrar utan i stället anlita ljudradions symfoniorkester.

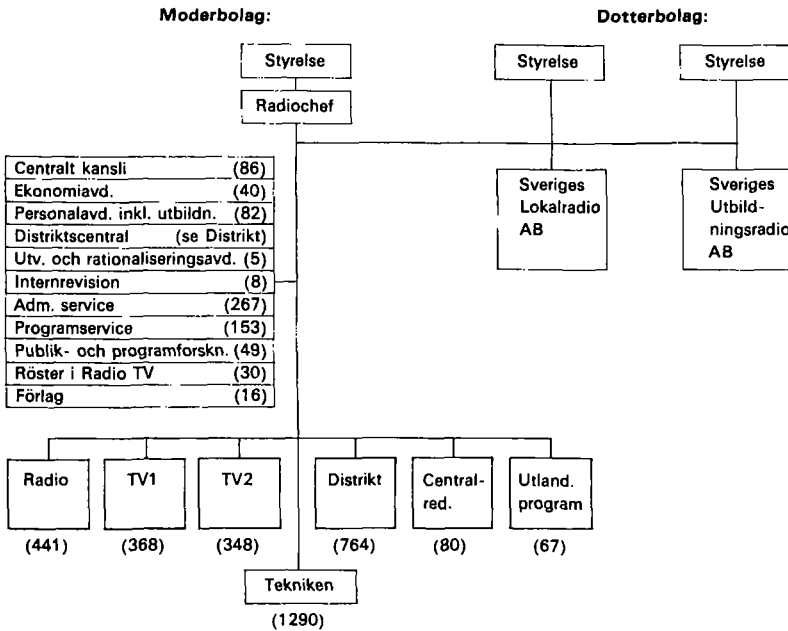
Slutligen angavs i riktlinjerna, att samordning borde ske också av vissa inköp och anskaffningar bl. a. för att motverka priskonkurrens mellan enheterna. Ett gemensamt organ skulle inrättas för engagemang och för inköp av program. Likaså borde en gemensam organisation finnas för kontakter med andra rundradioföretag och med internationella rundradioorganisationer, såsom Eurovisionen och Nordvisionen.

Programverksamheten skulle alltså enligt riktlinjerna i betydande utsträckning delegeras till olika programenheter. Ett företag där man medvetet byggt in så starka centrifugala krafter borde, enligt riktlinjerna, samtidigt ha en stark ledning.

Företagsledningen skulle dels ha till uppgift att se till att företagets hela verksamhet svarade mot de mål som regering och riksdag hade ställt upp för programverksamheten, vari bl. a. ingick samplanering för att öka publikens valfrihet, dels bära det slutliga ansvaret för att verksamheten bedrevs rationellt och ekonomiskt. Slutligen skulle företagsledningen ha att tillsammans med programenheterna och teknikenheten svara för den långsiktiga planeringen av rundradioverksamheten.

Den nuvarande organisationen av Sveriges Radio framgår av följande figur. Inom parentes anges antalet tjänster den 30 juni 1977.

SVERIGES RADIOS ORGANISATION

Styrelsen har det allmänna överinscendet över verksamheten och fattar viktigare principiella beslut då det gäller de olika enheternas uppgifter inom det samlade uppdrag som regering och riksdag har givit företaget. Den beslutar om anslagsframställning och budget och den utnämner de högsta befattningshavarna inom företaget. Vissa av styrelsens uppgifter har delegerats till ett arbetsutskott.

Verkställande direktör är *radiochefen*, som biträds av en vice radiochef. Radiochefen fattar sina viktigaste beslut i en direktion, bestående av chefer för bl. a. de större programenheterna.

Under radiochefen finns ett antal *företagsgemensamma organ* med stabsuppgifter. Hit hör det centrala kansliet, ekonomi- och personalavdelningarna, utvecklings- och rationaliseringsavdelningen, internrevisionen samt distriktcentralen.

För ett antal servicefunktioner som har direkt anknytning till programverksamheten finns en särskild enhet, Programservice. I enheten finns ett engagemangskontor för TV, som sköter förhandlingarna med de medverkande i TV-programmen om ersättningar och arbetsvillkor, i syfte att uppnå enhetlighet mellan TV:s två programenheter och att undvika fördyran- de konkurrens. Vidare finns en avdelning för försäljning av TV-program och en för inköp av TV-program.

Vidare finns inom enheten ett antal arkiv – bl. a. grammofonarkivet och TV-arkivet – samt STIM-centralen, som sköter avgifterna till STIM och andra upphovsrättsorganisationer för all spelad musik i rundradion.

Enheten Administrativ service innehåller ett antal mera allmänna servicefunktioner.

Publik- och programforskningsavdelningen (PUB) svarar för såväl löpande som speciella publikundersökningar samt för forskning rörande massmedier, speciellt radio och TV.

Den största enheten inom Sveriges Radio är *teknikenheten*. I enheten ingår avdelningar för anläggningsteknik, byggnadsteknik och centrala inköp. Dessa avdelningar är företagsgemensamma och tilldelas medel direkt ur företagets budget. De övriga avdelningarna inom teknikenheten får sina kostnader täckta genom internbudgetering via programenheternas anslag. Hit hör avdelningen för ljudradioteknik samt avdelningarna för TV: s driftteknik, de största inom enheten.

Centralredaktionen bildades för att åstadkomma den samordning inom nyhetsverksamheten som 1966 års riktlinjer för organisationen angav.

Ljudradioenheten disponerar tre programkanaler. P 1 domineras av talprogram, såsom nyheter, samhällsprogram, teater, föredrag och uppläsningar. P 2 sänder dagtid främst olika utbildningsprogram och kvällstid främst seriös musik samt vidare program för invandrare. P 3 domineras av lätt musik och underhållning; i kanalen sänds program även nattetid.

De olika ljudradioredaktionerna har fördelats på fem huvudområden avseende kultur, aktualitet, musik, teater och underhållning. För kontakterna med distrikten finns en särskild programchef.

Programenheten för *TV 1* har utöver enhetsledning med tillhörande funktioner för personal och ekonomi en gemensam planeringsavdelning, som har till uppgift dels att besluta om sammansättningen av enhetens programutbud, dels att planera enhetens egenproduktion av program. Prövningen av olika programprojekt sker i en särskild beredning. Inom avdelningen finns också studiomän, enhetens sändningsledning, filmfotografer och scenografer samt vidare ett kansli för extern produktion, bl. a. för inköp av program från andra företag. För den direkta programverksamheten i övrigt finns ett antal redaktioner.

Programenheten för *TV 2* har en annan uppbyggnad av de gemensamma funktionerna. Under enhetsledningen finns en avdelning för administration som, utöver gemensamma ekonomi- och personalfrågor, också svarar för planeringen av enhetens egen programproduktion. Ansvaret för arbetet med programutbudet vilar på avdelningen för planering, marknadsföring och presentation, som bl. a. innehåller sändningsledningen för enheten. En särskild avdelning finns för administration av främmande produktion. För den direkta programverksamheten i övrigt svarar sex redaktioner.

Enheten för *utlandsprogram* är uppdelad på två redaktioner. Den mindre av dessa gör program för export, dvs. för försäljning till andra radio- och

TV-företag. Den större svarar för sändningarna av de svenska utlandsprogrammen i radio. Dessa sändningar sker på svenska, engelska, tyska, franska, spanska, portugisiska och ryska.

Enligt radioavtalet bestämmer Sveriges Radio själv antalet distrikt. Där-
emot har statsmakterna vid ett antal tillfällen uttalat sig om hur stor andel
av programproduktionen som bör komma från distrikten. Det mål som f. n.
gäller är att distrikten ska svara för ca 30% av programproduktionen i
rikssändningar.

Som framgått tidigare är *distrikten* direkt underställda företagsledningen
och radiochefen. Stabsorganet för verksamheten är distriktscentralen. An-
talet distrikt uppgår till elva, nämligen

1. *Södra distriktet* (Malmö), som omfattar Blekinge, Kristianstads och Malmöhus län,
2. *Västra distriktet* (Göteborg), som omfattar Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs och Skaraborgs län,
3. *Smålandsdistriktet* (Växjö), som omfattar Jönköpings län, Kalmar läns södra del samt Kronobergs län,
4. *Östra distriktet* (Norrköping), som omfattar Flens, Katrineholms, Nyköpings och Oxelösunds kommuner i Södermanlands län, Östergötlands län, Kalmar läns norra del samt Gotland,
5. *Mellansvenska distriktet* (Örebro), som omfattar Södermanlands län utom Flens, Katrineholms, Nyköpings och Oxelösunds kommuner samt Örebro och Västmanlands län,
6. *Stockholmsdistriktet* (Stockholm), som omfattar Stockholms och Uppsala län,
7. *Värmlandsdistriktet* (Karlstad), som omfattar Värmlands län,
8. *Gävle-Daladistriktet* (Falun), som omfattar Kopparbergs län och Gästrikland i Gävleborgs län,
9. *Nedre Norrlands distrikt* (Sundsvall), som omfattar Hälsingland i Gävleborgs län samt Västernorrlands och Jämtlands län,
10. *Västerbottens distrikt* (Umeå), som omfattar Västerbottens län,
11. *Norrbottens distrikt* (Luleå), som omfattar Norrbottens län.

För de tyngre resurser som behövs för TV-produktionen har en del av distrikten sammanförts till TV-regioner. Antalet sådana uppgår till sju, nämligen

1. Regioncentral Malmö – Södra distriktet,
2. Regioncentral Göteborg – Västra distriktet,
3. Regioncentral Norrköping – Smålandsdistriktet och Östra distriktet,
4. Regioncentral Örebro – Mellansvenska distriktet och Värmlandsdistriktet,
5. Regioncentral Stockholm – programenheterna i Stockholm samt Stockholmsdistriktet,
6. Regioncentral Sundsvall – Gävle-Daladistriktet samt Nedre Norrlands distrikt,
7. Regioncentral Luleå – Västerbottens distrikt samt Norrbottens distrikt.

I fyra av regionerna – Malmö, Göteborg, Sundsvall och Luleå – sänds regionala TV-program, huvudsakligen bestående av nyheter.

Distrikten har tilldelats personal och övriga resurser i mycket skiftande utsträckning. Helt dominerande är Västra och Södra distrikten med 32 resp. 27% av hela antalet anställda i distriktsorganisationen. Därefter följer Nedre Norrlands distrikt med 7% av distriktsorganisationens personal.

Distrikten intar – i enlighet med regeringens och riksdagens riktlinjer – en självständig ställning och har egna distriktschefer, som under sig har såväl programpersonal som teknisk och administrativ personal. Stockholmsdistriktet leds av chefen för distriktscentralen. De större distrikten – Södra, Västra och Nedre Norrland – har delat upp verksamheten på skilda avdelningar för radio och TV. I de mindre distrikten samordnas verksamheten mellan de två medierna.

2.6.2 Sveriges Lokalradio

I ett koncernbildningsavtal, som träffades i juni 1975 mellan staten och Sveriges Radio, förband sig Sveriges Radio att bilda ett dotterbolag för lokalradioverksamheten samt att till dotterbolaget överlåta "att med ensamrätt avgöra vilka ljudradioprogram som skall förekomma i lokal rundradio-sändning från sändare här i riket". Skyldighet för lokalradioföretaget att iaktta de i koncernbildningsavtalet föreskrivna villkoren finns i ett särskilt samarbetsavtal mellan Sveriges Radio och Sveriges Lokalradio.

I *koncernbildningsavtalet* föreskrivs lokalradioområdenas omfattning. De 24 områdena följer länsgränserna med undantag för att de norra delarna av Göteborgs och Bohus län samt av Älvsborgs län har sammanförts till ett lokalradioområde, Radio Trestad, medan de södra delarna av samma län bildar Radio Göteborg-Borås. Det ankommer på Sveriges Lokalradio att besluta om huvudort för lokalradioområdena.

Sveriges Radio skall i egenskap av moderbolag ha ansvaret för rundradioverksamheten i dess helhet. Det ankommer på Sveriges Radio bl. a. att svara för den övergripande planeringen av rundradioverksamheten och att till regeringen ge in anslagsframställning för lokalradioverksamheten.

Koncernbildningsavtalet anger särskilt att Sveriges Radio och Sveriges Lokalradio i personalpolitiskt hänseende utgör en enhet.

Vidare anges att det i samarbetsavtalet skall finnas föreskrifter om vilket sändningsutrymme som lokalradion skall få.

Beträffande Sveriges Lokalradios programverksamhet föreskriver koncernbildningsavtalet bl. a. att den skall vara särskilt inriktad på lokal information och därvid belysa frågor som rör "kommuner, näringsliv, arbetsmarknad, utbildning, folkrörelser och kulturliv inom sändningsområdet". Programverksamheten skall i övrigt följa bestämmelserna i avtalet mellan staten och Sveriges Radio samt de riktlinjer som finns angivna i regeringens och riksdagens beslut om lokalradion.

Samarbetsavtalet mellan Sveriges Radio och Sveriges Lokalradio innehåller i stor utsträckning samma bestämmelser som koncernbildningsavtalet. Därutöver anges bl. a. att Sveriges Radios ljudradioenhet skall tillhandahålla grammofoonmusik eller därmed jämförliga musikprogram för utsändning av Sveriges Lokalradio. Med detta avses bl. a. den "musiktapet" som skall utgöra inramning till lokalradioprogrammen.

Vidare föreskriver *samarbetsavtalet* att de båda företagen skall hålla varandra underrättade om resp. veckotablåer för programmen. Dessutom finns bestämmelser om att de båda företagen får utnyttja material från varandras programverksamhet i den mån detta inte kräver medgivande från tredje man samt att företagen skall bistå varandra med produktion av inslag för nyhetsprogram.

För de tjänster som Sveriges Radio utför åt Sveriges Lokalradio skall Sveriges Radio få ersättning motsvarande självkostnaderna.

Den centrala ledningen för Sveriges Lokalradio är placerad i Stockholm. Den innehåller i huvudsak rena stabsfunktioner.

2.6.3. Sveriges Utbildningsradio

Sveriges Utbildningsradio, som startade sin verksamhet med ingången av år 1978, innefattar den verksamhet som dessförinnan bedrevs av den statliga TRU-kommittén samt av Sveriges Radios utbildningsprogramverksamhet.

I koncernbildningsavtalet angående utbildningsradioverksamhet, som träffades år 1977 mellan staten, Sveriges Radio och Sveriges Lokalradio, förband sig Sveriges Radio att bilda ett dotterbolag för utbildningsradioverksamhet. Sveriges Radio och Sveriges Lokalradio förband sig vidare att till det nya bolaget upplåta sändningsutrymme.

Liksom i koncernbildningsavtalet angående lokalradioverksamhet föreskrivs i avtalet angående utbildningsradioverksamhet att Sveriges Radio skall ha det övergripande ansvaret för rundradioverksamheten i dess helhet. Ett *samarbetsavtal* skall upprättas mellan Sveriges Radio och Sveriges Utbildningsradio, varvid skall eftersträvas bl. a. att utnyttja de möjligheter som koncernen ger till en samordnad personalpolitik.

Enligt koncernbildningsavtalet skall Sveriges Utbildningsradio efter samråd med Sveriges Radio till regeringen inge anslagsframställning för utbildningsradioverksamheten. Verksamheten skall omfatta såväl program avsedda för hela landet som regionala och lokala program och skall främst avse utbildning inom förskola, ungdomsskola, högskola och vuxenutbildning. I fråga om utbildningsverksamheten bör utbildningsradioföretaget träffa *samrådsavtal* med vissa statliga myndigheter. Styrelsen för företaget har vidare att utse rådgivande kommittéer för resp. utbildningsområde.

2.7 Radionämnden

Radionämnden har till uppgift att övervaka att Sveriges Radio utövar sin ensamrätt till rundradiosändningar opartiskt och sakligt och i övrigt i enlighet med radioavtalets riktlinjer. Nämnden är ett statligt organ och består av sju av regeringen utsedda ledamöter jämte suppleanter.

Nämndens övervakning sker genom efterhandsgranskning av program som har sänts i radio och TV. Granskningen sker efter anmälan mot ett visst program eller på nämndens eget initiativ. Alla granskningsärenden avgörs av radionämnden i dess helhet. I rena handläggningsfrågor kan nämnden delegera sin beslutanderätt till ordföranden eller sekreterare. Det har t. ex. uppdragits åt sekreteraren att på nämndens vägnar via uppspelning ta del av anmälda program i den mån detta behövs för ärendenas beredning. I sådana ärenden kan nämnden sedan fatta beslut om programmet på grundval av sekreterarens föredragning. Enligt praxis anser sig nämnden inte böra fälla något program utan att programföretaget beretts tillfälle att avge yttrande. Fråga om inhämtande av yttrande tas upp så snart materialet i ärendet ger rimligt skäl för antagandet att brott mot radiolagen eller radioavtal kan föreligga. Beslut i frågan fattas av nämnden eller av nämndens ordförande.

Radionämnden har ingen befogenhet att döma ut straff eller skadestånd. Enligt radioavtalet kan emellertid regeringen – om det finns skäl anta att Sveriges Radio brutit mot avtalet – påkalla utredning i frågan och även säga upp avtalet om utredningen ger anledning till det.

2.8 Finansiering

Sveriges Radios och televerkets drift- och investeringsutgifter samt byggnadsstyrelsens investeringsutgifter i samband med den allmänna programverksamheten bestrids av avgiftsmedel. Investeringarna avskrivs omedelbart till 100 %. Även radionämndens verksamhet bekostas med avgiftsmedel.

Av de samlade avgifter som flyter in ställer regeringen varje år medel till förfogande för de med verksamheten förenade utgifterna. Eventuella överskott av avgiftsmedel fonderas i den s. k. rundradiatorörelsens fond för att kunna användas under kommande år, då de löpande intäkterna inte förslår till att täcka utgifterna.

Enligt riksdagens beslut år 1977 (prop. 1976/77: 100 bil. 12, KrU 1976/77: 30, rskr 1976/77: 118) skall fonden, som hittills har förvaltats av televerket, successivt föras över till riksgäldskontoret.

Den årliga medelstilldelningen ur rundradiatorörelsens fond beslutas av regeringen.

Medel för televerkets och byggnadsstyrelsens investeringar anvisas under investeringsanslagen Televisions- och ljudradioanläggningar resp. Vissa byggnadsarbeten för Sveriges Radio under utbildningsdepartementets kapitalbudget.

Programverksamheten för utlandet och utbildningsprogramverksamheten finansieras med skattemedel genom anslagen Sveriges Radios programverksamhet för utlandet under utrikesdepartementets huvudtitel och Sveriges Utbildningsradio aktiebolag under utbildningsdepartementets huvudtitel. Sveriges Radios kostnader för viss beredskapsutrustning bestrids från ett anslag under utbildningsdepartementets huvudtitel.

Nuvarande mottagaravgift utgör för hushåll med svart-vit TV-mottagare 70 kr. för kvartal (allmän mottagaravgift). För hushåll med färg-TV-mottagare gäller en särskild tilläggsavgift av 30 kr. för kvartal. Den särskilda årsavgift som hittills utgått för hushåll som endast har ljudradiomottagare avskaffas fr. o. m. den 1 april 1978. Antalet särskilda ljudradioavgifter uppgick den 1 juli 1977 till ca 218 000 och antalet tilläggsavgifter för färg-TV till 1,7 miljoner. Antalet allmänna mottagaravgifter uppgick vid samma tidpunkt till nästan 3 miljoner.

Den samlade medelstillelningen budgetåret 1977/78 till den avgiftsfinansierade rundradioverksamheten framgår av tabell 2.1.

Tabell 2.1 Anslag ur rundradioverksamhetens fond budgetåret 1977/78. Milj. kr.

Kostnadslag	Sveriges Radio		Tele- verket	Byggnads- styrelsen	Totalt
	Allmänna program- verksam- heten	Lokal- radion			
Driftkostnader	786,2	83,3	148,0	—	1 017,5
Investerings- kostnader	50,0	1,1	53,6	11,0	115,7
Totalt	836,2	84,4	201,6	11,0	1 133,2

Intäkterna till fonden beräknas under budgetåret till 1 127 milj. kr.

Behållningen i fonden var i juli 1977 258 milj. kr. och beräknas i juli 1978 uppgå till 241 milj. kr.

Anslagen budgetåret 1977/78 till de skattefinansierade verksamheterna, dvs. utlandsprogrammen och Sveriges Utbildningsradio uppgår till 18 330 000 kr. resp. 61 693 000 kr.

2.9 Verksamhetens omfattning

Distributionsnät

För distribution av radioprogram finns tre rikstäckande FM-nät (P1, P2 och P3). Härutöver finns några kvarvarande AM-sändare samt tre kort-

vågssändare – de sistnämnda för distribution av utlandsprogrammen. Samtliga FM-nät kommer vid utgången av nästa budgetår att vara anpassade för stereosändningar.

Sändarnäten för TV 1 och TV 2 täcker f. n. 99,6% resp. 99,3% av befolkningen.

Apparatinnehav

Praktiskt taget varje hushåll beräknas ha en eller flera radiomottagare. Av landets samtliga hushåll beräknas 95% ha TV, därav 65% färg-TV.

Programproduktion och sändningsvolym

För innevarande budgetår beräknas sändningstiden för *ljudradions riksprogram* per vecka till ca 340 timmar.

Programmets fördelning verksamhetsåret 1976/77 efter innehåll och programkanal framgår av tabell 2.2, som bygger på uppgifter från Sveriges Radios årsredovisning verksamhetsåret 1976/77.

Tabell 2.2 Riksradioprogrammens fördelning efter innehåll och programkanal verksamhetsåret 1976/77. Timmar per vecka

Innehåll	Programkanal			Summa
	P1	P2	P3	
Kultur och samhälle	47	0	2	49
Finskspråkiga program	–	7	1	8
Invandrarprogram	1	5	0	6
Sport	1	4	10	15
Musik	8	54	3	65
Lätt grammofoonmusik	0	3	67	70
Annan underhållning	8	8	46	62
Ungdomsprogram	5	1	9	15
Radioteater	6	0	0	6
Barnprogram	7	0	3	10
Ekoredaktionen	14	1	2	17
Övriga nyheter	8	1	5	14
Vuxenutbildning	0	6	–	6
Övriga utbildningsprogram (ej avgiftsfinansierade)	0	6	–	6
Övriga program	6	4	5	15
Total sändningstid	111	93	153	363

För den avgiftsfinansierade *televisionen* beräknas sändningstiden innevarande budgetår uppgå till ca 78 timmar per vecka. Härav utgörs ca 12 timmar av reprisar.

Andelen egenproducerade originalprogram (egen produktion) av första-sändningarna beräknas till drygt 50%. Resten utgörs av inköpta originalprogram (främmande produktion).

Programmets fördelning efter innehåll och programkanal framgår av tabell 2.3 som bygger på uppgifter från Sveriges Radios årsredovisning verksamhetsåret 1976/77.

Tabell 2.3 TV-programmens fördelning efter innehåll och programkanal verksamhetsåret 1976/77. Timmar per vecka i rikssändning

Innehåll	Programkanal		Summa
	TV 1	TV 2	
Kultur, humanistisk vetenskap	4	2	6
Politik, samhälle, teknik, ekonomi	3	5	7
Sport och fritid	5	4	9
Naturvetenskap, medicin	2	1	3
Musik	2	2	3
Biograffilm	3	3	6
Teater och övrig film	4	3	7
Barn- och ungdomsprogram	5	5	10
Nyhetsprogram, ej sport	5	5	10
Blandprogram (t. ex. Kvällsöppet, Sveriges Magasin)	3	2	5
Nöjesprogram, serier	4	6	10
Invandrarprogram	4	1	5
Ej avgiftsfinansierade utbildningsprogram	7	1	8
Övriga program	1	1	2
Total sändningstid	53	40	93

Under verksamhetsåret 1976/77 omfattade de distriktsproducerade riksprogrammen i radio omkring 3 250 timmar. De två största distrikten, Södra (Malmö) och Västra (Göteborg) svarade ensamma för 53% av programmen. Tabell 2.4 visar dels antalet timmar som distrikten producerade i riksradiation, dels hur stor andel av de s. k. utlokalisieringsbara programmen som under året kom från distrikten. Av tabellen framgår bl. a. att distrikten

Tabell 2.4. Distriktens sammanlagda produktion av program i riksradiation verksamhetsåret 1976/77. Källa: Sveriges Radios årsredovisning 1976/77.

	Programområde												
	Distriktens totalt	Vetenskap och forskning	Litteratur och konst	Samhällsprogram	Religion	Sport	Seriös musik	Teater	Underhållning	Ungdomsprogram	Barnprogram	Nyheter (Dagens Eko)	Övriga program
Distriktens sammanlagda produktion sändningstimmar/år	3 246	246	162	341	184	193	246	83	1 010	411	140	44	18
Distriktens andel av den totala sändningstiden, procent	27,5	51,2	22,0	47,1	41,2	25,0	9,4	27,9	48,2	53,4	27,0	5,1	

tillsammans producerade en relativt stor andel inom områdena Vetenskap och forskning, Samhällsprogram, Underhållning och Ungdomsprogram och att de svarade för en relativt liten andel inom områdena Seriös musik och Ekoinslag.

Skillnaderna mellan distrikten är stora såväl då det gäller den totala programproduktionen som då det gäller det utrymme som ges åt olika programområden. Av tabell 2.5 framgår fördelningen mellan distrikten totalt och inom olika programområden under 1976/77.

Särskilda regionala nyheter i TV förekommer försöksvis inom följande fyra regioner, nämligen (1) Södra distriktet, (2) Västra distriktet, (3) Gävle-Daladistriktet och Nedre Norrlands-distriktet samt (4) Västerbottens- och Norrbottens-distriktet.

De regionala programmen sänds i TV 2 måndag-fredag under tio månader om året. Längden på programmen är tio minuter. Den sammanlagda sändningstiden under året blir omkring 130 timmar.

Tabell 2.5. Fördelningen mellan olika distrikt av den totala distriktsproduktionen för riksradiion under 1976/77. Källa: Sveriges Radios årsredovisning 1976/77.

Distrikt (Distriktkontor)	Andel inom olika programområden, %											
	Distriktsandel, totalt	Vetenskap och forskning	Litteratur och konst	Samhällsprogram	Religion	Sport	Seriös musik	Teater	Underhållning	Ungdomsprogram	Barnprogram	Nyheter (Dagens Eko)
Södra (Malmö)	31	40	54	30	12	4	51	37	27	23	27	17
Västra (Göteborg)	22	36	9	26	43	11	33	42	15	28	21	24
Småland (Växjö)	4	3	11	—	8	3	3	1	5	2	3	7
Östra (Norrköping)	8	2	5	3	4	1	1	13	8	24	11	7
Mellansvenska (Örebro)	12	4	5	15	10	70	1	5	12	1	4	7
Värmland (Karlstad)	7	1	1	4	2	3	—	—	16	6	12	3
Gävle-Dala (Falun)	3	2	4	—	2	4	—	—	4	—	4	12
Nedre Norrland (Sundsvall)	6	7	6	1	14	3	1	—	7	15	3	4
Västerbotten (Umeå)	4	—	5	16	1	1	—	—	5	—	10	4
Norrbotten (Luleå)	3	5	—	5	4	—	10	2	1	—	5	13
Totalt	100	100	100	100	100	100	100	100	100	99	100	98

Under verksamhetsåret 1976/77 producerade distrikten tillsammans 580 timmar riksprogram för TV. Södra och Västra distrikten svarade för omkring 60% programmen. Tabell 2.6 visar hur de distriktsproducerade TV-programmen fördelade sig på olika områden, dels hur stor andel av de av Sveriges Radio producerade TV-programmen inom resp. område som kom från distrikten.

Även då det gäller produktionen av TV-program är skillnaderna stora mellan distrikten. Tabell 2.7 visar fördelningen under verksamhetsåret 1976/77.

Tabell 2.6 Distrikten sammanlagda produktion av program i TV verksamhetsåret 1976/77. Källa: Sveriges Radios årsredovisning 1976/77.

	Programområde												
	Övriga program	Nyheter (ej Väder)	Barnprogram	Magasinsunder- hållning	Nöjesprogram	Teater	Musik (älv. andlig)	Sport	Religion	Politik	Kultur	Naturvetenskap	Distrikten, totalt
Distriktens sammanlagda produktion, sändningstimmar/år	32	38	65	130	63	34	28	70	42	50	26	26	580
Distriktens andel av den totala sändningstiden procent	12	12	29	53	46	54	37	48	83	24	23	51	31

Tabell 2.8 Lokalradioprogrammens fördelning efter station och programinnehåll.
Timmar per vecka

Lokalradioområde	Nyheter inkl. sport- och riks- nyheter	Programkategori Samhälle, förvalt- ning	Närings- liv	Arbets- marknad	Kultur inkl. ut- bildning och religion	Övrigt	Förströ- else och bland- program tal och musik	Språk- liga mino- riteter	Barn och ungdom	Övrigt	Summa
Norrbotten	3.6	0.7	0.3	0.3	0.5	0.4	2.3	3.6	0	0.2	11.9
Västerbotten	4.4	0.2	0.4	0.2	0.4	0.3	1.9	0.6	0.4	1.2	10.0
Västernorrland	2.5	0.6	0.4	0.1	0.8	0.6	1.4	0.3	0.3	0.9	7.9
Jämtland	3.5	0.3	0.4	0.2	0.5	0.6	2.2	0	0.2	0.9	8.8
Gävleborg	5.0	0.5	0.4	0.2	1.2	0.4	2.4	1.2	0.1	2.0	13.4
Dalarna	5.4	0.4	0.5	0.2	1.7	0.9	3.4	1.0	0.7	0.8	15.0
Värmland	5.3	0.8	0.6	0.2	1.0	1.0	3.1	0.2	0.1	2.1	14.4
Uppland	3.4	0.3	0.3	0.3	1.2	1.7	2.4	0.3	0	2.0	11.9
Stockholm	4.5	0.2	0.1	0	0.2	1.6	0.2	2.5	0	0.7	10.0
Örebro	3.1	0.4	0.3	0.2	0.8	2.6	3.1	1.8	0.4	0.5	13.2
Västmanland	5.2	0.6	0.3	0.1	0.9	0.7	3.0	2.8	1.0	1.3	15.9
Sörmland	5.1	0.4	0.2	0.1	0.7	0.7	1.8	0.7	0	1.1	10.8
Östergötland	3.5	0.5	0.2	0.2	0.7	0.6	3.9	0.6	0	0.3	10.5
Gotland	4.4	0.8	0.4	0.1	0.9	1.1	1.3	0	0	1.4	10.4
Blekinge	4.3	0.7	0.7	0.4	0.8	1.5	0.3	0.3	0	1.6	10.6
Kristianstad	5.5	1.5	0.3	0.5	0.6	1.2	1.6	0.8	0.3	2.4	14.7
Malmöhus	4.6	2.1	0.4	0.5	1.8	2.2	0.7	1.1	0	4.5	17.9
Kalmar	3.8	0.6	0.2	0.6	0.5	1.2	2.1	1.0	0.3	1.9	12.2
Kronoberg	4.4	1.0	0.4	0.7	1.2	1.4	1.4	1.0	0.1	1.0	12.6
Jönköping	5.9	0.3	0.4	0.2	0.8	0.8	6.5	1.0	0	1.0	16.9
Göteborg	7.8	1.7	0.6	0	0.8	0.6	1.3	1.8	0	2.5	17.1
Trestad	5.1	0.4	0	0	0.9	1.8	2.8	1.0	0	1.6	13.6
Skaraborg	4.9	1.3	0	0.7	0.7	0	4.7	1.3	0	0.9	14.5
Halland	3.8	0.6	0.3	0	1.3	0.8	0.6	0.3	0	1.0	8.7

Sändningstiderna inom vart och ett av de 24 *lokalradioområdena* är 10–15 timmar per vecka, dvs. mellan drygt 500 och nära 800 timmar per år. Den sammanlagda sändningstiden för alla lokalradioenheter är omkring 15 000 timmar årligen. Nyheter och aktuella händelser inom lokalradioområdena dominerar programmen, men det förekommer också program av mera allmän karaktär.

Lokalradions programutbud fördelat efter station och programinnehåll hösten 1977 framgår av tabell 2.8.

Den totala sändningstiden för de svenska *radioprogrammen till utlandet* uppgår till omkring 14 600 timmar årligen. Sändningarna sker på kortvåg. En FM-sändare i Stockholm distribuerar också sändningar av utlandsprogram, bl. a. som service för utländska medborgare i Stockholmsområdet.

Sändningarna äger rum på svenska, engelska, tyska, franska, spanska, portugisiska och ryska.

3 Radioutredningens förslag och remissyttrandena

3.1 Principiella utgångspunkter

3.1.1 *Massmedieideologisk grundsyn*

Utredningen

Utredningen konstaterar att idén om en rundradio i allmänhetens tjänst ursprungligen var förknippad med mediernas betydelse och ansvar för den fria opinionsbildningen i samhället. *Samhällsansvarsideologin* utvidgar mediernas ansvar till att omfatta även förmedlingen av en rättvisande bild av olika samhällsgrupper och av samhällets mål och värden i stort samt förmedlingen av inlägg och idéer i samhällsdebatten, inkl. udda åsikter och minoritetsgruppers synpunkter.

Samhällsansvarsideologin betonar mediernas ansvar för mål och uppgifter som främst anknyter till samhällets politiska funktioner, dvs. information och åsiktsbildning. Utredningen vill emellertid särskilt framhålla att yttrandefriheten också omfattar idéer, tankar och känslor och att samhällsansvarsideologin också ålägger rundradion ett ansvar för en fri, oberoende och aktiv kulturverksamhet. Utredningen betonar därmed att rundradion har både informativa och kulturella uppgifter.

Utredningen anser att rundradioverksamheten skall präglas av mångsidighet i form av bredd i den ämnesmässiga täckningen och mångfald av infallsvinklar på de ämnen som behandlas.

Utredningen understryker särskilt vikten av att rundradioorganisationen har en i publicistiskt avseende fri och oberoende ställning. Endast en rundradio som i programverksamheten garanteras oberoende i förhållande till statsmakterna, intressegrupper och olika organ i samhället kan på ett trovärdigt sätt bära det ansvar för yttrande- och informationsfriheten som är nödvändigt för att säkra den fria åsiktsbildningen i en demokrati.

Utredningen framhåller att rundradion som informationsmedium har till uppgift att tillsammans med pressen medverka till att fördjupa den svenska demokratin.

Rundradion har enligt utredningen ett särskilt ansvar för att yttrandefriheten blir så stor som möjligt och att skilda åsikter och uppfattningar kommer till uttryck och att olika tolkningsmöjligheter prövas. Rundradions ansvar för informationsfriheten innebär krav på en undersökande och uppsökande journalistik som aktivt kan inhämta uppgifter och meningsyttringar och tillhandahålla en så mångsidig och fullständig information som möjligt. Det åligger radio och TV att ge medborgarna den information som krävs för att orientera sig och ta ställning i politiska frågor och ge de förtroendevalda information om olika opinioner. Etermedierna bör ge utrymme för olika åsikter och värderingar i syfte att kommentera, stimulera till debatt och verka opinionsbildande. Rundradion har också genom sina uttrycksmedel och sin genomslagskraft särskilda möjligheter att, med beaktande av det ansvar som krävs på opartiskhet och saklighet medför, granska och kontrollera myndigheter, organisationer, företag och andra som har betydelse för beslut som rör medborgarna. Radio och TV bör också bidra till att främja kommunikationen inom och mellan olika grupper i samhället.

Remissyttrandena

Utredningens bedömning av samhällsansvarsideologins roll för rundradioverksamheten i Sverige vinner genomgående anslutning hos remissinstanserna. Bl. a. *Folkets husföreningarnas riksorganisation, KF, TCO, FPU, CUF, Centerns kvinnoförbund, ABF, Klys och Sveriges författarförbund* delar utredningens uppfattning att radio och TV bör stå i allmänhetens tjänst. *Statens kulturråd* konstaterar att principen om en rundradio i allmänhetens tjänst sedan länge är förankrad i rundradiopolitiken i Sverige och att den visat sig fungera väl. Samhällsansvarsideologin bör enligt kulturrådet emellertid ges en vidare tolkning än hittills så att den omfattar principen om ett aktivt deltagande från etermediepublikens sida i programproduktionen. Enligt kulturrådets uppfattning bör nya tekniska landvinningar utnyttjas till att ge allt fler tillfälle att använda i första hand ljudradion som uttrycksmedel.

I anslutning till utredningens resonemang om skyldigheterna för en rundradio i allmänhetens tjänst erinrar *Sveriges Radio* om etermediernas uppgift att tillgodose så många skilda intressen som möjligt, varvid hänsyn måste tas till såväl de stora som små publikgruppernas önskemål.

Några remissinstanser delar dock inte helt utredningens uppfattning om utgångspunkterna för rundradioverksamheten utan anser att andra principer än samhällsansvarsideologin bör vara riktgivande för utformningen av rundradion i Sverige.

Svenska kyrkans centralråd och Sveriges frikyrkoråd gemensamt vill

hävda en massmediesyn som utgår från en övertygelse om människan, den enskilde individen i centrum. Rundradiopolitiken måste utformas utifrån en önskan att värna människan och stärka den enskildes jag-känsla. Massmedierna skall sträva efter att bygga upp en rikare kommunikationsmiljö där fler individer kan aktiveras.

SAF, Sveriges grossistförbund, SHIO och Sveriges industriförbund gemensamt vill framhålla pluralism och frihet som de riktningsgivande principerna för utformningen av rundradioverksamheten. På sikt bör målet vara en elektronisk marknad, där konsumenterna ges största möjliga valfrihet.

Även *MUF* framhåller valfrihet, oberoende och mångfald som grundläggande principer för rundradioverksamheten. *MUF* anser att massmediopolitiken skall syfta till att garantera medborgarna valfrihet, både mellan olika massmedieformer och mellan olika typer av budskap.

Utredningens uppfattning att rundradion har både informativa och kulturella uppgifter delas av många remissinstanser. *Statens kulturråd* noterar med tillfredsställelse att utredningen betonar vikten av yttrandefrihet och informationsfrihet också inom kulturområdet. Rådet påpekar dock att uppdelningen i informations- och upplevelseprogram inte är möjlig att direkt överföra på utredningens indelning i etermediernas massmedie- resp. kulturpolitiska uppgifter. Engagemang och känslor är drivkrafter inom det politiska området och det bör återspeglas i information på detta område. Radio och TV bör därför inte undvika information som är känsloladdad och kontroversiell och på analogt sätt bör informationsprogram också falla inom de kulturpolitiska uppgifterna.

Sveriges Radio anser att utredningens tudelning av rundradions uppgifter i information och kultur kan ge ett alltför snävt intryck av verksamhetens syfte. Företaget ansluter sig dock till utredningens uppfattning att kulturbegreppet bör ges en vid innebörd.

Klys finner det glädjande att utredningen framhåller rundradions kulturella uppgifter. Därmed har principen om en rundradio i allmänhetens tjänst klarare definierats och utgångspunkterna för en diskussion om rundradioverksamhetens mål och skyldigheter utvecklats och preciserats. Ansvar gentemot publiken handlar enligt *Klys* om allmänhetens rätt till information och kultur samt om rundradions skyldigheter i den för demokratin viktiga opinionsbildningen.

Klys poängterar speciellt utredningens resonemang rörande yttrandefrihetens giltighet för såväl de tankar och känslor som ska förmedlas, som för den konstnärliga uttrycksformen. *Klys* framhåller att konstnärernas roll i opinionsbildningen gör det alltmer problematiskt att försöka dra gränser mellan publicistisk och konstnärlig yttrandefrihet.

Sveriges författarförbund konstaterar att utredningen framhåller rundradions ansvar för en fri, oberoende och aktiv kulturverksamhet och instämmer i utredningens åsikt att yttrandefriheten är lika viktig för konstnärliga framställningar som för mer informativt inriktade program.

Utredningens åsikt att den fria åsiktsbildningen förutsätter att rundradioorganisationen har en oberoende ställning vinner allmän anslutning bland remissinstanserna.

Svenska kommunförbundet och *Centerns kvinnoförbund* understryker vikten av att programverksamheten präglas av mångsidighet.

Sveriges Radio framhåller att rundradions programutbud skall präglas av stor mångsidighet i olika avseenden, bl. a. i fråga om programtyper som tillgodoser olika behov hos publiken.

MUF anser det vara ett samhällsintresse att en mångfald idéer och åsikter förmedlas av massmedierna.

Statens kulturråd instämmer i utredningens synpunkter på rundradions uppgifter som informationsmedium. Kulturrådet påpekar att uppgiften att granska beslut från myndigheter, organisationer och företag åligger programföretagets egna journalistiska medarbetare och inte enbart programmerverkande utifrån. Kulturrådet anser det också vara av största vikt att journalistiken och programmen i rundradion inte begränsas till en ytlig redovisning av händelser och skeenden. Kulturrådet förordar att programmen inbegriper analyser som kan bidra till att förklara de sammanhang som olika händelser och företeelser ingår i. Programmen bör också följa upp de frågor som väcks, framhåller statens kulturråd.

Svenska kommunförbundet anser att saklighet och opartiskhet är grundpelare i rundradions arbete. Förbundet finner det också vara väsentligt att radio och TV verkar för en levande, mångsidig och konstruktiv debatt och att balansen upprätthålls på ett sådant sätt att publiken verkligen uppfattar den.

Sveriges Radio anser att den sammanfattning som utredningen gör angående rundradions informativa uppgifter är en i högsta grad relevant riktningsgivare för en radio och TV i allmänhetens tjänst. Utredningens syn på radions och televisionens möjligheter att bidra till uppfyllandet av de samlade massmediernas uppgifter är enligt Sveriges Radios uppfattning rimlig. Företaget anser också att den utgångspunkt som utredningen valt för sin behandling av rundradions informativa uppgifter, nämligen massmediernas funktioner i den demokratiska processen, är den självklara centrala infallsvinkeln. Sveriges Radio vill dock påpeka att både press och etermedier innehåller stoff som normalt anses informativt utan att det berör vare sig samhälls- eller kulturfrågor.

KF instämmer i utredningens bedömning att radio och TV har unika möjligheter att uppfylla många av de uppgifter som bör läggas på massmedier i ett demokratiskt samhälle.

Svenska kyrkans centralråd och *Sveriges frikyrkoråd* är av den uppfattningen att etermedierna kan bli viktiga redskap för att tillvarata det mänskliga, under förutsättning att de används på rätt sätt. En huvudtanke i programpolitiken måste i sådana fall bli att begränsa det som ter sig hotande och som fått människor att känna vanmakt inför maktkoncentration. En

sådan maktkoncentration kan framträda till följd av en långt driven professionalisering av dem som producerar program, varför organisationerna vill varna för maktfullkomlighet hos programmedarbetarna.

Moderata kvinnoförbundet anser att rundradions opinionsbildande uppgift bör tolkas som ett krav att i ökad utsträckning förmedla förslag till förändringar och problemlösningar. Med utgångspunkt i kraven på opartiskhet och saklighet, vill förbundet också framhålla vikten av att olika värderingar och attityder kommer till uttryck i främst samhällsbeskrivande program.

3.1.2 Radions och televisionens kulturpolitiska mål och uppgifter

Utredningen

Utredningen ägnar ett stort utrymme åt rundradions kulturuppgifter som man anser bör betonas och preciseras i förhållande till nuvarande situation. Utgångspunkten för utredningen är statsmakternas beslut år 1974 om mål och riktlinjer för samhällets kulturpolitik.

Utredningen framhåller att begreppet kulturpolitik används i vid bemärkelse och att målformuleringarna skall ses som ett ansvar för rundradioorganisationen att i sin allmänna programpolitik hävda vissa grundläggande principer som också är vägledande för det övriga kulturområdet.

Utredningen anser att yttrandefriheten är en förutsättning för möjligheterna att garantera en fri och slagkraftig skapande verksamhet med utrymme för olika riktningar och tendenser. För rundradion ligger ett viktigt kulturpolitiskt ansvar i att släppa fram och stödja olika strömningar, bl. a. genom att bedriva mer uppsökande verksamhet och samarbete med skapande krafter utanför rundradion och med ökade publikkontakter.

Utredningen anser vidare att kravet på yttrandemöjligheter även har samband med kulturpolitikens mål att motverka kommersialiseringens negativa verkningar. Genom detta mål betonar man att kravet på lönsamhet inte får avgöra kulturverksamhetens inriktning, omfattning och utbredning. Enligt utredningen har rundradion ett ansvar för att söka frigöra sig från den konsumtionsbild som kommersiella marknader präglar och att erbjuda en bred icke-kommersiell kultur.

Utredningen framhåller att ett mycket viktigt kulturpolitiskt mål är att möjliggöra konstnärlig och kulturell förnyelse och betonar därvid särskilt möjligheterna till experiment och annan försöksverksamhet, som bör få bedrivas utan krav på ekonomisk lönsamhet. Ljudradion och televisionen har därvid ett ansvar att utveckla sina egna uttrycksformer och att spegla och förmedla andra. Detta förutsätter att man anlitar och samarbetar med skapande krafter utanför rundradioorganisationen.

När det gäller det kulturpolitiska decentraliseringsmålet anför utredningen, att den geografiska räckvidden redan ligger i rundradiomediernas karaktär. Därtill krävs emellertid också att man organiserar sin pro-

duktion så att man kan tillvarata den talang, det programstoff och de programmöjligheter i övrigt som landets olika delar erbjuder.

Utredningen konstaterar att målet att ge människor möjligheter till egen skapande aktivitet och att främja kontakt mellan människor har betonats starkt i kulturpolitiken. Detta mål finner dock utredningen svårare att tillämpa på etermedierna, som kännetecknas av envägskommunikation och individuellt mottagande. I stället kan framför allt TV verka passiviserande. Enligt utredningen kan man för att öka stimulansen i lyssnandet och tittandet skärpa kravet på gestaltning och bearbetning så att tillgängligheten och möjligheterna till inlevelse förbättras. Vidare kan rundradion genom bevakning och spegling stimulera de kulturaktiviteter som finns på annat håll.

Utredningen konstaterar att radio och TV genom sin räckvidd har stora förutsättningar att nå grupper som av geografiska, sociala eller språkliga skäl eller på grund av rörelsehinder eller annat handikapp är kulturellt eftersatta. Rundradion verkar för att bryta isoleringen och instängdheten för dessa. Därvid är det särskilt viktigt att överbrygga praktiska hinder för mottagandet, t. ex. för syn- eller hörselskadade, invandrare och etniska minoriteter. Utredningen anser vidare att radio och TV har ett allmänt kulturpolitiskt ansvar för att programmen görs tillgängliga och begripliga.

Utredningen anser att den del av det kulturpolitiska ansvaret som består i ett främjande av utbytet av erfarenheter och idéer över nationsgränserna är ytterligare en viktig del av rundradions kulturansvar. I detta sammanhang erinras om det viktiga inslag i det svenska samhället som invandrarna och främmande kulturmönster utgör. Enligt radioutredningens uppfattning har rundradion ansvaret att spegla och förmedla men också att kritiskt granska och kommentera kulturutvecklingen i andra länder. Detta gäller inte minst våra invandrares hemländer. En risk med utbytet över gränserna ligger i en ensidig och utslätande kulturpåverkan, vilket skärper rundradions ansvar för denna del av programverksamheten.

Utredningen framhåller att etermedierna har möjligheter och ansvar för att levandegöra äldre tiders kulturarv för en stor publik. Vidare bör etermediernas egen verksamhet dokumenteras för eftervärlden.

Från programföretagets synpunkt innebär kulturansvaret i första hand att rundradion skall bedriva en egen skapande verksamhet. Rundradion bör liksom andra kulturinstitutioner verka som ett kreativt centrum och främja skapandet av verk och prestationer för de egna medierna. Utredningen menar att detta förutsätter att skapande krafter och idégivare utifrån anlitas i programverksamheten. Utredningen framhåller vidare, att programföretaget bör kunna verka som en kvalitetsstimulerande samarbetspartner i kulturlivet. Den syftar då närmast på det samspel som förekommer mellan rundradion och uttrycksformer för kulturell verksamhet som press, teater, film, musik, litteratur och bildkonst. En annan viktig uppgift för programföretaget är att spegla och bevaka kulturlivet.

Remissyttrandena

En enig remissopinion delar utredningens uppfattning att de av samhället fastställda riktlinjerna för kulturpolitiken även bör gälla för rundradion. Denna uppfattning understryks särskilt av bl. a. *statens kulturråd, regionmusiken, ett flertal länsstyrelser, Svenska kommunförbundet, Operan, Svenska riksteatern, Sveriges Radio, Folkets husföreningarnas riksorganisation, KF, LO, LRF, TCO, ABF, Klys, Sveriges författarförbund samt Svenska musikerförbundet.*

Sveriges författarförbund beklagar dock att utredningen inte funnit anledning att behandla de kulturpolitiska målen och uppgifterna med särskild hänsyn till barnkulturen. Detta framhåller även *barnfilmrådet*, som påpekar att radioutredningen uppenbarligen haft dålig kontakt med den forskning som rör påverkansriskerna för barnen vid TV-tittande (av t. ex. våldsinslag).

Frågan om barn och TV – och inte minst de risker och problem som är förknippade därmed – påtalas även av andra instanser som *statens kulturråd, Svenska kvinnors vänsterförbund, Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund, Rädda barnens riksförbund, Riksförbundet Hem och Skola* och *Kulturarbetarnas socialdemokratiska förening.* (3.3.4)

Sveriges Radio anser att utredningens förslag inte innebär någon nyhet för etermedierna. Dessa har sedan länge uppfattat kulturansvaret som en naturlig och väsentlig del av verksamheten, framhåller företaget. Sveriges Radio påpekar att företagets resurser för en bred programverksamhet inom kulturområdet f. n. är avsevärt sämre än under åren närmast före riksdagsbeslutet om den nya kulturpolitiken. Möjligheterna kommer dessvärre endast delvis att förbättras genom den produktionsutveckling och de resursförstärkningar som utredningen föreslagit.

Klys anser att statsmakternas ansvar för medelstildelningen till rundradion måste inbegripa ett kulturpolitiskt ansvar för att förutsättningar ges för produktion och distribution av levande kultur.

Statens kulturråd anför att yttrandefrihetsmålet bör innebära att rundradion i sin verksamhet speglar opinioner i olika samhällssektorer. Dess roll bör emellertid inte begränsas till att reflektera åsiktsyttringar som redan kommit till uttryck i andra medier. Radio och TV skall själva vara förstahandskanaler för opinioner, framhåller kulturrådet. En annan aspekt av yttrandefrihetssträvandena är att befrämja uttrycksfriheten. Detta kan enligt kulturrådets uppfattning ske genom att fler människor bereds tillfälle att medverka i program och programproduktion samt att större geografisk rättvisa skapas genom decentralisering av verksamheten. Liknande åsikter framförs av *regionmusiken* och *länsstyrelsen i Älvsborgs län.*

Rikskonserterna anser att yttrandefriheten först och främst måste hävdas ur allmänhetens och samhällets synpunkt. Därför måste detta mål på ett vidare sätt relateras till övriga kulturpolitiska mål. Enligt Rikskonserters uppfattning är det olyckligt att, som utredningen, i första hand betrakta

etermedier som distributionskanaler medan möjligheterna till kommunikation skjuts i bakgrunden. Även om den hittillsvarande verksamheten kan karaktäriseras på detta sätt är det fel att inte söka nya vägar för att åstadkomma ökad kommunikation.

Remissinstanserna har till allra största delen tagit fasta på kravet att rundradion skall motverka de negativa verkningarna av kommersialismen i sin verksamhet.

Svenska handelskammarförbundet framhåller att det är uppenbart att radio och TV som monopolföretag har ett ansvar för sådan kulturproduktion som i företagsekonomisk mening inte är lönsam. Detta får emellertid inte bli ett argument för att ge programutbudet en profil som i större eller mindre grad strider mot publikens önskemål rörande företagens produktion.

Statens kulturråd finner att målet att motverka kommersialismens negativa verkningar inte nås enbart genom att man i programverksamheten undviker att okritiskt och utan bearbetning föra den kommersiella kulturindustrins produkter vidare. Dessutom bör programföretaget tillse att radio och TV systematiskt genom upplysning och analys påvisar brister i dessa produkter och den föreställningsvärld de representerar.

Flera remissinstanser kommenterar Sveriges Radios förhållande till fonogramindustrin bl. a. *statens kulturråd*, *Folkets husföreningarnas riksorganisation*, *Svenska kvinnors vänsterförbund* och *Rikskonserter*. Folkets husföreningarna menar att den kommersiella framtoningen av Sveriges Radio är särskilt stark på musikens område. Organisationen vill att Sveriges Radio i större utsträckning satsar på den organiserade amatörismen, som den t. ex. kommer till uttryck i de folkliga musikgrupperna.

Rikskonserter anser att den marknadsföring av s. k. lätt musik Sveriges Radio bedriver i Melodiradion inte bara renodlar musiksmaken utan även hotar mångsidigheten i rundradion. Det kan ifrågasättas om en sådan marknadsföring kan anses vara i förening med det framlagda förslaget till avtal rörande programverksamheten, understryker *Rikskonserter*. (Se 3.3.5)

Sveriges författarförbund vill beträffande möjligheter till experiment och konstnärlig förnyelse framhålla, att det inte bara bör finnas utrymme för sådan verksamhet i mer eller mindre direkt anknytning till programproduktionen utan även att särskilda resurser för experimentverksamhet bör skapas. I detta sammanhang vill *Klys*, *KRO* och *Svenska fotografernas förbund* särskilt framhålla betydelsen av ett mera fritt och konstnärligt bildskapande i TV. En förutsättning för detta är att bildkonstnärerna ges förbättrade möjligheter att arbeta inom TV-mediet och att TV:s utbildningsavdelning öppnas även för bildskapare utanför Sveriges Radio.

Decentraliseringsmålet understryks av några remissinstanser, bl. a. *länsstyrelserna i Kopparbergs och Jämlands län* samt *Rikskonserter*.

Rikskonserter fäster särskilt uppmärksamheten på utredningens formulering om att en uppdelning av rundradioorganisationen på flera enheter bör förutsätta att dessa ges ett kulturanvar och tilldelas medel som gör det möjligt för dem att uppfylla detta ansvar.

Statens kulturråd, OMUS och Sveriges Radio anser utredningen ha haft en alltför resignerad syn på rundradions möjligheter att stimulera och aktivera publiken. Statens kulturråd anser att man kan vara lika passiv i en konsertsalong eller på en biograf som framför en TV-apparat. I stället måste man gå ett steg längre än utredningen, genom att bl. a. vidga etermedierernas uppgifter till att även omfatta gemenskapsriktade uppgifter med deltagande av stora grupper. Särskilt ljudradion kan enligt kulturrådets uppfattning väl utnyttjas i sammanhanget. Bl. a. borde det vara en av lokalradions viktigaste uppgifter att inlemma publiken i programverksamhet. Liknande åsikter framför *Rikskonserter*.

OMUS hävdar att rundradions producenter i mycket större utsträckning än hittills borde utnyttja rundradions genomslagskraft och utifrån sitt kulturpolitiska ansvar stimulera lyssnarnas och tittarnas egen aktivitet genom de beteendemönster och attityder som speglas.

Kraven på att göra rundradions program tillgängliga för de i olika avseenden eftersatta grupperna i samhället har i anslutning till betänkandets konkreta förslag kraftigt understrukits. Därvid betonas särskilt kraven på textning samt på ökad satsning på program för minoritetsgrupperna. Bl. a. *statens kulturråd, länsstyrelsen i Södermanlands län, Svenska kommunförbundet* samt *LO* instämmer med utredningen.

Svenska unescorådet framhåller att Sveriges Radio i sin programverksamhet bör verka för en ökad internationalisering och kräver även att detta markeras klart i radioavtalet. Hos flera instanser betonas att det är angeläget att minska det alltför stora anglo-saxiska inslaget i rundradions program. I stället bör man kunna etablera kontakter med t. ex. filmare i u-länderna för att främja våra kunskaper om dessa.

Statens kulturråd anser att rundradion kan spegla och levandegöra kulturarvet bl. a. genom ett samarbete med de institutioner, organisationer och föreningar som har en med detta område sammanhörande verksamhet, t. ex. miljögrupper, hembygdsrörelser, kulturhistoriska museer och kulturminnesvårdens organ. I detta kulturpolitiska mål ligger även en förpliktelse att bevara och medverka till en levande traditionsvård, anser kulturrådet. En viktig del av gemenskapen mellan generationer och folkgrupper kan ligga i seder, bruk och gemensamma traditioner. Kulturrådet finner att Sveriges Radio inte bara i kulturprogrammen utan även i den allmänna programpolitiken kan främja människors kontakter och stimulera intresset för kulturarvet.

Sveriges författarförbund finner att målet att levandegöra äldre tiders kultur i rundradioverksamheten ofta är starkt integrerat i övriga kulturpolitiska mål. Även om huvudansvaret för detta område kan sägas ligga på

andra institutioner, finner Författarförbundet att äldre tiders kultur, t. ex. inom litteraturen och musiken, först genom etermedierna har fått en reell möjlighet att nå breda grupper i samhället.

Flertalet remissinstanser understryker rundradions ansvar för att bedriva en omfattande egen skapande verksamhet. Därvid har särskild vikt lagts vid den s. k. tunga produktionen av gestaltande och andra mer genomarbetade program inom kulturområdet.

Sveriges Radio tar främst fasta på de bristande resurser som anvisats för den egna skapande verksamheten. Detta aktualiserar frågan om vad kulturansvaret egentligen kan innebära och frågan om rundradions resp. statsmakternas ansvar. *Sveriges Radio* eftersträvar givetvis att, så långt de tilldelade resurserna medger, uppfylla de mål som uppställs för verksamheten.

Sveriges författarförbund anser att kravet på att rundradion skall bedriva en egen skapande verksamhet kan missförstås. Det bör klart framgå att det är de anställda och de fristående programmedarbetarna som kan bedriva en skapande verksamhet i dessa medier och utveckla dem efter deras förutsättningar och begränsningar.

3.1.3 Radio- och TV-verksamheten och statsmakterna

Utredningen

Utgångspunkterna för utredningens förslag rörande rundradioverksamhetens organisation är att rundradion bäst fullgör sitt uppdrag gentemot samhället om verksamheten bedrivs i former som garanterar oberoende. Frihet från kommersiella hänsyn och en självständig ställning i förhållande till myndigheter och intressegrupper är grundläggande för rundradions fortsatta verksamhet, framhåller utredningen.

Utredningen anser det inte vara möjligt att som nu sker enligt radioavtalet 13 § förplikta programföretaget att iaktta bestämmelserna i 1936 års konvention angående rundradions användning i fredens intresse. Utredningen anser att konventionens föreskrifter förpliktar staten att övervaka och ingripa i ett programföretags verksamhet på ett sätt som är oförenligt med radiolagen och de villkor i övrigt som utredningen föreslår skall gälla för programföretaget.

Remissyttrandena

En enhällig remissopinion instämmer i utredningens åsikt att den samlade rundradioorganisationen måste bevara sin fristående ställning gentemot statsmakter och organisationer.

Bl. a. *statens kulturråd*, *Sveriges Radio*, *KF*, *TCO*, *MUF*, *FPU*, *Pressens samarbetsnämnd*, *Klys* och *Sveriges författarförbund* understryker särskilt utredningens uppfattning om betydelsen av att rundradion har en fri och oberoende ställning.

Sveriges Radio välkomnar att utredningen så klart formulerar vikten av att slå vakt om rundradios självständiga ställning.

Mot bakgrund av att radioutredningen tillsattes bl. a. som en följd av den kritik som i riksdagen och i den allmänna debatten framförts mot *Sveriges Radios* verksamhet, finner *TCO* det angeläget att understryka vikten av att rundradioorganisationen ges en oberoende och fristående ställning för att kunna motstå påtryckningar från ekonomiska och politiska intressen.

Många remissinstanser däribland *statens kulturråd*, *länsstyrelserna i Kronobergs* och *Skaraborgs län*, *Folkets husföreningarnas riksorganisation*, *KF*, *LO*, *TCO*, *CUF*, *ABF*, *Klys* och *Föreningen Sveriges jazzmusiker* betonar i detta sammanhang särskilt vikten av att rundradioverksamheten organiseras på ett sådant sätt att den står fri i förhållande till kommersiella intressen.

Statens kulturråd anser i likhet med utredningen att det är av utomordentlig vikt att rundradioverksamheten i publicistiskt avseende har en fri och oberoende ställning i förhållande till statsmakterna, intresseorganisationer och andra organ i samhället. Det bör enligt *statens kulturråd* uttryckligen framhållas att denna oberoende ställning bör gälla även gentemot kommersiella intressen.

För *KF* är det en övergripande värdering att programverksamheten även i fortsättningen hålls fri från reklam och att det inte företas några sådana organisatoriska förändringar som kan medverka till ett reklamberoende i framtiden.

Sveriges författarförbund delar utredningens uppfattning beträffande 1936 års konvention angående rundradios användning i fredens intresse och tillägger att ett iakttagande av konventionens bestämmelser skulle innebära att det skulle åligga *Sveriges Radio* att avbryta rundradiosändning som t. ex. innehöll uppmaning till kamp mot apartheid i Sydafrika.

Hovrätten över Skåne och Blekinge hyser en annan åsikt än utredningen i denna fråga. Hovrätten anser att tonvikten inte bör läggas på det formella förfarandet utan vid den anda konventionens bestämmelser ger uttryck för. Enligt hovrättens mening utgör det viktiga ändamål som bestämmelserna har att fylla, nämligen att förhindra att rundradion används på ett sätt som strider mot det mellanfolkliga samförståndet, ett tillräckligt skäl för att motivera deras fortsatta tillämpning. Hovrätten föreslår därför att radioavtalets nuvarande 13 § skrivs in i det nya radioavtalet. I samma riktning uttalar sig *länsstyrelsen i Älvsborgs län*.

3.1.4 Sändningsrätten

Utredningen

Utredningen konstaterar att rätten att sända rundradioprogram inte kan göras allmän och att den måste tilldelas ett begränsat antal företag genom

särskilt beslut från samhällets sida. Samtidigt konstaterar utredningen att det finns ställningstaganden från statens sida som ifrågasätter principen om att all sändningsrätt i rundradion skall tilldelas ett enda företag och som skapat oklarhet om innebörden av begreppet ensamrätt. Utredningen framhåller som en grundläggande princip att staten bör ha det slutliga ansvaret för att rundradion organiseras så att den kan fungera väl i enlighet med samhällets behov och för att rundradioorganisationens olika delar skall samspela med varandra på ett tillfredsställande sätt. Mot denna bakgrund anser utredningen att ensamrätten till rundradiosändningar inte är en principfråga utan en lämplighetsfråga. Det finns inte några principiella skäl som talar för att ett enda företag skall äga ensamrätt till alla rundradiosändningar och det är således inte någon principiell fråga om rundradioorganisationens olika delar har ställning som juridiskt fristående enheter eller om de hålls samman i en organisation.

Huruvida en organisation ska ges ensamrätt till rundradiosändningar eller om sändningsrätten skall ges till flera företag är alltså enligt utredningen en lämplighetsfråga som bör avgöras utifrån praktiska bedömningar. Utredningen ansluter sig emellertid på förhand till tanken att staten genom koncessionsbeslut skall kunna ge självständig sändningsrätt till flera företag.

Remissyttrandena

Vissa remissinstanser instämmer i utredningens uppfattning att det inte finns några principiella skäl för att bevara systemet med ensamrätt till rundradiosändningar.

Sveriges Lokalradio understryker att anordningen att lokalradion erhåller sin sändningsrätt genom överlåtelse av en del av den sändningsrätt som tilldelats Sveriges Radio är avsedd att vara en provisorisk lösning. Sveriges Lokalradio framhåller att en förutsättning för att systemet med ett decentraliserat ansvar skall kunna fungera, är att företaget får sändningsrätt enligt den innebörd som utredningen vill lägga i begreppet, nämligen rätten att avgöra vilka program som skall sändas under de tider som tilldelats företaget. Angående principerna för statens tilldelning av sändningsrätt föreslår företaget att de allmänna riktlinjer som finns angivna i radiolagen när det gäller ensamrätt bör gälla vid statens tilldelning av sändningsrätt till de tre programföretagen. En förutsättning för tilldelning av självständig sändningsrätt skall enligt Sveriges Lokalradios mening vara att organisationen uppfyller kraven på ett opartiskt och sakligt utövande av programverksamheten.

Sveriges Utbildningsradio ansluter sig till utredningens tolkning av sändningsrättens innebörd och understryker att det är nödvändigt att företaget tilldelas sändningsrätt enligt denna definition, för att det skall kunna fullgöra sina uppgifter.

Pressens samarbetsnämnd ansluter sig till den av utredningen framförda uppfattningen att staten genom koncessionsbeslut skall ge rätt till rundradiosändningar, men finner utredningens resonemang kring hur fördelningen av sändningstider ska ombesörjas rent praktiskt vara något oklara.

Vissa remissinstanser avvisar utredningens åsikt att ensamrätten bör upphävas och behandlas som en sändningsrätt som kan tilldelas flera företag. Således anser *Sveriges Radio*, *TCO*, *Klys*, *Sveriges författarförbund*, *Svenska musikerförbundet*, *Svenska teaterförbundet*, *SAMI* och *Föreningen Sveriges jazzmusiker* att det nuvarande systemet där ett företag tilldelas ensamrätt till rundradiosändningar skall behållas i framtiden.

Några av dessa remissinstanser vänder sig kraftfullt mot uppfattningen att ensamrätten inte skall anses vara en principfråga utan närmast en praktisk fråga.

Sveriges Radio anser att utredningen inte analyserat konsekvenserna av ensamrättens upphörande och förordar att ensamrätten bibehålls i avaktan på en särskild utredning.

Personalrepresentanterna i Sveriges Lokalradio konstaterar i ett särskilt yttrande till Sveriges Lokalradios remissvar, att det odiskutabelt är staten som har det yttersta ansvaret för rundradioverksamhetens organisation och därmed ytterst innehar all sändningsrätt. Detta förhållande bör enligt personalrepresentanternas mening inte tolkas på ett sådant sätt att frågan om ensamrätten reduceras till en praktisk fråga. Det är principiellt viktigt för rundradios självständighet att ensamrätten bibehålls och att sändningsrätten förbinds med kravet på opartiskt och sakligt utövande av programverksamheten i enlighet med riktlinjerna i radiolagen.

En personalrepresentant i Sveriges Utbildningsradio framhåller att utredningen inte påvisat att de hittillsvarande principerna om sammanhållen rundradioorganisation och ensamrätt fungerat otillfredsställande, varför utredningens strävan att reducera dessa grundläggande principer till enbart praktiska frågor innebär en allvarlig underskattning av de risker som är förknippade med en förändring av rundradioorganisationen på dessa punkter.

TCO framhåller att principen att sändningsrätten tilldelas ett rundradioföretag med ensamrätt har varit och är själva grunden för rundradioorganisationens självständiga ställning. *TCO* varnar kraftigt för en uppluckring av dessa principer.

Sveriges författarförbund kan visserligen godta utredningens principiella resonemang kring sändningsrätten men anser, att rundradioverksamhetens oberoende och självständighet inte kan garanteras på ett tillfredsställande sätt om sändningsrätten skulle delas upp på flera företag. En sådan åtgärd medför överhängande risker för att de olika enheterna kan spelas ut mot varandra, anser *Författarförbundet*.

Sveriges Radio, *TCO* och *Klys* påpekar att det är möjligt att ge Sveriges

Lokalradio och Sveriges Utbildningsradio en självständig sändningsrätt med beslutanderätt över programverksamheten och självständigt ansvar för programmets innehåll, utan att principen om ensamrätt behöver upphävas. På samma sätt som Sveriges Lokalradio erhållit ensamrätt till lokala ljudradiosändningar genom överlåtelse av Sveriges Radios sändningsrätt kan Sveriges Radio till Sveriges Utbildningsradio överlåta rätt att sända utbildningsprogram. I samma riktning uttalar sig *en personalrepresentant i Sveriges Utbildningsradio*.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län, Sveriges Radio, personalrepresentanterna i Sveriges Lokalradio och en personalrepresentant i Sveriges Utbildningsradio, LRF, TCO, Klys och Svenska musikerförbundet understyker att principen om ensamrätt inte bör omprövas förrän en bred parlamentarisk utredning prövat frågan i ett större massmediepolitiskt sammanhang.

Några remissinstanser avvisar utredningens uppfattning att det inte är möjligt att åstadkomma en fullständig etableringsfrihet i fråga om rundradiosändningar.

Svenska handelskammarförbundet anser att det naturliga förhållandet i ett demokratiskt och pluralistiskt samhälle vore att etableringsrätten för rundradioföretag i princip vore fri, på samma sätt som för tidningspressen. Den enda skillnaden mellan tidningsföretag och rundradioföretag skulle enligt förbundet vara att etableringsrätten för programföretagen skulle vara knuten till ett koncessionsförfarande.

SAF, Sveriges grossistförbund, SHIO och Sveriges industriförbund gemensamt finner det utomordentligt olyckligt om Sveriges Radios ensamrätt till rundradiosändningar skulle bestå, för att i framtiden även omfatta de nya sändningsformer som möjliggörs genom den snabba utvecklingen inom den elektroniska tekniken. Det är ett samhällsintresse att utvecklingen inom den elektroniska tekniken tas till vara och stimuleras. Systemet med ensamrätt för ett företag kan förhindra snabbast möjliga tekniska framsteg.

MUF anser att varken det nuvarande systemet med ensamrätt för ett företag att bedriva rundradioverksamhet eller den av utredningen föreslagna ordningen med sändningsrätt för flera företag kan garantera det oberoende för programverksamheten i förhållande till statsmakterna, som gör det möjligt för rundradioorganisationen att på ett trovärdigt sätt bära det ansvar för yttrande- och informationsfriheten som är nödvändigt för att säkra den fria åsiktsbildningen i en demokrati. Ett sådant oberoende gentemot statsmakterna kan enligt MUF åstadkommas endast om rundradioverksamheten bedrivs i flera av varandra och av statsmakterna oberoende och konkurrerande företag. MUF föreslår därför att det nuvarande systemet med ensamrätt till rundradiosändningar avskaffas och att ett statligt sändnings- och programansvar begränsas till en riksomfattande radio- och TV-enhet.

FPU anser att den nuvarande principen om ensamrätt att bedriva rundradioverksamhet bör ersättas med en i princip fri etableringsrätt. FPU välkomnar utredningens uppfattning att etableringsrätten bör vidgas för att möjliggöra inrättandet av särskild ljudradio. Förbundet anser emellertid att utredningens förslag i fråga om framtida organisation för TV leder till stagnation för programverksamheten.

Moderata kvinnoförbundet anser det ingalunda självklart att en fri åsiktsbildning och ett fördjupande av demokratin bäst främjas av att ett enda företag ges ensamrätt till rundradiosändningar.

3.1.5 Radio- och TV-verksamhetens organisation

Utredningen

Utredningen överväger olika alternativ för rundradions organisation och diskuterar därvid bl. a. möjligheten att organisatoriskt skilja producerande och sändande enheter. Fördelarna med en sådan lösning vore enligt utredningen att systemet skulle vara mycket pluralistiskt. Utredningen finner emellertid att ett sådant system medför påtagliga risker för försämrad kvalitet och dyrare verksamhet.

Utgångspunkten för utredningens diskussion om olika organisationsalternativ är i stället att beslut om sändning och om produktion i största möjliga utsträckning bör fattas inom samma enhet.

Utredningen överväger bl. a. möjligheten att dela upp det nuvarande Sveriges Radio i flera självständiga företag för produktion och sändning som var för sig ansvarar för att uppfylla statsmakternas krav på programverksamheten. Det centrala motivet för en sådan uppdelning vore att markera en ökad självständighet för programverksamheten. Utredningen konstaterar emellertid att en rundradioorganisation bestående av självständiga företag är känsligare för påtryckningar genom de större möjligheterna att påverka vart och ett av företagen. Som exempel på en sådan särbehandling nämner utredningen möjligheten att statsmakterna vid medeltilldelningen tar hänsyn till hur det enskilda företaget bedrivit sin programverksamhet.

Utredningen anser att behovet av en samordning av tekniska och allmänna servicefunktioner inom den samlade rundradiorörelsen talar mot att det skapas en organisation med helt fristående företag. Utredningen ser inte heller inrättandet av ett särskilt serviceföretag som en möjlighet att lösa samordningsproblemen. För att undvika en fördyrad verksamhet måste nämligen ett sådant företag göras så stort att det skulle komma att dominera rundradioverksamheten. Ett serviceföretag skulle också medföra en omfattande uppsplittring av de personalkategorier som medverkar i programverksamheten, framhåller utredningen.

Bland alternativa organisationsmodeller med självständiga företag finner utredningen en koncernbildning innebära de minsta nackdelarna.

Utredningen förkastar emellertid en sådan organisationsform, med tanke på dess bristande enhetlighet utåt och dess avsaknad av samlat ansvar för programverksamheten.

Vid sitt övervägande av olika alternativa organisationsformer för rundradion kommer utredningen till slutsatsen att kravet på integritet för rundradioorganisationen och behovet av ett samlat ansvar för programverksamheten bäst kan tillgodoses om verksamheten bedrivs inom ett sammanhållet företag. Utredningen anser således att det nuvarande rundradioföretaget Sveriges Radio bör bestå för de verksamheter som nu finns i företaget, med undantag för utbildningsradion.

Utredningen föreslår att Sveriges Radio även i fortsättningen skall vara moderbolag för Sveriges Lokalradio. Däremot bör det nuvarande dotterbolaget Sveriges Utbildningsradio utgöra ett helt självständigt företag.

Beträffande Sveriges Lokalradios ställning konstaterar utredningen att det finns skäl för att ge lokalradiobolaget en helt fristående status så att verksamheten kan utvecklas efter sina egna förutsättningar. Emellertid bör verksamheten få möjligheter att etablera sig ordentligt innan den betungas med ytterligare uppgifter som t. ex. att helt överta den regionala produktionen för riksradiion. De mera övergripande besluten bör fattas av en koncernledning som står ovanför såväl lokalradion som riksradiion.

Den föreslagna förändringen i Sveriges Utbildningsradios ställning motiverar utredningen med att den bör inta en särställning inom den samlade rundradioverksamheten med hänsyn till att bolaget skall tjäna som ett instrument för samhällets utbildningspolitik. Härav följer att Sveriges Utbildningsradio inte kan tillförsäkras samma mått av integritet och självständighet som rundradion i övrigt.

Remissyttrandena

Sveriges Radio delar helt utredningens bedömningar i fråga om en eventuell organisatorisk uppdelning. Företaget tillägger att en fördel med skilda producerande och sändande enheter skulle kunna vara att alla producerande enheter helt kan koncentrera sig på programproduktionen. Nackdelen med ett sådant system vore att sambandet mellan produktionen och intaget av främmande produktion skulle gå förlorat. Sveriges Radio framhåller att det nuvarande systemet ger goda möjligheter att på ett flexibelt sätt skapa väl avvägda programtablåer genom att de som ansvarar för sändningen också naturligt kan påverka programproduktionen. Företaget instämmer i utredningens uppfattning att de producerande enheterna troligen skulle försöka skaffa sig garantier för att producerade program faktiskt kommer att sändas, och att det skulle bli nödvändigt att förse de sändande enheterna med medel för att på förhand kunna beställa en relativt stor andel av programmen i syfte att uppfylla de uppgifter som åligger programverksamheten som helhet. Därmed skulle systemets pluralistiska effekter

gå om intet och principen om programenheternas självständighet frångås, konstaterar företaget.

SAF, Sveriges grossistförbund, SHIO och Sveriges industriförbund gemensamt förordar att rundradioorganisationen byggs upp enligt principen om en organisatorisk åtskillnad mellan produktion och sändning av program.

Organisationerna finner inte utredningens argument för att avvisa ett system med skilda sändande och programproducerande företag övertygande. En situation där de producerande bolagen söker skaffa sig garantier från de sändande bolagen för att en försäljning verkligen kommer till stånd, skiljer sig inte i princip från andra slag av produktioner där riskerna för felsatsningar successivt behöver elimineras, framhåller organisationerna. De konkurrensbefrämjande fördelarna inom ett system med skilda enheter för sändning och produktion går ändå att upprätthålla, eftersom den ekonomiska konkurrensen kan göra sig gällande redan på ett förberedande stadium. Därför bör Sveriges Radio omorganiseras till ett enbart sändande företag varigenom det skapas ett antal svenska programproducerande företag som erbjuder sändningsföretaget färdiga program.

MUF föreslår att det inrättas en rikstäckande radio- och TV-kanal med ett statligt sändnings- och programansvar och att de nuvarande övriga programenheterna och kanalerna ombildas till sändande enheter som är öppna för program som producerats av fristående produktionsbolag. Dessa programenheter bör enligt *MUF* verka under statligt sändningsansvar.

En bred remissopinion ansluter sig till utredningens synpunkter och slutsatser rörande rundradions organisationsform. Således anser *statens kulturråd, länsstyrelserna i Stockholms, Östergötlands, Kronobergs, Kalmar, Gotlands, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Värmlands och Jämtlands län, Svenska kommunförbundet, Sveriges Radio, KF, LO, LRF, Svenska kyrkans centralråd och Sveriges frikyrkoråd, TCO, Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund, ABF, Pressens samarbetsnämnd, Klys, Sveriges författarförbund, Svenska teaterförbundet och SAMI* att rundradioverksamheten även fortsättningsvis bör hållas samlad i ett enda företag, Sveriges Radio.

Sveriges Radio påpekar att fördelarna med en uppdelning av programverksamheten i flera fristående företag sammanhänger med att de övergripande besluten fattas av flera instanser som är oberoende av varandra. Företaget framhåller dock att en uppdelning av Sveriges Radio inte lär kunna resultera i något stort antal självständiga företag. Det nuvarande Sveriges Radio är inte heller ett monolitiskt företag, utan utmärks av att verksamheten bedrivs inom ett stort antal självständiga enheter, distrikt och redaktioner. Det är således inte säkert att ett system med självständiga företag kan erbjuda särskilt mycket större fördelar än den nuvarande rundradioorganisationen, anser företaget. Dessutom talar en rad omständigheter för att de teoretiska möjligheter som en ordning med fristående programbolag rymmer kan bli svåra att realisera.

För Sveriges Radios del är det avgörande skäl som talar mot en uppdelning av rundradion på självständiga företag de effekter en sådan lösning skulle ha för verksamhetens integritet gentemot statsmakterna. En uppdelning skulle nämligen innebära att det ankom på statsmakterna att fördela resurser mellan de olika delarna av rundradioverksamheten, vilket skulle medföra oacceptabla risker för att statsmakterna vid medelstillelningen tar hänsyn till hur det enskilda företaget bedrivit sin programverksamhet. Sveriges Radio delar således utredningens bedömning att rundradioverksamheten bör hållas samman under en gemensam ledning.

Sveriges Radio diskuterar också möjligheten att ombilda det nuvarande programföretaget till en koncern med moder- och dotterbolag och framhåller därvid flera skäl som talar mot en sådan lösning. Företaget konstaterar att i en organisation med moderbolag och dotterbolag är det ett ofrånkomligt krav att det finns en klart angiven ansvars- och befogenhetsfördelning mellan koncernledningen och ledningarna för dotterbolagen. Att genomföra en sådan fördelning kräver ingående överväganden och tar lång tid i anspråk. Företaget befarar också att moderbolaget skulle komma på för långt avstånd från verksamheten i dotterbolagen för att kunna fullgöra koncernledningens mer övergripande uppgifter. När det gäller moderbolagets handläggande uppgifter i fråga om gemensam service finns det möjligheter att åstadkomma ett mer direkt inflytande för dotterbolagen, men sådana konstruktioner är så komplicerade att de bör få växa fram successivt på grundval av vunna erfarenheter, framhåller Sveriges Radio. Sveriges Radio befarar att moderbolaget blir för svagt i förhållande till dotterbolagen för att kunna uppfylla koncernledningens lagstadgade uppgifter rörande personalfrågor.

Andra nackdelar med en koncernbildning är enligt företaget svårigheter i fråga om långsiktig planering och ett mer tungrovt arbete, problem att utskilja programansvaret från ansvaret för övergripande frågor samt svårigheter att upprätthålla de nuvarande distriktens självständiga ställning. Avgörande för Sveriges Radios ställningstagande för ett sammanhållet rundradioföretag är bl. a. att den nuvarande organisationen ger stark integritet, möjligheter till samlat ansvar för programverksamheten, bättre förutsättningar för en övergripande planering samt ett bättre utnyttjande av befintliga resurser av skilda slag.

I ett särskilt yttrande över Sveriges Radios remissvar betonar *Sveriges Radios tjänstemannaklubb* eftertryckligt betydelsen av en sammanhållen rundradioorganisation. Motsvarande synpunkter framförs av *en personalrepresentant i Sveriges Utbildningsradio och personalrepresentanterna i Sveriges Lokalradio*.

TCO framhåller de stora fördelarna med ett sammanhållet företag inom vilket en uppdelning på olika programenheter skapar stimulans och konkurrens, samtidigt som ensamrätten förhindrar inflytande från kommersiella intressen genom reklamfinansiering av programverksamheten. *TCO*

vill allvarligt varna för en uppluckring av dessa principer för rundradioorganisationens utformning.

Sveriges författarförbund understryker också utredningens uppfattning att en organisations förmåga att motstå olika slag av påtryckningar utifrån beror på dess samlade styrka, som är avhängig av organisationens storlek och enhetlighet utåt.

Synpunkten att ett system med självständiga programföretag innebär risker för att de enskilda företagen kan utsättas för påtryckningar från statsmakternas sida i samband med medelstildelningen poängteras särskilt också av bl. a. *Klys* och *SAMI*.

Länsstyrelsen i Stockholms län anser att en uppdelning av rundradioverksamheten på självständiga företag skulle innebära ett slöseri med de begränsade resurser som står till rundradions förfogande, med tanke på att rundradioverksamhetens teknologi är synnerligen kostnadskrävande. Länsstyrelsen påpekar också att en lösning med självständiga företag skulle medföra svårigheter att åstadkomma en önskvärd balans i programutbudet. En likartad synpunkt framförs av *Svenska kyrkans centralråd* och *Sveriges frikyrkoråd*, som anser att möjligheterna till en övergripande planering och överblick av det totala utbudet så att skilda publikgruppers behov kan tillgodoses är ett avgörande skäl för att bevara Sveriges Radio som ett sammanhållet företag.

Länstyrelsen i Gotlands län och *ABF* anser att de krav som samhällsansvarsideologin ställer på rundradion bäst tillgodoses om verksamheten bedrivs inom ett sammanhållet företag. *Länsstyrelsen i Kalmar län*, *Klys* och *Sveriges författarförbund* framhåller rundradions kulturpolitiska ansvar som ett skäl för att hålla samman rundradioorganisationen i ett företag.

Svenska kommunförbundet delar utredningens uppfattning att rundradioverksamheten även fortsättningsvis skall bedrivas av Sveriges Radio som ett sammanhållet företag, men framhåller också att det närmare borde prövas huruvida det inte vore möjligt att bilda ett särskilt ljudradioföretag och ett TV-företag med viss gemensam teknisk och administrativ service. Enligt kommunförbundet finns det nämligen uppenbara risker för att ljudradion missgynnas ekonomiskt i förhållande till TV, som är mer kostsam än ljudradion.

Utredningens uppfattning att rundradioverksamheten med hänsyn till kraven på integritet och samlat ansvar för programverksamheten även i fortsättningen bör bedrivas inom ett sammanhållet företag delas inte av *länsstyrelsen i Uppsala län*, *SAF*, *Sveriges grossistförbund*, *SHIO* och *Sveriges industriförbund gemensamt*, *Sveriges köpmannaförbund*, *MUF*, *FPU* och *CUF*.

Länsstyrelsen i Uppsala län uttalar sig till förmån för en uppdelning av ljudradio och TV på två skilda företag. Länsstyrelsen föreslår att den nuvarande ljudradioenheten resp. de två TV-enheterna ombildas till två dotterbolag inom en koncernbildning.

Även CUF förkastar utredningens slutsats att rundradioverksamheten bör bedrivas i ett sammanhållet företag. I stället föreslår CUF att rundradioverksamheten organiseras så att de nuvarande programenheterna blir fristående enheter inom Sveriges Radio. Enheterna bör ledas av särskilda enhetsstyrelser, med ledamöter som representerar ägarna, folkrörelser och personal.

MUF anser att rundradioverksamheten bör organiseras i helt fristående och av statsmakterna oberoende företag. I samma riktning uttalar sig *Moderata kvinnoförbundet*.

FPU föreslår att programföretaget Sveriges Radio delas upp i flera självständiga företag på ett sådant sätt att de nuvarande programenheterna ombildas till tre programföretag. FPU föreslår också att det bildas ett särskilt serviceföretag som ska ha till uppgift att handha det tekniska sändarnätet och att förvalta lokaler. Ett sådant system skulle enligt FPU:s bedömning ge bättre ljudradio- och TV-program, än vad som åstadkoms inom den nuvarande rundradioorganisationen.

Utredningens åsikt att lokalradion även i fortsättningen bör vara ett dotterbolag till Sveriges Radio delas av *länsstyrelserna i Östergötlands, Blekinge, Älvsborgs, Värmlands och Västernorrlands län, Svenska kommunförbundet, Sveriges Radio, Sveriges Lokalradio, Folkets husföreningarnas riksorganisation, KF, LO, LRF, Svenska kyrkans centralråd och Sveriges frikyrkoråd, Sveriges nykterhetssällskaps representantförsamling, TCO, Svenska handelskammarförbundet, Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund, ABF, Sveriges folkpensionärers riksförbund, Pressens samarbetsnämnd, Klys, Sveriges författarförbund, KRO och Journalistklubben vid Sveriges Radio|Radio Malmöhus i Malmö.*

Bland de remissinstanser som tillstyrker förslaget att låta lokalradion fortsättningsvis organisatoriskt höra ihop med Sveriges Radio, anser *Sveriges Lokalradio, KF, Sveriges nykterhetssällskaps representantförsamling, Svenska handelskammarförbundet* och *Journalistklubben vid Sveriges Radio|Radio Malmöhus i Malmö* att lokalradion på sikt bör bli ett självständigt företag.

Sveriges Lokalradio framhåller att företaget i egenskap av dotterbolag har en stor självständighet gentemot Sveriges Radio och anser att denna företagsform är den riktiga under lokalradions uppbyggnadsskede. Sveriges Lokalradio anser emellertid att statsmakterna bör överväga att på sikt ge lokalradion en självständig ställning gentemot Sveriges Radio som ett helt fristående företag. Företaget framhåller att en stor självständighet är nödvändig för att lokalradions målsättning skall kunna uppfyllas och att företaget redan nu har arbetsuppgifter som vore naturliga för ett fristående företag. Sveriges Lokalradio påpekar att de gemensamma intressen som finns för rundradioorganisationen som helhet och som förutsätter samverkan med Sveriges Radio kan tillgodoses, t. ex. genom samarbetsavtal, oavsett organisationsform för lokalradion.

Personalrepresentanterna i Sveriges Lokalradio framhåller i ett särskilt yttrande att Sveriges Lokalradio i egenskap av dotterbolag har en stor självständighet gentemot Sveriges Radio. Bland skälen för att bevara lokalradion som dotterföretag till Sveriges Radio framhålls vikten av en sammanhållen rundradioorganisation och möjligheterna till samverkan i fråga om lokaler, teknik och specialarkiv samt i fråga om personalutbildning och utvecklingsarbete. Ett starkt krav från de anställdas sida är också att Sveriges Radio och lokalradion ska ses som en enhet i personalpolitiskt hänseende, vilket förutsätter samordnade förhandlingar.

Enligt *KF:s* mening kan lokalradions ställning som dotterföretag inom Sveriges Radio innebära svårigheter att hävda en sådan prioritering av lokala radioresurser som en fri och obunden journalistik förutsätter. En önskad utveckling av lokalradion skulle i stället främjas av den självständighet som tillkommer ett fristående aktiebolag, framhåller förbundet. *KF* vill emellertid för dagen inte föreslå en sådan förändring av två skäl. En självständig ställning för lokalradion skulle försvåra sådana eventuella framtida organisatoriska förändringar av Sveriges Radio, som kan påkallas av den tekniska utvecklingen i form av videogram och satelliter. Ett separat lokalradioföretag skulle dessutom öka risken för att tillgängliga resurser inte utnyttjas effektivt. Möjligheten att inom Sveriges Radio bygga ut en stark och slagkraftig lokalradio bör enligt *KF:s* mening först prövas, innan frågan om bildandet av ett fristående lokalradioföretag åter tas upp.

Länsstyrelserna i Södermanlands och Kalmar län, SAF, Sveriges grossistförbund, SHIO och Sveriges industriförbund, MUF, CUF och Nykterhetsrörelsens landsförbund föreslår att lokalradion redan nu ges ställning som ett från Sveriges Radio helt fristående företag.

Länsstyrelsen i Södermanlands län ställer sig tveksam till den närmare knytning till Sveriges Radio som en dotterbolagsställning för lokalradion innebär. Länsstyrelsen framhåller vikten av att lokalradion kan utveckla och forma sin särart, varför den bör ges så stor självständighet som möjligt. Det nödvändiga och önskvärda samarbetet mellan etermedieföretagen kan ske genom samarbetsavtal och förutsätter inte att Sveriges Radio och lokalradion utgör en koncern. Länsstyrelsen förordar därför att lokalradion ges ställningen som ett helt självständigt företag med egen sändningsrätt.

SAF, Sveriges grossistförbund, SHIO och Sveriges industriförbund framhåller i sitt gemensamma remissyttrande, att landstingen bör kunna anförtros rätten att besluta om koncession och finansieringsformer för en lokalradioorganisation som är helt fristående från Sveriges Radio. I yttrandet förordas också att lokalradion inleder någon form av samverkan med lokalpressen, vilket skulle tillföra lokalradion journalistiska resurser och öppna möjligheterna till reklamfinansiering av lokalradions verksamhet, utan att negativa effekter på tidningarnas finansiering skulle bli följden.

En överväldigande majoritet av remissinstanserna tillstyrker förslaget

att Sveriges Utbildningsradio ges ställning som ett helt självständigt företag, nämligen *statens industriverk, länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Kalmar, Gotlands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs och Kopparbergs län, Svenska kommunförbundet, Sveriges Radio, Sveriges Utbildningsradio, Folkets husförningarnas riksorganisation, KF, LO, Svenska kyrkans centralråd och Sveriges frikyrkoråd, Sveriges nykterhetsällskaps representantförsamling, MUF, FPU, Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund, ABF, IOGT-NTO och Riksföreningen Våra Gårdar, NBV och Journalistklubben vid Sveriges Radio* Radio Malmöhus i Malmö.

FPU framhåller i likhet med *länsstyrelsen i Stockholms län* som ett skäl till att ge Sveriges Utbildningsradio ställningen som ett självständigt företag, att dess verksamhet skall finansieras över statsbudgeten. FPU påpekar att den prioritering riksdagen beslutat i fråga om program för eftersatta grupper är betydelsefull. FPU uppger sig vidare kunna acceptera Sveriges Utbildningsradios uppgifter inom den statliga produktionen av undervisningsmaterial, endast under den förutsättningen att även andra företag ges möjligheter att göra liknande program för undervisningsändamål.

Likartade synpunkter framförs av *TBV*, som betonar vikten av att hänsyn tas till folkbildningens och studieförbundens behov och önskemål om samverkan med utbildningsradios verksamhet. Ett sådant samarbete är påkallat oavsett om Sveriges Utbildningsradio förblir ett dotterbolag till Sveriges Radio eller får ställning som ett självständigt företag, framhåller *TBV*.

Ett flertal remissinstanser, som tillstyrker förslaget att Sveriges Utbildningsradio ska ges ställning som ett självständigt företag, understryker emellertid att utbildningsradion måste ges samma självständiga ställning och integritet som Sveriges Radio och Sveriges Lokalradio.

Statens kulturråd framhåller att, i det fall Sveriges Utbildningsradio blir ett självständigt företag, dess integritet inte får äventyras av en sådan särställning. Samma regler beträffande utrymme för olika åsiktsriktningar och intressen bör tillämpas för utbildningsradion som för Sveriges Radio.

Sveriges Radio vänder sig med eftertryck mot utredningens uppfattning att utbildningsradion inte kan få samma slag av integritet som rundradion i övrigt. Enligt Sveriges Radios uppfattning finns det inga skäl som talar för att utbildningsradion skulle ha en särställning i detta avseende. De skillnader som finns mellan den allmänna programverksamheten och utbildningsprogrammets verksamhet är endast skillnader i arbetsformer och kontakttyper och är direkt avhängiga av verksamhetens inriktning. Sveriges Radio anser det också missvisande att som utredningen beteckna utbildningsradion som ett instrument för samhällets utbildningspolitik.

Sveriges Radio anser i stället att Sveriges Utbildningsradio måste garanteras en fri och obunden ställning som producent av utbildningsprogram. Utbildningsradios uppgift bör vara att självständigt bidra till den fortsatta utvecklingen av utbildningsverksamheten i samhället.

Även *Sveriges Utbildningsradio* tillstyrker förslaget att utbildningsradion ges ställning som ett självständigt företag, men underkänner utredningens motiveringar för förslaget. Sveriges Utbildningsradio instämmer i utredningens synpunkt att dess verksamhet måste anpassas till samhällets utbildningspolitik. Sveriges Utbildningsradio framhåller att det är en väsentlig skillnad om dessa uppgifter fullgörs på grundval av uttalade direktiv och ålägganden från utbildningsmyndigheter och organisationer inom utbildningsväsendet eller om de förverkligas på utbildningsradions eget ansvar.

Ett antal remissinstanser ställer sig tveksamma till förslaget att utbildningsradion ges ställning som ett helt självständigt företag. Utbildningsradion bör arbeta på samma villkor som övrig programverksamhet och ha tillgång till rundradioorganisationens gemensamma resurser och bör därför bestå som dotterbolag till Sveriges Radio, framhåller bl. a. *Sveriges Radios tjänstemannaklubb*, *en personalrepresentant i Sveriges Utbildningsradio*, *LRF*, *TCO*, *Pressens samarbetsnämnd*, *Klys* och *SAMI*.

SÖ anser att det inte finns någon anledning att av integritetsskäl utskilja utbildningsprogramverksamheten från Sveriges Radio. Styrelsen påpekar att utbildningsprogram under en lång följd av år enligt gällande läroplaner producerats inom företaget utan att detta utgjort något hot mot Sveriges Radios integritet.

Såväl *Sveriges Radios tjänstemannaklubb* som *en personalrepresentant i Sveriges Utbildningsradio* understryker behovet av samverkan mellan utbildningsradion och Sveriges Radio samt betonar vikten av att utbildningsradion får det integritetsskydd som endast en sammanhållen rundradioorganisation kan ge.

LRF föreslår att utbildningsradion ingår som en programenhet eller möjligen som ett dotterbolag inom Sveriges Radio. Enligt *LRF*'s uppfattning får utbildningsradion den bästa kapaciteten om dess verksamhet så långt möjligt samordnas med Sveriges Radio.

Enligt *TCO*'s uppfattning bör utbildningsradion ingå i Sveriges Radio för att möjliggöra ett effektivt resursutnyttjande. *TCO* framhåller emellertid att utbildningsradions särart i förening med den särskilda finansieringsformen innebär att särskild uppmärksamhet måste ägnas åt frågan om formerna för utbildningsradions anknytning som dotterföretag till Sveriges Radio.

3.2 Sveriges Radios organisation

3.2.1 Bedömning av den nuvarande verksamheten

Utredningen

Utredningen gör en genomgång av Sveriges Radios organisation med utgångspunkt från de krav som statsmakterna formulerat för verksamheten. Utredningen finner att Sveriges Radio nära följt de riktlinjer för verksamheten och organisationen som statsmakterna har dragit upp.

Utredningens genomgång koncentreras till ett antal problemområden, främst kompetensfördelningen i programfrågor mellan distrikten och programenheterna i Stockholm, kompetensfördelningen i personalfrågor mellan programenheterna och företagsledningen, förhållandet mellan teknikavdelningen och programenheterna, ljudradions ställning och begränsningar i planeringsverksamheten med nuvarande ordning.

Enligt utredningen kan i fråga om flertalet punkter förbättringar nås genom att nuvarande organisation justeras något. I ett par fall, nämligen beträffande planeringsverksamheten och distriktens ställning, är mera djupgående förändringar motiverade.

3.2.2 Programenheternas självständighet

Utredningen

Utredningen finner att de nuvarande programenheterna dvs. ljudradion, TV1 och TV2, organisationsmässigt har en för svag ställning inom Sveriges Radio. Bl. a. beträffande personalpolitiken har, till följd av lagar och avtal på arbetsmarknaden under senare år, det företagsgemensamma ansvaret ökat hos företagsledningen på ett sätt som inte kunde förutses när riktlinjerna drogs upp år 1966. I förhållande till teknikenheten har programenheterna vidare tvingats binda sig genom åtaganden som inskränker handlingsfriheten. I planeringshänseende är programenheterna även rent allmänt bundna av de ramar som företagsledningen drar upp. Enligt utredningens mening har vidare distrikt och programenheter inte fått den självständighet gentemot varandra som riktlinjerna år 1966 förutsåg.

Utredningen skisserar en rad åtgärder för att programenheternas ställning skall stärkas såväl organisatoriskt som ekonomiskt.

Programenheterna bör få förstärkta administrativa resurser och ett vidgat budgetansvar. Vidare bör enheternas ansvar för programanskaffning vidgas. Programenheterna bör också ges en egen distriktsorganisation och egna nyhetsredaktioner samt rätt att själva besluta hur nyhetsmaterialet skall anskaffas. Som en konsekvens härav bör centralredaktionen upphöra. Slutligen bör programenheterna få ett direkt ansvar för de tekniska sändnings- och produktionsresurser som f. n. finns samlade i Sveriges Radios teknikenhet.

Remissyttrandena

Utredningens förslag att programenheterna bör ges en ökad självständighet tillstyrks av en rad remissinstanser, däribland *statens kulturråd*, *länsstyrelserna i Kalmar och Örebro län*, *Sveriges Radio*, *Svenska handelskammarförbundet*, *Sveriges författarförbund* och *Svenska teaterförbundet*.

Länsstyrelsen i Kalmar län finner att utredningens förslag att beslut om produktion och sändning av program ska fattas inom den enskilda pro-

gramenheten ökar de regionalt producerade programmens möjligheter att göra sig gällande i programutbudet.

Sveriges Radio ställer sig allmänt positivt till utredningens tankegångar om en ökad självständighet för programenheterna och finner anledning att pröva några av de åtgärder utredningen föreslagit. *Sveriges Radio* nämner i detta sammanhang bl. a. personalfrågor, programkoordination och evenemangsbevakning som områden där programenheternas självständighet kan ökas. Genom upplösningen av centralredaktionen stärks dessutom programenheternas ställning på nyhetsområdet. Företaget är också berett att pröva möjligheterna att överlåta bl. a. prisförhandlingar vid inköp av program och engagemang av medverkande på programenheterna.

Utredningens förslag att drifttekniken överförs till programenheterna tillstyrks av *Svenska filminstitutet*, *Svenska kyrkans centralråd* och *Sveriges frikyrkoråd* samt *Svenska handelskammarförbundet* som anser att avgörande skäl talar för en omorganisation som skulle föra driftteknik och programenheter närmare varandra.

RRV och *Sveriges Radio* ställer sig däremot tveksamma till en uppdelning av drifttekniken på programenheterna. *RRV* understryker angelägenheten av att den tekniska utrustningen även framdeles sambrukas och används ekonomiskt och rationellt. Ämbetsverket befarar att en omorganisation enligt utredningens modell skulle medföra att de nuvarande teknikerresurserna splittras, vilket skulle minska programenheternas möjligheter att samnyttja den tekniska utrustningen.

Gentemot åsikten att programenheterna inte haft tillräckliga möjligheter att påverka investeringarna framhåller *Sveriges Radio* att programsidan redan nu har ett avgörande inflytande på de tekniska investeringarna genom den särskilda beredningsgrupp som inrättats för ändamålet. Angående utredningens uppfattning att programenheterna haft för litet inflytande på teknikens dimensionering anför företaget att denna bestäms av de önskemål som programenheterna varje år för fram under budgetarbetet. *Sveriges Radio* framhåller att centrala beslut är nödvändiga eftersom tekniken skall ge service åt flera avnämare. Det väsentliga är enligt *Sveriges Radios* mening att tekniken anpassats till programsidans behov, i enlighet med riktlinjerna i 1966 års beslut.

Sveriges Radio finner skäl tala för utredningens uppfattning att TV-teknikens driftsavdelningar i Stockholm borde delas upp i det fall det nuvarande kanalsystemet skulle omorganiseras som utredningen har föreslagit. Inom den nuvarande organisationen för TV vore det dock otänkbart att föra över tekniken till den ena av kanalerna, eftersom det skulle skapa helt olika förutsättningar för de två programenheterna betonar *Sveriges Radio*. Företaget delar utredningens uppfattning att det vore värdefullt med en större medverkan av tekniker i programarbetet. En sådan medverkan kan uppnås med bibehållandet av en särskild enhet för driftteknik. En analys av dessa frågor bör enligt företagets mening inriktas på att pröva fördelar

och nackdelar av att överföra olika teknikergrupper till programenheterna och på möjligheterna att öka teknikernas medverkan i programarbetet. Andra aktuella frågeställningar är fördelar och nackdelar med överföring av ljudradiotekniken till ljudradioenheten samt möjligheterna att finna bättre administrativa rutiner för samarbetet mellan teknik och programenheter.

Sveriges Utbildningsradio har inget att invända mot utredningens uppfattning att programenheterna inom Sveriges Radio bör få en ökad självständighet. Sveriges Utbildningsradio framhåller emellertid rörande möjligheterna att få utnyttja rundradions samlade resurser att de principer som föreslås gälla sändningsrätten kan tillämpas även i detta sammanhang. Sveriges Utbildningsradio konstaterar att Sveriges Radio av staten fått i uppdrag att med ensamrätt bedriva rundradioverksamheten och att unika resurser i form av en teknisk produktionsapparat och samlingar av programkällor uppstått som ett resultat av rundradioverksamheten. Dessa resurser bör enligt Sveriges Utbildningsradio betraktas som en gemensam tillgång för den samlade rundradioorganisationen och i lika mån vara tillgängliga för samtliga företag som bedriver rundradioverksamhet. Sveriges Radio bör inte betraktas som ägare utan som förvaltare av rundradions gemensamma tillgångar. Det bör därför åligga det förvaltande företaget att se till att de samlade resurserna lätt kan utnyttjas av andra rundradioföretag.

3.2.3 Regional verksamhet

Utredningen

Utredningen anger som ett grundläggande krav på rundradions organisation att den bör präglas av geografisk decentralisering. I sammanhanget framhåller utredningen att decentraliseringskravet har betydelse inte bara för programverksamheten utan även kan ges en regionalpolitisk innebörd. Sålunda kan lokalisering av en ljudradioenhet till en ort stimulera kulturlivet där.

Utredningen motiverar sitt förslag om ökad decentralisering av programverksamheten med att det kommer att skapa större mångsidighet. Utredningen konstaterar att radio och TV har ansvar för att ta till vara programstoff från olika delar av landet, vilket i och för sig inte behöver betyda att regionernas produktion måste begränsas till sådant stoff som ger uttryck för deras resp. särart.

Utredningen konstaterar att bildandet av lokalradion innebär att det tillkommit en ny regional organisation inom rundradion. Tills vidare bör lokalradiobolaget organisatoriskt höra ihop med Sveriges Radio inom ramen för en koncern. (Se 3.1.5.) Rent allmänt bör lokalradion få etablera sig ordentligt innan den betungas med andra uppgifter såsom att exempelvis helt överta den regionala riksprogramproduktionen inom ljudradion. Lo-

kalradioverksamheten bör därför t. v. ha samma organisation och uppgifter som f. n.

Beträffande den nuvarande distriktsorganisationen inom Sveriges Radio anser utredningen att kompetensfördelningen mellan programenheter och distrikt fungerar i stort sett tillfredsställande men att det torde krävas genomgripande förändringar om – som utredningen föreslår – den regionala produktionen skall kunna öka väsentligt. För att dessutom möjliggöra en bättre samordning av distriktens programproduktion, samtidigt som mångfalden garanteras och distriktens inflytande över sändningsbesluten stärks, bör den regionala verksamheten ges en ställning likvärdig med den som redaktionerna i Stockholm har gentemot programenheternas ledning.

Ett viktigt mål för en fortsatt decentralisering av programverksamheten är att stärka nyhetsförmedlingen regionalt och lokalt. Utredningen lägger i sammanhanget stor vikt vid lokalradion liksom vid regionala TV-sändningar (regional-TV). Enligt utredningens mening bör de regionala nyhetsändningarna successivt byggas ut i nio regioner. Fullt utbyggd bör sändningstiden uppgå till 20 minuter per dag. Sett i ett längre tidsperspektiv är detta det kanske viktigaste decentraliseringsförslaget enligt utredningens åsikt genom att en basresurs byggs upp i var och en av regionerna, varigenom programverksamheten där kan vidareutvecklas.

Regionernas riksprogramproduktion bör enligt utredningen under den kommande avtalsperioden öka till ca 40% av egenproduktionen i TV och till ca 35% i radio. På sikt bör produktionen bli lika stor som i Stockholm.

Remissyttrandena

Remissinstanserna ansluter sig genomgående till utredningens huvudtanke om en fortsatt decentralisering av programverksamheten och en ökad andel regionalt producerade program i rikssändningarna i radio och TV.

Många remissinstanser instämmer i utredningens uppfattning att det råder en alltför kraftig obalans mellan den verksamhet som är förlagd till Stockholm och den som bedrivs i landet i övrigt och att en utbyggd regional programverksamhet kan bidra till en ökad mångsidighet och pluralism.

Statens kulturråd menar att risken för att programmedverkan inom vissa områden monopoliseras av ett fåtal personer minskar om en ökad andel av programmen produceras utanför Stockholm. Därmed berikas riksprogrammen i både radio och TV, hävdar kulturrådet.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län framhåller att en utökad regional produktion kan bidra till en bredare och mer nyanserad beskrivning av olika förhållanden. Stockholms dominerande ställning inom programverksamheten har enligt länsstyrelsen sannolikt präglat programval och programinnehåll på ett sådant sätt att frågor som har aktualitet i Stockholm fått stort

utrymme och så att programmens utformning präglats av värderingar som är särpräglade för Stockholm. Likartade synpunkter framförs av *Svenska kommunförbundet* och *länsstyrelsen i Västerbottens län*.

Länsstyrelserna i Hallands och Västerbottens län anser att de regionalpolitiska aspekterna av en decentralisering av rundradioverksamheten bör framhållas som väsentliga argument för den regionala programproduktionen. *Landstingsförbundet* delar denna uppfattning och framhåller, att den regionala programverksamhetens möjligheter att spegla utvecklingen i olika landsändar och uppmärksamma störningar på ett tidigt stadium är av stor betydelse för möjligheterna att föra en kraftfull regionalpolitik.

De kulturpolitiska fördelarna med en ökad regional verksamhet poängteras av bl. a. *Svenska riksteatern* och *Riksutställningar*. Riksteatern påpekar att förslaget om en ökad decentralisering av programproduktionen väl överensstämmer med den pågående decentraliseringen av kulturlivet i stort.

Ett antal remissinstanser understryker den decentraliserade programverksamhetens värde för folkrörelserna. *LRF* vill särskilt betona vikten av en geografiskt bred bevakning för att utveckla kontakterna mellan rundradion och folkrörelserna. Detta är enligt riksförbundet ett av de tyngst vägande skälen för en ökad distriktsproduktion, eftersom det finns många medarbetare ute i distrikten, som har större möjligheter att följa de olika folkrörelsernas utveckling, än vad som är möjligt i Stockholm.

Sveriges riksidrottsförbund framhåller att den geografiska decentraliseringen har stor betydelse för folkrörelserna. De lokala föreningarnas aktiviteter anknuter ofta till människornas vardag och bör därför speglas i både lokala och regionala sändningar, anser förbundet.

Utredningens uppfattning att andelen regionalt producerade allmänna riksprogram i TV bör öka till 40 % under den närmaste avtalsperioden, för att på längre sikt bli lika stor som produktionen i Stockholm, delas allmänt av remissinstanserna.

Sveriges Radio ansluter sig till utredningens bedömningar rörande decentraliseringen av radio- och TV-verksamheten och konstaterar att den föreslagna utbyggnaden av den regionala programverksamheten innebär en fortsättning av den starka expansion av programverksamheten utanför Stockholm som ägt rum de senaste åren.

Sveriges Lokalradio framhåller att behovet och värdet av en decentraliserad programverksamhet av lokalradions typ bör bedömas utifrån den senaste tidens samhällsutveckling och massmediesituation. Företaget påpekar att samhällsutvecklingen de senaste decennierna präglats av starka koncentrationstendenser i fråga om näringsliv, organisationer och kommuner. Samtidigt har det skett många tidningsnedläggelser, företrädesvis inom lokalpressen.

Informationen på läns- och kommunnivå har därvid blivit mindre allsidig. Möjligheterna för lokala och regionala opinioner att komma till uttryck

har minskat och den kritiskt granskande journalistiken får svårare att hävda sig på den lokala nivån. Den sammantagna effekten av dessa utvecklingstendenser är enligt Sveriges Lokalradio att medborgarnas möjligheter att aktivt ta del i det demokratiska vardagsarbetet och att påverka samhällsutvecklingen minskat. Lokalradion utgör i detta sammanhang ett viktigt medel att förbättra kontakten mellan förtroendevalda och enskilda människor, genom att ge enskilda, grupper och intressen ökade möjligheter att komma till tals. Lokalradion har genom sin decentraliserade verksamhet möjligheter att åstadkomma ett varierat programutbud som är anpassat för resp. områdes behov och att skapa vidgade kontaktmöjligheter mellan rundradion och dess publik. Företaget framhåller mot denna bakgrund att lokalradion under den kommande avtalsperioden bör ges möjligheter att utveckla sin verksamhet och tillvarata sin särart.

Några remissinstanser understryker behovet av en avvägning mellan önskemålen om en decentralisering av verksamheten och kraven på en god programkvalitet. I egenskap av företrädare för landsbygdens intressen hävdar LRF att den viktigaste decentraliseringseffekten består i den spridning av kultur och information som de regionalt producerade programmen innebär. LRF påpekar att den geografiska decentraliseringen inte får drivas så långt att de befintliga resurserna splittras och programkvaliteten försämras som en följd därav.

Pressens samarbetsnämnd pekar på faran av att resurserna utifrån ensidiga regionalpolitiska överväganden sprids i en sådan omfattning, att en sänkning av kvalitetsnivån för programverksamheten blir följden. Nämnden förordar att utbyggnaden av den regionala verksamheten sker på ett sådant sätt att lokalisering och resursökning kombineras för att uppnå ett optimalt utnyttjande av befintliga och nya resurser. Samarbetsnämnden hävdar att en avvägning måste ske mellan stordriftsfördelar och önskemål om en jämn spridning av resurser.

Även *Klys* framhåller att decentralisering av TV-verksamheten måste avvägas så att det skapas goda förutsättningar för kulturproduktion, ute i landet såväl som i Stockholm. En sådan produktion kräver en viss koncentration av resurserna.

Svenska filminstitutet anser att önskemål om en geografisk spridning av programverksamheten är ovidkommande. Det väsentliga är enligt Filminstitutets mening frågan om programkvaliteten. Invändningar mot en koncentration av resurser till Stockholm blir meningslösa, om det inte kan ledas i bevis att en geografisk spridning av programproduktionen medför bättre och mer varierade program.

Sveriges Radio delar i allt väsentligt utredningens uppfattning beträffande önskvärdheten att stärka distriktens ställning. Företaget förordar gentemot utredningens förslag om en regionbaserad TV-kanal (TV R) en utveckling av TV:s nuvarande organisation som kan ge ökat inflytande och självständighet för distrikten. Företaget föreslår att distrikten får rätt

att besluta om sändning av de egna programmen. Det är enligt Sveriges Radio möjligt att förena programhetschefernas nuvarande ansvar för programutbudets sammansättning med en beslutanderätt för distrikten. Detta förutsätter att distrikten tar ett ökat ansvar för att programutbudet får avsedd sammansättning, framhåller företaget. Distriktens ansvar i detta avseende skulle komma att motsvara det som Stockholmsenheternas redaktioner nu har inför den utbudsansvarige enhetschefen.

Även andra remissinstanser, som avstyrker utredningens huvudförslag till omorganisation för att stärka distriktens ställning, pekar på möjligheter till förbättringar av nuvarande organisation för att nå samma syfte. Hit hör *länsstyrelserna i Älvsborgs, Kopparbergs och Jämtlands län, LRF och Pressens samarbetsnämnd.*

Journalistklubben vid Sveriges Radio/Radio Malmöhus i Malmö anser att en ökad självständighet för distrikten kan uppnås genom inrättandet av en samordningsgrupp med representanter för de båda programheterna och för regionerna utanför Stockholm. Samordningsgruppen bör enligt journalistklubbens förslag ledas av radiochefens koordinator, som också föreslås ha beslutanderätten.

Många remissinstanser anser att lokalradio har de största förutsättningarna att förverkliga den decentralisering av rundradioverksamheten som utredningen förordar. Mot denna bakgrund kritiserar utredningen för att alltför knapphändigt ha belyst lokalradions utveckling och förhållande till övrig regional verksamhet.

Åtskilliga remissinstanser, däribland *statens kulturråd, länsstyrelserna i Uppsala, Södermanlands, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län, Svenska kommunförbundet, Sveriges Lokalradio, FPU, Socialdemokratiska kvinnoförbundet, ABF, Kulturarbetarnas socialdemokratiska förening, NBV och Nykterhetsrörelsens landsförbund*, framhåller lokalradions värde som en kanal för lokal samhällsdebatt och information och betonar dess möjligheter till ett aktivt deltagande från organisationer och enskilda.

Genom möjligheterna till ett stort aktivt deltagande från allmänheten såda har lokalradion särskilt goda förutsättningar att verka för de kulturpolitiska målen, anser *statens kulturråd*. Lokalradion bör därför ges en hög prioritet i fråga om insatser inom rundradioområdet.

Länsstyrelsen i Uppsala län framhåller att lokalradion genom sina lägre produktionskostnader kan ge en bredare regional och lokal täckning än den föreslagna regionala TV-verksamheten. Lokalradions sändningar är tillgängliga för publik på fler orter och vid fler tidpunkter än televisionens, och ger därmed större valfrihet för konsumenterna.

Länsstyrelsen i Norrbottens län ställer sig positiv till strävandena inom lokalradion att skapa en dialog mellan lyssnare och producenter samt att ge publiken möjligheter att göra egna program.

Svenska kommunförbundet anser att lokalradions rörlighet, snabbhet och närhet kan ge kommuner, organisationer och enskilda stora möjligheter att föra ut sina budskap. Lokalradion utgör på detta sätt ett värdefullt komplement till lokalpressen.

Sveriges Lokalradio anser att en utbyggnad av lokalradion ger en avsevärt större decentralisering, längre programtid och ett mer varierande och omfattande programutbud än vad en utbyggnad av regional-TV skulle medföra.

En av lokalradions största förtjänster är enligt *LO* att den verkar inom mindre områden än regional-TV. *LO* anser dessutom att det ur allmän massmediepolitisk synpunkt är viktigare med en väl fungerande lokalradio än med en regional TV-verksamhet. I samma riktning uttalar sig *Svenska musikerförbundet*.

FPU framhåller att lokalradion ger möjlighet till en ökad lokal debatt och till ett aktivt medverkande i beslutsprocessen. Lokalradion kan också aktivera människor i programskapandet, varför lokalradion enligt *FPU*:s mening bör ges en hög prioritet.

CUF anser det väsentligt att lokalradion ges möjligheter att utvecklas och få förankring i länens samhällsdebatt och kulturliv. Därigenom kan lokalradion bidra till en ökad mångsidighet och mångfald. *CUF* förordar därför att större delen av de utökade resurser som rundradioverksamheten kan få, bör gå till lokalradion under de närmaste åren.

Socialdemokratiska kvinnoförbundet anser att lokalradion har de bästa förutsättningarna för att ge folkrörelser och allmänhet direkt tillgång till etermedierna.

Riksförbundet Hem och Skola förordar att lokalsamhällets kommunikationsbehov prioriteras framför en regional programverksamhet. En utbyggd lokalradio med goda journalistiska resurser är enligt riksförbundet den bästa garantin för en bevakning av händelserna på lokalplanet.

Klys ser lokalradion som ett viktigt led i decentraliseringen av rundradioverksamheten och förordar att dess utveckling prioriteras så att den kan förverkliga de mål som ställts upp för den, bl. a. att spegla det lokala kulturlivet.

Flera remissinstanser, däribland *länsstyrelserna i Södermanlands, Blekinge, Skaraborgs och Gävleborgs län, Sveriges Radio, LO, LRF, FPU, Klys* och *Sveriges författarförbund*, konstaterar att lokalradion tvingats starta sin verksamhet med otillräckliga resurser.

Sveriges Radio konstaterar bl. a. att lokalradions nuvarande resurser inte ger tillräckliga möjligheter till den mångfacetterade programproduktion inom samhälls- och kulturområdet som avsetts.

Klys, Sveriges författarförbund och *SAMI* nämner att lokalradion inte ens haft tillräckliga resurser för att kunna träffa uppgörelser med kulturarbetarnas organisationer om acceptabla ersättningar.

Genomgående framhåller remissinstanserna angelägenheten av att lokal-

radion ges ökade resurser för att den skall kunna fullgöra sitt uppdrag och möta de förväntningar som ställts på den. Denna åsikt framförs av *SÖ, statens kulturråd, länsstyrelserna i Södermanlands, Kalmar, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs, Örebro, Gävleborgs och Västernorrlands län, Svenska kommunförbundet, Sveriges Radio, Sveriges Lokalradio, LO, LRF, Svenska handelskammarförbundet, FPU, CUF, ABF, Sveriges folkpensionärers riksförbund, Klys, Sveriges författarförbund, Svenska musikerförbundet, Svenska teaterförbundet, SAMI, Norrbottens journalistförening, NBV och Journalistklubben vid Sveriges Radio/Radio Malmöhus i Malmö.*

Den mest angelägna uppgiften vid en fortsatt utveckling av lokalradion är enligt de flesta remissinstanser att skapa en redaktionell täckning av fler kommuner vid sidan om huvudorten och därmed öka möjligheterna till en bevakning på kommunal nivå över hela länet.

Svenska kommunförbundet framhåller vikten av att indelningen i lokalradioområden och resurstilldelning sker på ett sådant sätt att medborgarnas behov i landets olika delar tillgodoses. F. n. är lokalradion enligt förbundets uppfattning huvudsakligen en länsradio, som har begränsade möjligheter att bevaka lokala områden såsom enskilda kommuner. Lokalradioområdena bör i ökad utsträckning anknytas till de administrativa områden som gäller för centrala samhällsfunktioner och resursfördelningen bör anpassas till de varierande behoven i olika delar av landet, understryker förbundet.

Sveriges Radio anser att det finns stor risk att lokalradions nuvarande resurser endast medger en bemanning på huvudorterna och att lokalradion därmed inte förmår utvecklas till en länsradio i egentlig bemärkelse. Företaget framhåller att först sedan en förstärkning när det gäller personal och teknik fått avsätta resultat i programarbetet blir det möjligt att dra mer bestämda slutsatser om den framtida lokalradioverksamhetens omfattning och inriktning.

Sveriges Radio anser emellertid att lokalradion redan under den kommande avtalsperioden bör få möjligheter till en ökad programproduktion, som är av sådan omfattning att lokalradion kan pröva olika vägar för en framtida utveckling.

Sveriges Lokalradio framhåller nödvändigheten av en fortsatt decentralisering av verksamheten och att lokalradion får utvecklas efter sina egna förutsättningar och ges möjlighet att fortsätta arbetet med att finna programformer som bygger på det lokala och regionala materialets särart. Företaget presenterar i sitt remissyttrande en utbyggnadsplan för lokalradion fram till budgetåret 1982/83. Beräkningarna bygger på en redaktionell täckning av de flesta kommuner vid slutåret och avser främst en utbyggnad med underredaktioner om två resp. fem medarbetare utanför resp. lokalradioområdes huvudort.

SAF, Sveriges grossistförbund, SHIO och Sveriges industriförbund för-

ordar att lokalradion inleder olika former av samverkan med lokalpressen, så att ökade journalistiska resurser tillförs lokalradion och så att dess verksamhet kan reklamfinansieras, utan att lokalpressen blir lidande på ett sådant arrangemang.

Remissinstanserna ställer sig genomgående tveksamma till behovet och värdet av den föreslagna regionala TV-verksamheten och förordar i stället en fortsatt utbyggnad av lokalradion. I denna riktning uttalar sig *SÖ, statens kulturråd, länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Kalmar, Gotlands, Skaraborgs, Västmanlands, Gävleborgs och Västernorrlands län, Svenska kommunförbundet, Svenska filminstitutet, Sveriges Lokalradio, Folkets husföreningarnas riksorganisation, LO, LRF, Svenska handelskammarförbundet, SAF, Sveriges grossistförbund, SHIO och Sveriges industriförbund, FPU, Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund, ABF, Riksförbundet Hem och Skola, Svenska musikerförbundet, Svenska teaterförbundet, SAMI, Norrbottens journalistförening, Kulturarbetarnas socialdemokratiska förening, Nykterhetsrörelsens landsförbund och Journalistklubben vid Sveriges Radio/Radio Malmöhus i Malmö.*

Bland de remissinstanser, som avstyrker förslaget om en utbyggnad av de regionala TV-sändningarna, framhåller bl. a. *statens kulturråd, länsstyrelserna i Uppsala, Södermanlands, Kalmar, Skaraborgs, Västmanlands, och Västernorrlands län, Svenska kommunförbundet, Sveriges Lokalradio, Folkets husföreningarnas riksorganisation, LO, Sveriges nykterhetsällskaps representantförsamling, FPU och Kulturarbetarnas socialdemokratiska förening* att de föreslagna nio regionerna som skall omfattas av regionala nyhetssändningar är för stora och heterogena för att utgöra underlag för en intressegemenskap mellan människorna i regionens olika delar och för att medföra en verklig decentralisering av programverksamheten.

Ett annat skäl som framförs av många remissinstanser mot den föreslagna regionala TV-verksamheten är att det uppställda slutmålet för sändningstiden är alltför blygsamt i förhållande till kostnaderna för verksamheten.

Dessutom anser flertalet remissinstanser, bl. a. *SÖ, statens kulturråd, länsstyrelserna i Stockholms, Kalmar, Gotlands, Skaraborgs, Västmanlands, Kopparbergs och Västernorrlands län, Svenska kommunförbundet, Svenska filminstitutet, Sveriges Lokalradio, Folkets husföreningarnas riksorganisation, LO, Svenska handelskammarförbundet, SAF, Sveriges grossistförbund, SHIO och Sveriges industriförbund, ABF, Norrbottens journalistförening och Nykterhetsrörelsens landsförbund*, att den föreslagna utbyggnaden av den regionala TV-verksamheten är alltför kostsam dels i förhållande till värdet av de regionala programmen, dels med tanke på att lokalradion utgör ett både bättre och billigare alternativ.

Statens kulturråd anser att utredningens förslag om en utökad regional

TV-verksamhet innebär en halvmesyr, som snarare kännetecknas av en konstlad decentralisering på regional nivå än en verklig lokal förankring.

LRF finner utredningens förslag om en kraftig utbyggnad av de regionala nyhetssändningarna i TV i och för sig motiverad. *LRF* framhåller dock att det endast är mot bakgrund av önskemålen om en sådan utbyggnad av lokalradion att den kan motsvara den kvalitetsnivå som ställts upp för den, som förbundet avstyrker en utbyggnad av de regionala nyhetsprogrammen.

Enligt *ABF*:s uppfattning är det från massmediepolitisk utgångspunkt betydligt mer angeläget att bygga upp en väl fungerande lokalradioverksamhet än att satsa på en utbyggnad av regional-TV, som enligt *ABF* ändå inte kommer att innebära någon egentlig decentralisering av programproduktionen.

Svenska teaterförbundet anser att en utbyggnad av regional-TV bör anstå till dess riksprogrammen och lokalradion erhållit erforderliga medel. En ökad decentralisering av rundradioverksamheten bör enligt teaterförbundets mening inriktas på att ge distrikten ökade resurser att producera riksprogram för TV och på en prioritering av lokalradions utveckling.

SAMI framhåller att från kulturarbetarsynpunkt måste en uppbyggnad av lokalradion och större resurser till en ökad egenproduktion av såväl underhållningsprogram som tyngre kulturprogram prioriteras före en satsning på regional-TV.

Till skillnad från flertalet remissinsanser anser *SAF*, *Sveriges grossistförbund*, *SIHO* och *Sveriges industriförbund* att den nuvarande regionala TV-verksamheten med fördel helt kan läggas ned och de därmed frigjorda medlen satsas på lokalradions verksamhet.

Journalistklubben vid Sveriges Radio|Radio Malmöhus i Malmö, som också i huvudsak delar denna uppfattning, menar dock att de distrikt som redan har regional-TV kan behålla sina regionala sändningar om de finner det motiverat att använda de starkt begränsade resurserna till en sådan verksamhet. *Journalistklubben* framhåller dock att det inte bör ges några särskilda anslag till regionala TV-sändningar. Klubben vill förorda alternativet att distrikten överlåter sin nyhetsverksamhet på lokalradion.

Likartade synpunkter framförs av *länsstyrelsen i Kalmar län*, som anser att det med tanke på den snabba utvecklingen inom TV-tekniken i fråga om tillgången till mobil utrustning vore olämpligt att i detta läge binda sig vid en regional indelning för TV.

Folkets husföreningarnas riksorganisation anser att en satsning på regionala produktioner bör ske i stället för en utbyggnad av TV:s regionala nyhetssändningar så att exempelvis fria filmare kan finna arbetstillfällen ute i landet.

Kulturarbetarnas socialdemokratiska förening anser att lokal radio- och TV-verksamhet är av lika stor vikt som radio och TV på riksplanet. Föreningen förordar att det fria utrymme i etern som står till TV:s förfogande

används till lokala TV-sändningar, som föreningen anser är att föredra framför regionala.

Förslaget om regionala TV-sändningar tillstyrks av *länsstyrelserna i Jönköpings, Kronobergs, Blekinge, Kristianstads, Malmöhus, Hallands, Göteborgs och Bohus, Örebro, Kopparbergs, Jämtlands och Norrbottens län, Sveriges Radio, Frikyrkliga studieförbundet, Sveriges folkpensionärs riksförbund, HCK, Sveriges dövas riksförbund och Klys.*

Sveriges Radio välkomnar utredningens förslag att hela landet skall få regional-TV och framhåller i likhet med utredningen att en sådan verksamhet ger en basproduktion som är av betydelse för utvecklingen av andra program inom distrikten. Den stora betydelse *Sveriges Radio* tillmäter utvecklingen av regional-TV grundar företaget på följande bedömningar. De regionala TV-nyheterna är enligt *Sveriges Radio* ett viktigt komplement till den lokala och regionala nyhetsinformation som pressen och lokalradion kan ge. Företaget framhåller att de regionala nyhetsprogrammen ger plats för regionalt och lokalt stoff på bästa sändningstid. Därtill ger den regionala TV-verksamheten ökade möjligheter för distrikten att bidra med material till riksnyhetsprogram och magasinsprogram. *Sveriges Radio* påpekar också att regional-TV medför att kontaktvägarna till publiken hålls öppna på ett sådant sätt att den gynnar regionernas produktion av riksprogram för TV. Slutligen framhåller företaget att en kontinuerlig produktion av regionala TV-program skapar basresurser som kan utnyttjas för utveckling av riksprogramproduktion. *Sveriges Radio* delar emellertid inte utredningens uppfattning att den regionala TV-verksamheten skall organiseras i nio regioner. Företaget föreslår i stället att regionala TV-nyheter byggs ut till elva områden från nuvarande fyra, på ett sådant sätt att dessa regioner i stort sammanfaller med *Sveriges Radios* nuvarande distriktsindelning. Enligt företagets uppfattning är 15 minuter en lämpligare programlängd än föreslagna 20 minuter.

HCK och *Sveriges dövas riksförbund* anser att regionala nyhetssändningar i TV kan bli av stort värde för hörselskadade, döva och utvecklingsstörda, om dessa sändningar blir textsatta och vid direktsändningar tolkas till teckenspråk. *HCK* påpekar att lokaltidningen, som f. n. är den främsta informationskällan på regional/lokal nivå, är otillgänglig för dessa grupper och för blinda. *Sveriges dövas riksförbund* framhåller att lokalradion medfört att informationsklyftan mellan döva och hörande ökat och anser att regionala TV-sändningar i viss mån kan kompensera detta ökade handikapp för de dövas del.

En av fördelarna med att bygga ut de regionala nyhetsprogrammen i TV till att omfatta hela landet är, enligt *Klys*, att distrikten får produktionsresurser som kan användas för andra slags program. Regionala nyhetsprogram utgör också en kontakt med den egna regionen och publiken och kan ge bättre förutsättningar för nyhetsrapportering i riksprogrammen. *Klys* nämner också att den regionala TV-verksamheten kan ge vissa arbetsmöjligheter för tecknare och fotografer som är verksamma ute i landet.

Klys understryker emellertid att en decentralisering av TV:s verksamhet måste avvägas så att goda förutsättningar skapas för teater- och annan kulturproduktion, såväl ute i landet som i Stockholm. Regional-TV får dock inte ta resurser från det kvalitetsutbud som rundradion bör sprida, framhåller Klys.

Flera av de remissinstanser som ställer sig positiva till en utbyggnad av regionala nyhetssändningar i TV, nämligen *länsstyrelserna i Jönköpings, Kronobergs, Kristianstads och Örebro län* samt *Frikyrkliga studieförbundet*, framhåller att en tilldelning av erforderliga resurser för en utbyggnad av lokalradions verksamhet bör prioriteras framför en satsning på regional-TV.

Några remissinstanser föreslår att vissa regioner och produktionsorter prioriteras.

Länsstyrelsen i Malmöhus län förordar en ökad satsning på Södra distriktet, så att dess TV-produktion kan öka med minst 70 timmar per år. Som skäl för en snabb utveckling av programverksamheten i Södra distriktet framhåller länsstyrelsen att produktionskapaciteten i Malmö i tekniskt och lokalmässigt avseende är otillräckligt utnyttjad och att Södra distriktet har stora möjligheter att engagera artister inom bl. a. Köpenhamnsområdet.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län som avstyrker förslaget om regionala nyhetssändningar framhåller Sundsvalls företräden som huvudort för TV-verksamheten i norra Sverige.

Umeå kommun välkomnar utredningens förslag att Västerbotten skall bilda en egen TV-region med Umeå som huvudort. Kommunen framhåller att Umeå som universitetsstad och som säte för betydelsefull statlig förvaltningsverksamhet tillsammans med länet i övrigt ger ett programunderlag som väl kan hävda sig i en jämförelse med övriga Norrlandsregioner.

Länsstyrelsen i Norrbottens län framhåller att i det fall större produktionsresurser för TV skall lokaliseras till en större ort i Norrland bör Luleås viktiga ställning beaktas.

3.2.4 Ny organisation för Sveriges Radio

Utredningen

Utredningens förslag till ny organisation för Sveriges Radio innebär att det för den direkta programverksamheten skall finnas endast tre programenheter, nämligen ljudradion, TV S och TV R.

Ljudradion skall enligt förslaget svara för riksprogram i radio och förfoga över en egen distriktsorganisation, skild från TV:s regionala organisation.

Utredningen utgår från att – även med hänsyn tagen till den föreslagna ökningen av regional ljudradioproduktion – ljudradion inte bevarar egna kontor på samtliga de orter där Sveriges Radio nu har distriktskontor. På

de minsta produktionsorterna kan det visa sig rationellt att i stället samarbeta med lokalradion eller med den regionala organisationen för TV. Även på orter där ljudradion väljer att upprätta distriktskontor bör samarbete i olika former kunna utvecklas beträffande lokaler, utrustning etc. Utredningen understryker att den nya ljudradioenheten måste organiseras så att distriktens självständighet inte blir mindre än vad som f. n. är fallet.

TV S och TV R skall enligt förslaget ersätta nuvarande TV I och TV 2. TV S skall svara för riksprogram i TV och ha produktionsresurser endast i Stockholm, medan TV R skall svara för riksprogram och regionala program i TV och förfoga över resurserna för TV-produktion utanför Stockholm. TV:s distriktsverksamhet förs i sin helhet till TV R och delas där upp på nio regioner. De två TV-enheterna bör enligt förslaget ha ett likartat programuppdrag men kommer med hänsyn till de olikartade organisationerna att fullgöra uppdraget under skilda betingelser. En viktig fråga för företagsledningen blir att väga enheternas behov mot varandra.

Inom TV R bör regionerna få ungefär samma självständiga ställning som distrikten f. n. har. Av bl. a. kostnadsskäl utgår utredningen från att ledningarna för TV-enheterna även framgent skall vara lokaliserade till Stockholm. I en *reservation* förordar ledamöterna Björck, Mattsson och Molin att ledningen för TV R förläggs till Göteborg.

Centralredaktionen förutsätts upphöra och dess funktioner föras över på de nya programenheterna.

Enheten för utlandsprogram bör enligt utredningen infogas i ljudradioenheten.

I fråga om den nuvarande teknikenheten föreslår utredningen att de delar som arbetar med programproduktion förs över till resp. programenheten. Teknikenheten bör bestå men med reducerade uppgifter, bl. a. med övergripande ansvar för den tekniska kvaliteten och den tekniska utbildningen.

Remissyttrandena

Vissa remissinstanser ifrågasätter behovet och lämpligheten av omfattande organisatoriska förändringar av Sveriges Radio.

Länsstyrelsen i Östergötlands län finner det inte motiverat med så stora och omvälvande ingrepp i Sveriges Radios organisation som utredningen föreslår. Det finns enligt länsstyrelsen inte tillräckligt starka skäl för att riva upp den organisation av Sveriges Radio som beslöts år 1966, och som numera hunnit vinna stabilitet och lämplig form. Länsstyrelsen anser att Sveriges Radio i första hand behöver en mer praktisk och realistisk lösning av företagets ekonomiska problem. Enligt länsstyrelsen överdriver utredningen de organisatoriska problemen.

Några remissinstanser, bl. a. *länsstyrelserna i Kalmar och Västernorrlands län* samt *SAMI* finner det mycket tveksamt att satsa på ett genomförande av utredningens förslag till organisatoriska förändringar av Sveriges

Radio med tanke på de ekonomiska konsekvenserna av en sådan omorganisation.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län framhåller svårigheterna att på förhand avgöra vilken organisationsform som skulle vara den lämpligaste för Sveriges Radio med tanke på att det saknas inhemska jämförelseobjekt och svårigheterna att göra internationella jämförelser. Länsstyrelsen påpekar att ändrade organisationsformer säkerligen kommer att medföra nya problem som inte kan förutses.

Även *Sveriges Radio* konstaterar att det är svårt att finna relevant underlag för analys av lämplig organisationsform för rundradion. Företagets erfarenheter talar för att rundradion kan organiseras på olika sätt av vilka flera kan vara likvärdiga när det gäller att uppfylla olika mål för verksamheten. Sveriges Radio betonar i detta sammanhang att varje omorganisation medför problem för produktionen, och att detta i särskilt hög grad gäller för ett programföretag som Sveriges Radio, som är så beroende av de enskilda medarbetarnas kreativa prestationer. Sveriges Radio erinrar om att den nuvarande organisationen existerat i endast åtta år och att det tog flera år att finna de samarbetsformer och administrativa rutiner som gör att organisationen numera fungerar tillfredsställande. Mot denna bakgrund framhåller Sveriges Radio att innan mer omfattande omorganisationer företas bör det finnas garantier för att den nya organisationen verkligen medför avsedda fördelar. Möjligheten att uppnå de önskade resultaten genom modifieringar av organisationen bör först prövas, understryker företaget.

KF anser att erfarenheterna av det nuvarande systemet för rundradioverksamheten inte ger anledning till några förändringar av de grundläggande villkoren för rundradion. *KF* avstyrker de förändringar av organisationen för Sveriges Radio som utredningen har föreslagit och förordar att den nuvarande organisationen bibehålls. Likartade synpunkter framförs av *Pressens samarbetsnämnd* samt av *IOGT-NTO* och *Riksföreningen Våra Gårdar*, som betonar att den nuvarande organisationen kan förbättras utan en omfattande omorganisation.

LRF anser att Sveriges Radio i stort bör behålla sin nuvarande organisation i avvaktan på att frågan åter aktualiseras i samband med att hela problematiken på etermedicområdet inom en överskådlig framtid tas upp till behandling. *SAF*, *Sveriges Grossistförbund*, *SHIO* och *Sveriges Industrieförbund* anser att större organisatoriska förändringar bör anstå i avvaktan på ett ställningstagande till de alternativa organisationsformer för rundradioverksamheten som aktualiseras av den senaste utvecklingen inom etermedietekniken. I syfte att möjliggöra ett sådant ställningstagande föreslår *SAF* m. fl. organisationer att det nuvarande radioavtalet förlängs med ytterligare ett år.

Ett antal remissinstanser, bl. a. *statens kulturråd*, *länsstyrelserna i Uppsala* och *Kalmar län*, *Svenska kommunförbundet*, *Sveriges Radio*, *Klyvs* och *Sveriges författarförbund*, understryker utredningens uppfattning att ljudradion bör få en självständigare ställning inom Sveriges Radio.

Statens kulturråd, länsstyrelsen i Jämtlands län, FPU och Sveriges författarförbund tillstyrker att ljudradion skall ha en egen distriktsorganisation, skild från TV:s resp. lokalradions regionala organisation.

En majoritet av remissinstanserna, bl. a. *länsstyrelserna i Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kristianstads, Västmanlands, Gävleborgs och Norrbottens län, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Sveriges Radio, Sveriges Lokalradio, Norrbottens journalistförning och Journalistklubben vid Sveriges Radio/Radio Malmöhus i Malmö*, avstyrker en egen distriktsorganisation för ljudradion. Genomgående anføres att en sådan dubbelorganisation är överflödigt och innebär ett dåligt resursutnyttjande.

Landstingsförbundet ifrågasätter också lämpligheten av att i rådande samhällsekonomiska läge upprätta en parallell regional organisation. Knappa resurser i förening med önskemålet om en målmedveten satsning på regionala program talar enligt förbundet för att frågan inte bör avgöras som utredningen föreslagit. Förbundet förordar att några års erfarenhet av lokalradion avvaktas innan frågan prövas igen.

Sveriges Radio framhåller att en uppdelning av distriktsverksamheten på radio och TV måste vägas mot de ekonomiska och programmässiga fördelar som en sammanhållen distriktsorganisation erbjuder.

Moderata kvinnoförbundet anser att regionindelningen för den föreslagna TV R bör sammanfalla med distriktsindelningen för ljudradion.

Några remissinstanser, såsom *länsstyrelserna i Uppsala, Östergötlands och Gävleborgs län, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet och Sveriges Lokalradio*, anser att en utbyggnad av lokalradion är att föredra framför en särskild distriktsorganisation för ljudradion.

Utredningens förslag att lokalradion övertar ljudradions distriktskontor på de mindre produktionsorterna och att lokalradion därvid kan anlitas för produktion av program för rikssändningar tillstyrks av *statens kulturråd, länsstyrelserna i Uppsala, Östergötlands, Blekinge, Hallands, Skaraborgs och Gävleborgs län, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Sveriges Lokalradio, Svenska kyrkans centralråd och Sveriges frikyrkoråd, FPU och ABF*.

Länsstyrelsen i Blekinge län understryker vikten av att tillräckliga resurser ställs till lokalradioverksamhetens förfogande på de orter där lokalradion även ska producera program för rikssändningar.

Länsstyrelsen i Hallands län anser att lokalradion i många sammanhang torde kunna överta en del av ljudradioverksamheten från de nuvarande distrikten med tanke på den kännedom om lokala och regionala frågor som finns hos lokalradions medarbetare.

Angående utredningens uppfattning att ljudradion bör utveckla ett tekniskt och administrativt samarbete med lokalradion resp. TV R på de orter där ljudradion har egna distriktskontor, konstaterar *Sveriges författarförbund* att ett sådant samarbete förefaller rimligt, men att det inte

får förhindra utvecklingen av ljudradions egen distriktsorganisation. Enligt förbundets bedömning är det avgörande villkoret för att en sådan utveckling ska komma till stånd, att tillräckliga personella resurser avsätts för ljudradions distriktsorganisation.

Ett antal remissinstanser, som avstyrker förslaget om en särskild distriktsorganisation för ljudradion, anser att ett samarbete mellan ljudradion och lokalradion kan drivas längre än vad utredningen föreslagit.

Länsstyrelsen i Uppsala län framhåller att lokalradion bör ges viktiga uppgifter för den regionala produktionen av ljudradioprogram. Därtill ifrågasätter länsstyrelsen om inte lokalradion på sikt kan överta hela ansvaret för den regionala och lokala programproduktionen för rikssändningar inom ljudradion.

Länsstyrelsen i Östergötlands län föreslår att ljudradions distriktsorganisation slopas och att dess arbetsuppgifter övertas av lokalradion. Större ekonomiska resurser måste ställas till lokalradions förfogande.

Svenska kommunförbundet och *Landstingsförbundet* förordar att lokalradion byggs ut, så att den även kan producera program för ljudradions rikssändningar.

Sveriges Lokalradio ställer sig mycket positiv till utredningens förslag om riksproduktion inom lokalradions ram. Som skäl för en sådan verksamhet anför företaget bl. a. att lokalradion har ett tätare fältnät än Sveriges Radios distrikt och förfogar över en lättrorlig teknik. Om lokalradion får överta distriktsproduktionen av ljudradioprogram, skulle den samhälls-ekonomiskt ofördelaktiga dubbeltäckningen av länen dessutom undvikas. En förutsättning för produktion av riksprogram inom lokalradion är att lokalradion ges avsevärt ökade resurser. Ett oavvisligt villkor för sådana utökade uppgifter för lokalradion är emellertid att ett framtida övertagande av riksproduktionen inte äventyrar lokalradions fortsatta etablering, dess egenart och självständighet, understryker Sveriges Lokalradio.

Under förutsättning att lokalradion tillförs väsentligt ökade resurser, bör det enligt *ABF* vara möjligt att till lokalradion överföra flertalet av de uppgifter som distriktsorganisationen för ljudradions riksprogram har. En sådan lösning skulle innebära en förstärkning och stimulans för lokalradion och begränsa kostnaderna för Sveriges Radios distriktsorganisation, framhåller *ABF*.

Några remissinstanser ställer sig tvetsamma till en medverkan från lokalradions sida i produktionen av riksprogram.

Länsstyrelsen i Södermanlands län finner utredningens förslag orealistiskt med hänsyn till lokalradions knappa personella resurser. Länsstyrelsen understryker att lokalradion bör ges ökade resurser för att möjliggöra fler och bättre program av lokal och regional art, vilket inte utesluter att vissa lokalradioproduktioner kan visa sig vara av intresse också för riksprogrammen.

Länsstyrelsen i Kronobergs län anser att frågorna rörande lokalradions

samarbete med ljudradions distriktsverksamhet är otillräckligt belysta och förordar att de ytterligare utreds. Länsstyrelsen finner den lämpligaste lösningen vara att ljudradion samarbetar med TV för rikssändningar och att lokalradion inriktar sig på sändningar inom sitt eget område. Enligt länsstyrelsens uppfattning bör lokalradion endast undantagsvis bidra med nyhetsinslag i riksprogrammen.

Länsstyrelsen i Värmlands län framhåller att en eventuell medverkan från lokalradions sida i ljudradions riksprogram bör ske likformigt över hela landet och förordar att frågan om lokalradions förhållande till ljudradions distriktsverksamhet närmare belyses innan några principiella beslut fattas i frågan. Länsstyrelsen ifrågasätter också om lokalradion ska ges uppgifter inom riksradiation innan verksamheten stabiliserats och utvärderats.

Journalistklubben vid Sveriges Radio/Radio Malmöhus i Malmö understryker utredningens uppfattning att programenheten för ljudradio även fortsättningsvis bör svara för riksprogrammen i radion. Klubben konstaterar att det vore ödesdigert att ändra inriktning och målsättning för lokalradion, innan dess verksamhet kommit i gång i hela landet.

I syfte att hävda distriktens självständighet inom ljudradioenheten förordar utredningen att distriktet tillförsäkras samma ställning som redaktionerna nu har. Denna uppfattning delas av *statens kulturråd* och *Svenska kommunförbundet*. *Norrbottnens journalistförning* tillägger att ljudradions organisatoriska ledning också bör innehålla företrädare för ljudradioproduktionen i regionerna.

Utredningens förslag, att enheten för utlandsprogrammen i framtiden integreras i ljudradioenheten, avstyrks av *länsstyrelsen i Älvsborgs län* och *Sveriges Radio*.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län menar att enheten för utlandsprogrammen bör bestå som en självständig enhet med tanke på dess specifika verksamhet och med hänsyn till att verksamheten är skattefinansierad. *Sveriges Radio* påpekar att frågan om utlandsprogrammenhetens medverkan i ljudradions programpolitiska och övriga professionella diskussion inte gäller enhetens organisatoriska placering. Det är snarare en fråga om de ömsesidiga åtaganden och kontaktvägar som utvecklas mellan enheten för utlandsprogrammen och övriga programenheter å ena sidan och centrala företagsinstanser å den andra sidan. Sveriges Radio kommer att eftersträva att personalen inom enheten för utlandsprogrammen i större utsträckning får möjlighet att delta i arrangemang av betydelse för programarbetet. De av utredningen framförda önskemålen kan således tillgodoses utan organisatoriska förändringar varför utlandsprogrammen bör bestå som en självständig enhet.

Utredningens förslag att dela upp televisionens nuvarande programverksamhet inom TV 1 och TV 2 på två nya programenheter, TV R och TV S, avstyrks av majoriteten av remissinstanserna. Hit hör *statskonto-*

ret, RRV, statens kulturråd, länsstyrelserna i Stockholms, Södermanlands, Östergötlands, Kalmar, Kronobergs, Blekinge, Kristianstads, Malmöhus, Älvsborgs, Skaraborgs, Kopparbergs, Gävleborgs och Jämtlands län, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Svenska filminstitutet, Sveriges Radio, Folkets husföreningarnas riksorganisation, KF, Kooperativa kvinnoförbundet, LO, LRF, SACO/SR, Sveriges nykterhetssällskaps representantförsamling, Sveriges riksiddrottsförbund, TCO, Svenska handelskammarförbundet, SAF, Sveriges grossistförbund, SHIO och Sveriges industriförbund, FPU, CUF, Folkpartiets kvinnoförbund, Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund, Svenska kvinnors vänsterförbund, ABF, IOGT-NTO och Riksföreningen Våra Gårdar, Sveriges folkpensionärers riksförbund, Pressens samarbetsnämnd, Klys, Sveriges författarförbund, Föreningen Svenska tecknare, Svenska musikerförbundet, Svenska teaterförbundet, SAMI, Norrbottens journalistförening, Svenska civilekonomföreningen och NBV.

Genomgående ifrågasätter man förslaget organisatoriska fördelar och decentraliseringseffekter.

Länsstyrelsen i Stockholms län konstaterar t. ex. att utredningens lösningar på organisationsproblemen inte är särskilt genomgripande eller följdriktiga i förhållande till principuttalanden och målformuleringar och att förslaget decentraliseringseffekter är blygsamma. Folkets husföreningarnas riksorganisation anser att de riktlinjer som utredningen angivit för den föreslagna nya organisationen bäst motsvaras av förhållandena inom den nuvarande organisationen. Länsstyrelserna i Kristianstads och Malmöhus län samt Sveriges författarförbund menar att utredningen inte framlagt vägande skäl för att en ökad regional produktion inte skulle kunna genomföras inom nuvarande organisation.

Sveriges Radio framhåller att de fördelar som utredningen anfört för sitt förslag, nämligen ökad samordning av distriktsverksamheten och ökat distriktsinflytande över sändningsbesluten, inte kräver en så omfattande organisationsförändring som TV R skulle innebära.

Enligt statskontorets uppfattning är radioutredningens förslag i fråga om den regionala verksamheten huvudsakligen regionalpolitiskt motiverade. Statskontoret ifrågasätter lämpligheten av att genomföra sådana satsningar inom rundradioverksamheten och att finansiera dem med mottagaravgifter. En regionalpolitiskt betingad merkostnad borde enligt statskontorets mening i stället finansieras genom särskilda statsanslag.

Uppfattningen att förslaget om TV S och TV R inte innebär några organisatoriska fördelar framförs också av bl. a. statens kulturråd och SACO/SR, som finner förslaget till ny kanalorganisation vara en konstlad form av decentralisering. FPU anser däremot att förslaget innebär ett slags decentralisering, men ingen maktspridning, eftersom organisationens tyngdpunkt kommer att ligga kvar i Stockholm.

Sveriges Radio understryker att bildandet av TV S skulle medföra av-

sevärda omställningsproblem. Sveriges Radio finner det synnerligen orationellt att bryta upp de arbetsgrupper som växt fram sedan införandet av tvåkanalsystemet. Om TV S/TV R-förslaget genomfördes skulle programproduktionen, enligt Sveriges Radios bedömning, komma att lida skada under lång tid. Liknande synpunkter framförs av *Norrbottens journalistförening*.

Åtskilliga remissinstanser, däribland *länsstyrelserna i Kristianstads, Malmöhus och Jämtlands län*, *KF*, *Sveriges riksidrottsförbund* och *IOGT-NTO* och *Riksföreningen Våra Gårdar* anser att den av utredningen föreslagna omorganisationen kommer att bli mycket kostnadskrävande och ta lång tid att genomföra.

Ett antal remissinstanser, såsom *statens kulturråd*, *länsstyrelsen i Södermanlands län* och *Landstingsförbundet*, framhåller att den föreslagna kanalorganisationen skulle medföra stora planerings- och samordningsproblem. Kulturrådet menar att ett införande av TV R innebär avsevärda svårigheter och omfattande administrativt arbete. De fortlöpande avgörandena av resursfördelningen mellan programenheterna, som åsyftar att skapa likvärdiga förutsättningar, kan också medföra risker för konflikter kanalerna emellan.

Länsstyrelserna i Uppsala och Älvsborgs län samt *Sveriges Radio* framhåller att distriktens nuvarande självständiga ställning kan komma att minska i TV R, genom att de skulle inordnas under en central enhetsledning. Genom TV R får distrikten endast möjlighet att placera sina program i en kanal mot nuvarande två. Även detta innebär en minskad rörelsefrihet för distrikten. I samma riktning uttalar sig *LO*, *LRF*, *FPU* och *Folkpartiets kvinnoförbund*.

Ett antal remissinstanser, däribland *länsstyrelserna i Södermanlands, Kalmar och Älvsborgs län*, *Landstingsförbundet* och *Folkpartiets kvinnoförbund*, menar att en kanaluppdelning enligt TV S/TV R innebär att konkurrensen mellan kanalerna upphör eftersom en förutsättning för en sådan konkurrens är att programenheterna arbetar under samma villkor och med samma inriktning.

Flertalet remissinstanser ifrågasätter också om några programmässiga fördelar står att vinna på en uppdelning av programverksamheten på TV R och TV S.

Statskontoret konstaterar att den föreslagna ökningen av den regionala programproduktionen och TV R knappast kommer att leda till några påtagliga förbättringar för publikens del. Administrativa förändringar som skulle kunna medföra en ökad mångsidighet motverkas av kraven på ökad planering och samordning.

För att åstadkomma en ökning av andelen regionalt producerade program behövs i första hand förstärkta ekonomiska och personella resurser, inte organisatoriska förändringar, framhåller *länsstyrelserna i Uppsala, Södermanlands och Östergötlands län*. I samma riktning uttalar sig *Sveri-*

ges författarförbund, Föreningen Svenska tecknare, Svenska teaterförbundet och SAMI.

Många remissinstanser framhåller som en nackdel med en kanaluppdelning enligt utredningens förslag, att det skapas en konstlad motsättning mellan Stockholm och landet i övrigt. Det kan bli svårt att undvika att den ena kanalen får karaktär av landsortskanal och den andra av Stockholmskanal, vilket enligt *Sveriges författarförbund* skulle kunna innebära en utveckling mot en olycklig spaltning av de tittarkategorier som resp. kanal når. Detta skulle strida mot målsättningen med ett likartat programuppdrag. *Länsstyrelsen i Östergötlands län* uttrycker farhågor för att Stockholms dominerande ställning inom programverksamheten skulle komma att permanentas inom ett system med TV S och TV R. Det finns enligt länsstyrelsen risk för att TV S uteslutande hämtar sitt material från källor i Stockholmsområdet.

Ett flertal remissinstanser, däribland *Svenska kommunförbundet*, *Folkets husföreningarnas riksorganisation*, *LO* och *Sveriges författarförbund*, uttrycker farhågor för att TV R kan bli en andrahandskanal med mindre möjligheter än TV S att fullfölja sitt programuppdrag.

Landstingsförbundet finner det diskutabelt om en profilering som utgår från att program framställs regionalt leder till det önskade målet om en ökad mångsidighet i programutbudet. Enligt förbundets uppfattning finns det risk för att de regionalt producerade programmen blir ett andrahandsval, som kommer i fråga endast när andra och bättre alternativ saknas.

Remissopinionen förordar i stället genomgående en lösning, där en ökad andel regionalt producerade program fördelas på de båda nuvarande kanalerna. Denna uppfattning framförs av *statskontoret*, *statens kulturråd*, *länsstyrelserna i Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Kronobergs, Kalmar, Kristianstads, Malmöhus, Älvsborgs, Västmanlands, Gävleborgs och Jämtlands län*, *Svenska kommunförbundet*, *Landstingsförbundet*, *Sveriges Radio*, *Folkets husföreningarnas riksorganisation*, *LO*, *SACO/SR*, *Sveriges ridsidrottsförbund*, *Svenska handelskammarförbundet*, *Folkpartiets kvinnoförbund*, *Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund*, *ABF*, *Sveriges folkpensionärers riksförbund*, *Pressens samarbetsnämnd*, *Klys*, *Sveriges författarförbund* och *Norrbottens journalistförening*.

Statens kulturråd och *Svenska kommunförbundet* understryker att den regionala produktionen för riksprogrammen bör vara integrerad med övriga riksprogram. *FPU* och *Folkpartiets kvinnoförbund* poängterar att de båda TV-programenheterna bör arbeta efter samma regler.

Länsstyrelsen i Kronobergs län framhåller att sändning av regionalt producerade program i de båda nuvarande kanalerna ökar distriktens möjligheter till bredd och mångfald i produktionen, vilket länsstyrelsen anser lämpligare än specialisering.

Länsstyrelsen i Kristianstads län, som avstyrker förslaget om TV S/TV R, har i och för sig intet att erinra mot en uppsplättning av televisionens ka-

nalerna på en rikskanal och en regional kanal, under förutsättning att den regionala kanalen samordnas med radiens verksamhet, vad avser såväl organisation som distriktsindelning.

Länsstyrelsen i Malmöhus län anser att den mest angelägna uppgiften f. n. är att åstadkomma en omfattande decentralisering av programproduktionen. Enligt länsstyrelsens bedömning kräver en sådan decentralisering endast vissa begränsade modifieringar av den nuvarande organisationen.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län förordar att de regionala programdistrikten ges ett ökat inflytande och ansvar i fråga om programverksamheten inom ramen för det nuvarande systemet. Enligt länsstyrelsens uppfattning förutsätter en sådan lösning en avsevärd samverkan och planering mellan programenheterna och distrikten.

Sveriges Radio framför likartade synpunkter och förordar en utveckling av nuvarande organisation som ger ökat inflytande och ökad självständighet för distrikten. Den viktigaste förutsättningen för att distrikten ska få en stark ställning är deras möjligheter att bedriva en omfattande produktion av god kvalitet (3.2.3).

Några remissinstanser diskuterar andra organisationsalternativ för TV.

Svenska kvinnors vänsterförbund och *Sveriges författarförbund* framhåller att kanalkonkurrensen inom Sveriges Radios nuvarande organisation medfört en rad nackdelar för publiken. Svenska kvinnors vänsterförbund föreslår därför en lösning där de olika produktionsenheterna inte är bundna till en speciell kanal. De nuvarande programredaktionerna kan behållas, men sändningstider och sändningskanal ska avgöras av en koordinationsenhet, som är fristående från de olika redaktionerna. Också Författarförbundet anser att produktionsenheterna/redaktionernas starka knytning till en viss TV-kanal bör omprövas. Utvecklingen av de två TV-kanalerna måste gå mot ökad samordning och mindre konkurrens med bibehållen integritet i programproduktionen.

SAF, *Sveriges grossistförbund*, *SHIO* och *Sveriges industriförbund*, som i ett gemensamt yttrande förkastar förslaget om TV S/TV R, anser att en i och för sig befogad reform av Sveriges Radio bör syfta till en höjd kvalitet på programproduktionen samt därigenom tillgodose konsumenternas önskemål i ökad utsträckning. Det väsentliga är inte var i riket programmen produceras, utan att de produceras av flera programbolag som har möjlighet att konkurrera med varandra om program för olika TV-kanaler och andra avnämare.

De remissinstanser, som ansluter sig till utredningens förslag om en omstrukturering av TV:s nuvarande kanaler till TV S och TV R, är *länsstyrelserna i Uppsala, Hallands och Göteborgs och Bohus län*, *Svenska kyrkans centralråd* och *Sveriges frikyrkoråd*, *MUF*, *Moderata kvinnoförbundet*, *Centerns kvinnoförbund* och *KDS*.

Länsstyrelsen i Uppsala län vill starkt understryka behovet av att Sveri-

ges Radio omorganiseras på ett sådant sätt att den regionala organisationen får ökade resurser och en självständigare ställning än f. n.

Svenska kyrkans centralråd och Sveriges frikyrkoråd framhåller i ett gemensamt yttrande att konkurrensaspekten bör ges en minskad betydelse för programenheterens verksamhet och att en spridning av beslutanderätten i programfrågor bör eftersträvas. Fördelen med utredningens förslag är enligt råden att det skapar en garanti för en sådan utbyggnad av distrikten att de uppnår jämställdhet med Stockholm inom en sjuårsperiod. Den föreslagna omorganisationen av Sveriges Radio medför dessutom ett närmande mellan programenheter och driftsteknik, vilket centralrådet och frikyrkorådet anser innebära ett planeringsansvar för distrikten, som medför en naturlig profilering som alternativ till nuvarande kanalkonkurrens.

MUF tillstyrker förslaget om inrättandet av TV S och TV R med motiveringen att en decentralisering av programproduktionen bidrar till att öka mångfalden i programutbudet.

Reservanternas förslag att ledningen för TV R förläggs till Göteborg avstyrks av *länsstyrelserna i Södermanlands och Älvsborgs län, Sveriges Radio, Folkets husföreningarnas riksorganisation, LO, SACO/SR, TCO och ABF.*

Länsstyrelserna i Hallands samt Göteborgs och Bohus län, MUF, Moderata kvinnoförbundet, Folkpartiets kvinnoförbund, Centerns kvinnoförbund och KDS tillstyrker reservanternas förslag om utflyttning av ledningen för TV R till Göteborg.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län understryker värdet av en utlokalisering av ledningen för den ena av TV:s programenheter till Göteborg, oavsett om en kanaluppdelning enligt förslaget om TV R/TV S genomförs eller ej. Länsstyrelsen menar nämligen att den miljö i vilken den administrativa ledningen befinner sig kan vara av viss betydelse för programproduktionens innehåll.

MUF anser att en lokalisering av TV R:s ledning till Göteborg skulle öka kanalernas oberoende av varandra, medan *Moderata kvinnoförbundet* ser en utlokalisering som ett första steg mot en önskvärd decentralisering av Sveriges Radios verksamhet.

Folkpartiets kvinnoförbund ser en stor fara i att de flesta beslutsfattare är samlade i ett och samma hus i Stockholm och förordar ett fortsatt övervägande av en utflyttning av ledningen för den ena TV-kanalen.

3.2.5 Regional indelning för TV

Utredningen

Utredningen föreslår att antalet TV-regioner och den regionala indelningen skall fastställas av statsmakterna och inte som f. n. av Sveriges Radio. Skälet härtill är förslaget om TV R.

TV föreslås få nio regioner. Utredningen har vid utformningen av förslaget tagit stor hänsyn till nuvarande distriktsindelning och till vilka orter som f. n. har resurser för TV-produktion och TV-sändningar. Två orter med distriktskontor, nämligen Växjö och Karlstad, föreslås ingå i Södra resp. Västra regionen som fasta produktionsorter.

Utredningen framhåller att det främst är av kostnadsskäl som antalet TV-regioner begränsas till nio. Avgörande har varit områdets lämplighet för regionala TV-sändningar. Utredningen konstaterar att förslaget till regionindelning har brister när det gäller sydöstra Sverige och Västsverige. Inför en senare avtalsperiod bör därför en ökning av antalet TV-regioner övervägas.

I ett *särskilt yttrande* föreslår ledamoten Björck ytterligare en region bestående av de tre Smålandslänen och Blekinge, med Växjö som huvudort.

Remissyttrandena

Flera remissinstanser avstyrker utredningens förslag om en begränsning av antalet regioner till nio och förordar att nuvarande indelning med elva distrikt bibehålls.

Televerket konstaterar att den nuvarande försöksverksamheten med regionala TV-sändningar uppvisar stora mottagningsproblem på grund av bristande överensstämmelse mellan regiongränser och sändarnas täckningsområden. Med anledning av utredningens förslag att i framtiden inrätta flera regioner utöver de föreslagna nio, framhåller televerket vikten av att regionindelningen inte ändras för ofta, med tanke på de merkostnader som uppkommer på distributionsidan och de tekniska olägenheter som drabbar allmänheten. Televerket påpekar också att kostnaderna för en komplettering av distributionsnätet eventuellt kan bli lägre om en regionindelning omfattande elva regioner genomförs redan från början.

Sveriges Radio delar utredningens uppfattning att regional-TV bör byggas ut till att omfatta hela landet. Företaget finner det dock inte motiverat att minska det antal distrikt som nu finns. Sveriges Radio erinrar om utredningens bedömning att den föreslagna indelningen i nio regioner medför oförligheter och att den i ett senare skede i vilket fall bör kompletteras med ytterligare två regioner som ungefärligen motsvarar två av de nuvarande självständiga distrikten. Sveriges Radio föreslår i stället att regionala TV-sändningar under avtalsperioden byggs ut i elva områden. De nuvarande Smålands- och Värmlandsdistrikten bör i en sådan regional indelning bestå som självständiga områden.

Även *CUF* avstyrker förslaget om en begränsning av nuvarande antal TV-distrikt. Förbundet framhåller det olämpliga i att utifrån kortsiktiga ekonomiska överväganden förändra en väl fungerande distriktsindelning.

Vissa remissinstanser, däribland *länsstyrelserna i Kristianstads, Västmanlands och Norrbottens län* samt *Moderata kvinnoförbundet*, ser stora fördelar med gemensamma distrikt för ljudradion och TV och föror-

dar att indelningen av TV-regionerna sammanfaller med ljudradions distriktsindelning.

Länsstyrelsen i Västmanlands län och Landstingsförbundet förordar att den regionala indelningen baseras på sammanhållna län som komponenter i de olika regionerna. *Länsstyrelsen i Gävleborgs län* understryker dessutom vikten av att den regionala organisationen knyts till länen på så sätt att de enskilda länen bildar självständiga distrikt.

Utredningens förslag att den Södra regionen förutom Blekinge, Kristianstads och Malmöhus län dessutom skall omfatta Kronobergs län, tillstyrks av *länsstyrelserna i Blekinge, Kristianstads och Malmöhus län*.

Utredningens förslag om en uppdelning av det nuvarande Smålandsdistriktet så att Kronobergs län tillsammans med Blekinge län förs till den Södra regionen, medan Jönköpings och Kalmar län förs till den Östra regionen, avstyrks av *statens industriverk, länsstyrelserna i Jönköpings, Kronobergs och Kalmar län, Svenska ungdomsringen för bygdekultur och KDS*. Flera av dessa remissinstanser ansluter sig till det förslag som framlagts av ledamoten Björck i ett särskilt yttrande till utredningsförslaget, nämligen att de tre Smålandsläna tillsammans med Blekinge län bör bilda en TV-region.

Statens industriverk framhåller att de tre Smålandsläna i bl. a. regionala och industripolitiska sammanhang utgör en naturlig enhet med traditionellt samarbete och välutvecklade kommunikationer. En uppdelning av Smålandsregionen i enlighet med utredningens förslag vore enligt industriverket en olycklig lösning. Verket förordar i stället att Smålandsdistriktet tillsammans med Blekinge län bildar en TV-region med Växjö som huvudort.

Norrköpings kommun delar utredningens tveksamhet inför den föreslagna omfattningen av den Östra regionen. Kommunstyrelsen framhåller att Norrköping har ett naturligt näringsgeografiskt omland bestående av Östergötlands, södra Södermanlands och norra Kalmar län och förordar att det nuvarande Östra distriktet tillsammans med Gotlands län bildar en egen radio- och TV-region.

Länsstyrelsen i Jönköpings län anser att indelningen av landet i TV-regioner bör anpassas till en redan existerande regionindelning. Länsstyrelsen konstaterar att utredningens förslag till regionindelning innebär att bl. a. Smålandsdistriktet bryts sönder och en ny områdesindelning skapas med ett sådant val av huvudorter att den nuvarande distriktsorganisationen inte kan bibehållas.

Länsstyrelsen ställer sig tveksam till lämpligheten av den föreslagna Östra regionen med Norrköping som huvudort. Det stora befolkningsunderlaget i den Östra regionen och det långa avståndet mellan huvudorten och de södra delarna av Jönköpings och Kalmar län kan medföra att intressegemenskapen och lokalkännedomen blir bristfällig inom regionen och att programproduktionen eftersätts i ytterområdena.

Jönköpings och *Gislaveds kommuner* anser att det vore olyckligt att splittra upp den regionalpolitiska och kulturella samhörighet som råder mellan de tre Smålandslänen.

Länsstyrelsen i Kronobergs län vänder sig bestämt mot utredningens förslag att dela upp de tre Smålandslänen på två olika regioner och argumenterar utförligt för att Smålandslänen tillsammans med Blekinge län bör bilda en TV-region. *Ljungby* och *Växjö kommuner* understryker att Småland utgör en väl sammanhållen enhet, såväl näringsgeografiskt som kulturellt, och tillägger att den föreslagna regionindelningen skulle medföra stora avstånd från Småland till regionhuvudorterna Norrköping och Malmö. Växjö kommun framhåller också att det förekommer ett nära samarbete mellan Smålandslänen och Blekinge.

Länsstyrelsen i Kalmar län framhåller att det nuvarande Smålandsdistriktet hävdar sig framgångsrikt i jämförelse med övriga distrikt, vad avser såväl radio- som TV-produktion. Länsstyrelsen föreslår att det nuvarande Smålandsdistriktet tillsammans med Radio Kalmars hela område bildar en TV-region. I en sådan region bör enligt länsstyrelsens mening Kalmar vara huvudort, bl. a. med tanke på stadens anknytning till Öland och dess belägenhet vid den för området gemensamma kusten.

Kalmar kommun tillbakavisar det av ledamoten Björck framförda förslaget att Växjö skulle bli huvudort i en region omfattande de tre Smålandslänen och Blekinge och föreslår att Jönköping och Kalmar utses till fasta produktionsorter vid nästa utbyggnad av TV-verksamheten utanför Stockholm. Som skäl för denna ståndpunkt anför kommunstyrelsen att Smålandslänen trots ett traditionellt samarbete inte utgör en naturlig enhet och att både Jönköping och Kalmar genom beslut av statsmakterna utsetts att mottaga omlokaliserade verk och därför bör bli föremål för en konsekvent satsning även i fråga om massmedier.

Sveriges Radio tar i sitt remissyttrande inte ställning till den närmare indelningen av TV-distriktet. Det hör enligt Sveriges Radio ankomma på företaget att fastställa en sådan indelning. Den nuvarande distriktsindelningen bör enligt företagets mening kunna gälla även fortsättningsvis. Sveriges Radio påpekar dock att frågan om att innefatta Blekinge län i en region tillsammans med de tre Smålandslänen och frågan om Gotland skall ingå i det Östra distriktet eller, som utredningen föreslår, bli en del av TV-region Stockholm bör övervägas närmare. En annan fråga som kan fordra närmare granskning är huruvida Växjö eller Norrköping skall svara för programmen i Kalmar läns norra del.

Länsstyrelsen i Hallands län anser att den föreslagna Västra regionen är alltför omfattande och heterogen för att kunna motsvara önskemålen om en decentraliserad programverksamhet. Länsstyrelsen förordar att frågan om en delning av regionen i en sydlig och nordlig del ytterligare övervägs.

Länsstyrelsen i Värmlands län framhåller att den Västra regionen skulle

bli landets största ur befolkningssynpunkt och att det finns stor risk att de län som ingår i regionen inte i tillräcklig omfattning får utrymme för egna inslag i programproduktionen. Det är enligt länsstyrelsens uppfattning dessutom uppenbart att programverksamheten i den föreslagna Västra regionen skulle komma att koncentreras till Göteborg av både tekniska och ekonomiska skäl. Länsstyrelsen föreslår därför att den uppdelning av regionen, som utredningen anser bör anstå till en senare avtalsperiod, bör företas redan från början. Vid en uppdelning av den Västra regionen i en nordlig och en sydlig del, bör Karlstad bli huvudort i den nordliga delen, anser länsstyrelsen. Även *KDS* förordar att Värmland bildar en egen TV-region.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län ansluter sig till utredningens förslag och överväganden rörande den Västra regionen.

Länsstyrelsen i Jämtlands län framhåller att de goda erfarenheterna av ett gemensamt radiodistrikt för Gävleborgs, Västernorrlands och Jämtlands län talar för att Gävleborgs län också bör ingå i TV-regionen för Nedre Norrland.

I det fall beslut fattas om inrättandet av en regionindelning med länsövergripande regioner, förordar *länsstyrelsen i Gävleborgs län* att Gävleborgs och Kopparbergs län bildar en region.

Sundsvalls kommun föreslår att även Gävleborgs län tillförs den föreslagna Nedre Norrlandsregionen.

Örnsköldsviks kommun anser att den föreslagna Nedre Norrlandsregionen kan få svårigheter att arbeta och utvecklas om fördelningen av resurser utgår från regionernas befolkningstal. Kommunstyrelsen förordar därför att en för alla regioner lika stor basresurs får bilda stomme i budgeten och att det övriga anslaget till resp. region styrs av andra faktorer, såsom befolkningstal.

Skellefteå kommun understryker värdet av att Västerbotten tillåts bilda en egen TV-region i enlighet med utredningens förslag.

3.2.6 Regionala publikråd

Utredningen

Utredningen framhåller i flera sammanhang vikten av att rundradion på olika sätt vidgar sina kontakter med publiken. Förutom den kontakt mellan allmänheten, skilda publikgrupper och Sveriges Radio, vilken sker genom det dagliga programarbetet (3.3.7) finner utredningen det motiverat att vissa kontakter sker på ett mer organiserat och formaliserat sätt och föreslår att bolagsstämman skall utnyttjas som ett kontaktorgan i programfrågor (3.2.8). Enligt utredningens mening är det också angeläget att kontaktverksamheten får god spridning såväl geografiskt som hierarkiskt. Utredningen föreslår därför att ett antal regionala publikråd inrättas för att fungera som kontaktorgan med rådgivande uppgifter rörande programverksam-

heten. Publikråden, som föreslås vara nio till antalet, bör till att börja med ha karaktären av försöksverksamhet, som utvärderas efter tre år. Karaktären av försöksverksamhet bör, enligt utredningen, markeras genom att de olika publikråden ges något skiftande utformning, arbetssätt och uppgifter.

Publikråden skall ha till uppgift att lämna synpunkter på programmen och på programplanerna. De bör endast ha en rådgivande funktion och inga befogenheter att fatta beslut som rör programverksamheten, dess planering och genomförande. Publikråden föreslås vidare få så stora egna ekonomiska och personella resurser att de kan beställa undersökningar och själva besluta om omfattningen av diskussionsunderlag och liknande och i sådana frågor inte vara hänvisade enbart till de bedömningar som görs av Sveriges Radio.

Publikråden föreslås bestå av 15 ledamöter, vilka bör utses av Sveriges Radios styrelse efter nominering från olika inbjudna föreningar och organisationer med verksamhet i regionen. Utredningen föreslår att mandattiden för rådets ledamöter skall vara tre år samt att publikråden successivt bör förnyas.

Remissyttrandena

Flertalet remissinstanser avstyrker förslaget om regionala publikråd. Hit hör hovrätten över Skåne och Blekinge, statens kulturråd, statens ungdomsråd, länsstyrelserna i Uppsala, Östergötlands, Kronobergs, Gotlands, Blekinge, Kristianstads, Malmöhus, Hallands, Västmanlands, Kopparbergs, Västernorrlands och Norrbottens län, Svenska kommunförbundet, Sveriges Radio, Sveriges Lokalradio, Folkets husföreningarnas riksorganisation, KF, Kooperativa kvinnogillesförbundet, LO, LRF, Svenska kyrkans centralråd och Sveriges frikyrkoråd, SACO/SR, Sveriges nykterhetssällskaps representantförsamling, Sveriges riksidrottsförbund, TCO, SAF, Sveriges grossistförbund, SHIO och Sveriges industriförbund, MUF, FPU, CUF, Svenska kvinnors vänsterförbund, ABF, IOGT-NTO och Riksföreningen Våra Gårdar, Verdandi, Rädsla barnens riksförbund, Riksförbundet Hem och Skola, Pressens samarbetsnämnd, TT, Klys, Sveriges författarförbund, Svenska musikerförbundet, SAMI, Norrbottens journalistförening, NBV, Nykterhetsrörelsens landsförbund och Journalistklubben vid Sveriges Radio/Radio Malmöhus i Malmö.

I allmänhet anges som skäl för avstyrkandet att det föreligger risk för att en stor byråkratisk apparat byggs upp, utan att kontakterna med publiken nämnvärt förbättras. Vidare anføres betänkligheter mot att publikråden ges rätt att kalla enskilda programmedarbetare till sina sammanträden och man anser att det finns en klar risk för efterhandsgranskning, vid sidan av radionämnden. Vidare anses det att förslaget kan komma att få allvarliga konsekvenser för programinnehållet. Producenterna kan t. ex. komma att bli benägna att undvika allt som är kontroversiellt och i stället uteslutande ägna sig åt att göra ofarliga program.

Hovrätten över Skåne och Blekinge anför att det inte kan anses självklart, att ledamöterna i råden skall nomineras från enbart vissa föreningar och organisationer. En stor del av Sveriges Radios publik torde nämligen stå utanför sådana sammanslutningar. I stället bör råden vara representativa för hela Sveriges Radios publik. Hovrätten invänder även mot att företaget skall utse rådens ledamöter. För att råden på ett meningsfullt sätt skall kunna fullgöra sina uppgifter, måste de inta en fri ställning till Sveriges Radio. Liknande åsikter framför bl. a. *FPU*.

SAF, Sveriges grossistförbund, SHIO och Sveriges industriförbund anser i sitt gemensamma yttrande att publikråden bör göras representativa för hela befolkningen, t. ex. genom slumpurval. Organisationerna kritiserar även förslaget för att det splittrar makt och ansvar genom att publikrådets bedömningar inte automatiskt bekräftas av programföretagets styrelse.

Sveriges Radio menar att publikrådets uppgift att diskutera planerna för programverksamheten skulle kunna uppfattas som en förhandsgranskning av programutbudet. Detta skulle knappast främja den öppenhet i relationerna mellan rundradion och publiken som är målet för kontaktverksamheten.

Sveriges Lokalradio framför bl. a. att, eftersom det finns flera lokalradiostationer inom varje region det föreligger risk att publikråden koncentrerar sig på en enda station i stället för att granska hela verksamheten.

De remissinstanser som avstyrkt de regionala publikråden är i allmänhet angelägna om att poängtera rundradions behov av en omfattande och utökad kontaktverksamhet för att få till stånd en dialog med publiken. *Statens kulturråd* föreslår att kontakterna med allmänheten kan ske genom utveckling av de publikfora som Sveriges Radio har arrangerat och genom programkonferenser med folkrörelseorganisationer och andra. Liknande synpunkter framförs även av *statens ungdomsråd, länsstyrelserna i Kronobergs, Malmöhus och Västmanlands län, Svenska kommunförbundet, Folkets husföreningarnas riksorganisation, KF, LO, LRF, Sveriges nykterhetssällskaps representantförsamling, Sveriges riksiddrottsförbund, TCO, CUF, ABF, Klys, Sveriges författarförbund, Svenska musikerförbundet, SAMI, NBV* samt *Nykterhetsrörelsens landsförbund. Pressens samarbetsnämnd och Sveriges författarförbund* framhåller även att det bör åvila Sveriges Radio självt att finna formerna för att stärka förhållandet till publiken.

Sveriges Radio är ense med utredningen om att publikkontakterna bör förbättras liksom att de viktigaste kontakterna mellan publiken och Sveriges Radios medarbetare är och förblir de som förekommer i direkt anslutning till det dagliga programarbetet, en åsikt som även *Norrhottens journalistförening* framför. Sveriges Radio anser dock att dessa kontakter bör kombineras med formella, institutionaliserade och mer informella kontakter på olika nivåer. Därvid pekar Sveriges Radio bl. a. på att bolagsstäm-

man (se 3.2.8) i enlighet med utredningens förslag kan utvecklas till ett centralt forum för programdebatt. Vidare bör publikföra och de kontakter med organisationer, näringsliv och skolor som anordnas i anslutning till publikträffarna utvecklas ytterligare.

FPU vill åstadkomma programråd, t. ex. genom stormöten på olika håll i landet, genom slumpvis inbjudan av ett antal personer på olika orter. Därmed uppnås en bred folkkontakt.

Till de remissinstanser som tillstyrker de av radioutredningen föreslagna regionala publikråden hör *länsstyrelserna i Stockholms, Jönköpings, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs och Jämtlands län, Folkpartiets kvinnoförbund, TBV, Frikyrkliga studieförbundet, Sveriges folkpensionärers riksförbund, DHR, Hörselfrämjandets riksförbund och KDS.*

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län hälsar med tillfredsställelse de föreslagna publikråden såsom en möjlighet för representanter för radio- och TV-publiken att utöva inflytande på principerna för programverksamheten. Eftersom rundradion är ett monopolföretag kan det inte vara enskilda funktionärers ensak att bestämma över inriktningen av programverksamheten. Publikråden är tänkta att enbart ha rådgivande funktion. Därför menar länsstyrelsen, att råden ej heller innebär någon konflikt med de berörda funktionärernas integritet. När det gäller frågan om ledamöternas representativitet vill länsstyrelsen att man överväger att råden får väljas av vederbörande landsting – i stället för av Sveriges Radios styrelse.

Länsstyrelsens bedömning av integritetsfrågan delas av *DHR*, som dessutom gärna vill ta fasta på radioutredningens förslag att handikapporganisationerna skall vara representerade i publikråden. Detta framförs även i *Hörselfrämjandets riksförbunds* remissvar.

Folkpartiets kvinnoförbund menar att det är viktigt att en dialog kommer till stånd mellan publik och programansvariga. Publikråden kan därvid fungera som kanal.

Några av de remissinstanser, som tillstyrkt en försöksverksamhet med regionala publikråd, diskuterar vissa principiella och praktiska frågor i anslutning till rådets arbete.

Regionala publikråd bör enligt *länsstyrelsen i Stockholms län* på ett bättre sätt än nu balansera olika intressen i samhället, förutsatt att de ges ett tillräckligt inflytande på verksamheten. Råden bör huvudsakligen vara ett organ för meningsutbyte och bör givetvis arbeta med utgångspunkt från programarbetarnas journalistiska integritet. En viktig förutsättning är enligt länsstyrelsen, att publikråden ges en bred förankring i organisationslivet och inte blir organ för en kulturelit som representerar udda åsikter och meningsinriktningar.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län vill särskilt poängtera publikrådets rådgivande funktion och framhåller att verksamheten inte får utvecklas till någon styrning eller förhandsgranskning av programmen.

Länsstyrelsen i Jämtlands län understryker att förslaget avser en för-

söksverksamhet. Dessutom görs även reservationen, att man inte kan bortse från att vissa stora organisationer, som redan har stort inflytande, kan komma att bli alltför dominerande i publikråden.

TBV framhåller att det är angeläget att publikråden verkligen blir organ för 15 representativa folkrörelser och organisationer i varje region. *TBV* instämmer vidare i utredningens förslag, att det egentliga beslutsfattandet och ansvaret bör ligga inom Sveriges Radios ledning. Däremot ifrågasätter man om rådets ledamöter bör utses av företagens styrelse.

KDS anser det vara välbetänkt att en försöksverksamhet med publikråd startas. Däremot avstyrker *KDS* bestämt, att publikrådets ledamöter utses av Sveriges Radio. I stället förordar *KDS*, att en lyssnarorganisation av folkrörelsekaraktär skapas, vilken i sin tur kan utse publikråden. *KDS* nämner också möjligheten att låta ett samverkansorgan för landstingen inom varje region välja ledamöterna.

3.2.7 Sveriges Radios ställning

Utredningen

Utredningen har i enlighet med sina direktiv prövat om några fördelar kan vinnas genom att Sveriges Radio bedriver verksamheten som stiftelse i stället för som hittills i aktiebolagsform. Utredningen finner att nackdelarna överväger. Rundradioverksamheten bör därför även under nästa avtalsperiod bedrivas i aktiebolagsform. Utredningen förordar vidare att stiftelseutredningen i sitt arbete särskilt beaktar de krav som måste ställas på stiftelseformen om den skall passa rundradioverksamheten.

Utredningen anser att den nuvarande konstruktionen med ägandet av Sveriges Radio spritt på ett stort antal organisationer i det svenska samhället bör gälla även under nästa avtalsperiod. Ordningen innebär enligt utredningen goda garantier för rundradions oberoende och integritet.

Beträffande ägarsammansättningen noterar utredningen att förslag väckts om att kulturarbetarorganisationerna skall ges ställning som aktieägare. Utredningen finner emellertid inte några övervägande skäl för större förändringar. Den enda förändringen som utredningen vill föreslå är att de tidningsföretag bland Sveriges Radios aktieägare som inte längre ger ut några tidningar överlåter sina aktier till pressens organisationer.

Remissyttrandena

Utredningens förslag att rundradioverksamheten även under kommande avtalsperiod skall bedrivas i aktiebolagsform tillstyrks av flertalet remissinstanser som yttrat sig i frågan, nämligen *stiftelseutredningen*, *Sveriges Radio*, *KF*, *IRF*, *Sveriges riksidsrottsförbund*, *TCO*, *Svenska handelskammarförbundet*, *CUF*, *ABF*, *Pressens samarbetsnämnd*, *Klys*, *Sveriges författarförbund* och *Svenska teaterförbundet*.

I likhet med radioutredningen finner *stiftelseutredningen* det olämpligt

att ta ställning för en stiftelseform för rundradioverksamheten, så länge stiftelseinstitutet befinner sig under utredning. Med tanke på att det i stiftelseutredningens direktiv ingår att pröva lämpliga organisationsformer för statliga och kommunala kulturinstitutioner, finner sig stiftelseutredningen ha anledning att i en senare fas av sitt arbete återkomma till frågan om organisationsform för Sveriges Radio. Stiftelseutredningen framhåller också att det bör finnas förutsättningar att ompröva frågan om organisationsform för programföretaget under den närmaste avtalsperioden, eftersom resultatet av utredningsarbetet beräknas föreligga inom denna tid. Stiftelseutredningen anser i likhet med *Sveriges Radio* att en övergång till stiftelseform f. n. skulle medföra övervägande nackdelar.

KDS finner aktiebolagsformen egendomlig och dubiös, med tanke på att Sveriges Radio i väsentliga avseenden skiljer sig från vad som vanligen karaktäriserar ett aktiebolag. *KDS* förordar därför i princip en övergång till stiftelseform för Sveriges Radio. *KDS* ansluter sig emellertid i likhet med *Svenska filminstitutet* till utredningens uppfattning att stiftelseutredningens förslag bör avvaktas innan frågan om rundradioorganisationens verksamhetsform omprövas.

Utredningens förslag att den nuvarande ägarstrukturen i stort sett behålls tillstyrks av *Sveriges Radio*, *KF*, *LRF*, *Svenska kyrkans centralråd* och *Sveriges frikyrkoråd*, *TCO*, *Svenska handelskammarförbundet* och *MHF*.

KF framhåller att en väsentlig anledning till förbundets medverkan som aktieägare i Sveriges Radio är utvecklingen mot en koncentration av ägandet inom dagspressen. Denna utveckling utgör enligt förbundets uppfattning ett hot mot en varierad opinionsbildning och mot de kulturella värden som de svenska folkrörelserna alltid värnat om.

TCO anser i likhet med utredningen att den nuvarande aktieägarsammansättningen utgör en lämplig motvikt till det statliga inflytandet över programföretaget.

Förslaget att de tidningsföretag bland aktieägarna som inte längre ger ut tidningar bör överlåta sina aktier till pressens organisationer tillstyrks av *Sveriges Radio* och *Pressens samarbetsnämnd*. Sveriges Radio anser att även enskilda verksamma tidningar bör ges möjlighet att överta aktierna.

TCO förordar en sådan omfördelning av aktierna att inte endast de fackliga centralorganisationerna utan också deras medlemsförbund kan ingå som aktieägare.

ABF ställer sig positivt till att kretsen av aktieägare inom folkrörelsegruppen vidgas.

Riksförbundet Hem och Skola anser att förbundet i egenskap av en av landets största folkrörelser bör ingå som aktieägare i programföretaget, bl. a. med tanke på skolans roll i samhället.

Klys anser att ägarsammansättningen i Sveriges Radio uttrycker ett ansvar för en fri och okommersiell programverksamhet. Om bolagsstämman

som utredningen föreslår ska diskutera programfrågor, vore det enligt Klys följdriktigt med en viss aktiespridning bland organisationer av folkrörelsekaraktär, så att även kulturarbetarorganisationer blir representerade i bolagsstämman. Som exempel på en sådan spridning av aktieinnehavet inom folkrörelsegruppen, nämner Klys att LO skulle kunna överlåta några aktier på Musikerförbundet och TCO några aktier på Författarförbundet och Teaterförbundet.

Med hänvisning till rundradions kulturansvar anser *Föreningen Svenska tecknare* att Klys i egenskap av samorganisation för kulturarbetarorganisationer bör ges ställning som aktieägare i Sveriges Radio.

Även *Svenska musikerförbundet* anser att en ställning för bolagsstämman som ett centralt debattforum i programfrågor bör föranleda att kulturarbetarnas organisationer ges representation i bolagsstämman.

Sveriges Radio framhåller att det, för de debatter som arrangeras i samband med bolagsstämman, bör vara möjligt att vidga representationen inom de organisationer som är aktieägare.

FPU och *ABF* vänder sig mot pressens innehav av aktier i rundradioföretaget. Enligt *FPU*:s uppfattning är det från konkurrenssynpunkt och mot bakgrund av koncentrationstendenserna inom massmedierna principiellt felaktigt att andra massmedieföretag har intressen och ägarinflytande i Sveriges Radio. *ABF* anser att en eventuell representation för pressen bland programföretagets aktieägare bör begränsas till pressens organisationer.

3.2.8 Sveriges Radios ledning

Utredningen

Utredningen föreslår inga förändringar i nuvarande principella ansvarsfördelning mellan olika beslutande organ i Sveriges Radio. Balansen i inflytande mellan staten och aktieägarna bör liksom f. n. komma till uttryck vid valet av styrelse för Sveriges Radio.

Aktieägarna skall inte kunna ingripa i företagets ledning och löpande förvaltning. Däremot har företagsledningen skyldighet i enlighet med aktiebolagslagen att informera bolagsstämman i alla de frågor där stämman så begär. Utredningen anser det värdefullt om bolagsstämman aktiveras till diskussioner om Sveriges Radios verksamhet, även när det gäller programverksamheten. Sådana diskussioner bör ge Sveriges Radio möjlighet till förankring av företagets verksamhet bland ägarorganisationerna. Bolagsstämmans nya roll som centralt debattforum gör att den bör sammanträda minst två gånger om året.

De statliga styrelserepresentanterna bör även fortsättningsvis utses av regeringen till samma antal som f. n., nämligen ordföranden och fem ytterligare ledamöter. Bolagsstämman bör liksom nu utse fem ledamöter. Därtill kommer två representanter för personalen. Som styrelsens fjortonde leda-

mot bör radiochefen ex officio ingå. Denne bör liksom f. n. utses av styrelsen. Utredningen föreslår att styrelsen inte skall ha några suppleanter utöver de lagstadgade två för personalrepresentanterna. Inte heller bör något arbetsutskott bildas inom styrelsen. I stället bör samtliga styrelseledamöter delta i alla uppgifter som faller på styrelsen.

Utredningen förordar att styrelseuppgifterna begränsas till att ange allmänna riktlinjer samt att övervaka att dessa riktlinjer efterlevs. I övrigt skall styrelsen ansvara för utformningen av Sveriges Radios organisation och för att företaget kan fungera effektivt och ekonomiskt. Ett särskilt ansvar åvilar styrelsen när det gäller planeringen av rundradioverksamheten. Däremot bör styrelsen inte blanda sig i det löpande programarbetet.

Remissyttrandena

Utredningens uppfattning att den nuvarande principiella ansvarsfördelningen mellan de olika beslutande organen inom Sveriges Radio bör råda även i framtiden delas allmänt av remissinstanserna.

Enligt *stiftelseutredningen* kan det inte uteslutas att sådana situationer kan uppstå, där rättsliga garantier för företagsledningens självständiga ställning gentemot bolagsstämman kunde vara värdefulla. Stiftelseutredningen förordar att det närmare övervägs i vilken utsträckning sådana garantier bör skapas genom särskilda bestämmelser i bolagsordningen.

Utredningens förslag att bolagsstämman i framtiden bör spela rollen av ett centralt debattforum även då det gäller programverksamheten tillstyrks av *Sveriges Radio, Folkets husföreningarnas riksorganisation, Kooperativa kvinnogillesförbundet, LRF, Svenska kyrkans centralråd och Sveriges frikyrkoråd, Sveriges nykterhetsällskaps representantförsamling, Sveriges riksidrottsförbund, TCO, TBV, IOGT-NTO och Riksförbundet Våra Gårdar, Pressens samarbetsnämnd, TT, Svenska musikerförbundet* samt *MHF*.

Klys anger som en förutsättning för att utnyttja bolagsstämman som debattforum att debatten i bolagsstämman ges övergripande karaktär och inte handlar om enskilda program, utan i stället ger utrymme för diskussion kring olika programönskemål som finns hos grupper i samhället.

Sveriges författarförbund har svårt att bedöma värdet av att bolagsstämman skulle ges en roll som centralt debattforum. Det kan ifrågasättas, om de representanter som ägarna med hänsyn till dessa uppgifter låter sig företrädas av har anledning att intressera sig för själva programverksamheten på ett sätt som skulle motivera denna särskilda uppgift för bolagsstämman.

Flertalet remissinstanser instämmer i utredningens uppfattning att Sveriges Radios styrelse bör utses på samma sätt som nu.

Länsstyrelsen i Östergötlands län påpekar att den av utredningen förordade sammansättningen av Sveriges Radios styrelse innebär att de statliga styrelserepresentanterna förlorar sin majoritetsställning. Länsstyrelsen

förordar därför att antalet styrelseledamöter som regeringen utser utökas med två.

En motsatt åsikt framförs av *LRF*, som anser att Sveriges Radios ställning som ett icke statsägt företag skulle betonas klarare om antalet regeringsutsedda ledamöter i företagets styrelse inskränktes och de stämmande representanterna blev flera.

Svenska filminstitutet presenterar ett eget förslag till organisation av Sveriges Radios ledning, som går ut på att Sveriges Radios styrelse utformas enligt de principer som gäller för Filminstitutets ledning. Filminstitutet anser att styrelsen bör vara relativt liten för att bli effektiv. Filminstitutet föreslår att styrelsen kompletteras med ett förvaltningsråd, bestående av representanter för folkrörelser, kulturarbetarorganisationer och andra sammanslutningar som är starkt intresserade av Sveriges Radios verksamhet.

Utredningens uppfattning att personliga suppleanter i fortsättningen inte bör utses utöver de lagstadgade två för personalrepresentanterna tillbakavisas av *Sveriges Radio*, *LO*, *LRF*, *Svenska kyrkans centralråd* och *Sveriges frikyrkoråd*, *Sveriges riksidsrottsförbund*, *TCO*, *ABF*, *TBV*, *Pressens samarbetsnämnd*, *TT*, *Klys*, *Sveriges författarförbund*, *Svenska musikerförbundet* och *NBV*.

Sveriges Radio konstaterar att förslaget innebär att utrymmet för olika intressegruppers deltagande skulle bli alltför begränsat. Med hänsyn till företagets särskilda ställning i samhället är möjligheterna till en bred styrelserepresentation av stor betydelse, framhåller *Sveriges Radio*.

LO, *Sveriges riksidsrottsförbund*, *ABF* och *TBV* understryker att avskaffandet av suppleanter i programföretagets styrelse skulle försämra folkrörelsernas möjligheter till insyn och inflytande, vilket strider mot målsättningen om förbättrade kontakter mellan *Sveriges Radio* och folkrörelserna.

Några remissinstanser anser att även kulturarbetarnas organisationer bör få representation i Sveriges Radios styrelse.

Klys och *Sveriges författarförbund* konstaterar att bland de av staten tillsatta styrelseledamöterna har ingått en ordinarie och en suppleant som vanligen brukat utses bland aktiva kulturarbetare. Dessa ledamöter har dock inte företrätt några kulturarbetarorganisationer. En sådan förankring vore emellertid värdefull för att tillgodose de ökade krav på insyn och inflytande i rundradioverksamheten som framförts inom flera kulturarbetarorganisationer. En av de ordinarie ledamöter resp. suppleanter som tillsätts av staten bör därför utses på förslag av *Klys*.

Angående utredningens förslag att styrelsen inte ska bilda något arbetsutskott framhåller *Sveriges Radio*, *LRF* och *TBV* att det rimligen måste ankomma på företagets styrelse att bestämma om en eventuell förekomst av arbetsutskott och dess arbetsuppgifter.

Sveriges Radio tillstyrker utredningens förslag att radiochefen skall ingå i styrelsen.

Med hänvisning till den nya aktiebolagslagen ställer sig *stiftelseutredningen* tveksam till möjligheten att radiochefen i egenskap av styrelseledamot ska kunna utses av övriga styrelseledamöter. Däremot är det en konsekvens av aktiebolagslagen att radiochefen som verkställande direktör utses av styrelsen och att han i denna egenskap kan vara styrelseledamot, papekar utredningen.

Beträffande företagsstyrelsens uppgifter betonar *TCO* styrelsens planeringsansvar. *Klys* och *Sveriges författarförbund* konstaterar att företagets ökade möjligheter till långsiktig planering innebär att styrelsen får vidgade arbetsuppgifter och ett fastare grepp över planeringen. Mot denna bakgrund vill *Klys* och *Författarförbundet* särskilt understryka utredningens uppfattning att styrelsen inte ska blanda sig i det löpande redaktionella arbetet.

Sveriges riksidrottsförbund anser däremot att styrelsens uppgift bör vara att bl. a. ägna sig åt en övergripande programplanering och i samband härmed utöva ett visst inflytande över programpolitiken.

3.2.9 Beslutsbefogenheter och enhetsledning

Utredningen

Utredningen lämnar vissa förslag till ändringar av nuvarande kompetensfördelning i riktning mot ett vidgat ansvarsområde för programenheterna.

Ansvar för verkställigheten av styrelsens beslut åvilar i första hand radiochefen. Radiochefens ansvar i programfrågor bör avse den samlade sändningstidens fördelning och viss koordination mellan programenheterna till skydd för publiken samt vissa programtyper såsom nyheter och barnprogram.

Enligt utredningens förslag bör programenheterna få ökade beslutsbefogenheter både när det gäller programverksamheten och den interna organisationen. Normalt bör det t. ex. vara programenheterna som avger yttrande till radionämnden. Det bör vidare ankomma på enheterna att i större utsträckning än f. n. besluta om investeringar som rör den egna enheten.

Programenheterna bör i fortsättningen ledas av en särskild ledningsgrupp utsedd av Sveriges Radios styrelse bland de anställda på enheten. Chefen för programenheten skall ha det verkställande ansvaret inom gruppen.

I en reservation förordar ledamöterna *Björck*, *Mattsson* och *Molin* att särskilda enhetsstyrelser inrättas. Dessa styrelser bör enligt reservanternas bestå av fem ledamöter – däribland enhetschefen – som utses av Sveriges Radios styrelse och två personalrepresentanter. Till ledamöter bör kunna utses både personer som är verksamma utanför och inom enheten. Enhetsstyrelserna bör inte syssla med den löpande programverksam-

heten utan med det långsiktiga programutbudet samt frågor av teknisk, ekonomisk och administrativ natur. Programenheternas chefer behåller de flesta av sina nuvarande beslutsfunktioner i programfrågor. Beslutanderätt för planerna ned till årsnivå övertas däremot av de föreslagna enhetsstyrelserna.

Remissyttrandena

Sveriges Radio framhåller att den grundläggande principen för den nuvarande ansvarsfördelningen mellan företagsledning och programenheter är att det skall finnas ett centralt ansvar för sådana frågor som har betydelse för mer än en enhet. Företaget anser att denna princip bör gälla även framgent. Från denna utgångspunkt har *Sveriges Radio* för avsikt att pröva de möjligheter att öka programenheternas självständighet som utredningen pekar på, bl. a. i personalfrågor. Däremot ställer sig företaget tveksamt till att uppdra åt programenheterna att avge yttranden till radionämnden, med tanke på att denna uppgift är kopplad till det övergripande tillsynsansvar för programverksamheten som åvilar radiochefen och som är en följd av styrelsens samlade ansvar för företagets verksamhet. *Sveriges Radio* delar också utredningens uppfattning att programenheterna bör besluta om uppbyggnaden av den interna organisationen, anställning av personal och investering som rör den egna enheten. Företaget påpekar dock att en prövning av möjligheterna att överföra detta slag av beslutsbefogenheter på programenheterna bör ske med beaktande av principen om ett centralt företagsansvar för frågor som har betydelse för mer än en enhet. En liknande synpunkt framförs av *Pressens samarbetsnämnd*.

Även *Sveriges författarförbund* instämmer i uppfattningen att programenheterna bör ges ett större kompetensområde och förordar att denna vidgade beslutsrätt utsträcks till att omfatta redaktionerna.

Utredningens förslag om ledningsgrupper tillstyrks av flertalet remissinstanser som yttrat sig i frågan, nämligen av *länsstyrelserna i Stockholms, Östergötlands och Göteborgs och Bohus län, Sveriges Radio, Folkets husföreningarnas riksorganisation, LO, SACO/SR, TCO, Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund, ABF, Pressens samarbetsnämnd* och *Sveriges författarförbund* som således avvisar reservanternas förslag om enhetsstyrelser.

Några remissinstanser, såsom *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, SACO/SR* och *Sveriges författarförbund*, anser att enhetsstyrelser skulle göra organisationen onödigt komplicerad och medföra en ytterligare belastning på administrationen.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, Pressens samarbetsnämnd och *Sveriges författarförbund* framhåller också att ett införande av enhetsstyrelser skulle medföra tveksamhet i fråga om avvägningen av befogenheter mellan enhetsstyrelserna och företagets centrala ledning.

Sveriges Radio anser i likhet med utredningens majoritet att det inte är

möjligt att på enhetsnivå göra en uppdelning av ärenden som avser ekonomi och administration å den ena sidan och löpande programverksamhet å den andra.

Länsstyrelsen i Stockholms län, Folkets husföreningarnas riksorganisation, LO, ABF och Pressens samarbetsnämnd understryker att enhetsstyrelser med externt förtroendemannainslag medför risker för att den journalistiska integriteten i programarbetet och programföretagets självständighet äventyras.

Angående fördelningen av beslutsbefogenheter inom ledningsgrupperna finner *Sveriges Radio* det olämpligt att göra dem till kollegialt beslutsfattande församlingar. Företaget förordar att den nuvarande ordningen, där enhetschefen fattar beslut i sin ledningsgrupp, bibehålls.

SAF, Sveriges grossistförbund, SHIO och Sveriges industriförbund förordar att ett klart chefsansvar byggs in i organisationen. Detta krav tillgodoses inte i vare sig utredningsmajoritetens eller reservanternas förslag. I stället bör företagsledningen representera olika samhällsintressen och i denna egenskap ha möjlighet att utkräva ett chefsansvar, vilket förutsätter att chefen för resp. enhet ges rättighet att själv fatta de nödvändiga besluten.

Folkets husföreningarnas riksorganisation och Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund delar inte utredningens uppfattning att ledningsgrupperna bör utses av företagets styrelse, utan föreslår i stället att ledningsgrupperna utses av de anställda inom resp. enhet.

Länsstyrelsen i Östergötlands län vill för sin del föreslå en konstruktion av ledningsgrupperna som utgör en mellanform mellan utredningsmajoritetens förslag och förslaget om enhetsstyrelser. Länsstyrelsen förordar således att programföretagets styrelse representeras med två ledamöter i ledningsgrupperna.

Det förslag om inrättande av enhetsstyrelser i ledningen för programenheterna som framlagts av ledamöterna Björck, Mattson och Molin tillstyrks av *MUF, CUF, Moderata kvinnoförbundet, Folkpartiets kvinnoförbund* och *Centerns kvinnoförbund*.

MUF och Folkpartiets kvinnoförbund framhåller att enhetsstyrelser har större förutsättningar än ledningsgrupper att hävda programenheternas oberoende och självständighet.

CUF anser att *Sveriges Radio* bör ges en konstruktion med fristående enheter som leds av särskilda styrelser med ledamöter som representerar ägarna, folkrörelser och personal.

3.2.10 Koncernbildningen

Utredningen

Utredningen föreslår med hänvisning till förslaget att utbildningsradion skall få ställning som ett helt från *Sveriges Radio* fristående företag (se

3.1.5), att gällande koncernbildningsavtal med Sveriges Radio angående bildandet av Sveriges Utbildningsradio aktiebolag ersätts med ett nytt avtal mellan staten och utbildningsradion.

Det nya radioavtalet bör tecknas med Sveriges Radio och Sveriges Lokalradio gemensamt. Koncernförhållandet bör ytterligare markeras genom att Sveriges Radio får utse samtliga ledamöter i lokalradions styrelse med undantag för personalrepresentanterna.

Beträffande fördelningen av sändningstider anser utredningen att det av rent praktiska skäl inte är lämpligt att staten beslutar om sändningstillfällen och tider i de för Sveriges Radio, Sveriges Lokalradio och Sveriges Utbildningsradio gemensamma programkanalerna. I stället bör staten i samband med medelstillelningen till utbildningsradion ange omfattningen av företagets sändningar i radio och TV. Placeringen av utbildningsradions program får sedan bestämmas genom förhandlingar mellan Sveriges Radio och Sveriges Utbildningsradio. Inom koncernen bör Sveriges Radio ha beslutanderätt över sändningstidens fördelning mellan riks- och lokalradioprogram.

I ett särskilt yttrande ifrågasätter ledamöterna Engman och Ferm det lämpliga i Sveriges Radios medlemskap i SAF. De anser att Sveriges Radio bör lämna SAF och söka lösa frågan om sin anknötning till en arbetsgivarorganisation på ett annat sätt. Engman och Ferm anser att utredningen borde ha gjort en meningsyttring av denna innebörd.

Remissyttrandena

Med anledning av utredningens synpunkt att det av praktiska skäl inte är lämpligt att staten beslutar om detaljer i fråga om fördelningen av sändningstider mellan Sveriges Utbildningsradio och Sveriges Radio, framhåller *Sveriges Radio* att även hänsynen till programföretagens integritet talar för att dessa inbördes skall fördela sändningstiderna. Företaget instämmer i utredningens uppfattning att statens uppgift bör inskränkas till att ange en viss volym för resp. företags verksamhet i samband med medelstillelningen. Sveriges Radio framhåller att frågor om sändningstidens fördelning bör lösas i förhandlingar mellan de verkställande ledningarna i alla tre programföretagen. Företaget ansluter sig till utredningens förslag att styrelsen för Sveriges Radio får den yttersta beslutsrätten i fråga om fördelning av tider mellan riks- och lokalradion, men anser också att en motsvarande beslutsrätt bör tillkomma Sveriges Radio även beträffande Sveriges Utbildningsradios sändningstider.

Företaget tillstyrker utredningens förslag att Sveriges Radio skall utse styrelsen för Sveriges Lokalradio. Företaget finner en sådan åtgärd nödvändig mot bakgrund av de föreslagna uppgifterna för moderbolagets ledning, nämligen att fatta övergripande beslut om lokalradions uppgifter i förhållande till Sveriges Radios distrikt och att besluta om sändningstidens fördelning mellan de två bolagen. Sveriges Radio framhåller att en så-

dan förändring av relationen mellan bolagen är motiverad även med tanke på moderbolagets nuvarande övergripande ansvar för bl. a. planering, programregler och förhandlingar.

Sveriges Lokalradio vänder sig mot utredningens förslag att lokalradions sändningstider skall fördelas efter beslut av Sveriges Radio, medan utbildningsradions sändningstider skall fördelas efter förhandlingar. Sveriges Lokalradio anser att företaget i detta hänseende binds hårdare till Sveriges Radio och att dess självständighet blir mindre markerad. Sveriges Lokalradio föreslår därför att den sändningsrätt som lokalradion tilldelas kombineras med en rätt att förhandla med Sveriges Radio om sändningstid.

Sveriges Lokalradio vänder sig också bestämt mot förslaget att Sveriges Radio skall utse styrelsen i dotterföretaget och förordar att den nuvarande ordningen där majoriteten av styrelsen i Sveriges Lokalradio utses av regeringen bibehålls. Genom denna ordning tillförs företaget erfarenheter från ett större antal landsdelar och från olika verksamhetsområden i samhället, vilket är en tillgång när det gäller att skapa förtroende för lokalradion i de olika länen, påpekar Sveriges Lokalradio. Företaget framhåller att en förändring i enlighet med utredningens förslag skulle kunna uppfattas som en begränsning av lokalradions självständighet. I samma riktning uttalar sig *länsstyrelsen i Västernorrlands län* och *Folkets husföreningarnas riksförbund*.

I ett särskilt yttrande till Sveriges Lokalradios remissvar anser *personalrepresentanterna i Sveriges Lokalradio*, att det bör råda likvärdiga förutsättningar vad gäller sändningstider för utbildningsradion och lokalradion, vilket skulle kunna uppnås genom att utbildningsradion erhåller sin sändningsrätt av koncernen Sveriges Radio/Sveriges Lokalradio.

Personalrepresentanterna tillstyrker utredningens förslag att lokalradioföretagets styrelse ska utses av Sveriges Radio, men föreslår att en sådan bestämmelse kompletteras med ett uttalande att en sådan ordning inte innebär någon inskränkning i lokalradions självständighet.

Sveriges Utbildningsradio delar utredningens uppfattning att koncernbildningsavtalet mellan Sveriges Radio och staten rörande bildandet av utbildningsradion bör ersättas med ett separat avtal mellan staten och Sveriges Utbildningsradio. Vidare ansluter sig Sveriges Utbildningsradio till utredningens förslag att ett särskilt samarbetsavtal ingås mellan utbildningsradion och koncernen Sveriges Radio/Sveriges Lokalradio i syfte att reglera samarbetsfrågorna mellan företagen.

Televerket framhåller möjligheten att inrätta en särskild nämnd som skulle ha att besluta i frågor som gäller fördelningen av de tillgängliga sändningsresurserna.

De remissinstanser som yttrat sig i frågan om Sveriges Radios medlemskap i SAF instämmer i allmänhet i de synpunkter som ledamöterna Engman och Ferm framför i sitt särskilda yttrande. Hit hör bl. a.

länsstyrelsen i Stockholms län, Folkets husföreningarnas riksorganisation, LO, TCO, FPU, Svenska Kvinnors vänsterförbund, Klys, Sveriges författarförbund, Svenska journalistförbundet, Svenska musikerförbundet och Norrbottens journalistförening.

Flera av remissinstanserna, däribland LO, betonar dock att det bör ankomma på Sveriges Radios styrelse att ensam avgöra till vilken arbetsgivarorganisation som företaget skall höra.

3.3 Programfrågor

3.3.1 Allmänna programpolitiska målsättningar

Utredningen

Utredningen anser att rundradions grundläggande ansvar gentemot publiken består i att erbjuda program som ger information och upplevelser. Redan i det nuvarande radioavtalet ges de informativa programmen en särställning, konstaterar utredningen. Det finns därför anledning att starkare markera rundradions kulturpolitiska ansvar i linje med den av statsmakterna år 1974 uppdragna kulturpolitiken.

Utredningen finner det angeläget att förutsättningar skapas för en höjd kvalitet i programverksamheten. I kvalitetsbegreppet ingår inte bara själva programkvaliteten utan även tillgängligheten för publiken. Utredningen framhåller i sammanhanget betydelsen av gestaltning av programmens innehåll och av konstnärlig och journalistisk bearbetning.

Utredningen anser att det är självklart för en rundradio i allmänhetens tjänst att erbjuda publiken underhållande program som ger stimulans, förströelse och avkoppling. Utredningen finner det naturligt att sådana program fångar en stor publik och anser att detta inte behöver ses som följden av publikjakt. I stället är det angeläget att hävda krav på kvalitet och mångsidighet inom även detta område.

Eftersom programmen har en stor publik är det nödvändigt att framhålla att de bör produceras utifrån en genomtänkt syn och med vaksamhet riktad mot innehållet. Utredningen anser ej heller att förekomsten av serier i sig är ett tecken på förflackning, utan drar slutsatsen att den serieverksamhet som f. n. bedrivs i TV inte kan bedömas entydigt och generellt.

Utredningen framhåller att det inte bör vara ett mål för rundradion att öka den tid som människorna ägnar åt radio och TV. Denna är redan i nuläget lång och det finns många som hävdar att radio och TV lägger hinder i vägen för andra sysselsättningar och umgänge och samvaro, anför radioutredningen. I stället är det viktigare att öka den enskildes behållning av olika program. Mot bakgrund att detta skall utredningens olika förslag att förbättra programkvaliteten ses.

Remissyttrandena

Remissinstanserna understryker allmänt betydelsen av att rundradion åläggs ett kulturpolitiskt ansvar i linje med den av statsmakterna år 1974 utformade kulturpolitiken.

Utredningens synpunkter på kvalitetsbegreppet delas av *statens kulturråd, länsstyrelserna i Stockholms, Kronobergs, Kalmar, Gotlands, Kopparbergs och Jämtlands län, Svenska kommunförbundet, Musikaliska akademien, LRF, Svenska kyrkans centralråd och Sveriges frikyrkoråd, ABF, TBV, Sveriges kyrkliga studieförbund, Pressens samarbetsnämnd, STIM, Sveriges biografägareförbund samt Kontaktnätet – riksförbundet för icke-kommersiell kultur*. Flera av dessa instanser, såsom Svenska kyrkans centralråd och Sveriges Frikyrkoråd understryker särskilt betydelsen av gestaltning av programmen, såsom en viktig faktor för tillgängligheten.

SÖ betonar kravet på tillgänglighet. Det är enligt *SÖ* mycket viktigt att programmen utformas så att de blir begripliga och känns meningsfulla för de människor som de är riktade till. Därvid har den språkliga utformningen en central roll. Detta är särskilt viktigt i nyhetsprogrammen vars publik i stor utsträckning har dessa som huvudkälla för samhällsinformation.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län anser mot bakgrunden av de olika aspekter som kan läggas på begreppet kvalitet, att det är väsentligt att radio och TV fortlöpande för en diskussion med sina konsumenter om programverksamheten.

Operan anser att Sveriges Radio i framtiden bör sträva efter en mera medveten politik när det gäller att avväga mellan amatörism och professionalism. Även tillgänglighetsaspekten betonas av *Operan*. Musik, teater och andra inslag bör ges en sådan presentation att de blir tillgängliga för en större publik än som normalt nås av dessa kulturformer.

Med utgångspunkt från utredningens krav på fler program inom olika områden framhåller *Sveriges Radio*, att debatten om etermedierna säkert skulle kunna bli intressantare om önskemålen om fler program av skilda slag också ibland kombinerades med synpunkter på vad radio och TV har för mycket av. Vidare anser företaget att klyftan mellan utredningens önskemål och de anvisade medlen är påfallande.

TCO delar utredningens synpunkter på principerna för programverksamheten och understryker att de erforderliga resurserna måste tilldelas.

Centerns kvinnoförbund framhåller att kravet på hög kvalitet inte får eller behöver utesluta att programmen blir tillgängliga för en bred allmänhet.

Klys delar utredningens uppfattning, att Sveriges Radio i sin egenproduktion måste satsa mycket mer på kvalitet. Detta kräver resurser för bl. a. goda manus, längre tid för inspelning m. m. *Klys* understryker särskilt, att Sveriges Radio måste ge många inhemska konstnärer inom ord-, bild-, ton- och scenområdena möjligheter att utveckla egna erfarenheter av etermedierna och att bygga upp professionella rutiner och egenart.

Svenska musikerförbundet delar i stort sett utredningens synpunkter be-

träffande kvalitetsbegreppet, men vill särskilt framhålla egenproduktion som ett kvalitetsbegrepp i sig. Vidare vill man framhålla betydelsen av att personalen vid företaget ges möjligheter till utvecklande experiment och konstnärlig förnyelse.

Rikskonserter anser att om inte rundradion aktivt arbetar med att utveckla informationen och presentationen i alla program, riskerar man en passiv programpolitik under mottot "ge folk vad de vill ha". Bl. a. mot bakgrunden av detta hävdar Rikskonserter, att utredningen klarare borde ha diskuterat och definierat begreppen tillgänglighet och underhållning samt relationerna dem emellan. Detta är betydelsefullt, eftersom det på många håll inom Sveriges Radio, enligt Rikskonserterns uppfattning, finns en benägenhet att sätta likhetstecken mellan tillgänglig och underhållande.

Statens kulturråd instämmer i utredningens uppfattning att man bör avvisa resonemang som ställer kvalitet och publikstorlek mot varandra. I stället måste man hålla i minnet att människornas fritid är splittrad på många aktiviteter och att man inte kan räkna med att kulturprogrammen kan nå stora publiksiffror, i varje fall inte vid en jämförelse med underhållningsprogrammen. Kulturprogrammen i rundradion når i jämförelse med icke etersända sådana en stor publik. Av detta följer att kulturprogrammen till följd av lägre publiksiffror inte får ställas på undantag.

Sveriges Radio delar radioutredningens slutsatser rörande serierna, men vill framhålla att man från företagets sida anser att förslaget om en bättre balans mellan serier och enstaka program i lika hög grad berör företagets egen produktion som den inköpta.

När det gäller programutbudets sammansättning, hävdar Sveriges Radio, att man från såväl företagets som programenheternas sida strävat efter att göra rimliga avvägningar mellan skilda önskemål och behov hos publiken. Företaget menar sig inte heller i någon överdrivet stor utsträckning ha satsat på att tillgodose den s. k. breda publiksmaken. För detta finner företaget stöd i sändningsstatistiken. Över huvud taget anser Sveriges Radio, att debatten om förflackningen av programutbudet varit starkt förenklad. Den har präglats av de olika debattörernas egna ståndpunkter beträffande i vilken utsträckning programmen skall tillgodose redan etablerade önskemål hos publiken.

MUF anser att rundradions centrala uppgift är att sända program som motsvarar publikens önskemål. Därav följer helt naturligt, att de populäraste programmen skall läggas på bästa sändningstid, medan de mera smala programmen får nöja sig med sämre tider. Att på bästa sändningstid sända smala program, anser MUF vara ett svek mot publiken.

Svenska kvinnors vänsterförbund instämmer i den kritik som riktas mot programutbudet för förflackning. Visserligen är kanske inte det ökade utbudet av serier i sig ett uttryck för detta, men det är enligt förbundet ett klart uttryck för publikjakt. Enligt förbundet väger ekonomiska skäl för serier och blandprogram lätt mot bl. a. de kulturpolitiska invändningarna.

Klys anser att utredningen tagit alltför lätt på problematiken kring den kraftiga ökningen av andelen serier. Man kan inte bortse från att TV-serierna som form i stora stycken betingats av dels rationaliseringsaspekter i produktionen, vilka motverkar mångfald, dels en strävan att binda publiken vid vissa tittarvanor, vilket motverkar ett aktivt TV-tittande.

Sveriges författarförbund delar utredningens uppfattning att kravet på kvalitet bör gälla all programverksamhet, antingen huvudsyftet är att förmedla ett budskap eller att ge förströelse. Likaså delar Författarförbundet utredningens synpunkter i fråga om underhållningsprogrammen. När det gäller serierna, hävdar Författarförbundet däremot att dessa inte kan tillåtas att ha nuvarande andel av det totala utbudet.

Svenska teaterförbundet menar att publikjakten i många fall har gått före omsorgen att skapa bra program. Deckare, westernfilmer och utländska underhållningsserier har sänts i stället för mer stimulerande och seriösa produktioner. Teaterförbundet anser att Sveriges Radio i fortsättningen inte bör sträva efter höga publiksiffror med spekulativa metoder.

Folkets husföreningarnas riksorganisation anser att det i utredningens uppdrag även borde ha ingått en utredning, där man sätter TV i relation till andra fritids-, kultur- och föreningsaktiviteter.

Sveriges riksidrottsförbund instämmer i utredningens principuttalanden men ifrågasätter, om inte följderna av en högre programkvalitet kommer att bli att en större publik lockas till programmen. Därför måste inslagen av aktiverande program i utbudet ökas.

Sveriges Radio anför att det givetvis vore orimligt om rundradion som ett övergripande mål för verksamheten ställde upp en ökning av konsumtionen. Däremot ställer sig företaget tveksamt till att, som utredningen, betrakta radio och TV som hinder för andra sysselsättningar. En fortsatt debatt kring denna fråga kräver att man preciserar vilka sysselsättningar man anser blir hindrade av etermediekonsumtion. Vidare bör man erinra sig att aktiviteter som bokutlåning, studiecirkelverksamhet, teaterbesök m. m. ökat under senare år, framhåller Sveriges Radio. I en fortsatt debatt bör man vidare observera att radio och TV skiljer sig åt som hinder betraktade, anför företaget.

3.3.2 Medverkan av fristående yrkesutövare i programverksamheten

Utredningen

Utredningen konstaterar att en omfattande medverkan av fristående yrkesutövare (frilansmedverkan) i radio och TV är nödvändig för att främja programkvalitet, variation och förnyelse i programverksamheten. Utredningen anser att i första hand konstnärlig verksamhet bör hävdas som frilansområde, då kravet på förnyelse ur publikens synvinkel är större på det konstnärliga fältet än på andra områden.

Utredningen konstaterar att medverkan av fristående yrkesutövare har

minskat i radio och TV under senare år. Anledningen härtill synes vara dels att Sveriges Radios programresurser minskat, vilket gått ut över frilansmedverkan, dels att tillämpningen av lagen om anställningsskydd (LAS) fått till följd att Sveriges Radio anlitat färre fristående yrkesutövare än tidigare. Utredningen anser det av programpolitiska skäl angeläget att Sveriges Radio anlitar skapande krafter utifrån. Detta bör markeras i radioavtalet genom ett krav på företaget att planera och organisera sin verksamhet på ett sätt som möjliggör en omfattande frilansmedverkan.

Utredningen framhåller att en ökad frilansmedverkan och på sikt en ökad andel frilansproduktion medför att utrymmet för fast anställning inte bör öka i samma takt som de totala resursökningar utredningen föreslår. Eftersom utredningen förordar en ökad frilansmedverkan av programpolitiska skäl, anser den att Sveriges Radio skall använda en mindre andel av sina resurser för fast anställd personal. Utredningen vill inte föreslå några kvoteringar av Sveriges Radios budget för att uppnå en garanterad nivå av frilansmedverkan. Möjligheten bör dock hållas öppen om avtalsbestämmelserna ej får avsedd effekt.

Remissyttrandena

Remissinstanserna ansluter sig allmänt till utredningens åsikt om värdet av en omfattande frilansmedverkan i programverksamheten. Flera remissinstanser ifrågasätter dock om konstnärlig verksamhet bör framhävas särskilt som frilansområde.

Folkets husföreningarnas riksorganisation, Sveriges nykterhetssälls-kaps representantförsamling, ABF, TBV, IOGT-NTO och Riksföreningen Våra Gårdar, Kulturarbetarnas socialdemokratiska förening samt NBV framhåller samtliga att det är av stor vikt att personer verksamma inom folkrörelser och bildningsförbund omfattas av en ökad frilansmedverkan.

TCO och Svenska teaterförbundet framhåller att många frilansmedarbetare nästan enbart har Sveriges Radio som arbetsgivare och utnyttjas för kortvariga arbetsuppgifter utan att företaget tar socialt ansvar mellan engagemangen. Organisationerna anser därför att Sveriges Radio i framtiden måste ikläda sig ett större ansvar för teaterverksamheten i radio/TV genom att knyta en fast ensemble till företaget. Detta förslag stöds även av *Klys och Operan*.

De remissinstanser som tillstyrker utredningens förslag att i radioavtalet ålägga Sveriges Radio skyldighet att verka för en ökad frilansmedverkan är *dramatiska institutet, statens kulturråd, länsstyrelsen i Uppsala län, Svenska filminstitutet, Föreningen Svenska tecknare, Föreningen Svenska tonsättare, STIM* samt *Föreningen Sveriges jazzmusiker*.

Ett antal remissinstanser avstyrker radioutredningens förslag om en särskild föreskrift i radioavtalet om skyldighet för Sveriges Radio att verka för en ökad frilansmedverkan.

Sveriges Radio finner att förslaget innebär, att Sveriges Radios perso-

nalpolitik kommer att kunna granskas av radionämnden, vilket ej är rimligt. *TCO* och *Svenska teaterförbundet* instämmer häri och hävdar dessutom, att förslaget att göra frilansmedverkan till ett mål för företagets verksamhet innebär en inskränkning i arbetsrättslagstiftningen. I samma riktning uttalar sig *Sveriges författarförbund*.

Vissa remissinstanser, däribland *dramatiska institutet*, *Svenska filminstitutet* och *STIM*, anser att gällande arbetslagstiftning kan ha negativa effekter från kulturpolitisk synpunkt. En översyn vore mot denna bakgrund motiverad. Filminstitutet beklagar att utredningen inte föreslagit en sådan ändring av LAS att en omfattande frilansmedverkan i Sveriges Radio kan säkerställas.

Vad beträffar förhållandet mellan LAS och en ökad frilansmedverkan föreligger en kraftig opinion bland remissinstanserna för att slå vakt om anställningstryggheten för de anställda vid Sveriges Radio. En genomgående tanke är att företagets kärna skall bestå av fast anställd personal, som måste garanteras anställningstrygghet både för att säkra integriteten mot påtryckningar utifrån och därför att en alternativ arbetsmarknad saknas. Vidare betonar instanserna att de avtalsslutande parterna förhandlingsvägen måste göra upp villkoren för olika typer av frilansmedverkan och därvid skapa särskilda instrument för denna till gagn för produktionen. Dessa synpunkter återfinns hos *Sveriges Radio*, *LO*, *TCO*, *Pressens samarbetsnämnd*, *Klys*, *Sveriges författarförbund*, *Svenska fotografernas förbund*, *Svenska musikerförbundet* samt *SAMI*. Även *Sveriges Lokalradio*, *SACO/SR* och *TBV* påpekar att en ökad frilansmedverkan måste ske inom ramen för gällande lagar och avtal och att man följaktligen måste försöka finna en lämplig avvägning i tillämpningen av dessa.

Sveriges Radio anser att nedgången i frilansmedverkan i programmen till övervägande del är en fråga om knappa ekonomiska resurser. Detta är fallet för den stora grupp fristående medverkande som utgörs av debatttagare, företrädare för allmänheten, skådespelare, musiker eller andra artister. Varken för dessa grupper eller för de s. k. uppdragstagarna, vilka levererar en färdig produkt till Sveriges Radio (t. ex. manus eller färdiga filmer), har tillämpningen av LAS påverkat omfattningen av frilansmedverkan. Däremot är situationen delvis en annan när det gäller den grupp av icke anställda som är integrerade i programarbetet. Det är inom detta område som LAS har ändrat Sveriges Radios förutsättningar att anlita icke anställda i programarbetet. Samma bedömning gör *Klys* och *Svenska musikerförbundet*.

Även Sveriges Radio vill förorda att tillämpningen av LAS via avtal mellan parterna anpassas till företagets behov och kraven på mångsidighet i programutbudet och framhåller att företaget och dess tjänstemannaklubb är eniga om detta.

Utredningens uppfattning att utökningar av den fasta personalen bör hållas tillbaka i förhållande till frilansmedverkan möter kritik från *statens*

kulturråd, som hävdar att de fristående medarbetarna i stor utsträckning behöver stöd av programkunnig personal. I detta instämmer även *Sveriges Radio*, som påpekar att det är mera tids- och resurskrävande att utnyttja vid radio- och TV-medierna helt ovana personer än sådana med stor medievana. Följden av en ökad medverkan av fristående medarbetare blir, att även den fast anställda personalen behöver utökas. Denna åsikt delas även av *Klys*, *Svenska fotografernas förbund* och *Svenska musikerförbundet*.

Några remissinstanser förordar kvoteringsringar i Sveriges Radios budget för att säkerställa en omfattande frilansmedverkan.

Svenska filminstitutet och *Föreningen Svenska tecknare*, vilka båda tillstyrkt utredningens föreslagna lydelse av radioavtalet, vill till skillnad från utredningen föreslå att en kvotering inskrivs i detta. Även *Kontakt nät - riksförbundet för icke-kommersiell kultur* vill säkerställa en ökad frilansmedverkan via en kvotering.

Föreningen Sveriges filmproducenter beklagar att utredningen inte velat föreslå någon kvotering.

Drakfilm AB, *Public Motion Picture*, *Moviemakers Sweden AB*, *Film AB Bo Jonsson* samt *AB Svenska Ord* framhåller i en gemensam skrivelse att de fria producenterna fyller en viktig ekonomisk sysselsättnings- och kreativ funktion för sina uppdragsgivare. Det mest angelägna från de fria producenternas synpunkt är att statsmakterna på något sätt fastställer en andel eller ett belopp för den del av programbudgeten som skall användas till utläggning samt åstadkommer en möjlighet för Sveriges Radio att disponera utläggningsmedel i treårsperioder i syfte att trygga sysselsättningen och underlätta planeringen för produktionsbolagen.

3.3.3 Saklighet och opartiskhet

Utredningen

Med utgångspunkt från statistiken över av radionämnden fällda eller kritiserade program gör utredningen bedömningen att Sveriges Radios programutbud, sett som en helhet, stått i god överensstämmelse med radiolagen och gällande avtal för programverksamheten. Vad beträffar de utförda objektivitetsundersökningarna framhåller utredningen det önskvärda i att metodutvecklingen främjas. Utredningen anför vidare, att det är viktigt att undersökningar som från saklighets- och opartiskhetssynpunkt belyser större avsnitt av Sveriges Radios programutbud även fortsättningsvis kommer till stånd. När det gäller TV:s utlandsbevakning, anser utredningen med hänvisning till en studie av J. Westerståhl och R. Lindahl att Sveriges Radio skall göra ytterligare ansträngningar för att spegla och kritiskt granska skeendet i s. k. slutna samhällen.

I ledamoten Björck tar i ett *särskilt yttrande* upp den kritik som riktats mot Sveriges Radio liksom antalet i radionämnden fällda program. Björck berör vidare bl. a. resultaten från Westerståhl-Lindahls undersökningar.

Han vill därvid ta fasta på iakttagelsen att länderna i väst genomgående utsätts för negativa omdömen, medan det motsatta förhållandet gäller de kommunistiska staterna, bl. a. i östblocket. Björck anser att detta resultat visar att det är fråga om en klar vinkling av nyhetsstoffet i utlandsrapporteringen, som är ägnad att skapa en felaktig bild av förhållandena i världens länder hos TV-tittarna. För att råda bot på dessa missförhållanden föreslår Björck, att företagets styrelse och dess chef i framtiden med kraft skall verka för att radiolag, avtal och de av statsmakterna utformade riktlinjerna bättre efterlevs. Vidare bör radionämnden ges resurser till att inte bara ta upp ärenden av typen anmälda program utan även till att göra noggranna undersökningar, som kan bilda underlag för nämndens verksamhet.

Remissyttrandena

Sveriges Radio anser liksom utredningen att företagets programutbud som helhet stått i god överensstämmelse med radiolag och gällande avtal. I detta sammanhang påpekar företaget att radionämndens bedömningar under 1970-talet i ökad utsträckning grundats på mer omfattande analyser av skilda delar av programutbudet.

Några remissinstanser anser att man inte med utgångspunkt från statistiken över fällda program i radionämnden eller de av utredningen åberopade undersökningarna kan hävda att Sveriges Radios programutbud utmärks av tillräcklig saklighet och opartiskhet. Denna ståndpunkt företräds av *Svenska filminstitutet* och *MUF*.

SAF, *Sveriges grossistförbund*, *SHIO* och *Sveriges industriförbund* anför att det bland näringslivsorganisationernas medlemmar finns en vitt utbredd uppfattning att vissa program om enskild företagsamhet inte burit saklighetens prägel. Organisationerna påpekar att Westerståhls undersökning av TV:s utlandsrapportering på ett övertygande sätt visar hur länderna i väst utsätts för negativa omdömen medan motsatsen är fallet med de kommunistiska staterna i öst. Det effektivaste sättet att komma till rätta med missförhållanden av denna art är ett ansvarsmedvetet chefskap.

KDS menar att resultatet av Westerståhls undersökning ger fog för att hävda att Sveriges Radios medarbetare under en längre tid medvetet överträtt radioavtalets och radiolagens bestämmelser.

Radioutredningens förslag till undersökningar av större avsnitt ur Sveriges Radios programutbud från saklighets- och opartiskhetssynpunkt samt förslag att metodutvecklingen på området främjas tillstyrks bl. a. av *länsstyrelsen i Malmöhus län* och *KDS*.

Mot förslaget anför *Moderata kvinnoförbundet*, att man inte kan förutsetta att den enskilde tar del av större avsnitt av programutbudet. Den som ser eller hör ett program måste, om programmet belyser ett problem från en utgångspunkt, i samma program få information när en belysning från annan eller andra utgångspunkter kommer att presenteras.

TBV anser att full objektivitet inte alltid är möjlig eller ens önskvärd att

uppnå. Däremot bör anspråken på saklighet och mångsidighet vara möjliga att upprätthålla. TBV lägger därvid särskild vikt vid redovisningen av motsatt uppfattning i en fråga och hänvisar till de etiska regler som pressen frivilligt enats om.

Utredningens förslag, att Sveriges Radio skall göra ytterligare ansträngningar att spegla och kritiskt granska skeendet i slutna samhällen, tillstyrks av *länsstyrelsen i Älvsborgs län*, *Centerns kvinnoförbund* samt *IOGT-NTO och Riksföreningen Våra Gårdar*.

IOGT-NTO hävdar med utgångspunkt från utredningens slutsats av jämförelserna mellan öppna och slutna samhällssystem, att en skäligen balans mellan olika intressen också måste finnas på de områden där folkrörelserna är verksamma.

Sveriges Radio delar uppfattningen att det föreligger ett behov av intensifierad bevakning av de slutna staterna, liksom för övrigt av andra stater utanför västvärlden. Företaget anser dock inte att alla länder eller grupper av länder bör få samma uppmärksamhet i programmen. Avgörandet härför måste vara programmässiga överväganden, grundade i första hand på bedömningar av olika händelsers relevans för den svenska publiken.

Pressens samarbetsnämnd framhåller att utredningen inte drar några långtgående slutsatser av sina resonemang kring saklighets- och opartiskhetsfrågorna. Det torde vara riktigt, konstaterar samarbetsnämnden, att man utgår från att etermedieföretagen är tillräckligt lyhörda för de krav som finns och kommer att finnas i samhället. Ett sådant samspel kan förväntas bli mera fruktbart för programverksamheten än om denna skulle regleras genom detaljerade anvisningar.

3.3.4 Särskilda publikgrupper och speciella programönskemål

Utredningen

Mot bakgrund av att över en miljon människor arbetar på oregelbunden och obekvämlig arbetstid, föreslår utredningen att Sveriges Radio skall bedriva en mer medveten reprispolitik och därvid införa ett särskilt dagblock i TV.

Utredningen anser att rundradions samhällsansvar – både som det formuleras i nuvarande avtal och enligt utredningens förslag – bör observeras särskilt när det gäller alkoholbruk i programmen. Härav följer att Sveriges Radio bör vara varsamt med hur alkoholbruket speglas, även om detta inte är klart utsagt i radiolag och avtal.

Av rundradions samhällsansvar följer också enligt utredningen ett allmänt krav på varsamhet med våldsinslag. Det är vidare angeläget att Sveriges Radio fortsätter att ägna förekomsten av våld i programmen stor uppmärksamhet och är vaksamt på vilka effekter våldet kan ha framför allt på den unga publiken.

Utredningen föreslår att i 6 § första stycket radiolagen görs den ändring-

en att kraven på saklighet och opartiskhet förses med ett tillägg som understryker den positiva betydelsen av vidsträckt yttrande- och informationsfrihet i radio och TV, vilken föreskrift för närvarande finns i 8 § radioavtalet. Då denna bestämmelse är viktig för tillämpningen av de grundläggande kraven på saklighet och opartiskhet och då den skall gälla alla programföretag med sändningsrätt bör den enligt utredningens mening föras till radiolagen.

Utredningens majoritet menar vidare, att i 6 § andra stycket radiolagen bör införas ett stadgande om att programföretag skall hävda det demokratiska statsskickets grundidéer samt principen om alla människors lika värde och den enskilda människans frihet och värdighet. Detta stadgande motsvarar närmast bestämmelsen i 6 § första stycket radioavtalet, som har följande lydelse: "Bolaget skall i programverksamheten hävda de grundläggande demokratiska värdena". Nämnda stadgande har ansetts innebära en skyldighet för Sveriges Radio att markera ett avståndstagande från eller att bemöta antidemokratiska uttalanden. Enligt uttalande av radionämnden innefattar bestämmelsen bl. a. en skyldighet för Sveriges Radio att i programverksamheten verka mot rasfördomar. Vidare anför utredningen att den föreslagna lydelsen i 6 § andra stycket radiolagen bl. a. skall uppfattas som ett krav på måttfull användning av våldsinslag i underhållningen.

I ett *särskilt yttrande* yrkar ledamöterna Engman och Ferm på att nuvarande formulering i avtalets 6 § flyttas över i oförändrat skick till radiolagen.

Såväl utredningens majoritet som ledamöterna Engman och Ferm anser att det i motiven för den aktuella paragrafen i radiolagen bör anges att hävdandet av jämställdhet mellan män och kvinnor bör innefattas i demokratibegreppet.

Radioutredningen föreslår förstärkningar av programmen för språkminoriteter och invandrare. Dessa program skall inte endast innefatta nyheter utan även reportage, barnprogram och teater. Samråd bör etableras mellan invandrarorganisationerna och Sveriges Radio om programmens innehåll och utformning, men Sveriges Radio förutsätts ha samma ansvar och samma beslutanderätt för dessa som för andra program.

Sveriges Radio bör fortsätta att utveckla det samarbete som finns med de handikappades organisationer om textsättning, specialprogram, sättet att läsa nyheter och att tala i radio, att illustrera etc. Vidare anser utredningen att fler program bör textsättas. På sikt bör text-TV införas.

Utredningen föreslår en förstärkning av inköpsorganisationen i syfte att åstadkomma en mer medveten inköpspolitik med ökad kvalitet, en breddning av inköpen till flera länder och en ökad bearbetning av inköpta program. Inköp av främmande produktion skall vara motiverad av programmässiga och kulturpolitiska skäl.

Utredningen föreslår i anslutning härtill en ökad bearbetning av utländska program.

Remissyttrandena

Förslaget om ett dagblock i TV tillstyrks av en stor majoritet bland remissinstanserna.

Statens kulturråd, länsstyrelserna i Stockholms och Älvsborgs län, Sveriges Radio, Svenska kvinnors vänsterförbund, Verdandi, Pressens samarbetsnämnd och Klys, som alla tillstyrker förslaget om dagblock, påpekar särskilt att detta skulle komma att sändas vid en tidpunkt då många barn utgör en stor del av TV-publiken. Det finns därför stor risk att barnen kommer att bindas vid TV:n i stället för att ägna sig åt aktiverande lekar, läxläsning eller föräldrakontakt. Därför måste för barn olämpliga program i möjligaste mån undvikas i dagrepriserna.

Förslaget avstyrks av *statens ungdomsråd, Rädda barnens riksförbund, Riksförbundet Hem och Skola* och *Unga Örnars riksförbund*, som menar att en ökad sändningstid i TV lägger hinder i vägen för andra sysselsättningar, såsom föreningsverksamhet o. d. Vidare påpekas, att ett ökat TV-tittande innebär risk för passivisering av fritiden i allmänhet.

Riksförbundet Hem och Skola varnar särskilt för de skadliga effekter reprisändningar av amerikanskt underhållningsvåld kan föra med sig, och menar att det är just sådana programtyper som kommer att fånga en stor publik bland de underprivilegierade barnen.

Bland remissinstanserna betonas genomgående att Sveriges radio skall visa varsamhet och omdöme vid speglingen av alkoholbruk i programutbudet. Alkoholkonsumtion bör t. ex. inte glorifieras, något som flera remissinstanser hävdar f. n. sker i programmen.

Statens kulturråd delar utredningens uppfattning att programföretaget bör bära det omedelbara ansvaret för begränsningar vad gäller alkoholbruk i programmen. Denna uppfattning redovisas även av *Sveriges Radio, TCO* samt *Sveriges författarförbund*.

Andra remissinstanser avvisar däremot utredningens hänvisning till programföretagets samhällsansvar och förordar i stället att frågan om alkoholbruk i programmen regleras i avtalet mellan staten och Sveriges Radio. *Statens ungdomsråd* konstaterar, att inslag i radio/TV kan verka mönsterbildande, varför det är angeläget med en reglering i avtalet av hänsyn till den unga publiken. *Sveriges Blåbandsförbund* biträder denna uppfattning.

Sveriges nykterhetssällskaps representantförsamling menar att Sveriges Radios framtoning av alkoholbruk i programmen och dess sätt att informera i alkoholpolitiska frågor har väckt stort missnöje och hänvisar till behandlingen av mellanölsfrågan. Därför förordar man att det skrivs in i radioavtalet, att Sveriges Radios programpolitik skall bedrivas i enlighet med den av statsmakterna beslutade alkoholpolitiken. Denna ståndpunkt intar även *IOGT-NTO* och *Riksföreningen Våra Gårdar, Kontaktnätet* -

riksförbundet för icke-kommersiell kultur, Lewi Pethrus stiftelse för filantropisk verksamhet och Nykterhetsrörelsens landsförbund.

Remissinstanserna ifrågasätter ej det berättigade i program med våldsinslag när det är fråga om att skildra verkligheten, såsom t. ex. är fallet i nyhets- och dokumentärprogram. Däremot vänder sig en samlad remissopinion mot s. k. underhållningsvåld i programmen. Detta framförs av *KF, Svenska kyrkans centralråd och Sveriges frikyrkoråd, Sveriges nykterhets-sällskaps representantförsamling, TCO, Folkpartiets kvinnoförbund, IOGT-NTO och Riksföreningen Våra Gårdar, Riksförbundet Hem och Skola, Sveriges folkpensionärers riksförbund, Filadelfiaförsamlingarna i Stockholm och Bergforsen, KDS, Vita Bandet i Helgum, Aktionsgruppen Barn och Våld och Örnsköldsviks Vita Bands förening*, som alla tar avstånd från underhållningsvåld i TV och föreslår att Sveriges Radio skall visa stor restriktivitet i fråga om detta.

SÖ föreslår av hänsyn till barnen, att Sveriges Radio skall ge bättre förhandsinformation om programmen – alternativt scenarelägga olämpliga program. Denna uppfattning delar *Centerns kvinnoförbund*, som påpekar att barn ofta reagerar starkt på våldsinslag och förordar därför att barnprogrammen skall ges en innehållsdeklaration. Även *statens kulturråd* framhåller det angelägna i att skydda barnen och finner att utredningen behandlat frågan om barnprogrammen ytligt. Sveriges Radios kulturpolitiska ansvar för barnprogrammen bör enligt rådet i någon form regleras i radioavtalet. Kulturrådet hänvisar särskilt till de program, som framställer våldet som den enda framkomliga vägen till att lösa konflikter. Detta medför en verklighetsförfalskning, eftersom den underliggande verkligheten förenklas och avproblematiseras. Samma risker för den unga TV-publiken påtalas även av *statens biografbyrå* och *statens ungdomsråd*.

Sveriges Radio vill förordna försiktighet vid användningen av fiktiva våldsinslag i gestaltande program, men hävdar nödvändigheten av att skildra våldet som en del av verkligheten. Underhållningsvåld som saknar relevans för förståelse av sammanhang bör däremot undvikas.

Folkets husföreningarnas riksorganisation framhåller, att våld och våldsyttningar i samhället är beroende av flera faktorer, varav TV endast är en del. TV måste detta till trots vara restriktiv med filmer där våld förhärligas.

Det angelägna i att skydda barnen mot det ökande underhållningsvåldet framhålls av *Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund*, som dessutom anser att utredningen inte tagit något samlat grepp när det gäller barnens behov. Även *Pressens samarbetsnämnd* påtalar det anmärkningsvärda i att utredningen så bristfälligt beaktat frågan om barn och TV. En liknande hållning intar *Svenska kvinnors vänsterförbund*.

Sveriges forskollärares riksförbund beklagar att radioutredningen ej mera seriöst och ambitiöst ägnat uppmärksamhet åt barn- och ungdomspubliken. Vidare måste Sveriges Radios ansvar beträffande våldsinslag omfatta

hela programutbudet, ej enbart barnprogrammen, eftersom barn konsumerar även betydande delar av vuxenprogrammen.

Barnfilmrådet framhåller bl. a. att 13--14-åringar ägnar mer än hälften av sitt TV-tittande åt vuxenprogram. Påverkansriskerna är så allvarliga att de motiverar en klarare skrivning i det nya avtalet och bättre definierade motåtgärder än utredningens allmänna hänvisning till radiolagen och avtalet.

Även flera andra remissinstanser anser till skillnad från utredningen, att frågan om en begränsning av våldsinslag i TV-programmen av hänsyn till den unga publiken bör regleras i en särskild formulering i radioavtalet. Denna uppfattning företräder *statens ungdomsråd*, *Centerns kvinnoförbund*, *Verdandi*, *Kulturarbetarnas socialdemokratiska förening* och *Sveriges förskollärares riksförbund*.

En majoritet av de remissinstanser som uttalat någon mening i frågan, däribland *JK*, *hovrätten över Skåne och Blekinge*, *radionämnden*, *Svenska unescorådet*, *Svenska filminstitutet*, *Sveriges Radio*, *LO*, *TCO* och *Pressens samarbetsnämnd*, ansluter sig, vad gäller förslaget till ny lydelse av 6 § andra stycket radiolagen, till den mening som framfördes av de två skiljaktiga ledamöterna och som innebär att en bestämmelse av angiven innebörd skall tas in i radiolagen i stället för i avtalet, men att tillräckliga skäl ej föreligger för att ändra utformningen av regeln.

Flera av de sistnämnda instanserna, däribland *Sveriges Radio*, *TCO* och *Sveriges författarförbund*, anser att det i motiven till paragrafen skall anges att jämställdhet mellan män och kvinnor är inbegripen i formuleringen.

Eftersom hävdandet av jämställdhet mellan män och kvinnor ingår i läroplanernas mål och riktlinjer anser *SÖ* det vara väsentligt, att jämställdhetsfrågan belyses på ett sakligt och allsidigt sätt i programverksamheten. *SÖ* tillstyrker utredningens förslag, liksom *AMS*, *IOGT-NTO* och *Riksföreningen Våra Gårdar*, *Riksförbundet Hem och Skola* och *Sveriges folkpensionärers riksförbund*.

Jämställdhetskommittén avstyrker radioutredningens förslag och finner i stället starka skäl för att i förslaget till ny lydelse av 6 § radiolagen särskilt skriva in principen om hävdande av jämställdhet mellan män och kvinnor. *Jämställdhetskommittén* pekar bl. a. på att principen har en så djup förankring i samhället, att den skrivits in i regeringsformen. Det föreslagna tillägget i lagtexten kommer att öka kraven på programföretagen att gestalta alternativ till de traditionella könsrollsmönstren. Denna ståndpunkt intar även *Fredrika Bremerförbundet*, *Centerns kvinnoförbund* och *Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund*.

Ett flertal remissinstanser ställer sig positiva till utredningens förslag beträffande program för språkminoriteter och understryker det angelägna i att sändningarna på invandrarspråk ökas samt även breddas till innehållet. Denna ståndpunkt intas av *SÖ*, *statens kulturråd*, *statens ungdomsråd*, *konsumenverket*, *länsstyrelserna i Stockholms, Älvsborgs, Öre-*

bro samt Västerbottens län, Svenska riksteatern, Sveriges Radio, FPU, Moderata kvinnoförbundet, Centerns kvinnoförbund, ABF, Föreningen Norden samt Sveriges författarförbund.

Statens invandrarverk menar i likhet med SÖ att målen för invandrapolitiken bör få genomsyra hela programverksamheten och finner därför starka motiv för en betydande förstärkning, såväl kvalitativt som kvantitativt, av minoritetssändningarna i rundradion. Invandrarverket föreslår att en ökning av ljudradions minoritetssändningar bör innefatta flera språk – närmast i tur står spanska. Slutligen konstaterar invandrarverket, att en bättre integrering av invandrarna måste eftersträvas i det allmänna programutbudet, vilket kan bidra till att invandrarbegreppet som sådant successivt avdramatiseras. Däri instämmer även *Folkets husföreningarnas riksorganisation* som understryker att radio och TV genom en sådan programuppläggning kan verka för en ökad tolerans och förståelse för invandrarnas situation i Sverige och medverka till att kontaktproblem mellan svenskar och invandrare ej uppstår.

Sveriges Radio, som tillstyrker radioutredningens förslag, hävdar i likhet med invandrarverket att det inte är möjligt att lägga minoritetsprogrammen på lämpliga sändningstider, så länge endast tre programkanaler står till buds. Vidare anser Sveriges Radio det angeläget, att TV-programmen för de språkliga minoriteterna, i högre grad än vad som i dag är fallet, produceras i Sverige.

Sveriges Lokalradio anför att lokalradion redan under uppbyggnadsskedet prioriterat program för språkliga minoriteter.

Svenska samernas riksförbund, *Riksförbundet Finska föreningar i Sverige*, *Jugoslaviska invandrades riksförbund* samt *Finlandssvenskarnas riksförbund i Sverige* riktar samtliga kritik mot utredningens behandling av de språkliga minoriteterna vid utformningen av riktlinjerna för rundradions programverksamhet.

Svenska samernas riksförbund anser att minoritetsgrupper, som t. ex. samerna, har ett behov av egen kulturservice genom rundradion av samma storleksordning som majoritetsbefolkningen. Därför bör sameprogram förekomma i större utsträckning i radio och TV än vad som i och för sig kan motiveras av samernas antal. Enligt riksförbundet kan rundradion sägas ha ett särskilt ansvar att informera svenskarna om samernas kultur, historia etc. Vidare betonas vikten av ett internordiskt programsamarbete inom hela det samiska området.

Riksförbundet Finska föreningar i Sverige noterar med tillfredsställelse utredningens förslag att förstärka produktionen av program för invandrare och språkliga minoriteter, men är kritiskt mot att det inte står klart utsagt att produktionen av programmen skall ske i Sverige. Förbundet framhåller att behovet av sverigefinsk programproduktion måste utgå från den sverigefinska befolkningens situation. I detta sammanhang framhåller förbundet som exempel det olämpliga i att sända barnprogram producerade i Fin-

land i svensk TV med sverigefinska barn som målgrupp. De i Sverige bosatta finländarnas hemlandskultur är förankrad i Sverige, betonar förbundet.

Finlandssvenskarnas riksförbund i Sverige anser mot bakgrunden av att finlandssvenskarna är en oskiljaktlig del av den finländska kulturen i Finland, att dessa har ett behov av att kunna ta del av de finska program som sänds i svensk TV. Eftersom merparten av de finskspråkiga programmen är otextade, kan dock alla finlandssvenskar ej ta del av dem.

Jugoslaviska invandrades riksförbund anser att en ökad programimport från utvandrarländerna och en utökad programbearbetning skulle bidra till att öka kontakten mellan olika grupper i samhället och öka den faktiska kunskapen om förhållandena i utvandrarländerna.

Sveriges Radio hävdar att de som arbetar med invandrarprogram skall arbeta enligt samma principer som alla andra inom rundradioorganisationen och avvisar bestämt utredningens förslag om samråd med invandrarorganisationerna. *Länsstyrelsen i Älvsborgs län* betonar Sveriges Radios ansvar och beslutanderätt i fråga om invandrarprogrammen liksom *Riksförbundet Finska föreningar i Sverige*, som framhåller att rundradioorganisationen skall stå fri från påtryckningar. Följaktligen vill förbundet avvisa radioutredningens förslag på denna punkt.

Svenska samernas riksförbund föreslår, att sameprogramverksamheten skall bilda ett eget distrikt i rundradioorganisationen. Därvid kan det existerande publikrådet för sameprogramverksamheten fylla en viktig funktion, varvid samråd kan ske med sameorganisationerna beträffande programmets innehåll och utformning.

Ett stort antal remissinstanser instämmer i utredningens synpunkter och betonar det positiva i att radioutredningen även tagit upp de handikappades behov i förslaget till avtal om programverksamheten. Vidare betonar många remissinstanser det angelägna i en ökad textning av programmen samt betydelsen av ett genomförande av text-TV.

Sveriges Radio tillstyrker utredningens förslag och lägger särskild vikt vid förslaget om text-TV för sändning av svensk text. Däremot vill Sveriges Radio framhålla att utredningens uppgift om att de handikappade själva skulle eftersträva specialprogram inte stämmer med Sveriges Radios egna erfarenheter. I stället menar företaget, att behovet av sådana program försvinner i takt med att programutbudet som helhet anpassas till de handikappades behov. Dessa synpunkter framförs även av *DHR*, som vill bryta den skygghet och den osäkerhet som producenter och allmänhet synes känna inför ett möte med handikappade i icke-specialprogram. *DHR* anser dessutom att det ska skrivas in i det nya radioavtalet, att alla svenska program som inte direktsänds ska textsättas.

Centerns kvinnoförbund, som tillstyrker införandet av text-TV, hävdar att det kommer att ta lång tid innan denna blir tillgänglig för alla. Därför måste textning av ordinarie program förekomma under en relativt lång övergångstid. I detta instämmer *Sveriges dövas riksförbund*.

HCK säger sig med besvikelse ha tagit del av utredningens betänkande och hävdar att det borde vara en självklarhet att Sveriges Radio utformar sitt utbud så att det verkligen blir tillgängligt för alla. Det mest positiva i betänkandet är att utredningen i förslaget till avtal inskrivit bolagens ansvar för tillgängligheten gentemot hörsel- och synhandikappade. *HCK* finner det vidare anmärkningsvärt, att endast syn- och hörselskadade finns omnämnda i paragrafen och pekar på behoven hos bl. a. utvecklingsstörda och andra förståndshandikappade. Även för dessa grupper måste i viss utsträckning särskilda program produceras. Även *Verdandi* kritiserar utredningen för dess definition av handikapp och fäster uppmärksamheten på att det även förekommer sociala och intellektuella handikapp.

HCK kräver, att Sveriges Radio skall ge SRF ersättning för förbundets kostnader för programinformation, samt påpekar att programinformationen måste innehålla uppgifter om vilka program som är textade. *HCK* anser vidare det vara en självklarhet att programtidningen Rösterna i Radio/TV läses in på band. I dessa krav instämmer *SRF*, som dessutom påpekar att många synskadade faktiskt tar del av TV-utbudet genom att de lever i en seende omgivning. För att förbättra programinformationen för de synskadade som inte läser punktskrift bör olika lösningar övervägas, anser *SRF*. En lösning vore att inrätta automatiska telefonsvarare, en annan att ge ut information om varje veckas radio- och TV-program på band.

SRF instämmer i radioutredningens förslag vad gäller samarbete mellan Sveriges Radio och handikapporganisationerna i programfrågor. I likhet med *DHR* och *Sveriges Radio* förordar *SRF*, att Sveriges Radio skall ta hänsyn till de handikappade i den allmänna programverksamheten.

Remissinstanserna delar utredningens uppfattning att inköp av främmande produktion skall vara motiverad av programmässiga och kulturpolitiska skäl. Om inköpen breddas till fler länder, motverkas dessutom en ensidig kulturpåverkan. Förslaget om en förstärkt inköpsorganisation tillstyrks av *socialstyrelsen*, *SÖ*, *statens kulturråd*, *barnfilmrådet*, *länsstyrelsen i Älvsborgs län*, *ABF*, *TBV*, *Klys* och *Sveriges författarförbund*.

Barnfilmrådet hälsar med tillfredsställelse den föreslagna förstärkningen på inköpsidan. Detta är enligt rådet särskilt viktigt för barnprogrammets del, där man bl. a. har att ta hänsyn till icke läskunniga småbarn och större barn med olika grad av läskunskaper.

Svenska unescorådet menar att TV bör medverka i internationaliseringssträvandena och anser att Sveriges Radio bör åläggas att i programverksamheten bidra till större kunskaper om internationella förhållanden och därmed verka för en ökad internationell förståelse.

Flera instanser tar upp frågan om omfattningen av inköpen av utländska program och kritiserar därvid de många TV-underhållningsserierna av anglo-saxiskt ursprung. I stället för en omfattande programimport av denna karaktär vill man ha fler egenproducerade program i TV.

TCO anser att andelen utländska program i det totala programutbudet

bör minska och egenproduktionen i motsvarande grad öka. Därigenom medverkar Sveriges Radio till att garantera en nationell kultur, samtidigt som en aktiv spegling av det svenska samhället genomförs.

CUF och *Centerns kvinnoförbund* anser att programinköpen från USA bör skäras ner och inköpen fördelas på fler länder. Därvid kan fler program inköpas från våra invandrades hemländer. Denna ståndpunkt intar även *statens invandrarverk* och *Jugoslaviska invandrades riksförbund*.

ABF och *Sveriges författarförbund* hävdar att programinköp inte får vara ett sätt att förbilliga verksamheten, vare sig ur ekonomisk eller kvalitetsmässig synpunkt. Liknande tankegångar framför *Klys* och *Svenska teaterförbundet*, som framhåller betydelsen för det svenska kulturlivet av en omfattande egenproduktion vid Sveriges Radio. Denna bör enligt organisationerna uppgå till minst 60%, vilket även klart bör uttalas av statmakterna. Detta krav framför även *Svenska musikerförbundet*.

Sveriges Radio anser sig vara alltför beroende av inköpta program inom vissa sektorer, framför allt inom förströelse- och upplevelseområdet. Företaget anser det angeläget att göra flera egna program inom de flesta områden, men just inom detta är behovet störst. Med hänvisning till utredningen hävdar Sveriges Radio att den hittills bedrivna inköpspolitiken varit nog så medveten, en uppfattning som även *länsstyrelsen i Älvsborgs län* framför. När det gäller urvalsproblematiken, anför Sveriges Radio att målet bör vara att förmedla en rättvisande och nyanserad bild av världen utanför Sverige. Detta innebär, att inköpta program helst skall vara representativa för kultursyn och värderingar i resp. land. Sveriges Radio konstaterar även att det blivit allt svårare att erbjuda den svenska publiken kvalitativt högtstående program från andra länder, då urvalet tenderat att bli allt snävare.

Utredningens förslag om ökad bearbetning tillstyrks av *socialstyrelsen*, *SÖ*, *barnfilmrådet*, *länsstyrelsen i Älvsborgs län*, *Sveriges Radio*, *Jugoslaviska invandrades riksförbund* och *Sveriges författarförbund*.

Sveriges Radio framhåller att till programmen knutna upphovsrätter sätter gränser för bearbetningen samt att risken finns att originalproduktionens särskilda värden kan gå förlorade om bearbetningen drivs för långt.

Några av remissinstanserna framför i sina yttranden egna konkreta särskilda programönskemål.

Socialstyrelsen önskar att programutrymme skapas för samhällsinformation inom hälsovårdens område, då det hittills varit svårt att få med sådana inslag inom ramen för den ordinarie programverksamheten.

Att informera inom konsumentområdet bör enligt *konsumentverket* vara en självklar uppgift för radio och TV. Verket framhåller vidare det angelägna i att konsumentprogrammen inte begränsas till juridiska och tekniska aspekter, utan även speglar och orienterar om problem som mera allmänt möter en konsument i dagens samhälle. Sveriges Radios ansvar för konsumentinformation bör enligt konsumentverkets mening slås fast i avtalet

med staten. I liknande riktning uttalar sig *KF*, som understryker behovet av en fri och självständig bevakning av konsumentfrågorna.

Svenska kyrkans centralråd och Sveriges frikyrkoråd framhåller att Sveriges Radio bör betrakta förkunnelseprogrammen som en del av det område för vilket företaget har ett ansvar när det gäller gestaltning av kulturuttryck.

Motormännens riksförbund påpekar att riksradien i sina program gör betydande insatser för trafikinformation till trafikanterna. Förbundet framhåller dock vikten av att ett bättre planeringsunderlag för programmen åstadkommes. Vidare är det nödvändigt att få till stånd en ökad snabbinformation om det lokala trafikläget.

3.3.5 Musik

Utredningen

När det gäller musikverksamheten i Sveriges Radio anser utredningen, att företaget har ett stort ansvar för kvalitet och mångsidighet med tanke på etermediernas räckvidd och genomslagskraft. Utredningen pekar även på den kritik som riktats mot Sveriges Radios musikverksamhet och anser denna i huvudsak vara befogad. Frånvaron av tillfredsställande statistik över innehållet i programutbudet försvårar emellertid en generell analys, som skulle ha varit värdefull i detta sammanhang. För den framtida musikverksamheten i rundradion har utredningen formulerat ett antal mål under rubrikerna mångsidighet, tillgänglighet, stimulans och sekundära musikfunktioner.

Utredningen anser att man kan ifrågasätta ljudradions organisatoriska uppdelning på lätt och seriös musik och motsvarande renodling av musikpresentationen i olika kanaler (P2 och P3). Den nuvarande ordningen innebär en konstlad uppdelning och bidrar till att bygga upp hindrande murar mellan olika genrer, musikformer och lyssnargrupper.

Utredningens mål avseende mångsidighet och stimulans innefattar bl. a. att musik inom olika genrer och från olika kulturmiljöer skall presenteras. Vidare skall exklusiva repertoarinslag beredas plats i musikverksamheten och uppmärksamhet skall ägnas åt musik som inte finns inspelad på skiva eller liknande. Musikverksamheten skall även bidra till repertoarförnyelse genom beställningar av ny musik inom skilda genrer. Utredningen betonar även att kommersiella styrningar av musikutbudet bör undvikas och så långt som möjligt motverkas.

Utredningens målformulering om tillgänglighet ställer bl. a. krav på en genomarbetad, pedagogisk och lättillgänglig presentation av musikprogram. Inte minst viktigt är detta vid ovanliga eller exklusiva musikyttringar.

Inom radioutredningen har man diskuterat huruvida Sveriges Radios symfoniorkester borde göras till en fristående stiftelse, finansierad

genom statsbidrag och med bestämda uppgifter och inriktning. Ett skäl härtill skulle vara, att en stor del av Sveriges Radios ekonomiska resurser tas i anspråk av fasta ensembler och sålunda hämmar företagets möjligheter till samarbete med det övriga musiklivet. Utredningen har emellertid inte funnit skäl att föreslå ändrat huvudmannaskap för orkestern. I stället menar utredningen att de åsyftade musikpolitiska fördelarna bör kunna uppnås genom att rundradion ges ökade resurser och att radioorkestern ges vidgade uppgifter utanför ljudradion, inte minst via framträdanden i olika delar av landet. Radioorkestern, som f. n. är knuten till radions musikavdelning, bör ges en självständigare ställning inom ljudradioenheten med en egen konstnärlig ledning. I detta sammanhang finner utredningen tillkomsten av musikstudion som viktig, inte minst som en egen arbetslokal för radioorkestern. Utredningen vill dock framhålla att musikstudion även ska vara en resurs för den samlade musikverksamheten inom Sveriges Radio.

Remissyttrandena

Utredningens allmänna kritik mot Sveriges Radios nuvarande programpolitik på musiksidan delas av *statens kulturråd*, *FPU*, *SKAP* och *Riksförbundet Sveriges amatörorkestrar*.

Sveriges Radio anser att den kritik som utredningen hänvisat till ofta är svepande. När det gäller bristen på innehållsstatistik över musikprogrammen, anför företaget att man har vidtagit åtgärder för att i framtiden kunna skapa bättre förutsättningar för genomförandet av innehållsanalyser av programmen.

Utredningens förslag rörande musikverksamheten tillstyrks av *länsstyrelsen i Älvsborgs län*, *Sveriges Lokalradio* samt *ABF*. De föreslagna målformuleringarna tillstyrks av *Musikaliska akademien*, *Svenska musikerförbundet* och *Rikskonsserter*.

Musikaliska akademien hävdar, liksom *Rikskonsserter* samt flera andra remissinstanser, behovet av ökade ekonomiska resurser för rundradions musikverksamhet.

OMUS efterlyser konkreta exempel på hur de i och för sig välformulerade målen skall återspeglas vid resurstilldelning och organisation. En sådan precisering saknar även *Svenska ungdomsringen för bygdekultur*. *SKAP* finner utredningens bedömning i många stycken oklar och motsägelsefull. Därvid vill *SKAP* peka bl. a. på den breddning av Sveriges Radios programutbud som ägt rum under de senaste åren. Vidare hävdar *SKAP* att utredningen på flera punkter presenterar självklarheter, såsom t. ex. vikten av att hävda kvalitetskravet inom alla former och genrer av musikprogram.

Utredningens uppfattning om renodlingen av musikpresentationen delas av *regionmusiken*, *Operan*, *FPU*, *ABF*, *Kontakt nätet- riksförbundet för icke-kommersiell kultur*, *Rikskonsserter* och *Föreningen Sveriges jazzmusiker*.

Regionmusiken anser att varje programenhet inom ljudradion och TV bör åläggas ett ansvar och garanteras resurser för att all slags musik framförs, oavsett genre. Denna ståndpunkt intar även *Operan*, som dessutom understryker vikten av att det finns lång sammanhängande sändningstid för konstmusikens behov och för tidskrävande presentationer.

ABF anser att den nuvarande stelbenta uppdelningen av ljudradiokanaler i olika musikgenrer är djupt olycklig. En sådan ordning kan omöjligt medverka till att bredda människors musikintresse.

Statens kulturråd efterlyser en mer djupgående diskussion hos utredningen av de musikpolitiska konsekvenserna av en uppdelning på seriös resp. lätt musik i olika kanaler. En sådan diskussion skulle ha givit större tyngd åt utredningens ifrågasättande av denna programpolitik.

Svenska filminstitutet delar inte utredningens kritik av ljudradions uppdelning av seriös och lätt musik i skilda kanaler. Viktigast i detta sammanhang är, enligt Filminstitutet, önskvärdheten att en lyssnare lätt skall kunna ta in den musik han eller hon vill höra. Med utgångspunkt från detta är därför den nuvarande profileringen tillfredsställande.

Sveriges Radio anser att frågan om en uppdelning i melodiradio och musikradio är av stor betydelse. Sveriges Radio konstaterar, att skiljelinjerna mellan musikradio och melodiradio inte är klara, även om den allmänna inriktningen skiljer sig. Dels förekommer program i både P2 och P3 som blandar olika musikgenrer, dels innehåller båda kanalerna regelbundet vissa genrer, t. ex. jazz och folkmusik. Man kan visserligen som utredningen hävda, att lätt musik inte bör jämföras med någon särskild genre utan snarare ses som en funktion, men likväl kvarstår faktum att för en stor del av publiken innebär lätt musik i stor utsträckning detsamma som vissa genrer. En ökad blandning av musiken i ljudradions kanaler skulle kunna ge många människor nya kontakter med musik. Detta måste emellertid vägas mot risken att många människor skulle få svårt att hitta de program de vill höra, framhåller Sveriges Radio.

Flera remissinstanser framför krav om att Sveriges Radio i sin programverksamhet ska eftersträva att stärka utbudet av levande svensk musik samt nutida musik i vidare mening. Radions utbud måste i högre grad bestå av egenproducerad och för ändamålet inspelad musik, framhåller remissinstanserna. Även behovet av en ökad beställningsverksamhet framhålls. En ökad frilansmedverkan av musiker, artister, kompositörer m. fl. skulle ytterligare öka mångsidigheten. Dessa synpunkter återfinns hos *Musikaliska akademien*, *Klys*, *Föreningen Svenska tonsättare*, *SKAP*, *Svenska musikerförbundet*, *SAMI*, *STIM* och *Svenska jazzriksförbundet*.

En samlad remissopinion framhåller nödvändigheten av att minska de kommersiellt betonade inslagen i ljudradions musikprogramverksamhet.

OMUS har i sitt arbete funnit, att radions utbud av musik under det senaste decenniet styrt de unga generationernas musiksmak långt mer än vad hela det samlade undervisningssystemet kunnat göra. Anmärkningsvärt i

sammanhanget är att denna styrning i stort sett har inpräglat just den kommersiella marknadens konsumtionsbild, alltså det som radion enligt sitt kulturpolitiska ansvar borde ha motverkat. OMUS anser därför, att det är en stor risk att teserna om ett kulturpolitiskt ansvar kommer att förbli enbart honnörsord, om inte en ingående analys görs av de mekanismer som kan låsa ett icke-kommersiellt radioföretag till ett ömsesidigt beroendeförhållande till kommersiella marknadskrafter.

ABF anser att melodiradion har fått en påtaglig och starkt kommersiell prägel, varigenom Sveriges Radio kommit att fungera som den kommersiella grammofoonindustrins viktigaste och mest effektiva försäljningsinstrument.

IOGT-NTO och Riksföreningen Våra Gårdar, Klys, Svenska musikerförbundet och Kontaktnätet – riksförbundet för icke-kommersiell kultur tar alla med skärpa avstånd från den kommersiella styrning som man i nuvarande läge menar karakteriserar delar av Sveriges Radios musikaliska programutbud.

De flesta remissinstanserna tar avstånd från tanken på ett ändrat huvudmannaskap för Sveriges Radios symfoniorkester. Vidare vill man ha kvar förankringen till ljudradions musikavdelning eller någon annan för Sveriges Radio gemensam musikredaktion. I likhet med utredningen betonas den stimulerande effekt på musiklivet som orkestern dels redan har, dels kommer att få om dess verksamhet såväl inom som utom rundradion utökas.

Musikaliska akademien ifrågasätter om inte musikverksamheten i radio och TV i den föreslagna nya organisationen måste ges betydande resurser för konstnärlig ledning. Akademien menar emellertid att det är svårt att finna någon avsevärt bättre lösning i fråga om samordning och konstnärlig ledning än vad den nuvarande musikavdelningen inneburit för i varje fall seriös musik eller konstmusik, liksom för en rad andra genrer och programtyper, även av underhållningskaraktär, där musikavdelningen och bl. a. dess symfoniorkester medverkar.

Föreningen Svenska tonsättare framhåller, att de fasta musikensemblerna måste få verka som elitensembler och ges den stimulans som krävs för att uppnå högsta internationella nivå.

Sveriges orkesterföreningars riksförbund anser, att den stimulerande effekt radioorkesterns eller radiokörens framträdanden har väl kompenseras en återhållande effekt på fritidsmusikernas möjligheter att medverka i rundradion. Det är viktigt att radioorkestern behålls som en inspirationskälla för musiker ute i landet, som en presentatör av såväl äldre som ny musik till en bred lyssnargrupp och som en företrädare utåt för svenskt musikliv.

Rikskonserter vill särskilt framhålla behovet av ökade resurser för att man skall uppnå de av radioutredningen uppställda musikpolitiska målen. Detta är av central betydelse, då symfoniorkestern upptar en betydande

del av musikavdelningens resurser. För att uppfylla de ställda målen krävs enligt Rikskonserter en alternativ, integrerad organisation. En sådan skulle kunna bestå av såväl fasta som tillfälliga produktions- och projektgrupper för olika programproduktioner samt möjlighet att också i sådana grupper engagera fristående kulturarbetare eller representanter för andra musikinstitutioner och musikorganisationer.

Föreningen Sveriges jazzmusiker förordar att symfoniorkestern skiljs från Sveriges Radio och får en egen budget med statsbidrag över kulturbudgeten.

Statens kulturråd efterlyser bl. a. ett utförligare resonemang om vilka fördelar och nackdelar Sveriges Radios fasta ensembler har samt en diskussion om vilka ensembletyper som eventuellt bör komma i fråga för fast anställning. Vidare pekar kulturrådet på de synpunkter som framförts från jazzmusiker och vissa symfoniorkestrar om att Sveriges Radios fasta ensembler utgör hinder i möjligheterna för dem att framträda i radio och TV. Bl. a. utifrån detta kan kulturrådet inte godta utredningens rekommendationer och förslag beträffande musikverksamheten som grundval för Sveriges Radios framtida musikpolitik.

OMUS anser att radioutredningen fört knapphändiga resonemang rörande symfoniorkesterns framtida ställning, bl. a. utifrån de programpolitiska skälen att befrämja en ökad frilansmedverkan och att hålla nere ökningen av resurser för fast anställning.

3.3.6 Teater och film

Utredningen

Utredningen framhåller radioteatern och TV-teatern som självständiga program- och kulturformer och pekar på teaterns betydelse som gestaltande programform. Utredningen har funnit att egenproduktionen av såväl radio- som TV-teater påtagligt minskat inom Sveriges Radio under senare år och föreslår att volymen av den egna produktionen ökar till minst den nivå som tidigare varit möjlig. Den föreslagna ökningen förutsätter ordentliga resurser, så att teaterverksamheten i radio och TV kan erbjuda en mångsidig och kvalificerad repertoar och kan utveckla sina egna programformer.

Det är viktigt att publiken i olika delar av landet får en ökad kännedom om och kontakt med den direkta scenteaterverksamhet som bedrivs, anser utredningen. Detta förutsätter att rundradion i ökad utsträckning bevakar teaterhändelser i olika delar av landet samt att Sveriges Radio söker samarbete med olika institutioner och ensembler. Utredningen finner det även lämpligt att Sveriges Radio och andra berörda parter verkar för att det i TV skall förekomma utsändning av scenföreställningar från främst Dramatiska teatern och Operan, s. k. transmissioner. Sådana har enligt utredningen inte förekommit i önskvärd utsträckning. Inom utredning-

en är man medveten om de nackdelar, risker och problem som är förknippade med sändning av scenföreställningar i TV, men man hävdar att ett starkt skäl för flera transmissioner är att en större publik från hela landet därigenom får möjlighet att se kvalificerade föreställningar från scenteatrar.

Utredningen anser att rundradion inte bör skaffa sig egen teaterensemble av en sådan omfattning att denna kan svara mot teaterverksamhetens totala behov.

Utredningen anser att visning av biografilm i TV i större utsträckning bör planeras från kulturpolitiska utgångspunkter. Den stora expansionen av biografilmvisning som ägt rum i TV under de senaste tio åren, anser utredningen inte ha varit programmässigt motiverad. Alltför många filmer har haft karaktären av programutfyllnad. Utredningen finner däremot att Sveriges Radio i sin utläggning av filmproduktion till fria filmare väl motsvarat det ansvar för kvalitet i programmen och för stimulans och samarbete med de kreativa krafterna som, med hänsyn till den knappa medelramen, kan ställas på den egna filmproduktionen. I detta sammanhang framhåller utredningen även betydelsen av produktionsavtalet mellan Sveriges Radio och Filminstitutet men betonar, att detta endast får utgöra en bland flera former för TV:s samarbete med fria filmare. Utredningen betonar vikten av en bred utläggningspolitik. Detta förutsätter bl. a. att Sveriges Radio planerar sin produktionsapparat så att utrymme ges för samarbete med fria filmare.

Remissyttrandena

Remissinstanserna delar utredningens bedömning av den nuvarande teaterproduktionen vid Sveriges Radio och vill överlag förorda att företaget tilldelas resurser för att öka andelen egenproducerad teater. Många remissinstanser anser att de av utredningen föreslagna resurserna inte är tillräckliga för att uppnå en kvalitativt och kvantitativt tillfredsställande nivå på teaterproduktionen.

Statens kulturråd anser ljudradions teaterutbud vara tillfredsställande men påpekar att de senaste årens ekonomiska åtstramning i hög grad återverkat på andelen egenproducerad TV-teater. Detta har medfört, att TV-teatern delvis förlorat den nyskapande betydelse som den hade på 1960-talet, både vad gäller klassisk teater och nyproduktion. Detta har lett till en ökning av importerade serier, vilken kulturrådet i likhet med utredningen inte finner vara programmässigt motiverad. Kulturrådet betonar att egenproduktionen av teater måste upprätthållas om vi på sikt skall kunna hävda en nationell kultur.

Sveriges Radio anser att det är djupt otillfredsställande att man saknat ekonomiska resurser att upprätthålla teater- och annan gestaltande produktion på den nivå som varit möjlig under 1970-talets första år. Företaget instämmer i utredningens förslag men finner, att de föreslagna medlen som

rundradion skall disponera under den kommande avtalsperioden, inte ens räcker till att återställa den volym egenproducerad teater som gjordes åren 1971–1973. Än mindre kan den föreslagna ramen ge utrymme för några experiment inom teaterområdet, konstaterar Sveriges Radio. Denna bedömning gör även *Klys* och *Svenska teaterförbundet*.

Förslaget om att i ökad utsträckning överföra scenföreställningar genom transmissioner tillstyrks av *SÖ*, *statens kulturråd*, *länsstyrelserna i Stockholms och Kalmar län*, *Folkets husföreningarnas riksorganisation*, *FPU*, *ABF*, *Svenska musikerförbundet* och *Kulturarbetarnas socialdemokratiska förening*. Flera instanser påpekar, att människor i olika delar av landet bör få möjlighet att följa scenteaterrutbudet på ett bättre sätt och anser transmissioner vara en lämplig väg till detta.

Statens kulturråd erinrar om att det är en av Operans och Dramatiska teaterns huvuduppgifter att framträda i radio och television. Rådet vill emellertid framhålla, att transmissioner inte får ersätta medieanpassad eller övrig egenproducerad teater. Varje transmission måste vara konstnärligt försvarbar. Vid planeringen av överföringar av scenföreställningar måste även representanter för konstnärerna medverka, framhåller kulturrådet. Över huvud taget borde, genom ett ökat samarbete mellan Sveriges Radio och olika teaterensembler eller institutioner, flera medieanpassade scenföreställningar av t. ex. teater, musikteater och dans kunna sändas.

Folkets husföreningarnas riksorganisation anser att en fast samarbetsorganisation mellan Sveriges Radio, Operan och Dramatiska teatern bör inrättas för att planera transmissionsverksamheten.

Operan, *Dramatiska teatern* och *Svenska riksteatern* anser samtliga att transmissioner av scenföreställningar i möjligaste mån bör undvikas. De avvisar emellertid inte förslaget, men hävdar att transmissionerna inte får bli någon ersättning för ett konstnärligt utvecklingsarbete. Sveriges Radio bör i ökad utsträckning satsa på att medieanpassa scenföreställningar.

Sveriges Radio ställer sig tveksamt till radioutredningens slutsats angående transmissionerna. De som hittills gjorts har enligt företagets uppfattning givit ett blandat resultat. I första hand har de konstnärliga faktorerna blivit lidande vid överföringarna. Sveriges Radio förklarar sig emellertid vara berett att medverka vid lösandet av dessa problem, så att den föreslagna försöksverksamheten kan komma till stånd. Företaget finner det emellertid angeläget att framhålla, att den föreslagna försöksverksamheten inte får hindra TV-teaterns konstnärliga utveckling eller det återställande av produktionsvolymen som förordats av utredningen.

Sveriges författarförbund erinrar om att radio-, TV- och scentheater är olika medier med självständiga uttrycksformer. En försöksverksamhet med transmissioner bör genomföras, men i nära samarbete med upphovsmännen. Denna får emellertid inte enligt förbundets mening utgöra någon lösning på TV-teaterfrågan.

Dramatiska institutet, Klys och Svenska teaterförbundet delar inte utredningens uppfattning i fråga om transmissioner i TV av scenteater. Genom den utökade verksamhet som föreslås kommer man att vilseleda en större och delvis ny publik i fråga om vad scenteater egentligen är. TV-teater och scenteater är två helt olika konstformer. Om TV-tittarna skall ges något av den upplevelse som publiken får av en scenteaterföreställning, bör man så gott som undantagslöst undvika transmissioner och i stället satsa på medianpassade eterversioner, som de berörda parterna anser lämpliga att överföra till etermediet.

Många remissinstanser instämmer i utredningens förslag om ökad samverkan mellan Sveriges Radio och övriga teaterinstitutioner och ensembler. Remissinstanserna anser vidare allmänt att transmissionerna ej endast bör ske från Dramatiska teatern och Operan utan även från andra scenteatrar eller olika ensemblers teaterverksamhet. Dessa åsikter framförs bl. a. av *SÖ, statens kulturråd, Svenska riksteatern, Folkets husföreningarnas riksorganisation, SACO/ISR, ABF, Kontaktnätet* samt *Kulturarbetarnas socialdemokratiska förening*.

Svenska riksteatern framhåller att det vore en olycklig begränsning ur artistisk synvinkel att koncentrera Sveriges Radios samarbete med transmissioner till Operan och Dramatiska teatern. Det är viktigare att samarbeta med andra institutioner ute i landet. Inte minst Riksteatern skulle därvid genom sin stora artistiska bredd kunna samarbeta med Sveriges Radio på ett givande sätt. Detta betonar även *Folkets husföreningarnas riksorganisation*, som anser att omfattande transmissioner av föreställningar från Operan och Dramaten kan komma att leda till underskattning av den kultur som erbjuds publiken utanför Stockholm.

Svenska riksteatern understryker utredningens uppfattning rörande en fast teaterensemble och vill i likhet med utredningen hävda konstnärlig verksamhet som frilansområde.

Statens kulturråd, Operan, TCO, Klys och Svenska teaterförbundet framhåller däremot bestämt, att Sveriges Radio måste ikläda sig ett större ansvar för teaterverksamheten i radio och TV genom att knyta en fast ensemble till företaget. Sveriges Radio har enligt deras uppfattning länge nog undandragit sig det sociala ansvaret för de många skådespelare, som har företaget som nära nog sin enda arbetsgivare. Klys och Teaterförbundet anser att den fasta ensemblen bör organiseras så att t. ex. ett visst garanterat utrymme ges för tidsmässigt begränsade anställningar av frilansande eller från scenteatrarna tjänstlediga skådespelare, vilket skulle trygga sysselsättningsnivån på skådespelarsidan, utan att Sveriges Radios hela behov därmed täcks. En lösning enligt denna modell innebär även en integration av skådespelarna i det konstnärliga arbetet inom Sveriges Radio. Vidare innebär en fast ensemble av den föreslagna typen stora fördelar ur planeringssynpunkt, anser Klys och Teaterförbundet. I dag har Sveriges Radio stora svårigheter att planera sitt inspelningsarbete, eftersom TV:s och

teatrarnas sätt att arbeta väsentligt har förändrats. Bl. a. har teatrarna nya anställningsformer med längre tidsgarantier även för frilansengagerade. Klys och Teaterförbundet vill slutligen betona TV-ensemblens betydelse för cirkulation och förnyelse. De föreslagna tidsbegränsade engagemangen skulle även ge skådespelarna en möjlighet att få inflytande över sin egen arbetssituation, ett inflytande som ytterst även skulle bli en tillgång för TV-publiken.

Sveriges Radio framhåller att företaget lade ner sin förutvarande teaterensemble då den bedömdes medföra vissa konstnärliga och artistiska begränsningar. Under en följd av år, medan samarbetet med scenteatrarna fungerade bra, blev även teaterproduktionen bättre när endast fristående skådespelare utnyttjades. *Sveriges Radio* har emellertid fått anledning att ompröva sin negativa inställning till en fast teaterensemble. *Sveriges Radio* delar utredningens bedömning att ensemblen inte får bli så stor att den täcker hela produktionsbehovet. Vidare förutsätter en fast ensemble att tidsbegränsade anställningsvillkor tillämpas.

Den övervägande delen av remissopinionen instämmer i utredningens principiella uttalande om att biografilmvisning i TV skall planeras utifrån kulturpolitiska utgångspunkter. Detta framförs av *statens kulturråd*, *barnfilmrådet*, *Folkets husföreningarnas riksorganisation*, *Sveriges filmproducentförening*, *IOGT-NTO* och *Riksföreningen Våra Gårdar*, *Sveriges författarförbund* och *Sveriges biografägareförbund*.

Statens kulturråd anser inte att någon maximering för andelen biografilm i TV behöver övervägas.

Sveriges Radio hade gärna sett att utredningen hade preciserat sin kritik mot TV:s biografilmvisning. För övrigt synes utredningens förslag och synpunkter utgå från ett något snävt perspektiv, anser *Sveriges Radio*. Ofta märks en tendens att se biografilmerna i TV som någonting för sig, avskilt från resten av programutbudet. Programavdelningarnas bedömningar av biografilm görs dock med hänsyn till sammansättningen av det totala programutbudet. *Sveriges Radio* hävdar, att den ökning av biografilmerna i TV som utredningen ställer sig tveksam till bör ses mot bakgrunden av att nöjesprogrammen, totalt sett, samtidigt har minskat.

Flera remissinstanser tar upp TV:s ansvar för utläggningar av filmproduktion till fria filmare och understryker *Sveriges Radios* ansvar gentemot denna kategori fristående konstnärliga yrkesutövare.

Statens kulturråd framhåller att de fria filmarna bör ges ökade produktionsresurser och ett större visningsutrymme. Detta gäller även för filmer som inte primärt producerats med sikte på etersändning. *Kulturrådet* anser att filmområdet är ett av de väsentligaste när det gäller medverkan utifrån i *Sveriges Radios* programverksamhet. Detta understryks även av *Föreningen Sveriges filmproducenter*, som anser utredningens uttalande att visning av biografilm är en viktig del av TV:s kulturverksamhet rimligtvis under årens lopp borde ha medfört åtgärder från *Sveriges Radios* sida till

stöd för den svenska filmproduktionen. Eftersom detta inte varit fallet i någon större utsträckning vill föreningen framhålla vikten av att en mera omfattande utläggning av filmproduktion från Sveriges Radio äntligen blir förverkligad och att medel ställs till förfogande härför.

Även *Svenska teaterförbundet* framhåller filmen som ett av de viktigaste frilansområdena. Det är viktigt att påpeka, anser förbundet, att motivet till filmuppdrag från Sveriges Radio till fria filmare inte skall vara att spara pengar, utan att öka mångfalden i utbudet. Finansieringen av den fria filmproduktionen via avtalet mellan Sveriges Radio och Filminstitutet betraktar Teaterförbundet som en nödlösning. Det är hög tid att ge filmsektorn en rättmätig plats i kulturlivet och tillförsäkra den medel, så att den kan fungera på egna villkor, anser Teaterförbundet.

Svenska filminstitutet anser att produktionsavtalet mellan Sveriges Radio och Filminstitutet fungerar tillfredsställande, men att man av detta inte skall dra slutsatsen att avtalet som sådant är bra eller att samarbetet mellan Sveriges Radio och Filminstitutet bör regleras av ett avtal med denna innebörd. Det vore, anser Filminstitutet, mer ändamålsenligt om skattemedel direkt ställdes till förfogande för produktionen av svensk biografilm, gärna under förutsättning att sålunda finansierade filmer sedan skulle få visas i TV efter det att de exploaterats på bioograferna.

Sveriges Radio framhåller att företaget funnit avtalet med Filminstitutet värdefullt och därför förlängt det ytterligare tre år. Företaget delar utredningens uppfattning, att avtalet bara får vara en bland flera former för TV:s samarbete med fria filmare.

3.3.7 Publikmedverkan

Utredningen

Utredningen konstaterar att på senare tid flera försök gjorts i Sveriges Radios programverksamhet att ge allmänheten bättre möjligheter att komma till tals i programmen. Utredningen anser att rundradion bör fortsätta att utveckla olika former av sådan publikmedverkan (public access). Det centrala i begreppet ligger i att allmänheten – enskilda eller grupper i publiken – skall bestämma innehållet i vissa program. Utredningen anser sig inte kunna förorda, att Sveriges Radio skall åläggas att ställa viss programtid till förfogande för program av public access-typ, men rekommenderar att Sveriges Radio utvidgar sina försök på området.

Remissyttrandena

Remissinstanserna delar utredningens uppfattning att rundradioföretaget måste vara öppet för förslag och idéer utifrån samt att publiken kan vara delaktig i att förverkliga dessa förslag och idéer.

Statens kulturråd, *Klys* och *Sveriges författarförbund* anser liksom utredningen, att Sveriges Radio inte bör åläggas att ställa programtid till för-

fogande för public access-program. Kulturrådet menar att företaget bör fortsätta sina försök på området, men anser att en ökad och systematisk publikmedverkan i första hand bör prövas i lokalradions verksamhet. Klys menar att de försök som görs och har gjorts med public access bör följas upp med uppmärksamheten riktad framför allt på vilka möjligheter dessa ger till debatt på människors egna villkor. Klys vill även uppmärksamma begränsningarna i möjligheterna att nå fram till vissa grupper i samhället med denna typ av programverksamhet. Enligt Klys är en ansvarsfull uppsökande journalistisk och en utvecklad reportageform härvidlag ett riktigt instrument. Även Författarförbundet understryker att verksamheten ej får leda till inskränkningar i radions och televisionens egen aktiva och uppsökande journalistik.

Videogramutredningen menar att om möjligheten till public access ökar, kommer troligen många att framställa programinslag för TV i videogramform. Detta förutsätter enligt videogramutredningen att allmänheten ges både bättre tekniska och journalistiska kunskaper. Studieförbund och folkhögskolor kan därvid göra betydelsefulla insatser.

Sveriges Radio och *Sveriges Lokalradio* instämmer med radioutredningen att det är av stor vikt att engagera många människor utanför rundradion i programverksamheten. Sveriges Lokalradio redovisar erfarenheter av experimentverksamhet med s. k. allemansradio, dvs. olika former av programmedverkan och programproduktion av enskilda eller organisationer vid vissa lokalradiostationer. Allemansradion kan enligt företaget utvecklas till ett viktigt komplement till den reguljära verksamheten med under sökande journalistik.

Kulturarbetarnas socialdemokratiska förening anser att samhället bör vidga ramen för och tillgången till etermedietekniken genom att satsa på öppna produktionsresurser, där grupper och enskilda kan göra ljudradio-program och videogram på sina egna villkor.

Frikyrkliga studieförbundet anser att försöksverksamheten med public access bör utvidgas och bedrivs över en längre tid. Därvid skulle studieförbundens kursdeltagare kunna bidra till kulturell stimulans och förnyelse. En annan viktig sida av verksamheten med public access är att den i första hand inte skall anknyta till professionella områden. Om man tillämpar denna princip undviker man, enligt studieförbundets uppfattning, risken för att public access-programmen ägnas litet intresse från publikens sida.

Journalistklubben vid Sveriges Radio/Radio Malmöhus i Malmö anser att rundradion i högre grad än nu skall dels knyta grupper och enskilda till programverksamheten som självständiga programmakare, dels visa större öppenhet i publikkontaktarna och därmed låta betydligt bredare grupper komma till tals. Härigenom skulle programpersonalens isolering brytas och hela programverksamheten levandegöras. Vidare kommer mångfalden av idéer och åsikter i programmen att öka, hävdar Journalistklubben.

3.3.8 Bevakningen av kulturliv och folkrörelser

Utredningen

Utredningen anser att Sveriges Radio bör bedriva en mera aktiv kulturbevakning än vad som hittills varit fallet. Den kritik som riktats mot företagets kulturbevakning kan utredningen till vissa delar instämma i, bl. a. att TV, trots sina mediemässiga förutsättningar, dåligt bevakat och speglat utvecklingen inom olika grenar av bild- och formkonsten.

Utredningen ger vidare exempel på olika former av kulturbevakning som bör utvecklas, bl. a. en uppsökande, kreativ bevakning, som syftar till att fånga upp och ge impulser till skapande verksamhet. En kulturbevakning av denna typ förutsätter enligt utredningen bl. a. en öppenhet och bred orientering hos producenter och andra medarbetare inom rundradion. Därför föreslår utredningen, att större hänsyn skall tas till kulturområdet vid rekrytering och internutbildning vid Sveriges Radio.

Utredningen konstaterar att förhållandet mellan Sveriges Radio och folkrörelserna allmänt uppfattas som relativt dåligt. Folkrörelserna har kritiserats för bristande insikt i rundradions villkor och dålig förståelse för journalistiskt arbetssätt. Sveriges Radio å sin sida har kritiserats för att försumma den del av verkligheten som folkrörelserna utgör. Utredningen anser att det finns fog för kritiken att Sveriges Radio i viktiga avseenden försummat folkrörelserna och hävdar, att det bör vara ett led i rundradions bevakningsansvar att spegla och ge en mångsidig bild av folkrörelserna och deras arbete.

Utredningen menar att den kollektiva skapande verksamheten bör speglas i programverksamheten i rundradion. Utredningen nämner i detta sammanhang arbete och framförande i teatergrupper, olika former av instrumentalensembler och körer. I första hand bör lokalradion kunna spela en roll för dessa bevakningsuppgifter.

Utredningen finner det rimligt att insatser görs för att inom rundradion öka kunskaperna om folkrörelserna. Detta kan ske genom att detta område bättre beaktas vid rekrytering, intern utbildning och vid engagemang av tillfälliga medverkande.

Utredningen anser att möjligheterna till kontakter mellan företrädare för rundradion och folkrörelserna för utbyte av information och erfarenheter bör öka, i första hand på det lokala planet. Utredningen anser att regelbundna lokala eller regionala programkonferenser där producenterna deltar vore värda att prövas.

Remissyttrandena

Statens kulturråd, länsstyrelsen i Stockholms län, Operan, Dramatiska teatern, Sveriges Lokalradio, Klys, Sveriges författarförbund, KRO, SAMI och Föreningen Sveriges jazzmusiker instämmer i utredningens ståndpunkt, att Sveriges Radios kulturbevakning behöver vidgas. De

flesta instanser understryker även den kritik som riktats mot företagets kulturbevakning.

Klys och *KRO* framhåller emellertid, att utredningen med mycket större eftertryck borde ha hävdats radions och televisionens ansvar för en mångsidig och kvalificerad spegling av hela kulturutvecklingen. Särskilt viktiga i kulturbevakningen är kvalitetsaspekten och utvecklandet av nya programformer, detta för att öka tillgängligheten och öka intresset. *KRO* anser TV vara ett naturligt medium för spegling av konstlivet och att en ökad bevakning av t. ex. konstupställningar kan vara av riksomfattande intresse från tittarsynpunkt. Denna hållning intar även *SAMI*.

Sveriges Radio vill inte bestrida att det kan ligga en del i den kritik som riktats mot dess kulturbevakning. Företaget anser att det vore önskvärt med ett bredare utbud av skilda former av kulturprogram av fakta- och upplevelsekaraktär. Men för att uppnå de mål som utredningen föreslagit, menar *Sveriges Radio* att det behövs en förstärkning av redaktionerna. Vad beträffar kritiken mot TV:s bevakning av bild- och formkonsten erinrar *Sveriges Radio* om att TV i olika program i stor utsträckning speglar och granskar olika miljöer och deras kvaliteter. När det gäller bildkonsten måste utrymmet som ägnas bevakning av aktualiteter rimligen avvägas mot uppgiften att även spegla historiska och främmande kulturer.

I utredningens uppfattning att *Sveriges Radio* i viktiga avseenden försummat folkrörelserna instämmer *statens kulturråd*, *statens ungdomsråd*, *KF*, *Sveriges nykterhetsällskaps representantförsamling*, *Sveriges riksidrottsförbund*, *TCO*, *ABF*, *TBV*, *Frikyrkliga studieförbundet*, *IOGT-NTO* och *Riksföreningen Våra Gårdar*, *KÖRSAM*, *NBV*, *Nykterhetsrörelsens landsförbund*, *Unga Örnars riksförbund* samt *MHF*.

Sveriges Radio är ense med utredningen om rundradions bevakningsansvar gentemot folkrörelserna och deras arbete. Vad beträffar den kritik som riktats mot företaget för att ensidigt inrikta sin folkrörelsebevakning på kritiska inslag och sällan det vardagliga arbetet i organisationerna, instämmer *Sveriges Radio*. Förhållandet är naturligt, sett som en del av *Sveriges Radios* uppgift som samhällsgranskare. Då sändningstiderna är begränsade förstärks detta intryck lätt av den journalistiska ambitionen att finna nyheter, avvikelser och förändring, anser *Sveriges Radio*. Det vardagliga arbetet inom folkrörelserna kan med en sådan ambition förutsättas som vardagligt och därför känt och av mindre angelägenhet för publiken.

ABF framhåller att radio och TV självfallet skall tillbakavisa alla försök till påtryckningar som kan komma från folkrörelser och organisationer likaväl som från andra intressegrupper i samhället. Det är lika självfallet, att *Sveriges Radio* också skall ha rätt att kritiskt granska folkrörelserna och deras verksamhet. Men folkrörelserna har också rätt att kräva att *Sveriges Radio* någon gång speglar det arbete som bedrivs inom folkrörelserna och försöker bedöma folkrörelseorganisationernas roll i vårt samhälle och kulturliv. *ABF* menar att en förklaring till den bristande bevakningen är att

personalen totalt saknar kunskaper och erfarenheter av denna del av samhällslivet.

Utredningens uppfattning om speglingen av den kollektiva skapande verksamheten m. m. delas av *statens kulturråd, statens ungdomsråd, Sveriges Radio, Sveriges Lokalradio, Sveriges nykterhetsällskaps representantförsamling, TCO, Centerns kvinnoförbund, Sveriges kyrkliga studieförbund, IOGT-NTO och Riksföreningen Våra Gårdar, KÖRSAM, NBV och Nykterhetsrörelsens landsförbund*. De flesta av dessa instanser instämmer i att lokalradion kan spela en viktig roll i sammanhanget men vill framhålla att de olika lokala kulturaktiviteter som äger rum ute i landet bör kunna vara av intresse och ge impulser även utanför det egna länet. Sålunda bör den föreslagna bevakningen av folkbildningsverksamheten och den kollektiva skapande verksamheten även ges utrymme i riksprogrammen. *Sveriges Radio* finner dessutom ej heller någon anledning begränsa verksamheten till att enbart gälla ljudradion.

IOGT-NTO och Riksföreningen Våra Gårdar framför i sitt gemensamma yttrande, att det i folkrörelserna finns ett oerhört rikt kulturarv och en kulturtradition i form av teater, folkdans, sång, musik, studier m. m. Denna verksamhet hotas av starka kommersiella intressen, vars verksamhet underlättas genom Sveriges Radios passivitet och ovilja, framhåller organisationerna vidare. De anser att ett sätt att stimulera folkrörelsernas kulturverksamhet är att lokalradion byggs ut och att ett antal s. k. ljudverkstäder inrättas. Dessa skall ägna sig åt uppsökande och rådgivande verksamhet. Liknande bedömningar gör *NBV och Nykterhetsrörelsens landsförbund*.

Utredningens förslag, att Sveriges Radio vid rekrytering och internt utbildning skall ta större hänsyn till behovet av kunskaper inom kulturområdet och folkrörelsesektorn, kommenterar *Sveriges Radio* med att bl. a. hävda att inom etermedierna är yrkesskicklighet ett mycket vitt begrepp. I vilken omfattning företaget bör bedriva eller stödja vidareutbildning inom olika fackområden måste bedömas mot bakgrunden av programverksamhetens behov och enskilda anställdas utvecklingsmöjligheter.

Statens ungdomsråd betonar liksom utredningen att Sveriges Radio vid personalrekrytering skall eftersträva att nå personer med erfarenhet från folkrörelserna. Ungdomsrådet påpekar vidare, att det är nödvändigt för demokratin att radio och TV speglar och bevakar olika opinioner i samhället på ett sådant sätt att man känner igen sig och sin verklighet i programmen. Ungdomsrådet lägger särskild vikt vid detta i fråga om barn- och ungdomsprogram.

IOGT-NTO och Riksföreningen Våra Gårdar anser att utbildningen av journalister måste omfatta folkrörelsekunskap och att Sveriges Radio i högre grad måste beakta folkrörelseerfarenhet vid rekrytering av personal.

De remissinstanser som i likhet med utredningen vill pröva regionala programkonferenser (3.2.6) är bl. a. *länsstyrelserna i Jönköpings,*

Kronobergs, Kristianstads och Västmanlands län, Svenska kommunförbundet, Sveriges Radio, Folkets husföreningarnas riksorganisation, KF, LO, LRF, Sveriges nykterhetssällskaps representantförsamling, Sveriges riksridrottsförbund, TCO, CUF, ABF, TBV, Klys, Sveriges författarförbund, Svenska musikerförbundet, SAMI, NBV samt Nykterhetsrörelsens landsförbund.

3.3.9 Nyhetsverksamheten

Utredningen

Utredningen föreslår att den nuvarande centralredaktionen läggs ned (se 3.2.4) och att dess programuppgifter fördelas på redaktionerna för de kommenterande nyhetsprogrammen Ekot, Aktuellt och Rapport. När det gäller nyhetsorganisationen som helhet anser utredningen att det är en fördel att ha flera redaktioner som arbetar med nyhetsförmedling. Därigenom garanteras variation beträffande såväl urvalet som presentationen av nyheter och att de olika redaktionerna kompletterar och korrigerar varandra. Utredningen föreslår att två från varandra fristående nyhetsredaktioner skall finnas inom både ljudradion (TT och Ekot) och TV (Rapport och Aktuellt). För TV:s del kommer den föreslagna organisationen sannolikt att medföra större skillnader i programinnehållet än nu, anser utredningen.

De sakkunniga Hadenius och Westerståhl delar utredningens uppfattning beträffande centralredaktionens upplösning, men föreslår i ett *särskilt yttrande* att TV-kanalerna får en gemensam nyhetsorganisation. Såsom det främsta skälet härtill anges den dubbelbevakning som förekommer inom den nuvarande organisationen och som enligt de sakkunniga leder till en minskad bredd. Detta förhållande kommer inte att förändras, om utredningens förslag genomförs. Däremot anser Hadenius och Westerståhl att deras förslag till organisation skulle innebära bl. a. en bättre samordning och fördelning av arbetsuppgifter genom att nyhetsredaktionerna skulle hålla varandra underrättade om arbetet. Därigenom skulle dubbleringar undvikas. De två TV-kanalerna föreslås f. ö. som nu ha var sitt längre nyhetsprogram. Hadenius och Westerståhl föreslår att det ena som sänds tidigt på kvällen blir heltäckande, medan det andra som sänds senare ges frihet att koncentrera sig på vissa ämnen.

Utredningen föreslår att rundradions utrikesbevakning förstärks genom att dels utrikesredaktionerna ges ökade resurser till att informera om och kommentera skeendet i världen, dels programenheterna inom radio och TV ges självbestämmanderätt i fråga om hur utrikesbevakningen bör organiseras. Utredningen konstaterar att radio och TV arbetar helt olika och därför bör ges denna självständighet. Radion betjänas bäst av ett finmaskigt nät av fasta korrespondenter, medan TV kan nöja sig med färre stationeringsorter varifrån rörliga team kan skickas ut för att göra mera genomarbetade inslag från olika platser inom bevakningsområdet.

Remissyttrandena

Utredningens förslag beträffande nyhetsverksamhetens organisation tillstyrks av *statskontoret, länsstyrelserna i Östergötlands, Malmöhus och Älvsborgs län, Sveriges Radio, Folkets husföreningarnas riksorganisation, Kooperativa kvinnogillesförbundet, LO, FPU, ABF, Pressens samarbetsnämnd, TT* samt *Kulturarbetarnas socialdemokratiska förening*.

Sveriges Radio hänvisar i fråga om debatten om dubbeltäckning i nyhetsprogrammen i TV till sin interna utredning KANUT enligt vilken i genomsnitt 72 % av nyhetsinslagen endast förekom i det ena av TV:s två nyhetsprogram. Dagar med stora nyheter var urvalet mera sammanfallande än svaga nyhetsdagar då programmens nyhetsinnehåll kunde vara helt olika. Enligt *Sveriges Radio* är det av avgörande betydelse att de gemensamma nyheterna behandlas på olika sätt av de två redaktionerna. Även om faktapresentationen i stort sett var densamma, belystes skeendet genom reportage, intervjuer och kommentarer ur skilda infallsvinklar.

HCK och *Sveriges dövas riksförbund* kan inte acceptera nedläggningen av centralredaktionen om detta skulle innebära att det enda textsatta nyhetsprogrammet i TV försvinner.

Några remissinstanser har tagit fasta på Hadenius-Westerståhls förslag, nämligen *länsstyrelserna i Södermanlands och Göteborgs och Bohus län, Svenska filminstitutet, SAF, Sveriges grossistförbund, SHIO* och *Sveriges industriförbund* samt *Svenska kvinnors vänsterförbund*.

Länsstyrelsen i Södermanlands län anser att Hadenius-Westerståhls modell med samordning av resurserna kan ge ett bredare och därmed även allsidigare nyhetsutbud.

SAF m. fl. näringslivsorganisationer konstaterar att man med en enda nyhetsredaktion skulle undvika kostsamma och i sak onödiga dubbleringar, men därigenom skulle man också riskera att en enda version av en nyhet blev den enda presenterade. De sakkunnigas distinktion mellan nyhetsorganisation och nyhetsredaktion framstår därför som en utgångspunkt för nya ställningstaganden.

Svenska kvinnors vänsterförbund instämmer i de sakkunnigas särskilda yttrande, men vill gå ett steg längre genom att förorda att endast ett nyhetsblock inrättas i TV. I detta skulle såväl kortare nyhetsrapportering som mer inträngande analys inrymmas.

En samlad remissopinion tillstyrker utredningens förslag om förstärkt utrikesbevakning. Dit hör *statskontoret, länsstyrelserna i Stockholms och Östergötlands län, Sveriges Radio, Folkets husföreningarnas riksorganisation, LO, FPU, CUF* och *Socialdemokratiska kvinnoförbundet*.

Statskontoret föreslår att resurserna för TV:s utrikesbevakning organisatoriskt läggs på den ena kanalen, som emellertid svarar för sändningar i båda.

Länsstyrelsen i Östergötlands län vill för att vinna resurser slå samman de båda TV-enheternas utrikesbevakning. En liknande hållning intar CUF, som förordar en gemensam organisation för rundradions framtida utlandsbevakning.

Sveriges Radio anser att en delning av korrespondentnätet så att radio och TV kan arbeta på bästa sätt utifrån sina egna förutsättningar kan vara befogad. Dock kommer även efter en sådan delning ett gemensamt utnyttjande av korrespondenterna av ekonomiska och praktiska skäl att ske på många orter. Sveriges Radio framhåller att en förstärkt utlandsbevakning knappast kommer att leda till att andelen utlandsnyheter i programmen ytterligare ökar. Däremot kommer en viss förskjutning att ske från Europa och USA till de områden som i dag får en bristfälligare täckning. Vidare kommer fler egenproducerade specialprogram att produceras.

3.3.10 Koordinering och programstruktur

Utredningen

Utredningen anser att den framtida inriktningen och omfattningen av ljudradions verksamhet bör bygga på att mediet får utvecklas efter sina egna förutsättningar och därför i minsta möjliga mån skall tyngas av hänsyn till och beroende av TV. När det gäller kanalstrukturen finner utredningen – trots förändringar på senare år – att Sveriges Radio för riksprogrammen i huvudsak planerar ljudradiokanalerna efter den s. k. renodlingsprincipen, dvs. de parallella kanalerna har ett kontrasterande innehåll. Då lyssnandet på framför allt kulturella och informativa program i P 1 minskat, hyser utredningen tveksamhet huruvida ljudradion nu på ett tillfredställande sätt fyller den avsedda funktionen att informera och stimulera till debatt i viktiga kultur- och samhällsfrågor. För att söka åstadkomma en förbättring i detta avseende föreslår utredningen dels att programföretaget ges stor frihet att avgöra vilken sammansättning som bör ges de olika programkanalerna, dels att en sådan planering utgår från en helhetssyn på mediets egenskaper. Utredningen anser att genre-mässigt varierade block vore att föredra framför den nuvarande differentieringen. Av hänsyn till publiken bör dock inte strukturförändringar av kanalernas innehåll göras för ofta eller för snabbt. Information till publiken är av central betydelse i sammanhanget, anser utredningen.

Utredningen har funnit att en grundläggande koordination av TV-programmen är nödvändig av hänsyn till publiken. Denna koordination måste ankomma på företagsledningen vid Sveriges Radio, som har att fatta dels mera långsiktiga beslut rörande totala sändningstider för enheterna, dels mera konkreta beslut om principerna för koordinationen mellan de olika enheternas program. Inom ramen för de riktlinjer och principer som fastställts av företagsledningen skall programenheterna ha full frihet att själva besluta om placeringen av programmen. Utredningen anser

det vidare angeläget att programverksamheten präglas av vidsträckt yttrande- och informationsfrihet och finner det därför viktigt att behålla ett i huvudsak pluralistiskt uppbyggt tvåkanalsystem.

Inom ramen för ett pluralistiskt uppbyggt tvåkanalsystem föreslår utredningen en modell för att öka samordningen mellan TV-enheterna. Utredningen vill i första hand peka på dels en programmässig, dels en tidsmässig samordning. Som exempel på områden där en samordning av resurserna är att föredra i stället för mångfald, hänvisar utredningen till programområdena sport, religion, minoritetsprogram och musikteater. När det gäller sändningstidens fördelning, anser utredningen att en tänkbar lösning är att kanalerna fördelar sin sändningstid på ett olikartat sätt, exempelvis genom att den ena börjar eller slutar tidigare än den andra. En sådan tidsmässig saxning kan förlänga den tid TV-sändningar pågår, utan att minska valfriheten under den bästa sändningstiden på kvällen. Det föreslagna dagblocket i TV (3.3.4) har sin utgångspunkt i en sådan syn på sändningstidernas fördelning, framhåller utredningen.

Remissyttrandena

Remissinstanserna delar utredningens syn på ljudradions särart och dess förutsättningar att verka som ett självständigt medium vid sidan av televisionen. Däremot är åsikterna mera delade i fråga om renodlingsprincipen.

Utredningens förslag att ge ljudradions kanaler ett mera blandat innehåll tillstyrks av *CUF*, *Svenska kvinnors vänsterförbund*, *ABF*, *Klys*, *Sveriges författarförbund*, *Rikskonserter* och *Journalistklubben vid Sveriges Radio/Radio Malmöhus i Malmö*.

CUF finner att renodlingsprincipen bör avskaffas då den medverkar till att de informativa programmen i P 1 lockar alltför få lyssnare.

Klys delar utredningens förslag beträffande kanalstrukturen i ljudradion. *Klys* finner P 1:s minskade lyssnarsiffror oroande, eftersom det illustrerar den segregering av lyssnandet som den hittillsvarande kanalpolitiken medfört. Men *Klys* konstaterar att även mycket små procentsiffror motsvarar stora publikförsamlingar. Kulturprogrammen får inte slås ut av utrymnesbrist.

Sveriges författarförbund hävdar att ljudradions uppgifter måste omdefinieras med hänsyn till TV-ålderns villkor. Eftersom publikjakt inte i något hänseende får tas till utgångspunkt för rundradions programverksamhet, måste ljudradion få tillfälle att pröva sig fram till ett rikt differentierat och beträffande sändningstiderna flexibelt programutbud. Detta kan enligt Författarförbundet uppnås bl. a. genom en ökad integrering av programinnehållet i de tre ljudradiokanalerna.

Rikskonserter anser att det kvalitativt goda musikinnehåll, som ofta produceras av musikradion, i långt större utsträckning än hittills kan föras ut till nya lyssnargrupper, om kanalerna ges ett mera blandat innehåll.

Journalistklubben vid Sveriges Radio/Radio Malmöhus i Malmö tar avstånd från renodlingsprincipen och anser att denna bör brytas till förmån för en mer lyssnaranpassad kanalindelning.

Några remissinstanser ställer sig mera tveksamma till utredningens resonemang kring renodlingen av ljudradions kanaler och det sjunkande radiolyssnandet.

Musikaliska akademien anser det vara svårt att ta ställning till utredningens förslag som innebär en slags integrering av kanalerna i ljudradion. Enligt akademien talar allt för bibehållandet av en musikradiokanal. Sändningstiden i denna bör emellertid ökas. Detta vore en god garanti för att bevara mångsidighet och en hög konstnärlig standard.

Sveriges Radio hälsar med tillfredsställelse utredningens förslag om att företaget skall ges större frihet att sammansätta programutbudet i de olika ljudradiokanalerna. När det däremot gäller att övergå till mera blandade kanaler, anser *Sveriges Radio* att det finns risk för att publiken totalt sett minskar, utan att lyssnandet på de seriösare programmen ökar. Differentierade kanaler underlättar för publiken att finna de typer av program som man spontant frågar efter, framhåller *Sveriges Radio* och påpekar även att radions underhållningsprogram och lyssnandet på dessa, naturligtvis har en legitim funktion. Som ett argument för att behålla differentierade kanaler, hänvisar företaget bl. a. till P 3-lyssnarnas obenägenhet att växla kanal. *Sveriges Radio* finner således inte skäl att anta, att allmänheten vid ett system med blandade kanaler i högre utsträckning än nu skulle orientera sig i programutbudet och att lyssnandet på kultur- eller informationsprogram därmed skulle öka. När det gäller utredningens synpunkter på publikbortfallet, framför allt för P 1:s del, anser *Sveriges Radio* att utredningens ståndpunkt är oklar. Företaget finner det angeläget att klargöra att det inte finns några normer, och att sådana rimligen inte bör uppställas, för hur stor publiken till informations- och kulturprogram skall vara för att radion skall anses uppfylla sin funktion.

Sveriges Radio delar utredningens uppfattning i fråga om koordinationen av TV-programmen.

Svenska kvinnors vänsterförbund och *Sveriges författarförbund* hävdar att kanalkonkurrensen i TV har haft flera negativa följder. Bl. a. har producer tagit till kommersiella grepp för att få sina program att verka attraktiva. Kanalkonkurrensen har enligt de båda organisationerna även medfört att tittarna ofta har hamnat i omöjliga valsituationer. För att om möjligt åstadkomma en förbättring föreslås att *Sveriges Radio* omprövar produktionsheternas/redaktionernas anknytning till en viss kanal. Samtidigt bör samordningsfunktionerna stärkas beträffande sändningen av programmen. När det gäller koordinationen måste utvecklingen av de båda TV-kanalerna enligt *Författarförbundet* gå mot ökad samordning och mindre konkurrens – men med en bibehållen integritet i själva produktionen.

Sveriges Radio anser att nu gällande principer inte utgör något avgörande

de hinder för samordning mellan TV-kanalerna, men välkomnar likväl utredningens förslag. Enligt företagets uppfattning kan det i vissa fall anses vara en fördel att i någon mån differentiera utbudet i de båda kanalerna. Detta är främst motiverat i de fall där det sammanlagda utbudet av olika skäl blir litet. Sveriges Radio anser att man måste vara försiktig då man ställer bredd mot mångfald; det är snarare resurs- och utrymmesskäl som bör vara vägledande vid en differentiering av programuppgifterna.

Vidare anser Sveriges Radio att principen om programheternas likställdhet har stort värde. Denna är viktig för enheternas självständighet och stimulerar ledningarna till ett rationellt resursutnyttjande.

När det gäller samordningen av sändningstiderna, anför Sveriges Radio att systemet med den s. k. typveckan, fastställd av radiochefen, även fortsättningsvis bör tillämpas. Företagsledningen bör liksom f. n. ange riktlinjerna för koordinationen.

Även *Pressens samarbetsnämnd* anser att den av utredningen framförda åsikten, att de båda TV-kanalerna inte skall ha exakt samma uppgifter i programhänseende, redan är en realitet och som sådan godtagbar även i framtiden. För att man skall kunna tala om ett pluralistiskt uppbyggt tvåkanalsystem med en faktisk jämställdhet, förutsätts att båda enheterna erhåller likvärdiga budgetanslag och har möjlighet att arbeta under någorlunda lika praktiska villkor, framhåller samarbetsnämnden.

3.3.11 Sändningstider

Utredningen

Utredningen finner att det är omöjligt att tillgodose de olika önskemålen och kraven på placering av program av skilda slag under bästa sändningstid i de nuvarande tillgängliga ljudradiokanalerna. Därför anser utredningen, att det i framtiden bör skapas ett ökat sändningsutrymme under vissa tider på dygnet genom införandet av en fjärde ljudradiokanal (P 4). Utredningen föreslår därför att televerket får i uppdrag att verka för att Sverige tilldelas erforderliga frekvenser vid de förestående internationella förhandlingarna i frågan, såvida inte den automatiskt löses i samband med ett beslut om en internordisk satellit.

Så länge P 4 inte finns anser utredningen att lokalradion inte bör tilldelas sändningsutrymme utöver det man kommit överens om med Sveriges Radio, dvs. ca 20 timmar per vecka.

Även beträffande utbildningsprogrammen i radio räknar utredningen med oförändrad volym eller ca 15 timmar per vecka.

För verksamheten med invandrarprogrammen och den allmänna programverksamheten i radio räknar utredningen med en ökad sändningsvolym under perioden, med 20 timmar per vecka resp. 40 timmar per vecka.

Totalt skulle därmed ljudradians sändningstid öka från f. n. ca 380 timmar per vecka till ca 440 timmar.

Radioutredningen anser att de förslag den framfört angående programverksamheten i TV inte kan genomföras inom ramen för den nuvarande sändningstiden. Med anledning därav föreslår utredningen att sändningstiden i TV bör öka till ca 100 timmar per vecka mot nuvarande ca 80 timmar per vecka.

Utredningen understryker att förslaget om ökad sändningstid för TV inte motiveras av en ambition att nå större publik utan främst av en önskan att ge bättre service och att nå nya grupper. Strävan är således inte att öka TV-tittandet totalt sett utan att göra programmen mer träffsäkra, så att den enskilde TV-tittarens behållning ökar.

Remissyttrandena

De flesta remissinstanser tillstyrker utredningens förslag om en fjärde ljudradiokanal. Hos många instanser betonas särskilt betydelsen av en P 4-kanal för lokalradions fortsatta verksamhet samt för programmen för de språkliga minoriteterna. Även utbildningsradions ökade sändningsbehov tas upp, liksom det angelägna i att utrymme skapas för en kulturpolitisk satsning i riksradians program. De instanser som tillstyrker förslaget är *statens invandrarverk, länsstyrelserna i Gotlands och Västernorrlands län, Sveriges Radio, Sveriges Lokalradio, Sveriges Utbildningsradio, SAF, Sveriges grossistförbund, SHIO och Sveriges industriförbund, Pressens samarbetsnämnd, Riksförbundet Finska föreningar i Sverige, Klys, Föreningen Svenska tonsättare, Svenska musikerförbundet, Motormännens riksförbund och Journalistklubben vid Sveriges Radio/Radio Malmöhus i Malmö.*

Sveriges Radio delar utredningens bedömningar och förslag och hävdar att det nuvarande sändningsutrymmet medför svårigheter vid program sammansättning och koordinering. Svårigheterna består i att riksradiation skall ge program för många olika och små publikgrupper, men samtidigt även erbjuda program som intresserar en stor publik. Dessutom bör det också alltid finnas program som erbjuder musik. De olika fasta inslagen i utsändningarna samt inte minst sändningarna från lokalradion och utbildningsradion, gör det svårt att uppfylla rimliga krav på sändningstider och koordinering.

Sveriges Lokalradio anser att en fjärde ljudradiokanal i hög grad skulle lätta på det starka trycket när det gäller att få sändningstider för olika programtyper. För lokalradion skulle ett nytt distributionsnät även ha tekniska fördelar. Bl. a. skulle den på många platser besvärliga överhörningen kunna begränsas.

Sveriges Utbildningsradio riktar kritik mot utredningens förslag att tilldela utbildningsprogrammen en oförändrad sändningsvolym till dess P 4 införts. Den föreslagna volymen (15 timmar per vecka) motsvarar inte på långt när det normala programutbudet under en normal sändningsvecka under höst- och vårterminerna.

Riksförbundet Finska föreningar i Sverige tillstyrker en fjärde ljudradio-kanal, då man anser att en ökning av minoritetssändningarna endast i begränsad utsträckning ytterligare får inskränka de svenska lyssnarnas behov, såväl i riks- som lokalradion.

Klys, Föreningen Svenska tonsättare och Svenska musikerförbundet anser att en ytterligare radiokanal behövs dels för att säkerställa programbehovet för olika grupper, dels för att målformuleringarna för radions programverksamhet i kulturpolitiskt hänseende skall kunna uppfyllas. Föreningen Svenska tonsättare anger som exempel på detta, att den föreslagna breddningen av musikutbudet inte kan genomföras utan den ökade sändningstiden.

Motormännens riksförbund ser i en fjärde ljudradiokanal ökade möjligheter till att skapa en renodlad kanal för lätta musik- och underhållningsprogram, som mycket väl kan kombineras med nyheter och trafikinformation.

Utredningens förslag beträffande P 4 avstyrks av *länsstyrelserna i Södermanlands, Kristianstads, Älvsborgs, Värmlands och Norrbottens län, CUF, Sveriges folkpensionärers riksförbund och Sveriges författarförbund*.

Bl. a. anför remissinstanserna invändningen att man bör tillvarata det utrymme som finns i de redan befintliga kanalerna för att skapa fler program av hög kvalitet. Om P 4 införs finns en risk för att denna kanal kommer att innehålla mycket av mindre seriös karaktär. Därför kan man befara att stora folkgrupper kommer att nås av ännu färre kulturprogram. I stället bör man satsa medel på redan existerande kanaler, inkl. lokalradion.

Länsstyrelsen i Stockholms län, Svenska filminstitutet, Folkets husföreningarnas riksorganisation och CUF ställer sig skeptiska till utredningens förslag om ökad sändningstid för TV och anför att eventuella ytterligare resurser till radio- och TV-området i första hand bör utnyttjas till att förbättra programmets kvalitet. Länsstyrelsen i Stockholms län kan dock acceptera den ökade sändningstid som föranleds av det föreslagna dagblocket samt förstärkningen av minoritetsprogrammen. I detta instämmer Folkets husföreningarnas riksorganisation, som i likhet med Filminstitutet betonar vikten av att eventuellt ökade resurser läggs på en ökad egenproduktion.

Sveriges Radio ansluter sig till det av utredningen föreslagna sändningsmålet (100 timmar/vecka budgetåret 1984/85). Därigenom ges möjlighet bl. a. till ökad reprisering. Däremot anser inte företaget att den föreslagna ökningen av egenproducerade allmänna program – 5 timmar/vecka producerade av distriktet – är tillfyllest. Radioutredningen och många andra har krävt, att företaget skall verka för en kraftig ökning av egenproduktionen. I och för sig instämmer företaget med utredningens uppfattning att distriktets programproduktion för riksprogrammen bör öka, men vill dessutom hävda att även Stockholmsproduktionen måste tillåtas att öka något. Den-

na ståndpunkt bör även ses mot bakgrunden av de senaste årens nedskurna resurser till TV-produktionen i Stockholm, framhåller Sveriges Radio. En ökning av resurserna till Stockholm skulle innebära att bl. a. de kreativa krafterna skulle tillvaratagas på ett bättre sätt än vad som i dag är fallet.

Moderata kvinnoförbundet anser att en ökad sändningstid i TV är önskvärd, bl. a. mot bakgrund av det föreslagna dagblocket, som kommer att fylla viktiga behov hos stora delar av befolkningen. Kvinnoförbundet vill även förordna en förskjutning av sändningstiden, så att längre kvällssändningar i större utsträckning än i dag placeras i samband med veckosluten.

3.4 Arkivfrågor

Utredningen konstaterar att de resurser som arkiv- och biblioteksverksamheten binder inom Sveriges Radio är relativt betydande och redogör för den beräknade tillväxten av de olika arkivenheterna. Mot denna bakgrund prövar utredningen olika lösningar på frågan om hur företagets arkivproblem på sikt bör lösas.

Med hänsyn till företagets behov av dokumentation för programverksamheten och forskningens behov av material anser utredningen det felaktigt att lösa tillväxtproblemen i samband med bevarande av program och programmaterial genom ökad gallring. Utredningen pekar i stället på möjligheten av en omprövning av formerna för hur arkivkostnaderna i fortsättningen skall täckas. Utredningen finner det inte rimligt från kostnads- och ansvarighetssynpunkt att Sveriges Radio skall bära arkivkostnaderna för material, som bevaras enbart till följd av forskningsbehov.

Utredningen knyter an till de förslag dataarkiveringskommittén (U 1968: 48) (DAK) lagt fram i sitt delbetänkande (SOU 1974: 94) Bevara ljud och bild. DAK föreslår bl. a. att en särskild arkivinstitution för ljud- och bildupptagningar inrättas. Vid den föreslagna arkivinstitutionen skall radio- och TV-sändningar liksom andra ljud- och bildupptagningar som görs tillgängliga för allmänheten genom fonogram, spelfilm och videogram bevaras. Arkivinstitutionen skall enligt förslaget ha möjlighet att ta emot redan befintligt äldre material.

Det föreslagna arkivet för ljud och bild skulle enligt radioutredningen få stor betydelse, inte bara för forskningen utan också för Sveriges Radios arkivkostnader.

Utredningen konstaterar att det medför problem att försöka dela upp Sveriges Radios arkivbestånd i material som bevaras av programskäl och sådant som bevaras till följd av forskningsbehov. Större delen av materialet kan i själva verket anses bevarat för både program- och forskningsbehov.

Utredningen anser att man bör överväga om det är lämpligt med en principiellt angiven maximigräns för Sveriges Radios arkivtillväxt, t. ex. angiven som procentuell andel av företagets totala resurser. Det bör ankomma

på Sveriges Radio att ta ställning till om ett maximisystem skall införas och hur det i så fall skall tillämpas. Vid en tillämpning av ett sådant system bör de aktuella arkivbestånden överföras till det föreslagna arkivet för ljud och bild.

Utredningen anser att material som bevaras för programbehov hos Sveriges Radio bör göras tillgängligt för forskning. Avtal bör slutas mellan arkivinstitutionen och Sveriges Radio om den ersättning som företaget bör erhålla för kostnaderna i samband härmed.

Remissyttrandena

Av de remissinstanser som berör arkivfrågan anser flertalet, däribland riksarkivet, landsarkiven i Uppsala och Vadstena, Stockholms stadsarkiv, SÖ, statens kulturråd, Sveriges Radio och Sveriges författarförbund, att Sveriges Radios arkivproblem bör lösas inom ramen för de förslag som DAK lagt fram i sitt delbetänkande Bevara ljud och bild.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län anser dock att man bör ta ställning för en inte obetydlig utvidgning av gallringen i radioarkiven. Enligt länsstyrelsen bör under inga förhållanden Sveriges Radio bära kostnaderna för det bevarande som sker enbart för forskningsändamål.

Landsarkivet i Vadstena anmärker att utredningens arkivförslag inte knyter an till det framlagda förslaget om ny organisation och föreslår att det bör utredas hur den lokala arkivvården skall organiseras vid en kraftigt utökad decentralisering och om det är möjligt att fortsätta med den centrala förvaring som har tillämpats.

Stockholms stadsarkiv anser att arkivfrågan vid Sveriges Radio är av sådan betydelse att den bör regleras i avtalet mellan staten och programföretaget.

3.5 Text-TV

Utredningen

Text-TV är en ny teknik som innebär att man kan visa en text eller enkla bilder direkt på TV-skärmen. Detta kan ske samtidigt som skärmen visar ett vanligt TV-program.

Utredningen föreslår att text-TV successivt införs i Sverige. Den nya metoden bör i första hand användas för textsättning av TV-program för hörselhandikappade. I ett längre perspektiv bör den användas för nyhets-service och för textsättning på minoritetsspråk och i sista hand för att ersätta den nu förekommande textsättningen av program på främmande språk.

Remissyttrandena

Så gott som samtliga remissinstanser som yttrar sig i frågan – ett drygt tjugotal – ställer sig bakom tanken på en utveckling av text-TV. Bland de

positivt inställda finns *televerket, SÖ, statens kulturråd, konsumentverket, statens invandrarverk, Sveriges Radio, Sveriges Utbildningsradio, FPU, Sveriges folkpensionärers riksförbund, TT, Pressens samarbetsnämnd, Hörselfrämjandets riksförbund, Sveriges dövas riksförbund.*

Radioutredningens prioritering av olika användningsområden för text-TV får medhåll från samtliga remissinstanser som yttrar sig i frågan. *Statens kulturråd* instämmer i prioritetsordningen, men anser att något större behov av text-TV för nyhetsservice eller som ersättning för nuvarande textsättning av program på främmande språk inte föreligger.

Bl. a. *SÖ, Hörselfrämjandets riksförbund* och *Sveriges dövas riksförbund* konstaterar att det är angeläget att satsa på text-TV för de hörselhandikappade och att en försöksverksamhet bör startas omgående. De nämnda remissinstanserna betonar dock, i likhet med utredningen, att oavsett om systemet med text-TV införs eller ej, måste de redaktionella resurserna för en utökad verksamhet med textsättning och nyhetsservice byggas upp.

Hörselfrämjandets riksförbund och *Sveriges dövas riksförbund* anser det vara självklart att det allmänna bekostar de tillsatser till TV-apparaterna som behövs för att text-TV skall kunna tas emot av de hörselhandikappade.

Statens invandrarverk menar att förslaget om text-TV som ett selektivt system för textsättning av svenskspråkiga program lämnar intressanta perspektiv för de språkliga minoriteterna i TV-publiken, nämligen möjlighet att se fler svenskspråkiga program och att kunna uppleva programmen tillsammans med svensktalande kamrater och med vänner ur andra minoritetsspråkgrupper. Sådana kulturella och psykologiska vinster talar för att planeringen för text-TV påskyndas.

Sveriges Utbildningsradio finner det angeläget att de resurser som byggs upp för text-TV ges sådana dimensioner att de kan göras tillgängliga för Utbildningsradion i den utsträckning som krävs för att utbildningsprogrammen ska kunna anpassas till de hörselhandikappades och de språkliga minoriteternas behov.

Televerket meddelar i sitt remissvar att en särskild arbetsgrupp inom verket har studerat text-TV-frågan varvid bl. a. konstaterats att om systemvalsbeslutet skall ske inom de närmaste åren, så är det engelska text-TV-systemet det enda som kan komma i fråga. De hittills genomförda experimentsändningarna visar att ett systemvalsbeslut bör anstå åtminstone tills ytterligare erfarenheter erhållits från de av Sveriges Radio föreslagna försökssändningarna. Hänsyn måste också tas till den eventuella nordiska rundradiosatelliten så att ett för hela Norden enhetligt och internationellt accepterat system kan väljas. Det är också väsentligt att distributionsproblemen lösts innan ett definitivt beslut fattas. *Konsumentverket* anser det vara väsentligt att televerket väljer ett system som är eller kommer att bli internationellt användbart, eftersom långa produktionsserier är en förutsättning för låga framställningskostnader.

Sveriges Radio meddelar att under de senaste två åren en arbetsgrupp med deltagare från Sveriges Radio, televerket, Sveriges radioleverantörer samt Philips och Luxor har arbetat med tekniska problem förknippade med text-TV. Under samma period har en arbetsgrupp inom Sveriges Radio studerat hur det redaktionella och drifttekniska arbetet skall bedrivas samt i samarbete med den ovan nämnda arbetsgruppen skisserat en fortsatt försöksverksamhet. Sedan de laboratoriemässiga försöken nu är slutförda bör enligt Sveriges Radio nästa steg bli en försöksverksamhet i mindre skala i samarbete med bl. a. televerket och de hörselhandikappades organisationer. Sveriges Radio har i anslagsframställningen för budgetåret 1978/79 begärt medel för försöken som föreslås omfatta 200 hushåll.

Pressens samarbetsnämnd anser det nödvändigt att regeringen skyndsamt tillsätter en utredning med uppgift att göra en samlad bedömning av de juridiska, tekniska, ekonomiska och organisatoriska frågor som måste lösas om man önskar införa dessa nya system i Sverige. Företrädare för pressens organisationer, Sveriges Radio och televerket bör ingå i en sådan utredning. *Svenska tidningsutgivareföreningen* erinrar om att föreningen tidigare har anhallit om en allsidig utredning rörande text-TV och vill i detta sammanhang understryka angelägenheten av att utredningen övervägar möjligheterna att ge inte bara TT utan även enskilda tidningar och/eller tidningsgrupper tillgång till sådant sändningsutrymme för text-TV i TV-kanalerna som inte kommer att utnyttjas av televisionens programenheter. Skälet till att det kan bli intressant för i första hand dagstidningarna att sända text-TV via en TV-kanal är att det är fullt tänkbart att i framtiden erbjuda nyhetsservice på regional basis och medelst speciella mottagningsnycklar göra det möjligt för en tidningsabbonnenter att exklusivt motta tidningens information. Skulle en utredning om text-TV även behandla tidningarnas möjligheter att begagna detta medium måste detta enligt *Svenska journalistförbundet* ske med utgångspunkten att nuvarande presstruktur inte överförs till text-TV.

En utredning av det slag Tidningsutgivareföreningen föreslår i sin skrivelse har, enligt *Sveriges Radio*, en vidare målsättning och syftar bl. a. till att undersöka huruvida den information tidningarna i dag ger kan distribueras elektroniskt. De principiella frågor som bör utredas beträffande särskild rundradio och TV gäller också utnyttjande av text-TV på det sätt Tidningsutgivareföreningen antyder. Dit hör frågor om reklam och finansiering, saklighet och opartiskhet, ansvar, programregler och efterhandsgranskning.

Enligt *TT:s* uppfattning talar goda principiella skäl för att rätten att sända text-TV inte förbehålls Sveriges Radio ensamt. TT har för egen del stort intresse av att få delta i text-TV-sändningar när sådana kommer i gång och noterar med tillfredsställelse utredningens positiva inställning på den punkten.

SAF, Sveriges grossistförbund, SHIO och Sveriges industriförbund anför i ett gemensamt yttrande att pressen av tekniskt-ekonomiska skäl i en framtid kan gå över till elektronisk överföring av sin information genom projicering på TV-skärm. I så fall bör detta inte i onödan hindras av att Sveriges Radio genom någon form av monopol förfogar över alla elektroniska överföringssystem som ej är av individuell natur. *Sveriges radioleverantörer och Sveriges radiohandlares riksförbund* tar i sitt gemensamma remissvar också upp frågan och menar att man bör utreda möjligheten att rätten till distribution av teletextsignaler kan ges till andra än Sveriges Radio.

3.6 Ekonomi

Utredningen

Utredningen utgår från att rundradioverksamheten i samma omfattning som f. n. skall finansieras med mottagaravgifter. Sveriges Utbildningsradio och utlandsprogrammen skall således även fortsättningsvis finansieras över statsbudgeten. Starka skäl talar också enligt utredningen för att även radionämndens verksamhet blir skattefinansierad.

Utredningen föreslår att televerket skall som nu svara för avgiftsuppbörden.

Utredningen föreslår att Sveriges Radios planeringsmöjligheter skall förbättras genom införandet av treåriga rullande verksamhetsplaner som skall fastställas av statsmakterna i samband med medelstillellningen. Vidare skisserar utredningen ett system varigenom Sveriges Radio skall få automatisk kompensation för sådana förändringar i kostnaderna för den fast anställda personalen som företaget inte kan råda över.

Utredningens förslag till utbyggnad av rundradioverksamheten medför en ökning av driftkostnaderna till ca 225 milj. kr. (1976/77 års penningvärde) när utbyggnaden är fullt genomförd. Ökningen bör fördelas successivt under den kommande avtalsperioden med ca 30 milj. kr. per år. Den erforderliga investeringskostnaden beräknas till ca 100 milj. kr. under hela perioden (jämför 8.1).

Remissyttrandena

Bland remissinstanserna råder allmän enighet om att rundradioverksamheten även i fortsättningen bör finansieras med mottagaravgifter.

Några remissinstanser ställer sig dock positiva till en reklamfinansiering av rundradioverksamheten. *SAF, Sveriges grossistförbund, SHIO och Sveriges industriförbund* anser att reklamförbud medför stelhet i finansieringen och kan förorsaka minskade ekonomiska resurser och därmed en försening av den tekniska utvecklingen av etermedierna.

MUF anser att reklamfinansiering bör införas i syfte att reducera eller helt avskaffa licensavgifterna. Även *Moderata kvinnoförbundet* förordar reklamfinansiering av rundradioverksamheten.

Svenska annonsörers förening argumenterar för en ny mediepolitik från samhällets sida, som ska inbegripa att rundradioverksamheten finansieras genom reklaminslag.

När det gäller uppbörden av avgifterna noterar *televerket*, *RRV* och *Sveriges Radio* att kostnaderna härför har stigit kraftigt på senare år. Mot denna bakgrund ifrågasätts om inte alternativ till den nuvarande formen för uppbörd bör övervägas.

Förslaget om rullande treåriga verksamhetsplaner tillstyrks allmänt av de remissinstanser som yttrat sig i frågan. Hit hör *televerket*, *länsstyrelserna i Stockholms, Kalmar och Västernorrlands län*, *Svenska filminstitutet*, *Sveriges Radio*, *Sveriges Lokalradio*, *Sveriges Utbildningsradio*, *Folkets husföreningarnas riksorganisation*, *TCO*, *FPU*, *Pressens samarbetsnämnd*, *Klys*, *Sveriges författarförbund*, *Svenska musikerförbundet*, *Norrbottnens journalistförening* och *Svenska civilekonomföreningen*.

SACO/SR anser att verksamhetsplanen bör omfatta fem år.

Statskontoret anser att Sveriges Radio bör tillämpa en sådan planering som utredningen föreslår, oavsett vilka beslut som kan komma att träffas i fråga om kompensation för lönekostnadsökningar. Verket finner frågan om lönekomensation svårlöst för Sveriges Radios vidkommande, eftersom företaget inte arbetar under det effektivitetshöjande konkurrenstryck som normalt gäller för aktiebolag. Även om det enligt statskontoret är troligt att de senaste årens lönekostnadsökningar överstigit potentiella produktivitetsvinster ställer sig verket avvisande till automatisk kompensation. Ett viktigt incitament till effektivitetshöjande och kostnadsbesparande åtgärder skulle i så fall gå förlorat. Behovet av kompensation för kostnadsfördyringar bör i stället prövas från fall till fall i likhet med vad som sker för de s. k. programbudgetmyndigheterna.

RRV ställer sig positivt till det föreslagna planeringssystemet men förutsätter att frågan utreds grundligare än vad utredningen haft möjlighet att göra, innan slutligt beslut fattas om metoden för lönekomensation. Bl. a. bör enligt *RRV* erfarenheter kunna inhämtas från motsvarande system inom försvarsområdet. Det framtida planeringssystemet måste utformas så att man kan ta tillvara möjligheterna till effektivisering och besparing i programproduktionen, understryker *RRV*.

SAF, *Sveriges grossistförbund*, *SHIO* och *Sveriges industriförbund* anser inte att utredningen övertygande visat varför Sveriges Radio bör ha den förmånsställning som automatisk kompensation för lönekostnadsökningar innebär.

Ett antal remissinstanser, nämligen *Svenska filminstitutet*, *Sveriges Radio*, *Sveriges Lokalradio*, *TCO*, *Pressens samarbetsnämnd*, *Klys*, *Sveriges författarförbund*, *Svenska musikerförbundet*, *Svenska teaterförbundet* och *Norrbottnens journalistförening*, anser, till skillnad från utredningen, att avtalsbundna ersättningar till frilansmedarbetare bör inräknas i kompensationsbasen och kompenseras på motsvarande sätt som kostnaderna

för fast personal. Det framhålls därvid bl. a. att avtalen mellan Sveriges Radio och kulturarbetarorganisationerna i själva verket följer de centrala avtalsuppgörelserna.

Beträffande utredningens kostnadsberäkningar konstaterar *statskontoret* att reformkraven synes svårförenliga med Sveriges Radios nuvarande och förväntade ekonomiska situation. *RRV* anser att inkomstberäkningarna för rundradiorörelsen är något osäkra. Det vore därför oklokt att binda sig för en kraftig framtida kostnadsökning på driftsidan. I stället bör utbyggnaden ske successivt i takt med intäktsökningen, framhåller *RRV*. *Sveriges Radio* anser att utredningens kostnadsschabloner är tilltagna i underkant och räknar med betydligt högre utgiftsökningar än utredningen. Även för oförändrad verksamhet krävs enligt företaget väsentliga resurstillskott för att kompensera den hittills låga reinvesteringsnivån, och den urholkning av Sveriges Radios medelsram som enligt företaget skett under senare år.

3.7 Radionämnden m. m.

3.7.1 Radionämndens granskningsuppdrag

Utredningen

Radioutredningens förslag innebär ingen förändring av radionämndens granskningsuppdrag. Kontrollen av att programföretag följer bestämmelserna i radiolag och avtal skall även i framtiden utövas av ett fristående granskningsorgan och ske genom efterhandsgranskning av sända program såväl efter anmälan från allmänheten som på nämndens eget initiativ. Utredningen betonar att endast de bestämmelser i radiolag och avtal som direkt avser mål och regler för programverksamheten skall tillämpas av granskningsorganet. I princip skall hela den programverksamhet för vilken ett programföretag erhållit sändningsrätt kunna göras till föremål för nämndens granskning. För Sveriges Radio/Sveriges Lokalradio innebär det att, förutom riks- och regionalprogram samt lokalprogram, de program som huvudsakligen är avsedda att mottas i utlandet skall granskas.

Remissyttrandena

Samtliga remissinstanser har godtagit eller lämnat utan erinran vad radioutredningen föreslagit beträffande innebörden av radionämndens granskningsuppdrag.

3.7.2 Granskningsarbetets organisation

Tidigare förslag

I sitt betänkande (Ds U 1974: 7) Radionämnden – Breddad granskning och ny organisation diskuterar *radionämndsutredningen* hur den icke anmälningsstyrda granskningsverksamheten kan systematiseras och utvidgas. Utredningsmannens förslag i detta avseende bygger bl. a. på att programmen kategoriseras på bestämt sätt och att vissa av dessa programkategorier prioriteras för granskning. Enligt förslaget skall den totala granskningsinsatsen inom olika kategorier dessutom följa särskilda riktlinjer angående omfattningen och fördelningen av granskningen.

Radionämndsutredningen anförde vidare följande riktlinjer för en ny granskningsorganisation.

- den nya organisationen bör medge en avsevärd utvidgning kvantitativt sett av granskningsverksamheten,
- arbetsuppgifterna för radionämndens ledamöter och suppleanter bör avgränsas till verkligt väsentliga frågor, i första hand till ärenden av principiell betydelse eller eljest av större vikt,
- radionämndens olika funktioner, framför allt den initiativtagande, övervakande, åklagarbetonade å ena sidan och den domstolsmässiga, avtals-tolkande å andra sidan, bör hållas isär och organisatoriskt renodlas,
- den domstolsmässiga funktionen bör utövas under domstolsmässiga arbetsformer: förhandlingar mellan likaberättigade "parter", muntlighet och offentlighet,
- det formella beslutsansvaret bör så långt möjligt åvila den eller dem som direkt tagit del av det relevanta beslutsunderlaget,
- en bredare och systematisk granskningsverksamhet förutsätter en ordning som möjliggör enklare och snabbare beslut rörande granskningsinitiativ,
- anmälningsärenden där saken rör anmälaren själv bör i princip kunna prövas av två instanser.

Enligt utredningens principförslag för den närmare utformningen av granskningsverksamheten i framtiden skulle det nya granskningsorganet kallas "radioombudsman" eller eventuellt "det allmännas radioombudsman" (RO). Systemet skulle fungera på följande sätt.

RO skall vara en från radionämnden helt skild myndighet med egen kansliorganisation. Alla anmälningar mot program skall passera RO. RO får ansvaret för att programverksamheten granskas planmässigt och enligt gällande bestämmelser. Utan att vara bunden av direktiv från radionämnden skall RO fatta alla beslut om granskning av program utan anmälan. Nämnden kommer alltså inte att ta upp ärenden på eget initiativ. Alla ärenden skall förberedas vid RO:s kansli. Sedan ett ärende förberetts meddelar RO beslut. Beslutet kan antingen innebära att ärendet sakligt avgörs eller att RO för upp ärendet i radionämnden. De ärenden som RO skall avgöra

får inte vara principiellt betydelsefulla eller eljest av större vikt. RO får meddela friande eller kritiserande beslut men inte fällande. Programföretaget får möjlighet att hos radionämnden överklaga ett av RO meddelat kritiserande beslut. En anmälare skall på liknande sätt kunna överklaga RO:s friande eller kritiserande beslut under förutsättning att saken rör anmälaren själv. I en icke helt obetydlig del av ärendena blir alltså radionämnden andra instans. I de ärenden som avgörs av nämnden får RO en ställning som motsvarar åklagarens i ett brottmål. Handläggningen av ärendet skall ske vid en muntlig förhandling där RO fungerar som åklagare och programföretaget får ställning av tilltalad och eventuellt biträds av ett juridiskt ombud. Förhandlingen blir muntlig och offentlig. Tidsåtgången per avgjort ärende kommer att bli väsentligt större om ärendet avgörs vid förhandling i stället för vid föredragning.

Under hänvisning till pågående utredningar om programverksamhetens organisatoriska förutsättningar ansåg emellertid radionämndsutredningen att frågan hur övervakningen av programverksamheten slutligt skulle organiseras borde övervägas ytterligare. Utredningen föreslog därför som ett övergångsarrangemang vissa förstärkningar av radionämndens kansli samt att relativt vidsträckt beslutsbefogenheter skulle överföras till nämndens sekreterare, som då borde få benämningen kanslichef. Granskningsverksamhetens organisation skulle enligt detta s. k. kanslichefsalternativ fungera på följande sätt.

Kanslichefen skall vara en tjänsteman, som är anställd vid radionämndens kansli. Han skall handlägga sådana ärenden och frågor som nämnden delegerar till honom. Nämnden skall hänskjuta sådana ärenden eller grupper av ärenden som inte är av större vikt eller principiell betydelse till avgörande av kanslichefen. Innan ett visst ärende avgjorts kan nämnden återta delegationen. I praktiken torde den nya organisationen innebära att kanslichefen, sedan ett ärende förberetts, antingen fattar ett slutgiltigt friande beslut eller ett beslut att ärendet ska avgöras av nämnden. Av samtliga ärenden torde mera än hälften kunna avgöras genom ett friande beslut av kanslichefen. Kanslichefens slutliga beslut skall meddelas på nämndens vägnar. Detta innebär att nämnden inte formellt kan överpröva ett friande beslut av kanslichefen. Kanslichefen övertar även de beslut som kan fattas under handläggningen av ett ärende och som i nuvarande organisation meddelas av ordföranden. Kanslichefen avses dock inte bli behörig att infordra yttranden från programföretag. Vad som här avses är bl. a. beslut om att program ska granskas på nämndens eget initiativ och befogenhet att besvara anmälningar eller andra skrifter av sådan beskaffenhet att de uppenbart faller utanför nämndens prövning. Det skall betonas att inrättandet av kanslichef inte innebär att nämndens möjlighet att självmant uppta program till prövning skall upphöra. Nämnden skall ha kvar denna möjlighet och ha tillsyn över kanslichefens verksamhet även i denna del. De ärenden, som inte avgörs genom ett friande beslut av kanslichefen, skall

avgöras efter föredragning inför nämnden. En sådan föredragning är inte offentlig. I mera väsentliga ärenden görs föredragningen av kanslichefen och i övriga ärenden av en sekreterare i nämnden.

Remissyttrandena

Utredningsförslaget får genomgående ett positivt bemötande. Många instanser ger utredningen ett oreserverat stöd. Helt avvisande är bara *SAF*, som i avvaktan på en fullständig analys av radionämndens eller annat kontrollorgans framtida funktion, sammansättning och befogenheter finner det föga meningsfullt att genomföra de föreslagna förändringarna.

Alla övriga remissinstanser instämmer i utredningens förslag om breddad och systematiserad granskningsverksamhet. Samtliga instanser utom *JK*, finner det vidare lämpligt att inrätta en RO, så att den dömande och åklagarbetonade sidan i radionämndens verksamhet skiljs åt. *JK* uttalar stor tveksamhet till inrättandet av en RO och anser att tillräckligt bärande skäl ej anförts mot en uppdelning av nämndens verksamhet som innebär att de initiativtagande, övervakande och åklagarbetonade funktionerna överförs till ett ämbetsmannaorgan utan lekmannainflytande. *JK* beaktar särskilt att övergångsarrangemanget med delegation av viss beslutanderätt till nämndens kanslichef bl. a. har den fördelen att nämnden behåller kontrollen över granskningsarbetet i dess helhet.

Enligt *Sveriges Radio* bör en RO inte få fatta kritiserande beslut.

Utredningens förslag att som ett provisorium delegera enklare ärenden till en kanslichef vinner anslutning av nästan alla remissinstanser.

KO anser emellertid inte att en kanslichefsbefattning bör inrättas främst med hänsyn till att det framstår som otillfredsställande att radionämnden skulle delegera vissa av sina materiella beslutsfunktioner till en tjänsteman, som inte är ledamot av nämnden, samt att tjänstemannens beslut – som formellt skulle fattas på nämndens vägnar – inte skulle kunna överklagas till nämnden. Vidare bör en anmälare i ärenden som rör honom själv ha möjlighet att själv påkalla prövning i nämnden.

Utredningen

Radioutredningen uttalar att det närmast får ankomma på det framtida granskningsorganet att besluta om formerna för systematisk och breddad granskning men att radionämndsutredningens förslag kan utgöra underlag för en försöksverksamhet.

Vad gäller granskningsverksamhetens närmare organisation och utformning förordar radioutredningen det s. k. kanslichefsalternativet, som innebär att vissa beslutsbefogenheter överflyttas till en tjänsteman i radionämnden. Det viktigaste skälet mot att en RO inrättas är enligt radioutredningen att denne skulle få funktioner motsvarande en åklagares i det allmänna rättsväsendet. Det skulle bli RO som fattar beslut om utredningar och om ex officio granskning. Dessa beslut bör enligt radioutredningen fat-

tas av ett förtroendemannaorgan, dvs. av radionämnden. Radioutredningen anför vidare att beslut av RO i vissa fall skulle kunna överklagas vilket skulle skapa ett administrativt tungrovt system med två prövningsinstanser. Radioutredningen anser ej att domstolsmässiga arbetsformer i radionämnden är lämpliga för det slags granskning som det här är fråga om. Kanslichefsalternativet torde även bli väsentligt mindre kostnadskrävande än alternativet med en RO bl. a. därför att endast en kansliorganisation behövs.

Remissyttrandena

Remissinstanserna, däribland *Sveriges Radio* och *radionämnden*, tillstyrker genomgående kanslichefsalternativet. Detta alternativ avstyrks endast av *Svenska filminstitutet*, *konsumentverket/KO*, *Klys*, *Sveriges författarförbund*, *Svenska journalistförbundet* och *Svenska tidningsutgivareföreningen*. *Klys* pekar på att sammanblandningen av å ena sidan den opartiskt dömande funktionen och å andra sidan den aktiva utredande åklagarfunktionen ger radionämnden en oklar roll. Författarförbundet, Journalistförbundet och Tidningsutgivareföreningen förordar RO-alternativet närmast under hänvisning till att systemet med en pressombudsman (PO) fungerat tillfredsställande.

3.7.3 Ärendenas handläggning

Tidigare förslag

Enligt *radionämndsutredningens* förslag innebär den nya organisationen att kanslichefen, sedan ett ärende förberetts, antingen fattar ett slutgiltigt friande beslut eller ett beslut att ärendet skall avgöras av nämnden. Kanslichefens slutliga beslut meddelas på nämndens vägnar. Detta innebär att nämnden inte formellt kan överpröva ett friande beslut av kanslichefen. Kanslichefen övertar även de beslut som kan fattas under handläggningen av ett ärende och som i nuvarande organisation meddelas av ordföranden. Kanslichefen är dock inte behörig att infordra yttranden från programföretag. Inrättande av kanslichef innebär inte att nämndens möjlighet att självman uppta program till prövning upphör. Nämnden har kvar denna möjlighet och har tillsyn över kanslichefens verksamhet även i denna del. De ärenden, som inte avgörs genom att friande beslut av kanslichefen, avgörs efter föredragning inför nämnden.

Utredningen

Radioutredningens förslag rörande kanslichefens befogenheter överensstämmer i huvudsak med *radionämndsutredningens*. Radioutredningen föreslår emellertid att kanslichefen – i motsats till vad som föreslagits i *radionämndsutredningens* betänkande – får rätt att få skiljaktig mening antecknad. Radioutredningen anser det vidare tveksamt om kanslichefen, så-

som föreslagits i nämnda betänkande, bör vara fråntagen möjligheten att infordra yttrande från programföretag i granskningsärende.

Remissyttrandena

Av de remissinstanser som uttalat någon mening i denna fråga avstyrker *radionämnden* radioutredningens förslag att kanslichefen skall få rätt att få skiljaktig mening antecknad. Radionämnden uttalar därvid att det ej är av allmänt intresse att veta vad en föredragande ansett i förvaltningsärende av denna art, eftersom beslutet inte kan överklagas. Såväl radionämnden som *Sveriges Radio* understryker att den nya ordningen ej bör innefatta befogenhet för kanslichefen att infordra yttrande från programföretag. Båda instanserna betonar att yttrande hittills har begärts endast i ärenden i vilka det kunnat komma i fråga att rikta anmärkning mot program. Med hänvisning till den vikt programföretagen sålunda fäst vid sina yttranden till radionämnden vill man förorda att befogenheten att infordra yttrande även i framtiden skall förbehållas nämnden.

3.7.4 Beriktigande och genmäle

Gällande bestämmelser

Enligt 8 § femte stycket radioavtalet gäller följande: ``Felaktig sakuppgift skall beriktigas, när det är påkallat. Den som har befogat anspråk att bemöta påstående skall beredas tillfälle till genmäle. Beriktigande och plats för genmäle skall ges utan oskäligt dröjsmål``.

Skillnaden mellan beriktigande och genmäle kan beskrivas på följande sätt.

Beriktigande – avser fakta, sakuppgifter och anknyter till radiolagens krav på saklighet;

Genmäle – avser angrepp mot åsikter eller person och anknyter till radiolagens krav på opartiskhet.

Radionämnden saknar befogenhet att meddela programföretag direktiv om införande av genmäle eller beriktigande, eftersom radionämnden över huvud taget inte är behörig att meddela föreskrifter om de framtida programmens innehåll eller utformning. Radionämnden kan dock i efterhand pröva om ett beriktigande borde ha medgivits eller om ett beriktigande som givits varit korrekt utformat och sänts tillräckligt skyndsamt.

Utredningen

Enligt radioutredningen bör rätten till beriktigande och genmäle regleras genom nya bestämmelser i avtal mellan staten och programföretag och i instruktion för radionämnden. Visserligen behandlar radionämnden årligen mycket få ärenden angående beriktigande och genmäle (tre–fyra stycken), men det säger egentligen inte särskilt mycket vare sig om i vilken omfattning önskemål och krav på beriktigande och genmäle faktiskt framförs till

Sveriges Radio eller om det verkliga behovet. Trots vissa interna regler på detta område tycks det inte heller finnas någon enhetlig praxis inom Sveriges Radio för att behandla sådana framställningar. Med hänsyn till denna frågas betydelse för relationerna mellan programföretagen och den allmänhet den skall tjäna är detta otillfredsställande. Radioutredningens förslag innebär att programföretaget är skyldigt att genast underrätta radionämnden *dels* när skriftlig begäran om genmäle eller beriktigande framställs av den som saken rör inom sex månader efter sändning av det program som anmärkningen avser, *dels* när programföretagets beslut i ärendet fattats. Sistnämnda underrättelse, som skall lämnas även om programföretaget bifallit begäran, skall omfatta inte enbart programföretagets ställningstagande utan även skälen till detta. Genom skyldigheten att underrätta radionämnden får denna möjlighet att granska varje beslut i nu berörda frågor, vilken granskning det åligger nämnden att fullgöra. Nämndens prövning är inte begränsad till de skäl företaget anfört för sitt beslut, utan skall omfatta en fullständig bedömning av om bifall till begäran varit befogat.

Radioutredningen anser vidare att särskilda bestämmelser bör införas som innebär skyldighet för programföretag att på lämpligt sätt publicera nämndens beslut. En sådan bestämmelse skulle stärka radionämndens ställning. Programföretag skall således åläggas att i radioprogram publicera beslut av radionämnden enligt vilket företaget brutit mot 6 § radiolagen eller mot bestämmelser i avtal mellan staten och programföretaget.

Remissyttrandena

En stor majoritet av remissinstanserna tillstyrker radioutredningens förslag angående *formerna* för beriktigande och genmäle. Förslaget avstyrks av KF, som anser att det kan komma att allvarligt begränsa radions granskande journalistik. KF uttalar att företrädare för myndigheter, företag och organisationer redan nu har goda möjligheter till genmälen och beriktiganden i rundradion och varnar för risken att företrädare för etablerade grupper utnyttjar bestämmelserna för att försvåra radions möjligheter att granska olika företeelser i samhället.

Radionämnden finner den föreslagna ordningen tungrodd och antyder att reglerna möjligen kan verka hämmande för en självständig journalistisk verksamhet. Radionämnden varnar för att den nya ordningen kan komma att föranleda ett i förhållande till resultatet oproportionerligt granskningsarbete och en formalisering av handläggningen hos programföretagen. Radionämnden föreslår en alternativlösning som innebär att programföretagen åläggs att i sina beslut med anledning av framställningar om beriktigande och genmäle erinra om att programmet och företagens beslut kan prövas av nämnden.

Sveriges Radio ifrågasätter nödvändigheten av ett åläggande om publicering, eftersom det kan förväntas att programföretagen – i enlighet med redan gällande praxis hos Sveriges Radio – kommer att publicera alla fällande beslut.

Pressens samarbetsnämnd understryker vikten av att man i kommande avtal bibehåller programföretagens oinskränkta rätt att ensamma avgöra vilka radioprogram som de skall sända.

Övriga remissinstanser som uttalat någon åsikt i frågan, bl. a. *LRF*, *MUF*, *FPU*, *Pressens samarbetsnämnd*, *Pressens opinionsnämnd* och *Sveriges författarförbund*, godtar radioutredningens förslag.

3.8 Särskild ljudradio och TV

Utredningen

Utredningen konstaterar att man inte har haft i uppdrag att lämna förslag i frågor som rör vidgad rätt till sändning av radio- och TV-program. Utredningen kommer emellertid fram till att den allmänna rundradion har begränsade möjligheter på gruppkommunikationens område och att dessa möjligheter ytterligare begränsas av kravet på opartiskhet och av att programmen riktar sig till hela befolkningen inom stora geografiska områden. Det finns därför behov på det lokala planet som inte tillgodoses av den allmänna rundradion, och som enligt utredningen inte heller kan tillgodoses av denna.

Utredningen är allmänt positiv till att etableringsrätten utvidgas så att en programverksamhet av detta slag – särskild ljudradio och särskild TV – kan komma till stånd. Utredningen konstaterar att det i så fall krävs ändringar och kompletteringar i den gällande lagstiftningen. Man betonar också att det är önskvärt att ingående belysa konsekvenserna av olika lösningar. Utredningen föreslår därför att frågan, innan beslut fattas, görs till föremål för särskild utredning, kompletterad med försöksverksamhet.

I ett särskilt avsnitt behandlar utredningen förutsättningarna för särskild ljudradio. Det sägs där att möjligheter för lokala sändningar med begränsad geografisk räckvidd bör öppnas inom det FM-band som nu är tillgängligt för vanliga rundradiosändningar (87,5–100 MHz). Televerket har på radioutredningens uppdrag undersökt olika alternativ för att inrätta radiostationer för detta ändamål. Enligt ett av dessa alternativ skulle man med hjälp av drygt 200 sändare kunna etablera minst en sändningsmöjlighet i varje kommun med över 10 000 invånare. Det betonas också att i en framtid, när Sverige tilldelats ytterligare frekvenser, blir utrymmet för sändningar av särskild ljudradio avsevärt större.

Utredningen konstaterar dock att inom ramen för de frekvenser, som f. n. eller inom överskådlig framtid kan finnas tillgängliga, kan man inte ge principiell etableringsfrihet för särskild ljudradio. Det är därför uppenbart att man måste skapa regler för hur sändningsrätten ska fördelas. Rätt att bedriva särskild ljudradioverksamhet bör enligt utredningen kunna ges till ideella, religiösa, fackliga och politiska organisationer och folkrörelser. Sändningarna ska ingå som ett naturligt led i den ordinarie verksamheten.

Tillstånd (koncession) ska endast kunna meddelas grupper och organisa-

tioner som utgör juridiska personer. Tillståndsgivningen bör kunna ske enligt ett ganska okomplicerat och relativt standardiserat förfarande. De närmare reglerna för koncessionsförfarandet och de kriterier som ska tillämpas bör fastställas av regeringen. Televerket ansvarar för frekvensfördelningen och andra frågor som har med sändarna att göra – t. ex. deras styrka och geografiska placering.

Sändningarna bör kunna ske antingen över sändare som organisationen själv äger eller via sändare, där organisationen hyr tid.

Utredningen finner det vara tänkbart att kommuner – ensamma eller flera tillsammans – har intresse av att bygga lokala radiostationer för att därmed ge föreningar och organisationer service.

Vid sin behandling av särskild TV utgår utredningen från att möjligheten att sända sådana program bör skapas genom utnyttjande av centralantennanläggningar för kabel-TV-sändningar.

Samma slags grupper och organisationer som nämnts i samband med särskild ljudradio bör enligt utredningen kunna ges rätt att bedriva särskild TV-verksamhet. Koncessionsförfarandet bör i princip också vara detsamma.

Utredningen anser att det är otillfredsställande att ägaren till en centralantennanläggning – vare sig det gäller en enskild fastighetsägare eller en juridisk person – i kraft av sitt ägande ska ha rätt att ensam avgöra vem som ska få utnyttja anläggningen för sändningar och kanske också vad som får sändas. För de sändningar som skall räknas som rundradiosändningar skulle problemet enligt utredningen kunna lösas genom att ägare till centralantennanläggningar måste förbinda sig att antingen upplåta den för sändning till alla föreningar eller grupper som fått tillstånd eller helt avstå från att utnyttja anläggningen för kabel-TV-sändningar.

Utredningen behandlar dessutom en rad frågor som i huvudsak rör regler för programverksamheten.

Regleringen av ansvaret för radioprogram som förekommer i särskild ljudradio resp. särskild TV hör enligt radioutredningen till de problem som den föreslagna utredningen måste lösa. I princip anser utredningen att det är fullt tänkbart att ansvaret regleras på samma sätt som för den allmänna rundradion, således genom bestämmelserna i radioansvarighetslagen. Här för krävs i första hand tillämpningsföreskrifter angående vem som skall vara programutgivare och hur register över dessa ska föras.

Radiolagens bestämmelser angående opartiskhet i programverksamheten äger uppenbarligen inte tillämpning på den verksamhet som avses. Ideella och politiska organisationer etc. måste således enligt utredningen ha rätt att framföra uppfattningar och idéer utan krav på partsbalansering.

Kravet på saklighet är dock i viss mån relevant även för detta slags sändningar, och därför kan bestämmelser angående beriktigande och genmäle övervägas.

Förbudet mot förhandsgranskning ska gälla. Däremot skall bestämmel-

serna angående hävdandet av det demokratiska statsskickets grundidéer m. m., som anges i utredningens förslag till förändrad lydelse av 6 § radiolagen, inte gälla för programverksamheten i den särskilda ljudradion resp. den särskilda televisionen.

Förbud att sända reklam mot betalning skall gälla eftersom utredningen utgår från att denna verksamhet inte ska finansieras genom kommersiell reklam. Det är, menar utredningen, uppenbart att risken är ganska stor för att reklam ändå på olika sätt kan förekomma i detta slags programverksamhet.

Regler för programverksamheten kan – i den utsträckning sådana ska finnas – antagligen enklast fastställas genom bestämmelser i koncessionsbesluten. Förutom reklamförbud och eventuella regler angående beriktigande och genmäle är det kanske rimligt att inskränka reglerna till allmänna bestämmelser av publiceringsetisk karaktär, t. ex. integritetsskydd och kontroll av sakuppgifter.

Radionämndens uppgifter som eventuellt granskningsorgan även för den särskilda ljudradion och televisionen hör till de frågor som en utredning måste behandla. Med tanke på nämndens alltmera utökade uppgifter är det enligt utredningen tveksamt om nämnden bör ha befattning med sändningar i särskild ljudradio och särskild TV. Möjligen skulle koncessionsnämnderna kunna handlägga dessa ärenden. Frågan om efterhandsgranskning måste dock noga belysas i det fortsatta beredningsarbetet.

Remissyttrandena

Endast en minoritet av remissinstanserna motsätter sig utredningens förslag om att särskild ljudradio-TV närmare skall utredas. I fråga om synen på behovet av särskild ljudradio och TV är reaktionen emellertid blandad. En grupp ställer sig helt bakom utredningens förslag. Denna grupp tror att den särskilda ljudradion och televisionen kan bli ett nytt och vitaliserande inslag i organisationers och folkrörelsers liv. En annan grupp anser att det inte finns något behov av ett sådant medium. Många inom denna grupp menar också att särskild ljudradio och television kommer att medföra direkta problem. En tredje grupp intar en avvaktande hållning.

De remissinstanser som ställer sig bakom en utvidgning av sändningsrätten enligt utredningens förslag är bl. a. *länsstyrelsen i Hallands län, Svenska kyrkans centralråd och Sveriges frikyrkoråd, Sveriges nykterhetssällskaps representantförsamling, Svenska handelskammarförbundet, SAF, Sveriges grossistförbund, SHIO och Sveriges industriförbund, FPU, Folkpartiets kvinnoförbund, TBV, Sveriges kyrkliga studieförbund, Frikyrkliga studieförbundet, Filadelfiaförsamlingen i Stockholm, IBRA Radio, KDS och Motormännens riksförbund.*

Svensku kyrkans centralråd och Sveriges frikyrkoråd understryker i sitt gemensamma yttrande att det på det lokala planet finns behov, som inte kan tillgodoses av den allmänna rundradion, och tillstyrker därför utred-

ningens förslag om att vidare utreda frågan om vidgad sändningsrätt. *KDS* anför att radioutredningen erkänner att Sveriges Radio icke förmått etablera tillfredsställande relationer till folkrörelserna. Inte minst kristna församlingar och organisationer har i hög grad försumrats av Sveriges Radio. *TBV* menar att med tanke på folkrörelsernas och organisationernas dominerande ställning i det svenska samhället är det både önskvärt och berättigat att tillskapa möjligheter för en eterburen direkt kommunikation med de stora medlemsgrupperna.

Några remissinstanser, bl. a. *Svenska handelskammarförbundet, MUF, FPU* och *Svenska civilekonomföreningen*, ser utvecklingen av särskild ljudradio och TV som ett viktigt led i avvecklingen av Sveriges Radios ensamrätt. Civilekonomföreningen konstaterar att en ökad valfrihet och ökad frihet i etern har stort värde i ett fritt och demokratiskt samhälle.

MUF anser att uppdraget bör vidgas att omfatta inte bara lokala utan även regionala och rikstäckande program. Möjligheten att finansiera verksamheten till större eller mindre del genom reklam bör också prövas, liksom att etableringsrätten även kan omfatta kommersiella företag vid sidan av folkrörelser och organisationer. *Motormännens riksförbund* anser att ur ekonomisk synpunkt vore förmodligen en rent kommersiell radioverksamhet att föredra som ett system för att kontrollera att utbudet av radio motsvaras av en verklig efterfrågan.

SAF, Sveriges grossistförbund, SHIO och *Sveriges industriförbund* samt *Sveriges köpmannaförbund* betonar att näringslivets organisationer inte får diskrimineras jämfört med motparterna bland arbetsmarknadens organisationer.

Åtskilliga remissinstanser anför olika betänkligheter mot en särskild ljudradio och TV.

Ett stort antal instanser anser sålunda att lokalradion är väl lämpad att belysa folkrörelser och organisationers verksamhet och problem och att man därför i första hand bör se till att lokalradion får sådana resurser att den kan klara av en sådan uppgift. Sådana synpunkter framförs av bl. a. *länsstyrelserna i Uppsala, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Värmlands, Västernorrlands och Jämtlands län, Svenska kommunförbundet, Sveriges Lokalradio, Sveriges Utbildningsradio, LO, Sveriges riksiddrottsförbund, Centerns kvinnoförbund, Klys, Sveriges författarförbund, NBV* och *Nyktethetsrörelsens landsförbund*. Sveriges Utbildningsradio anser att såväl Utbildningsradion som Lokalradion saknar tillräckliga resurser för att på ett meningsfullt sätt knyta an till de behov av insatser som finns på lokalplanet. Det kan knappast vara rätt väg att, i stället för att ge Utbildningsradion och Lokalradion ökade resurser för dessa uppgifter, skapa en ny lokal ljudradioverksamhet som på andra villkor ska konkurrera med Utbildningsradion och Lokalradion.

Förslaget om en särskild ljudradio kan enligt *LO* bli ett skäl för Sveriges Radio att köpa sig fri från kritiken att folkrörelserna får för litet utrymme i

de ordinarie riksprogrammen. *Centerns kvinnoförbund* anför samma farhågor.

IOGT-NTO och Riksföreningen Våra Gårdar föreslår att en särskild utredning kompletterad med försöksverksamhet nogga bör pröva den "alle-mansradio" som olika lokalradiostationer börjat experimentera med.

Farhågor att den särskilda ljudradion och televisionen, genom att verksamheten kommer att bli kostsam, i första hand kommer att utnyttjas av de stora och ekonomiskt starka organisationerna framförs av ett antal remissinstanser bl. a. *statens ungdomsråd, länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala och Gotlands län, KF, LO, Centerns kvinnoförbund och Svenska musikerförbundet*. LO betvivlar att de flesta organisationer verkligen kommer att ha råd att ensamma och med egna medel finansiera dyrbar programverksamhet. Statens ungdomsråd anför att rådets olika undersökningar bland ungdomsorganisationerna visar att deras kostnader för information och utbildning stigit mycket kraftigt under senare år. Man tvingas i många fall till stora prutningar på väsentliga informations- och utbildningsområden. Inrättandet av en särskild ljudradio och TV skulle sätta dem i en ännu svårare situation.

Sveriges Lokalradio anför att en rundradioverksamhet baserad på nu gällande förutsättningar har uppenbara fördelar. Man undviker risken att endast stora och etablerade grupper får tillgång till särskild ljudradio. Det skapar "en likhet inför mediet" genom en programverksamhet som utgår från lagar och avtal som kontrolleras av radionämnden. *Sveriges Utbildningsradio* anser också att de åsikter och röster som har svårt att göra sig hörda i den allmänna debatten inte torde få det lättare att komma till tals genom den särskilda ljudradion.

Ett antal remissinstanser bl. a. *socialstyrelsen, länsstyrelserna i Stockholms och Södermanlands län, KF, LO, Klys och Svenska musikerförbundet* pekar på risken att reklam och andra kommersiella intressen kan få utrymme inom den särskilda rundradion.

LO befärad således starkt att kommersiella intressen kan komma in bakvägen och enligt *KF:s* erfarenheter är det ytterst få lokala och regionala organisationer som har personella och ekonomiska resurser att helt självständigt svara för denna form av utsändningar. Det finns en betydande risk att Sverige på detta sätt smygvägen får en reklamfinansierad ljudradio. *Socialstyrelsen* anser det vara mycket angeläget att man närmare tar upp frågan om finansiering och regler för ekonomiska bidrag till lokal programverksamhet mot bakgrund av de risker som finns. Styrelsen anser det vara särskilt viktigt att det inte blir möjligt att på olika sätt indirekt marknadsföra tobaks- och alkoholprodukter.

Sveriges Radio, Sveriges Lokalradio, Sveriges Utbildningsradio, KF, LO och CUF anför farhågan att den särskilda ljudradion, genom att ertetrymmet är begränsat, kommer att bli en tå tortsradio.

Beträffande den särskilda TV:n påpekar *Sveriges Utbildningsradio* att

denna genom anknytningen till centralantennanläggningar blir förbehållen vissa redan väl gynnade grupper i samhället, bosatta i välordnade bostadsområden, medan människor i glesbygd och i mindre välplanerade områden blir uteslutna från möjligheten att ta del av särskild TV.

Endast en minoritet av remissinstanserna motsätter sig utredningens förslag om att frågan om särskild ljudradio och TV blir föremål för en utredning och att denna kompletteras med försöksverksamhet. En hel del instanser har synpunkter på hur utredningsarbetet bör bedrivas. *Länsstyrelserna i Kalmar och Kristianstads län, LO, TCO, Klys, Sveriges författarförbund och Kulturarbetarnas socialdemokratiska förening* anser frågan vara av sådan vikt att utredningen bör ha en parlamentarisk förankring. *Sveriges Radio* förutsätter att en fråga av så genomgripande karaktär som särskild ljudradio och TV efter en bred utredning blir föremål för en grundlig remissbehandling.

Televerket framhåller i sitt yttrande vikten av att formerna för särskild ljudradio och TV blir sådana, att den tekniska radiomiljöns standard inte äventyras. Beträffande den särskilda ljudradion framhåller verket att de nu tillgängliga frekvensresurserna är knappa och minskar successivt till följd av fortsatt komplettering av de nuvarande FM-näten i både Sverige och utlandet. Det redovisade exemplet från år 1976 med drygt 200 sändare, som avsågs täcka i huvudsak tätorter, är en möjlighet att utnyttja dessa frekvensresurser.

Televerkets organisation, med en geografiskt vittförgrenad fältverksamhet och för ändamålet kvalificerad personal, är enligt verket synnerligen lämpad för att handha såväl anläggning som drift av de ifrågakvarande sändarna.

Televerket understryker vidare verkets intresse att delta i en utbyggnad av kabel-TV-anläggningar. Inom televerket pågår arbetet med utarbetande av förslag till tekniska bestämmelser för centralantennanläggningar.

Upphovsrättsutredningen framhåller att vissa upphovsrättsliga frågor berörs om särskild rundradioverksamhet tillåts.

4 Föredraganden

4.1 Radio och TV i ett mediepolitiskt och kulturpolitiskt sammanhang

Den utvecklingsperiod som inleddes år 1967, då nuvarande avtal mellan staten och Sveriges Radio började gälla, har varit händelserik. I televisionen har tvåkanalsystemet införts. Omkring 99% av landets befolkning har genom sändarnätets utbyggnad möjlighet att ta emot båda TV-programmen. Färg-TV, som introducerades i april 1970, har slagit igenom allmänt. Televisionens sändningstid har mer än fördubblats.

Också radioverksamheten har utvecklats. Det finns nu tre radiokanaler med en relativt renodlad programsättning. FM-sändarna når så gott som

100 % av befolkningen. Sändarnäten för alla tre programmen håller på att utrustas för stereosändningar.

Ett viktigt led i utvecklingen har varit utbyggnaden av verksamheten utanför Stockholm. Andelen TV- och radioprogram från distrikten har ökat kraftigt. En försöksverksamhet med regionala TV-sändningar startade år 1972. Under år 1977 har en omfattande lokalradioverksamhet byggts ut med sändningar från 24 länstäckande stationer i landet. För dessa svarar Sveriges Lokalradio, som organiserats som ett dotterbolag till Sveriges Radio.

Ansvar för utbildningsprogrammen i radio och television har samlats hos Sveriges Utbildningsradio, som även det har ställning som dotterbolag. Den försöksverksamhet som TRU-kommittén har bedrivit under avtalsperioden har därigenom fått en permanent form och sammanförts med Sveriges Radios verksamhet på utbildningsområdet.

Budgetåret 1976/77 hade Sveriges Radio ca 4 250 anställda. Tio år tidigare var antalet ca 2 500. Kostnaderna för radio- och TV-verksamheten uppgick budgetåret 1976/77 till 732 milj. kr. Budgetåret 1966/67 var motsvarande belopp 184 milj. kr. I fast penningvärde har resurserna mellan dessa år ökat med drygt 90 %.

Denna kraftiga expansion har stärkt etermediernas ställning i samhället och gjort radion och televisionen till allt betydelsefullare faktorer i vårt dagliga liv. Sveriges Radios publikundersökningar för budgetåret 1976/77 visar att ca 77 % av befolkningen i åldrarna 9–79 år varje dag ser något program i TV. Det motsvarar 5,4 miljoner personer. På motsvarande sätt kan den dagliga radiopubliken uppskattas till drygt 5 miljoner personer.

För de flesta människor är radion och televisionen omistliga när det gäller att skaffa information om de dagsaktuella händelserna. Radio och TV initierar och stimulerar debatt och spelar därigenom en central roll för opinionsbildningen i samhället. Men programmen ger också underhållning och förströelse. De skapar nya intressen och ger kunskaper och kulturupplevelser.

Etermedierna har i dagens samhälle en sådan spridning och genomslagskraft att det blir en ytterst viktig angelägenhet vilka principer och arbetsvillkor som skall gälla för verksamheten. Sedan länge har det i vårt land funnits en bred uppslutning kring uppfattningen att radio- och TV-verksamheten skall anförtros åt ett företag i allmänhetens tjänst som inom ramen för allmänna riktlinjer får arbeta fritt och självständigt. I 1966 års rundradioproposition (prop. 1966: 136), där riktlinjerna för det nu gällande radioavtalet drogs upp, beskrev föredragande statsrådet de principer som måste ligga till grund för ett sådant system. Han framhöll att etermedierna måste ställas fria i förhållande till såväl politiska som kommersiella intressen. Friheten måste samtidigt förenas med "en medveten strävan till objektivitet och saklighet i det samlade programutbudet och innefatta möjligheter för olika åsikter och meningsriktningar att komma till tals".

Enligt min mening är det självklart att denna grundsyn skall vara vägledande för radio- och TV-verksamheten också i framtiden och att den bör vara utgångspunkt när avtal skall träffas för den period som börjar den 1 juli 1978. Någon ändring av de grundläggande principerna för radio- och TV-verksamheten är således inte aktuell.

Radioutredningen (U 1974:08) har i sitt betänkande (SOU 1977:19) Radio och TV 1978–1985 lagt fram förslag om radions och televisionens fortsatta utveckling. Två problem har stått i förgrunden i utredningens arbete, nämligen radio- och TV-verksamhetens organisation samt dess roll i ett kulturpolitiskt sammanhang.

Inför den nya avtalsperioden är det av flera olika skäl befogat att överväga förändringar av Sveriges Radios organisation. Den organisation som bestämdes år 1966 avsåg i betydande utsträckning en verksamhet som skulle komma till och byggas ut. I något fall framhölls försökskaraktären i den ordning som infördes. När nu verksamheten är utbyggd och erfarenheter har vunnits är det motiverat att aktualisera ändringar och förbättringar. Det finns vidare starka önskemål, uttalade från många olika håll, att öka den regionala produktionen av radio- och TV-program och att stärka distriktens ställning inom radio- och TV-organisationen. Det har därför funnits anledning att pröva om dessa ambitioner kan uppnås inom ramen för nuvarande organisation.

Det viktigaste skälet till att det kan behövas en förändring av organisationen är dock att nya verksamhetsformer har utvecklats. Etermedieverksamheten omfattar i dag betydligt mer än de allmänna sändningarna av televisions- och radioprogram över riksnätet. Produktionen av utbildningsprogram har ökat och en omfattande lokalradioverksamhet har tillkommit. Den organisation i dotterbolagsform som dessa verksamheter har fått kan betraktas som provisorisk i avvaktan på en mer genomgripande prövning av organisationsfrågorna.

Radions och televisionens kulturpolitiska roll har kommit i förgrunden genom det reformarbete som bedrivits på kulturområdet de senaste åren. Strävandena i detta arbete har bl. a. varit att nå ut med kulturaktiviteter till olika delar av landet och till grupper som tidigare inte har deltagit i kulturlivet. En annan viktig ambition har varit att finna nya vägar för en konstnärlig och kulturell förnyelse. I alla dessa avseenden har radion och televisionen naturliga uppgifter. Filmen, teatern, bildkonsten och musiken kan genom radio och TV bli tillgängliga för en verkligt stor publik. Etermedierna kan på ett aktivt sätt spegla det nya och intressanta som sker på t. ex. teater- och musikområdena i livaktiga kulturcentra liksom den breda kulturverksamhet som bedrivs runt om i landet. Det finns starka skäl för att radions och televisionens kulturpolitiska uppgifter skrivs in i avtal och att verksamheten tillförs resurser som gör det möjligt för radio och TV att spela en mer aktiv kulturpolitisk roll.

Vid utarbetandet av de riktlinjer som jag vill förorda för radio- och TV-

verksamheten under nästa avtalsperiod har fyra nyckelord varit vägledande: integritet, kvalitet, mångfald och decentralisering.

Radio- och TV-verksamheten måste kunna bedrivas fritt och oberoende. Organisationen måste utformas så att företagen garanteras *integritet* i förhållande till alla slags påtryckningar utifrån.

Kravet på teknisk och programmässig *kvalitet* får inte eftersättas i en verksamhet med sådan spridning som radions och televisionens. Det är av central betydelse att etermedierna får sådana resurser och sådana möjligheter att planera på lång sikt att kvalitetskraven kan upprätthållas.

Programproduktionen måste präglas av *mångfald*. Detta kan ske t. ex. genom redaktionernas självständighet i arbetet och genom att medverka utifrån främjas.

Mångfalden främjas på ett verksamt sätt också genom *decentralisering*. Det är angeläget att utvecklingen inom alla delar av vårt land speglas i programmen och att företrädare för alla landsändar får komma till tals.

De frågor som radioutredningen har behandlat berör ett mycket stort område. Utredningen har också lagt fram en lång rad olika förslag. I många fall har dessa bemötts positivt av remissinstanserna. I många enskilda frågor har jag därför kunnat följa radioutredningen när det gäller att förordna riktlinjer för radions och televisionens fortsatta utveckling.

I vissa grundläggande organisationsfrågor har utredningen dock mött en mycket stark kritik och det har därför varit nödvändigt att i dessa fall finna andra lösningar än de som utredningen har förordat. Valet har stått mellan att göra vissa förändringar inom ramen för nuvarande organisation och att med vägledning av bl. a. remissopinionen utarbeta ett nytt alternativ. Jag har valt den senare möjligheten.

Televisionens utbyggnad har dominerat Sveriges Radios verksamhet under den gångna avtalsperioden. Därmed har också televisionens arbetsvillkor präglat hela organisationen. För nästa avtalsperiod gäller det att skapa en organisationsform som medger att samtliga verksamhetsgrenar – television, riksradio, lokalradio, utbildningsradio – får möjligheter att utvecklas jämsides och på sina egna villkor. Enligt min mening bör detta kunna ske på bästa sätt om riksradien och televisionen liksom lokalradien och utbildningsradien organiseras i var sitt företag. Under ett gemensamt moderbolag skulle det alltså – på det sätt som jag kommer att utveckla närmare i det följande – finnas fyra jämställda dotterbolag för televisionen, riksradio, lokalradio och utbildningsradio. En sådan organisation ger en hög grad av självständighet åt radio- och TV-företagets olika enheter och skapar goda förutsättningar för mångfald i programproduktionen. Den garanterar dessutom, genom den samlade koncernledningen, att företaget kan bevara sin integritet i förhållande till politiska och kommersiella intressen. Den nya organisationen bör i sina huvuddrag kunna vara genomförd till den 1 juli 1979.

Inför en ny avtalsperiod är det angeläget inte bara att skapa goda

utvecklingsmöjligheter för den verksamhet som redan har byggts upp utan också att ta initiativ för att främja den fortsatta etermedieutvecklingen. Vårt sätt att utnyttja medierna måste ständigt ställas under debatt och det är angeläget att vi tar till vara de nya möjligheter som den tekniska utvecklingen skapar.

Enligt min mening bör ett utredningsarbete om etermedieverksamheten komma till stånd på två nya områden. Jag tänker i första hand på de möjligheter som finns att sända radio och TV inom mycket begränsade geografiska områden. Jag återkommer senare till riktlinjerna för utredningsarbete och praktiska försök beträffande s. k. särskild ljudradio och TV, eller närradio resp. när-TV som jag föredrar att kalla verksamheten.

Det är enligt min mening också nödvändigt att i en särskild utredning närmare belysa frågan om hur vi i vårt land skall utnyttja nya tekniska möjligheter att sända textinformation till TV-mottagare. Text-TV-tekniken, som innebär att enstaka textrader eller hela textsidor sänds via etern, ökar bl. a. möjligheterna att komplettera TV-program med text. Det s. k. view-data-systemet, eller data-TV, har betydligt större informationskapacitet. Sändningen sker med hjälp av telefonkabel och informationen lagras i datorer. Systemet öppnar möjligheter för en omfattande tvåvägskommunikation via bildskärm. I utredningsarbetet bör diskuteras användningen av båda dessa tekniker.

De tekniska landvinningar som kan åstadkomma den mest genomgripande förändringen av radio- och TV-verksamhetens villkor görs på satellitområdet. Satellitsändningar kan bli aktuella för svenskt vidkommande endast om det går att få till stånd ett nordiskt samarbete kring ett satellitprojekt. Diskussioner om ett sådant samarbete har pågått en tid men ännu är det inte möjligt att dra några säkra slutsatser om vilka resultat som kan komma att uppnås. Det är få nordiska samarbetsprojekt som skulle få så påtagliga praktiska konsekvenser för de enskilda människorna som ett satellitsamarbete.

De riktlinjer för radio- och TV-verksamheten under nästa avtalsperiod som jag vill förorda har av naturliga skäl utformats utan hänsyn till satellitfragan. Av allt att döma kommer det först en bit in på 1980-talet att finnas förutsättningar att bedöma vilka krav som ställs på organisation och verksamhet till följd av en eventuell satellitanvändning. Det är främst mot denna bakgrund som jag vill förorda att de avtal som avser radio- och TV-verksamheten från den 1 juli 1979 tecknas för en sjuårsperiod. Jag förutsätter att det nordiska radio- och TV-samarbetet under avtalsperioden fortsätter och stärks oavsett hur satellitfragan löses.

4.2 Organisationsfrågor

4.2.1 En ny organisation för radio och TV

Ett genomgående drag då det gäller etermediernas utveckling i Sverige

sedan mitten av 1960-talet har varit strävandena att skapa flera enheter med stor självständighet i programfrågor. Det bärande motivet har varit att decentralisera beslut och att säkra mångfald i programfrågor.

Beslutet att införa den nuvarande organisationen för Sveriges Radio med dess starka framhävande av tanken på en stimulerande tävlan mellan självständiga programenheter inom samma företag är viktigt i detta sammanhang. De skäl som i 1966 års riksdagsbeslut anfördes mot att verksamheten skulle bedrivas av självständiga företag var av praktisk och inte principiell natur. Som skäl mot fristående TV-företag anfördes kostnadsökningar som inte skulle uppvägas av programmässiga eller andra fördelar, svårigheter att uppnå en rimlig samordning av programsättningen och svårigheter att skapa en slagkraftig och självständig distriktsorganisation.

Ett viktigt led i utvecklingen var också beslutet om lokalradion år 1975. En majoritet av remissinstanserna stödde 1969 års radioutrednings förslag att lokalradioverksamheten skulle bedrivas utanför Sveriges Radio. Regering och riksdag stannade dock för att lokalradioverksamheten borde bedrivas av ett dotterföretag till Sveriges Radio. Ett viktigt skäl härför var att man ville finna en lösning som var neutral i förhållande till de alternativa organisationsförslag som man då väntade kunde bli resultatet av 1974 års radioutredning. I den dåvarande regeringens proposition angavs som en möjlighet att lokalradion i framtiden skulle kunna bli ett helt fristående företag. Lokalradioföretaget fick egen sändningsrätt genom överlåtelse av Sveriges Radios ensamrätt.

Även beslutet hösten 1976 att bilda Sveriges Utbildningsradio är betydelsefullt i sammanhanget. TRU-kommittén föreslog, under hänvisning till att utbildningsradions uppgifter i väsentliga avseenden skulle komma att avvika från Sveriges Radios, att verksamheten skulle bedrivas av en från Sveriges Radio fristående stiftelse, som skulle ges egen sändningsrätt. Flertalet remissinstanser tillstyrkte detta förslag, och den dåvarande regeringen föreslog i sin proposition att utbildningsradion skulle bedriva sin verksamhet i form av en fristående stiftelse med egen sändningsrätt. Riksdagen beslöt dock att utbildningsradion skulle bedrivas av ett dotterbolag till Sveriges Radio. Beslutet fattades med särskild hänvisning till behovet av att denna del av verksamheten fick samma integritetsskydd som all annan programverksamhet i radio och TV.

Även radioutredningens förslag präglas av en vilja att öka mångfalden och att ytterligare decentralisera besluten i programfrågor.

Utredningen har efter sin genomgång av verksamheten i Sveriges Radio föreslagit omfattande organisatoriska förändringar. Utgångspunkterna för förslagen har väsentligen varit följande:

- programenheternas självständighet bör öka och radion bör få en starkare och friare ställning i förhållande till TV,
- verksamheten i distrikten bör öka och distriktens ställning bör stärkas,
- en större andel av personalen inom Sveriges Radio bör ingå i programenheterna.

– förutsättningarna för planeringsverksamheten bör förbättras.

Radioutredningens utgångspunkter har knappast kritiserats av remissinstanserna. I synnerhet de två förstnämnda punkterna har tvärtom överlag vunnit remissinstansernas gillande. De två sistnämnda punkterna har väckt mindre uppmärksamhet.

Utredningens konkreta förslag till organisationsförändringar har däremot väckt stark kritik på väsentliga punkter.

En avgörande punkt i utredningens förslag till ny organisation för Sveriges Radio är förändringen av TV-verksamheten. Förslaget att de nuvarande två programenheterna, TV 1 och TV 2, skall ersättas med TV S för programverksamheten i Stockholm och TV R för programverksamheten i landet i övrigt har avstyrkts av en nästan helt enig remissopinion.

Kritiken mot utredningens förslag har haft flera utgångspunkter. En av utgångspunkterna har varit, att den föreslagna uppdelningen av TV-verksamheten skulle leda till övervägande nackdelar för programmets kvalitet, innehåll och sammansättning. Sett från ren programsynpunkt finns det enligt flera remissinstansers mening ingenting som förenar distrikten å ena sidan gentemot Stockholm å den andra sidan. Flertalet remissinstanser finner att det är väsentligt att de distriktsproducerade programmen får samma förutsättning att hävda sig i båda TV-kanalerna. Den föreslagna organisatoriska uppdelningen skulle kunna skapa olyckliga begränsningar i de båda programenheternas möjligheter att planera sin verksamhet. Jag kan i stort instämma i dessa synpunkter. I ett inledningsskede – medan distriktsverksamheten byggs ut – skulle TV R uppenbarligen ha de underlägsna resurserna. På längre sikt skulle situationen troligen bli den motsatta. En fortsatt utveckling av TV efter den nu kommande avtalsperioden sker troligen i distrikten, så att dessa tillsammans skulle få resurser som är överlägsna dem som skulle finnas i TV S. Utredningens förslag om att de båda programenheterna skall samarbeta bl. a. genom att producera program åt varandra skulle visserligen kunna lösa problemen med bristande balans i de två TV-kanalerna. Å andra sidan skulle programenheterna därigenom bli alltför beroende av varandra.

På den organisatoriska sidan däremot äger, enligt min mening, utredningens förslag förtjänster. Det skulle leda till klara förenklingar av Sveriges Radios uppbyggnad, bl. a. genom att programenheternas ställning stärks och behovet av företagsgemensamma organ minskar. I utredningens förslag är teknik och distrikt överförda till programenheterna och det borde leda till att de blir bättre integrerade i en samlad programverksamhet. Samtidigt innebär utredningens förslag krav på en fullständig inre omorganisation av de två nuvarande TV-enheterna i Stockholm genom sammanläggningar av redaktioner och eventuellt bildande av nya redaktioner. Det kan i och för sig finnas behov av en sådan omorganisation för att anpassa redaktionerna till nya krav i programverksamheten. I så fall bör dock förändringarna utgå direkt från sådana krav och de bör sannolikt

genomföras försiktigt och successivt. Den totala omläggning som utredningens förslag kräver skulle medföra problem för programverksamheten under ganska lång tid och också risker för betydande kostnader för genomförandet av förändringen. Mot denna bakgrund kan jag instämma i en annan huvudlinje i remisskritiken, nämligen farhagorna för att utredningsförslaget totalt skulle leda till ökade kostnader utan att programmen blir bättre.

På en annan punkt har utredningens förslag mötts av mera positiva reaktioner från vissa remissinstanser och i den allmänna debatten, nämligen då det gäller att stärka radions självständighet och allmänna ställning.

Fragan om hur distriktverksamheten inom riksradiation skall organiseras i framtiden har däremot delat remissinstanserna i skilda läger. Flera remissinstanser förordar att riksradiation skall utnyttja lokalradiation som sitt rikstäckande nät medan andra anser att riksradiation liksom hittills bör ha gemensam distriktsorganisation med TV, dvs. i stort sett samma ordning som nu. Motivet för dessa remissinstanser är genomgående detsamma, nämligen att riksradiation av kostnadsskäl bör avstå från en helt egen fullständig distriktsorganisation. Den skulle i så fall – vid sidan av TV-distrikten och lokalradiation – bli den tredje regionala organisationen.

Radioutredningens förslag att Sveriges Radio skall fortsätta att vara moderbolag i en koncern, i vilken Sveriges Lokalradio ingår som dotterbolag, tillstyrks av flertalet remissinstanser. Asikterna delar sig dock i fråga om hur lokalradiation skall avgränsas mot den övriga verksamheten. Atskilliga remissinstanser förordar att lokalradioverksamheten får en mer markerat självständig ställning än den har i dag så att den kan utvecklas enligt sina särskilda förutsättningar. Bland de nämnda remissinstanserna finns några som är inne på tanken att Sveriges Lokalradio redan nu eller i en framtid bör göras till ett helt självständigt företag.

Jag delar radioutredningens och ett stort antal remissinstansers uppfattning, att det är utomordentligt viktigt att lokalradiation får behålla sin självständiga ställning. Detta utesluter inte att lokalradiation kan åta sig uppgifter för riksprogrammens räkning, men sådana uppgifter måste åtminstone t. v. bli begränsade. Enligt min uppfattning medför det nuvarande förhållandet mellan moder- och dotterbolag vissa problem. Detta hänger samman med att båda företagen bedriver programverksamhet. Från lokalradiations sida är man angelägen om att hävda sin självständighet och företaget ser det som naturligt att det efter en övergångstid blir helt fristående gentemot Sveriges Radio. Enligt vad jag har inhämtat har det inneburit administrativa förenklingar och därmed kostnadsbesparingar att verksamheten har kunnat organiseras i ett särskilt företag. Man har sluppit rutiner som anpassats för Sveriges Radios egen verksamhet.

Radioutredningens förslag att Sveriges Utbildningsradio skall göras till ett helt självständigt företag tillstyrks av den helt övervägande delen av remissinstanserna med motiveringen, att företagets verksamhet till sitt

syfte klart är skild från den övriga verksamheten, men också med hänsyn till att utbildningsradion finansieras över statsbudgeten. De som däremot hävdar att Sveriges Utbildningsradio skall stanna inom koncernen ser häri ett skydd för utbildningsradions programmässiga integritet. För egen del finner jag det angeläget att beakta båda synpunkterna.

Av reaktionen hos remissinstanserna och i den allmänna debatten i övrigt på radioutredningens förslag drar jag *sammanfattningsvis* följande slutsatser.

I fråga om TV finns det en klar majoritet mot större organisatoriska förändringar. TV 1 och TV 2 bör behållas med i stort den organisation som finns nu.

Det finns sympatier för att radion skall få en självständigare ställning gentemot TV för att den på egen hand skall kunna utvecklas enligt sina mediemässiga förutsättningar.

Det finns ett allmänt stöd för att programenheterna inom Sveriges Radio skall få en mera markerad självständighet än de f. n. har.

Det finns en nästan enhällig opinion för att Sveriges Utbildningsradio skall göras till ett helt självständigt företag.

Det finns en klar majoritet för att verksamheten i övrigt skall hallas samlad i en koncern, där Sveriges Radio samtidigt är moderbolag och svarar för TV och riksradio och där Sveriges Lokalradio är dotterbolag.

Jag kan alltså konstatera att det är en allmän uppfattning att de pluralistiska inslagen i radio- och TV-organisationen skall stärkas. Jag kan vidare konstatera att det finns ett allmänt stöd för att flera företag skall ha rätt att sända radio- och TV-program. Beträffande utbildningsradion är den övervägande meningen att den inte ens behöver ingå i samma koncern som den övriga verksamheten. Den ensamrätt till radio- och TV-sändningar som Sveriges Radio hittills har haft med stöd av radiolagen blir, om opinionen skall följas, omöjlig att bevara.

Då riksdagen 1966 fattade beslut om den nuvarande organisationen av Sveriges Radio behandlades frågan om huruvida radio- och TV-verksamheten skulle bedrivas av ett eller flera företag som en huvudsakligen praktisk fråga. Detsamma var förhållandet då besluten om lokalradion och utbildningsradion fattades. De lösningar som vid dessa tre tillfällen valdes motiverades inte med att det skulle ligga något principiellt värde i att ett företag ensamt har rätt att sända radio- och TV-program. Jag räknar därför med att de förslag som jag lägger fram i det följande om att sändningsrätten skall tillkomma flera företag inte skall behöva möta några principiella invändningar, utan att frågan – för övrigt i enlighet med radioutredningens uppfattning – får avgöras efter en bedömning av hur man bäst tillgodoser andra viktiga principer och krav. Det bör tvärtom kunna råda enighet om att det är värdefullt om radio- och TV-verksamheten bedrivs av flera från varandra fristående företag och att det är avstegen från denna regel som skall kunna motiveras med starka sakliga skäl.

Samtidigt är det uppenbart att en fri etableringsrätt inom radio och TV är en omöjlighet redan på grund av det begränsade antalet frekvenser. Såsom konstaterades i 1966 års radioproposition är talet om "frihet i etern" meningslöst om därmed menas rättighet för var och en att sända program. Staten måste därför ta på sig det slutliga ansvaret för att etermedierna i deras helhet fungerar väl och för att de får en organisation i vilken kraven på integritet, kvalitet, mångfald och decentralisering kan förenas.

I den proposition som ligger till grund för 1966 års beslut om radio och TV behandlade föredragande statsrådet i huvudsak frågan om hur TV skulle organiseras. Han konstaterade därvid att en lösning innebärande att man för TV skapade två helt fristående företag skulle tillgodose syftet att uppnå självständighet och stimulerande tävlan.

Det finns salunda motiv för att *TV-verksamheten* skulle delas upp på självständiga företag, men jag anser att de skäl som anfördes häremot i anslutning till 1966 års beslut alljämt äger giltighet. Det är enligt min mening svårt att finna acceptabla lösningar på hur två separata teknikerheter och distriktsorganisationer för TV skulle byggas upp, vilket skulle vara nödvändigt om man utgår från att företagen skulle arbeta under i princip lika villkor. Jag har därför stannat för att TV-verksamheten även i framtiden bör bedrivas inom ett samlat företag, som dock liksom nu bör innehålla två fristående programenheter. För att säkerställa den mångfald och den självständiga ställning som programenheterna bör ha, och skulle ha också enligt 1966 års beslut, krävs emellertid ett antal förändringar av den nuvarande organisationen av TV-verksamheten. Jag återkommer till denna fråga.

Radions verksamhet behandlades knapphändigt i samband med 1966 års beslut. Såväl radioutredningen som flera remissinstanser hävdar att radion i den nuvarande organisationen hamnat i skuggan av TV. Det är uppenbart att företagsledningen i det nuvarande Sveriges Radio ägnar huvuddelen av sin uppmärksamhet åt TV och dess problem och att detta medverkar till att radion kommer på mellanhand. Sveriges Radios organisation i dag är väsentligen uppbyggd på förutsättningen att likvärdiga förhållanden skall skapas mellan de två TV-enheterna. Det är framför allt detta, som föranlett bildandet av det stora antal företagsgemensamma organ och enheter som nu präglar Sveriges Radios organisation. Det finns tendenser till att radion inom varje sådant gemensamt organ hamnar i underläge gentemot det mera uppmärksammade TV-mediet.

Enligt min mening är de praktiska och kostnadsmissiga skälen för att radio och TV skall behållas i samma företag svaga. Starka principiella och praktiska skäl talar i stället för att de två medierna skiljs åt genom att ett särskilt företag bildas för vart och ett av dem. Det viktigaste skälet är enligt min mening att en sådan organisationsförändring ger bättre förutsättningar för mångfald i programverksamheten. Behovet av samordning av programmen mellan de två medierna är inte stort och det präglar inte heller

Sveriges Radios nuvarande verksamhet. Däremot löper radion i den nuvarande organisationen risk att hamna i skuggan av TV och att underordnas televisionens krav i skilda avseenden. Självständighet i fråga om ekonomi, teknik, organisation, administration och personalfrågor är viktiga förutsättningar för självständighet i programverksamheten. Detta konstaterande gäller självfallet riksradien i lika hög grad som lokalradion och utbildningsradion.

I den mån praktiska och kostnadsrättsliga skäl talar för att riksradien skall bedriva samarbete med någon av verksamhetens övriga delar finns det enligt min mening inga skäl att på förhand utgå från att just TV är den lämpligaste samarbetsparten. I stället bör riksradien ha frihet att samarbeta såväl med lokalradion och utbildningsradion som med TV. Jag finner sålunda att helt övervägande skäl talar för att den nuvarande programenheten för riksradien bör omvandlas till ett särskilt företag.

Regeringens och riksdagens ställningstagande år 1975 för att lokalradion skulle bedrivas av ett dotterbolag till Sveriges Radio var som jag nyss nämnt preliminärt i avvaktan på radioutredningens förslag. Radioutredningen finner att övervägande skäl talar för att Sveriges Lokalradio förblir ett dotterbolag till Sveriges Radio. Det bärande motivet är framför allt behovet av en samlad bedömning av i vilken utsträckning lokalradion skall kunna fungera som riksradiens regionala organisation. Denna bedömning bör enligt utredningen göras av en koncernledning som står ovanför såväl lokalradion som riksradien.

Radioutredningens förslag utformades i en situation då närmare erfarenheter saknades av hur samarbetet mellan Sveriges Radio och Sveriges Lokalradio skulle komma att fungera. Nu har erfarenhetsunderlaget ökat, och såvitt jag har kunnat finna innebär den nuvarande situationen avsevärda problem. Ett vittnesbörd om detta är Sveriges Lokalradios i remissyttrandet uttalade uppfattning att företaget på sikt bör få en i förhållande till Sveriges Radio helt fristående ställning.

Lokalradion har ingen naturlig anknytning till TV och den bör inte heller ges ställning som dotterbolag till riksradioföretaget. Detta skulle innebära alltför stora risker för lokalradios möjligheter till självständig utveckling och för att dess behov skulle komma att underordnas den övriga radioverksamheten. Tvärtom har mitt förslag om delning av riksradien och TV i två bolag som en naturlig konsekvens att lokalradion ges ställning som ett med riksradien och televisionen jämbördigt företag. Detta innebär enligt min uppfattning även i övrigt klara fördelar för lokalradios möjligheter att hävda sin egenart. Det ger också lokalradion en bättre utgångspunkt i det samarbete med riksradien som enligt min mening är naturligt.

Även beslutet år 1976 om utbildningsradiens ställning var av preliminär natur. Radioutredningens förslag att företaget i framtiden skulle bli helt fristående tillstyrks över lag av remissinstanserna. Jag är emellertid inte övertygad om att utredningens förslag är det lämpligaste. Det innebär

enligt min mening inte ett tillräckligt hänsynstagande till utbildningsradions behov av integritet för sin verksamhet utan skulle medföra att denna verksamhet ställdes i ett alltför direkt beroende av regering och riksdag. Det förutsätter vidare, att staten skulle tvingas att fatta beslut om utbildningsradions sändningstider i radions och televisionens programkanaler. Följaktligen skulle staten också kunna tvingas att ta ställning till placeringen av de övriga företagens program. Samtidigt motiverar utbildningsradions speciella uppgifter att den även i fortsättningen skall bedriva sin verksamhet som ett särskilt företag.

Jag föreslår alltså, sammanfattningsvis, att radio- och TV-verksamheten i Sverige i framtiden skall bedrivas av fyra programföretag, ett för TV, ett för riksradio, ett för lokalradio samt ett för utbildningsradio. Dessa företag skall ha självständighet i sin programverksamhet men också i största möjliga utsträckning i ekonomiskt, tekniskt, administrativt och personalpolitiskt avseende. Det är samtidigt väsentligt att slå vakt om den samlade verksamhetens frihet och självständighet gentemot staten. Om de fyra programföretagen blir helt fristående tvingas staten att fatta beslut i ett större antal radio- och TV-frågor än nu. Det gäller exempelvis den mera detaljerade fördelningen av medel mellan företagen, planeringen av investeringsverksamheten inom de olika verksamhetsgrenarna men också den närmare fördelningen av sändningstiden mellan olika företag. En sådan utveckling mot ett ökat statligt inflytande måste enligt min mening undvikas. Beslut i frågor av detta slag bör i stället i största möjliga utsträckning fattas av den samlade radio- och TV-organisationen. Det måste alltså skapas ett gemensamt organ för just detta ändamål. Detta sker enligt min mening lämpligast genom att de fyra programföretagen förs samman i en där det är moderbolagets uppgift att svara för frågor av nyssnämmt slag liksom för att planeringen inom vart och ett av de fyra programföretagen sker med beaktande av möjligheterna att åstadkomma ökad effektivitet genom samverkan. I alla frågor som rör programverksamheten bör dotterföretagen vara helt självständiga och bära det fulla ansvaret mot staten och publiken.

Moderbolaget för radio- och TV-verksamheten bör ha samma ägare som det nuvarande Sveriges Radio. Programföretagen bör ägas helt av moderföretaget.

I de följande avsnitten kommer jag att närmare presentera mina förslag till ny organisation av radio- och TV-verksamheten.

4.2.2 Moderbolaget

Ledningen för Sveriges Radio AB har f. n. dubbla funktioner: dels att leda det egna företagets verksamhet, dels att utgöra ledningen för en koncern, i vilken också Sveriges Lokalradio AB och Sveriges Utbildningsradio AB ingår.

I den koncernbildning jag föreslår bör moderbolaget inte befatta sig med programverksamheten. Denna bör helt och hållet vara en angelägenhet för de i koncernen ingående programbolagen. Följaktligen bör inte moderbolaget heller ha något ansvar för någon del av programverksamheten, vare sig gentemot staten eller publiken. Moderbolaget bör i princip ha beslutande uppgifter endast inom fyra områden som rör programbolagens verksamhet.

För det första bör moderbolaget till regeringen inge anslagsframställningar för koncernens samlade verksamhet. Till dessa bör fogas de anslagsframställningar som har utarbetats inom vart och ett av de fyra programbolagen. Den samlade anslagsframställningen för koncernen bör innehålla en avvägning av de fyra programbolagens krav, och därvid bör en särbehandling ske av de verksamheter som finansieras med mottagaravgifter i förhållande till dem som finansieras över statsbudgeten, dvs. utbildningsprogrammen och utlandsprogrammen.

För det andra bör moderbolaget fatta beslut om medelstilleddningen till programbolagen inom de totalramar som anges för koncernen för verksamheter som finansieras med avgiftsmedel resp. över statsbudgeten. Moderbolaget bör i anslutning härtill ha rätt att överföra överskott inom koncernen från ett budgetår till det följande budgetåret samt att lyfta vissa förskott på kommande års anslag. Beträffande medelstilleddningen till olika verksamheter inom koncernen får alltså moderbolaget ökade befogenheter jämfört med dem som Sveriges Radio har nu.

För det tredje bör moderbolaget fördela sändningstiden i radio och TV mellan programbolagen. Dessa bör i första hand erhålla allmänna ramar och själva söka nå överenskommelser om den närmare fördelningen av sändningstiden. Om programbolagen inte kan komma överens bör moderbolaget självt fatta beslut i frågan.

Den fjärde uppgiften bör vara att moderbolaget tillsätter majoriteten av ledamöterna i programbolagens styrelser.

Framför allt de tre förstnämnda av de beslutsbefogenheter som moderbolaget bör ha måste förenas med ett övergripande ansvar för planeringsverksamheten inom hela koncernen. Samtidigt är det angeläget att programbolagen inom sina resp. områden bedriver en egen planering. Det är enligt min mening inte lämpligt att staten ger närmare direktiv om kompetensfördelningen härvidlag mellan moderbolaget och programbolagen. I det följande avser jag därför endast att ange ett antal principiella riktlinjer, som det sedan bör ankomma på koncernens företag att tolka och tillämpa.

Mina förslag har det grundläggande syftet att öka självständigheten för de olika verksamhetsgrenar som ryms inom den koncern som det nuvarande Sveriges Radio utgör. En viktig utgångspunkt för mina förslag är att behovet av samordning inom radio- och TV-verksamhetens olika delar inte är så stort att det motiverar att den bedrivs av ett sammanhållet företag. Ansvaret för programmen och för en rad frågor som rör ekonomi, teknik,

organisation och administration bör förläggas närmare den egentliga verksamheten, alltså längre ner i den beslutshierarki som Sveriges Radio nu utgör. Besluts- och ansvarighetslinjerna bör med andra ord förkortas. Detta räknar jag med skall leda till administrativa vinster.

Det är viktigt att företagen i den föreslagna koncernen tar vara på de fördelar som den nya konstruktionen åsyftar. Viktigast därvid är att inte moderbolaget påtar sig funktioner som innebär dubbleringar av det arbete som utförs i programbolagen. Moderbolagets planeringsansvar för den samlade koncernen bör därför normalt ta sig uttryck inte i att det självt utför planeringsarbetet utan i att det anger riktlinjer för hur programbolagen skall bedriva sin planering och på vilka områden programbolagen härvid bör söka samordna sina insatser.

Moderbolagets väsentliga uppgifter och målen för verksamheten kommer att framgå av avtal mellan staten och bolaget. I princip bör moderbolaget i anslutning till de fyra viktiga beslutsfunktioner jag nyss har angivit ha följande uppgifter inom koncernen:

- svara för bedömningar av den allmänna etermedieutvecklingen,
- ge programföretagen riktlinjer för hur deras långtidsplanering skall bedrivas och svara för samordning av planeringsinsatserna,
- samordna planeringen av större investeringar för den samlade koncernen,
- svara för analys av koncernens samlade ekonomi.
- svara för samordning av koncernens kontakter med televerket,
- vid behov svara för samordning av koncernens kontakter med internationella organisationer,
- svara för vissa riktlinjer för koncernens gemensamma personalpolitik, innefattande riktlinjer för personalutveckling och löneförhandlingar, gemensamma regler för anställningsförmåner och anställningsskydd, kollektiva försäkringar och pensionsfrågor,
- besluta om koncernens medlemskap i arbetsgivaresammanslutning,
- svara för koncernens planering för försvarsberedskap.

I ett inledande skede blir det en särskilt viktig uppgift för moderbolaget att få till stånd en sådan planering inom koncernen att införandet av den nya organisationen sker rationellt och ekonomiskt. Uppdelningen av lokaler, teknik och andra resurser mellan dotterbolagen bör göras i samförstånd med dotterbolagen och i lämplig anslutning till verksamhetens expansion, särskilt i distrikten.

Som har framgått anser jag att moderbolaget väsentligen skall ha planerande och samordnande uppgifter. Verkställigheten bör ankomma på dotterbolagen. Personalen i moderbolaget bör därför bli ganska begränsad.

Det bör vara lämpligt att det finns något organ för direkta kontakter mellan moderbolaget och programbolagen. Därför bör de verkställande direktörerna i moderbolaget och dotterbolagen tillsammans bilda en direktion eller eventuellt en ledningsgrupp för hela koncernen.

Moderbolagets – och därmed hela koncernens – ägare bör vara densamma som de nuvarande ägarna av Sveriges Radio. Dock avser jag att i enlighet med radioutredningens och ett antal remissinstansers förslag medverka till att förhandlingar kommer till stånd med de företag inom pressens aktieägargrupp, som inte längre utger tidningar, i syfte att åstadkomma en överlåtelse av de aktuella aktierna till andra medlemmar i gruppen. Genom omorganisationen kommer det sammanlagda antalet styrelseposter inom koncernen att öka, vilket gör det möjligt att ge ytterligare aktieägare representation i någon styrelse.

Frågor rörande antalet styrelseledamöter och det sätt på vilket de utses skall regleras i bolagsordningen, vilken antas och ändras av bolagsstämman. Bolagsordningen liksom ändringar av densamma bör, i likhet med vad som nu gäller för Sveriges Radio, godkännas av regeringen för att bli gällande. Jag ämnar föreslå att en bestämmelse av denna innebörd tas in även i det nya moderbolagets bolagsordning.

Jag avser att vid kommande förhandlingar söka nå överenskommelse om att det i moderföretagets bolagsordning skall intas en bestämmelse om att styrelsen skall bestå av totalt 15 ledamöter. Av dessa bör ordföranden och sex övriga ledamöter utses av regeringen, fem av aktieägarna vid bolagsstämman och två, i enlighet med lag, av de anställda inom bolaget. Den femtonde ledamoten bör vara moderbolagets verkställande direktör. Jag delar utredningens uppfattning att styrelsen inte bör ha några suppleanter förutom de lagstadgade två för personalrepresentanterna.

4.2.3 Programbolagen

Programverksamheten bör i den organisation jag föreslår skötas av fyra i detta avseende helt självständiga dotterbolag. Vart och ett av programbolagen bör få sina rättigheter och förpliktelser fastställda i avtal, som de tecknar direkt med staten.

För att programbolagen skall få den avsedda självständigheten vad avser programverksamheten måste de -- utöver frihet att använda tilldelade ekonomiska resurser -- ha frihet att utforma den egna organisationen, tekniken, administrationen och ekonomiska förvaltningen, samt att bestämma om personalpolitik och personalrekrytering. De bör vidare till moderföretaget årligen inge medelsframställningar. Dessa bör bygga på de riktlinjer för planeringen som utarbetats genom moderföretagets försorg.

I de förslag till avtal med de olika företagen som jag avser att framlägga och i de riktlinjer för organisationen av programföretagen som jag anser bör gälla och som jag anger i det följande, kommer jag endast att uppehålla mig vid frågor av mera principiell betydelse. Det är därför viktigt att understryka, att det bör vara ett ansvar för samtliga företag inom koncernen att medverka till att programföretagen verkligen får den avsedda friheten och självständigheten såväl i programverksamheten som i övriga avseenden.

Samtidigt är det viktigt att verksamheten i koncernen i dess helhet bedrivs rationellt och ekonomiskt. Programföretagen måste därför ha möjlighet att samarbeta med varandra. Sådant samarbete bör kunna förekomma främst på det administrativa och det tekniska området men också i den löpande programverksamheten på vissa avgränsade områden. Programföretagen bör ha rätt att inbördes komma överens om viss specialisering av programmen, t. ex. för språkliga minoriteter. Det är viktigt att samarbetet sker med den utgångspunkten att vart och ett av företagen skall vara självständigt och behålla sin integritet. Grunden för samarbetet bör därför vara frivilliga uppgörelser mellan företagen i enlighet med principen att berörda parter skall ha ömsesidig nytta av samarbetet.

Av de programbolag som enligt mitt förslag skall ingå i koncernen existerar redan två, nämligen Sveriges Lokalradio och Sveriges Utbildningsradio. Mina förslag innebär ingen ändring av den interna organisationen för något av dessa bolag. I fråga om dem bör alltså i detta avseende tidigare riksdagsbeslut ligga fast.

Sveriges Lokalradio har haft tillfälle att bygga upp en helt egen organisation från grunden. Företaget har därför personal, teknik, administration och övriga funktioner uppbyggda i princip för sina egna behov. Den förstärkning av lokalradioverksamheten som jag i det följande föreslår innebär därför inte några principiella förändringar utan enbart förstärkningar av den redan existerande organisationen. Däremot bör lokalradion få en friare ställning i förhållande till det nya moderbolaget, bl. a. i program- och personalfrågor.

Sveriges Utbildningsradio har nyligen börjat sin verksamhet. Mina förslag innebär ingen förändring av företagets inriktning och uppgifter och inte heller av sättet för verksamhetens finansiering. Företaget bör alltså ha den självständiga ställning som riksdagen under hösten 1976 fattade beslut om. Det har förutsatts att företaget t. v. skall samarbeta med det nuvarande Sveriges Radio när det gäller utnyttjandet av olika resurser som teknik och arkiv, och åtminstone under en övergångstid måste företaget ha motsvarande samarbete med de nya programbolagen för TV och riksradio.

De kommande ställningstagandena om utbildningsradions egna produktionsresurser bör planeras och förberedas inom koncernen i samarbete mellan moderbolaget och de berörda dotterbolagen. Det är därvid viktigt att utbildningsradion får möjligheter att bygga upp och anpassa sin organisation och sina resurser efter den egna verksamhetens behov.

De två största programbolagen i den nya koncernen – TV-bolaget och riksradiobolaget – kommer att utgöra nybildningar. I väsentliga delar existerar de dock redan inom det nuvarande Sveriges Radio i form av programenheter.

Riksradiobolagets kärna bör utgöras av den nuvarande programenheten för riksradio, inkluderande Sveriges Radios symfoniorkester, och

förstärkas med avdelningen för ljudradioteknik från den nuvarande företagsgemensamma teknikenheten. För att bolaget skall kunna fungera som eget företag krävs att ledningen förstärks och tillförs funktioner som nu finns direkt under radiochefen. Den nuvarande radioenheten har sina redaktioner placerade uteslutande i Stockholm medan det nya programbolaget bör ha redaktioner också ute i landet. Jag återkommer i ett särskilt avsnitt till denna fråga. Till riksradiobolaget bör också föras den nuvarande särskilda enheten för utlandsprogram.

I övrigt finner jag ingen anledning att lägga ytterligare synpunkter på riksradioföretagets inre organisation. Ansvar för dess uppbyggnad bör läggas på företaget självt. Jag utgår dock från att man gör en ingående och förutsättningslös analys av vilka lednings- och stabsfunktioner som behövs i det nya riksradioföretaget och att frågan prövas utan bindningar till vare sig hur Sveriges Radios eller den nuvarande programenhetens administration är uppbyggd. Likaså bör en förutsättningslös prövning ske av vilka servicefunktioner som bör finnas inom företaget och vilka tjänster som bör erhållas genom samarbete med övriga företag inom koncernen.

Utredningen (UD 1977: 01) om det svenska kultur- och informationsutbytet med utlandet kommer enligt sina direktiv att beröra Sveriges Radios utlandsprogram. Jag förordar därför efter samråd med chefen för utrikesdepartementet att frågor som rör denna verksamhet och dess ställning inom riksradioföretaget på nytt tas upp till behandling i samband med prövningen av förslagen från denna utredning.

Programföretaget för TV bör bildas av de två nuvarande programenheterna för TV 1 och TV 2 samt av huvuddelen av Sveriges Radios nuvarande distriktsorganisation. I företaget bör vidare ingå de funktioner som f. n. fullgörs av de olika avdelningarna för TV:s driftteknik i Stockholm, TV:s programarkiv, bildarkiv samt övriga funktioner inom det nuvarande Sveriges Radio som endast utnyttjas av TV och nu sorterar under företagsledningen. Den nya företagsledningen bör – dock med vissa modifikationer som jag strax återkommer till – överta funktioner som idag finns direkt under radiochefen.

De två programenheterna bör i det nya TV-företaget ha den självständighet i programverksamheten som åsyftades med 1966 års beslut. De bör således bedriva sin verksamhet på i princip lika villkor och ha i huvudsak samma uppdrag vad avser programverksamheten. Dock bör företaget ha möjlighet att besluta om viss specialisering av enheterna i fråga om programområden där kravet på planerad bredd i utbudet bedöms vara viktigare än den mångfald som skall tillgodoses genom en tvådelad organisation. Bedömningar i sådana frågor är tidsbundna och jag avser därför inte att söka ange några områden där planerad bredd är viktigare än mångfald. Jag vill dock peka på att redan i dag sportbevakningen i TV hålls samman i en för programkanalerna gemensam enhet under Centralredaktionen och att det finns en viss underförstådd specialisering inom andra programområden, bl. a. program för språkliga minoriteter.

Programmenheterna bör också gemensamt sträva efter att åstadkomma en för publiken god koordination av sina program (se 4.3.3). Ett exempel på ett område där behov av koordination kan föreligga är bevakningen av evenemang. Detta kräver ett kontinuerligt samråd mellan programmenheterna. Jag räknar med att programmenheterna efter sådant samråd skall kunna fatta sändningsbesluten självständigt men att det i vissa undantagsfall behövs allmänna riktlinjer som programmenheterna har att följa. Sådana riktlinjer bör beslutas av företagsledningen och avse frågor såsom t. ex. nyhetsprogrammets placering eller placeringen av barnprogram i de två kanalerna. Troligen behövs också riktlinjer i fråga om placeringen av det dagblock i TV som jag föreslår i det följande (4.3.5).

Den verkställande direktören för TV-företaget bör enligt min mening ha ett begränsat och klart definierat ansvar för programverksamheten. Han bör sålunda – till skillnad från den nuvarande radiochefen inom Sveriges Radio – inte ha någon allmän befogenhet att ingripa i programverksamheten. För att understryka att programmenheterna var för sig bör ansvara för uppfyllandet av de krav på programverksamheten som kommer att finnas i avtal mellan staten och företaget förordar jag att programmenheterna normalt skall vara ansvariga också gentemot radionämnden. Det bör således vara programmenheterna som för företagets räkning inger yttranden till radionämnden där sådana begärs. Om en anmälan till radionämnden riktar sig mot ett beslut som företagsledningen har fattat bör dock yttrandet inges av företagsledningen.

Verkställande direktören i TV-företaget kommer således främst att ha ekonomiska och administrativa uppgifter. Det finns samtidigt skäl för TV-företagets ledning att överväga om man i detta avseende kan nå ökad effektivitet genom att avlasta programmenheterna vissa ekonomiska och administrativa funktioner av mera rutinmässigt slag och i stället lägga dem under företagsledningen. Sådana överväganden kräver givetvis ingående avvägningar mellan behovet av effektivitet inom företaget och de krav som följer av att programmenheterna skall ges frihet i sin löpande programverksamhet.

Ett område där företagsledningen måste få ett stort ansvar gäller samspillet mellan TV-distrikten och programmenheterna. Distriktsverksamheten kommer – i likhet med vad som är förhållandet inom det nuvarande Sveriges Radio – att vara gemensam för företaget. Företagsledningen måste därvidlag vaka över att inte bara programmenheternas självständighet säkras utan också över att distrikten får den avsedda självständigheten i förhållande till programmenheterna och att distriktsverksamheten byggs ut i enlighet med bl. a. de riktlinjer som staten anger. Jag återkommer till denna fråga i ett särskilt avsnitt (4.2.4).

Utöver nyssnämnda mera principiella frågor finner jag ingen anledning att här lägga synpunkter på hur verksamheten inom TV-företaget närmare bör vara organiserad. Denna uppgift bör ankomma på företaget självt. Jag

vill dock understryka det självklara i att man vid den administrativa uppbyggnaden av företaget utgår från verksamhetens egna behov och alltså inte från att de funktioner som man övertar från Sveriges Radio skall organiseras på samma sätt som i det nuvarande företaget.

Mitt förslag innebär att de fyra programföretagen helt bör ägas av moderföretaget. Detta bör således inneha samtliga aktier i programföretagen och alltså ensamt ansvara för de beslut som fattas vid programföretagens bolagsstämmor.

Jag avser att vid förhandlingar nå överenskommelse om att det i var och en av bolagsordningarna skall föreskrivas att styrelserna i programbolagen skall bestå av 14 ledamöter. Av dessa bör ordföranden och tio övriga ledamöter utses av moderbolagets styrelse och två utses av personalen. Verkställande direktören i bolaget bör vara självskriven ledamot. Jag anser, att styrelsen inte bör innehålla andra suppleanter än de lagstadgade två suppleanterna för personalrepresentanterna.

Om moderbolagets och de fyra programbolagens styrelser sammansätts och utses i enlighet med de förslag jag i det föregående har angett, kommer det totala antalet styrelseposter att öka något, trots att det för dessa poster inte skulle finnas några suppleanter. I den nuvarande koncernen utses sammanlagt 27 ledamöter och suppleanter av regeringen och 16 ledamöter och suppleanter av de tre bolagsstämmorna. I den av mig föreslagna koncernen kommer sju ledamöter i moderbolagets styrelse att utses av regeringen medan fem väljs av bolagsstämman och vidare kommer 44 ledamöter i dotterbolagens styrelser att utses av moderbolaget. Det ökade antalet styrelseposter gör det möjligt att ge större spridning åt styrelseuppdragen bland moderföretagets ägare. Jag vill emellertid samtidigt understryka vikten av att styrelserna i programbolagen återspeglar de olika intressen som kommer att finnas företrädna i moderbolagets styrelse.

För att åstadkomma den önskvärda spridningen av styrelseuppdragen bör moderbolaget inte utse någon person att samtidigt sitta i flera av programbolagens styrelser och vidare bör högst en av ledamöterna i styrelsen för ett programbolag utses bland ledamöterna i moderbolagets styrelse.

I likhet med radioutredningen anser jag, att den principiella ansvarsfördelning mellan bolagsstämma, styrelse och företagsledning som finns i Sveriges Radio i dag och som har sin grund i aktiebolagslagen bör präglade även programföretagen i den nya koncernen.

Innebörden av den kompetensfördelningen är att aktieägarna inte kan ingripa direkt i radio- och TV-verksamhetens ledning och löpande förvaltning. Beslut i sådana frågor skall alltså inte fattas på bolagsstämmorna, som däremot skall ha det allmänna överinseendet över verksamheten.

Det ankommer på styrelserna i de olika företagen att leda verksamheten, medan de verkställande direktörerna skall svara för den löpande förvaltningen.

Såsom radioutredningen påpekar är gränserna mellan å ena sidan ledning och å andra sidan löpande förvaltning ganska flytande, och aktiebolagslagen ger här stora friheter åt det enskilda bolaget att självt avgöra var denna gräns skall gå. Jag instämmer i utredningens uppfattning att det finns anledning att i publicistiska företag göra gränsdragningen särskilt strikt.

Styrelserna i de fyra programbolagen bör, såsom också framhålls i de hittills gällande riktlinjerna, ha ett odelat ansvar för verksamheten i resp. bolag. Detta innefattar också det slutliga ansvaret för att programverksamheten står i överensstämmelse med det avtal bolaget tecknat med staten. Reglerna beträffande ansvarsfördelningen mellan styrelse och verkställande ledning i Sveriges Radios nuvarande arbetsordning finner jag i princip ändamålsenliga. Enligt dessa regler ankommer det på styrelsen att fastställa programregler samt mål och långsiktiga planer för företaget och dess enheter. Årliga verksamhetsplaner och programutbudsplaner anmäls endast i styrelsen. Styrelsen bör sålunda inte blanda sig i det löpande programarbetet.

Styrelsernas uppgifter bör främst ligga på det administrativa och ekonomiska området. Det bör sålunda vara styrelserna som beslutar om programföretagens anslagsframställningar, budget för det egna företaget inom tilldelade medelsramar, planeringsverksamheten inom företaget, samverkan med övriga företag inom koncernen samt om personalpolitiken inom det egna företaget. Styrelserna bör också på samma sätt som nu utse de viktigaste tjänstemännen inom det egna företaget, däribland givetvis den verkställande direktören. En särskilt viktig uppgift för styrelserna i riksradioföretaget och TV-företaget är att ange inriktning och ramar för verksamheten i redaktionerna utanför Stockholm resp. för TV-distrikten.

Jag har här bara angivit vissa principer för hur ansvarsfördelningen mellan styrelse och företagsledning enligt min mening bör vara inom programföretagen. Det blir en viktig uppgift för styrelserna att i arbetsordningar närmare precisera dessa frågor. Jag vill understryka vikten av att gränserna blir klara för styrelsernas uppgifter och ansvar och att företagsledning och anställda inom programföretagen får stor frihet att inom allmänna riktlinjer närmare utforma programverksamheten.

4.2.4 Distriktsverksamheten m. m.

1966 års riksdagsbeslut var i flera avseenden betydelsefullt för verksamheten i Sveriges Radios distrikt. Dels fastslogs att verksamheten i distrikten skulle öka kraftigt. Dels underströks att distrikten skulle få betydande självständighet inom Sveriges Radio. De skulle själva fatta beslut om vilka program de skulle producera inom ramen för årliga budgetar. Besluten om vad som skulle sändas i riksprogrammen skulle däremot fattas av de tre centrala programenheterna.

Motivet för en utveckling av distrikten var att som ett positivt värde ta vara på den särprägel och den egenart som finns i olika delar av landet, att

på ett bättre sätt nyttja det programstoff och den talang som finns i distriktens arbetsmiljö. En väl utbyggd regional organisation angavs också vara en förutsättning för att programmen skulle kunna spegla utveckling och händelser i landets olika delar.

Under det dryga decennium som har gått sedan det nu gällande avtalet mellan staten och Sveriges Radio träffades har diskussionen om distriktsverksamheten varit livlig. Bl. a. har Sveriges Radio utförligt behandlat frågan i en intern utredning, URD (Utredning Rörande Decentralisering av Sveriges Radios verksamhet) från år 1973.

Distriktsverksamheten har byggts ut kraftigt under den senaste avtalsperioden, och distrikten svarar nu tillsammans för omkring 30 % av programproduktionen i rikssändningarna i både radio och TV. Verksamheten är emellertid mycket ojämnt fördelad på distrikten. De två största, Södra (Malmö) och Västra (Göteborg) svarar tillsammans för mer än hälften av den samlade distriktsproduktionen i radio och TV. De fyra nordligaste distrikten, som täcker hela Norrland samt Kopparbergs län, svarar inte för mer än omkring en sjättedel av distriktens programproduktion, motsvarande omkring 5 % av Sveriges Radios samlade programproduktion, i radio och TV.

Riktlinjerna i riksdagsbeslutet markerar starkt distriktens uppgift att på olika sätt spegla den egna regionen, dess egenart och förhållanden i riksprogrammen. En viktig uppgift för distrikten är alltså att visa landet i övrigt vad som är typiskt och representativt för den egna regionen, liksom att förmedla nyheter från regionen.

Med hänsyn till riktlinjerna skulle man alltså kunna förvänta sig att verksamheten i distrikten skulle vara ganska likartad då det gäller fördelningen i stora drag av programmen på olika områden och att variationer mellan distrikten skulle spegla olikheter i programunderlag.

En granskning av Sveriges Radios sändningsstatistik visar emellertid på avsevärda skillnader mellan distrikten då det gäller programinnehållet. Detta framgår tydligt av den redovisning som har lämnats tidigare (tabellerna 2.4--7). Skillnaderna kan inte endast bero på olikheter i programunderlag mellan distrikten. Jag skall här bara peka på några exempel, som avser verksamhetsåret 1976/77.

- Tre av distrikten producerade nästan inga s a m h ä l l s p r o g r a m i radio och lika många hade inga eller nästan inga motsvarande program i TV.
- A v s p o r t p r o g r a m e n i radio kom inte mindre än 70 % från ett enda distrikt, medan två distrikt sände nästan inga sportprogram i radio. Två distrikt sände nästan inga sportprogram i TV.
- Fyra distrikt producerade inga eller nästan inga program med s e r i ö s musik i radio.
- T V - t e a t e r förekom över huvud taget inte i sju av de tio distrikten; fyra av dessa producerade inte heller någon r a d i o t e a t e r.
- U n d e r h å l l n i n g s - o c h u n g d o m s p r o g r a m är i radio kategorier

som innehåller flera programformer som drar små kostnader. De flesta distrikt producerade många timmar program av detta slag. Ett distrikt använde 80% av sin tid för sådana program. Ett annat distrikt däremot producerade nästan inga underhållnings- eller ungdomsprogram i radio. Nöjesprogram i TV förekom nästan inte alls i fyra distrikt, och magasinunderhållning producerades inte alls i fem distrikt.

- Tre distrikt sände inga eller nästan inga barnprogram i TV medan ett distrikt använde tre fjärdedelar av sin tid för sådana program.
- Anmärkningsvärt är också att distrikten svarade för en relativt liten andel av inslagen i nyhetsprogrammen i radio och TV. Av inslagen i Dagens Eko var distriktens andel bara 5% och av nyhetsprogrammen i TV 12%. Det innebär knappt fem minuter nyheter i genomsnitt per distrikt och vecka i vardera mediet. Delvis sköts alltså nyhetsbevakningen utanför Stockholm direkt av de centrala nyhetsredaktionerna.

Detta kan inte leda till någon annan slutsats än att distriktsverksamheten mera styrs av andra förhållanden än av de av regering och riksdag fastställda riktlinjerna. Den viktigaste orsaken torde vara att de mindre distriktsenheterna saknar resurser att åstadkomma personal- och teknikkrävande program. Varje programområde kräver särskilda specialkunskaper, och distrikten har med sin begränsade personal svårt att tillgodose dessa krav inom samtliga programområden. Distriktens möjligheter att utnyttja programunderlaget inom det egna området är alltså starkt begränsade. Detta leder till slutsatsen att det är lika viktigt för distriktens självständighet att de får ökade resurser som att stärka deras formella ställning i förhållande till programenheterna i Stockholm.

Samtidigt som det kan konstateras att distriktsverksamheten inte följer de riktlinjer som staten har angett, kan det konstateras att företaget också har decentraliserat sin verksamhet på ett sätt som går utöver en strikt tolkning av riktlinjerna. Även häri ligger en förklaring till de stora skillnaderna mellan distrikten i fråga om resurser och programutbud. Teatersatsningen inom TV i Göteborg är ett exempel på en koncentration av resurser som inte har förutsatts i riktlinjerna för decentraliseringen. Det är enligt min mening bra att det har varit möjligt att från Stockholm till ett eller flera distrikt flytta ut större andelar av programproduktionen på skilda områden än vad som i och för sig kan anses påfordrat av distriktens särart. Min förhoppning är att sådan utveckling skall fortsätta.

Jag finner det nämligen nödvändigt att distriktsverksamheten ges vidare ramar än de som följer av en strikt tolkning av de hittills gällande riktlinjerna. Det är visserligen självklart att en av distriktens viktigaste uppgifter förblir att i riksprogrammen ge en representativ bild av händelser, företeelser och utveckling i det egna området. Det är emellertid lika viktigt att distrikten på ett mera allmänt sätt bidrar till mångfalden i programmen i radio och TV och därvid särskilt utgör en motvikt till den

Stockholmsdominans som annars ständigt hotar. Det är därför enligt min mening viktigt att distrikten även i fortsättningen i betydande omfattning får tillfälle att göra program som inte direkt anknyter till det egna området. Det är inte minst av detta senare skäl som det är angeläget att distrikten har en stark ställning med möjligheter att göra självständiga bedömningar i programfrågor. Distrikten skall därför givetvis behålla sin rätt att besluta om vilka program de skall producera för rikssändning. De bör därutöver också få reella möjligheter att påverka utsändningarna av programmen, dvs. att påverka sammansättningen av programutbudet i rikssändningarna. Samtidigt visar de förhållanden jag nyss har pekat på att stor vikt måste läggas vid planeringen av programverksamheten i distrikten.

De förslag som jag har lagt fram i det föregående innebär att riksradiion och TV skall skötas av två skilda programbolag. De nya företagen bör vara helt självständiga i förhållande till varandra i programverksamheten. Därav följer naturligen att de bör ha varsin regionala organisation. De nuvarande distrikten bör därför delas upp så att radio och TV blir självständiga i förhållande till varandra också utanför Stockholm. Detta utesluter givetvis inte att den riksradi- och TV-verksamhet som bedrivs utanför Stockholm kan dra ömsesidiga praktiska fördelar av ett samarbete. Riksradi och TV bör t. ex. kunna dela på lokaler och administration på orter där det medför praktiska och ekonomiska fördelar. Detta blir med säkerhet fallet under en relativt lång övergångstid i samband med införandet av den nya organisationen och utbyggnaden av verksamheten inom både radio och TV utanför Stockholm. Särskilt under detta övergångsskede kommer moderbolaget att ha en viktig samordnande roll.

För uppbyggnaden av riksradiions organisation utanför Stockholm är det väsentligt att ta till vara de erfarenheter som vunnits av den nuvarande distriktsverksamheten. Som jag förut har framhållit är en av orsakerna till de stora skillnaderna mellan distriktens programverksamhet att finna i de begränsade personella resurserna inom de mindre distrikten. Det är egentligen bara distriktskontoren i Malmö och Göteborg som f. n. har tillräckliga personella och andra resurser att åstadkomma ett brett utbud inom flertalet programområden för riksradiion. Det är angeläget att riksradiion får möjlighet att också på andra orter bygga upp egna redaktioner som blir mera jämbördiga med Malmö och Göteborg då det gäller att bidra till rikssändningarna med en bred och varierad programproduktion.

Det blir riksradioföretagets egen sak att avgöra vilka orter som bör väljas för lokaliseringen av de förstärkta riksradioredaktionerna. Jag utgår emellertid självklart från att de redan väl utbyggda redaktionerna i Malmö och Göteborg behålls. Vid planeringen bör i övrigt en utgångspunkt vara att minst en av redaktionerna förläggs till en ort i Norrland.

En väsentlig utgångspunkt för utvecklingen av riksradiion utanför Stockholm måste vara existensen av lokalradion. Den senare bör i flera avseenden kunna lämna direkta bidrag till riksradiion i form av färdiga program och annan medverkan. Flera olika former för detta kan tänkas.

Jag lämnar i avsnitt 8.1 förslag om ökade medel till lokalradion. Dessa syftar bl. a. till att förbättra lokalradions möjligheter att utveckla och fördjupa sin programverksamhet och att pröva nya programformer. Jag räknar med att många av de program som i framtiden förekommer inom lokalradion blir av sådant intresse att de förtjänar spridning utanför det enskilda lokalradioområdet. Från Sveriges Lokalradio har framförts förslag om att en s. k. programbank för sådana program skulle upprättas. Ur denna bank skulle såväl riksradiation som andra lokalradiostationer kunna välja program eller programinslag för egen återutsändning. Jag finner detta förslag mycket intressant och anser att tanken i en eller annan form bör förverkligas. Jag räknar under alla förhållanden med att en del av den ökning av riksradioprogrammen som jag föreslår skall bestå av de lämpligaste lokalradioprogrammen. Självfallet bör urvalet av dessa program göras av riksradiation.

Vidare kan naturligtvis lokalradion genom sin uppbyggnad delvis tjäna som riksradiations distriktsorganisation. För att detta skall vara möjligt krävs emellertid att överenskommelse kan nås mellan de två programföretagen om omfattningen och formerna för ett sådant samarbete, som bör bygga på att riksradiation betalar för erhållna tjänster.

För riksradiations del kommer frågan väsentligen att gälla om det vid en avvägning av kostnadsskäl mot programmässiga bedömningar visar sig mera fördelaktigt att köpa tjänster från lokalradion än att med egna redaktioner bedriva motsvarande verksamhet. Troligen visar det sig därvid att de lämpligaste lösningarna skiftar för olika regioner och för olika programområden. Det finns enligt min mening ingen anledning att driva fram snabba beslut i dessa frågor. I ett inledningsskede kommer riksradiation naturligen att repliera på den distriktsorganisation som finns nu, och som är gemensam för riksradiation och TV. Det gäller i första hand att inom de nuvarande distrikten fördela personalen på de båda medierna. Om det på den enskilda orten visar sig att riksradiation även i fortsättningen har störst fördelar av samarbete med TV bör givetvis den möjligheten stå öppen.

Med reservation för att de båda företagen själva bör fatta slutligt beslut i frågan efter egna överväganden räknar jag dock med att riksradiation allvarligt kommer att pröva möjligheterna att samarbeta med lokalradion genom köp av tjänster. Detta samarbete räknar jag med skall avse såväl allmänna program som nyhets- och sportprogram.

Beträffande möjligheterna att lokalradion svarar för nyhetsbevakning för riksradiations del vill jag särskilt anföra följande.

Som jag nyss har visat, producerar de nuvarande distrikten utanför Stockholm i genomsnitt fem minuters nyhetsinslag per vecka i riksprogrammen i radio. Det kan i och för sig vara rimligt att denna genomsnittssiffra ökar så att distrikten svarar för en större del av bevakningen av nyheterna utanför Stockholm; det skulle i så fall i huvudsak innebära en minskning av de insatser som nu görs av Ekoredaktionen. Jag har ingen

anledning att räkna med vare sig några väsentliga ökningar av sändningstiderna för nyhetsprogram eller med några stora förändringar då det gäller fördelningen mellan utrikes-, huvudstads- och övriga inrikesnyheter. Nyhetsinslagen från distrikten kommer alltså även i framtiden att möta svår konkurrens och den genomsnittliga sändningstiden per distrikt kommer därför att kunna öka endast i begränsad omfattning. Det är alltså på grund av det knappa utrymmet endast ett litet urval ur ett stort nyhetsflöde som kan få plats i riksprogrammen, men för att kontinuerligt följa flödet och göra urvalet krävs en ganska stor personal.

Om riksradien skulle bygga upp en egen fullständig distriktsorganisation för nyhetsbevakningen skulle alltså dess kostnader bli mycket stora i förhållande till den korta sändningstiden. Med hänsyn till att det inom koncernen kommer att finnas två andra bevakningsnät -- å ena sidan lokalradion och å andra sidan den samordnade riks- och regional-TV:n -- finns det starka ekonomiska och rationella motiv för att riksradien i många delar av landet söker samarbete med de andra programbolagen på nyhetsområdet. Av flera skäl förefaller det därvid troligt att lokalradion normalt blir den lämpligaste samarbetsparten. Ett skäl är att de båda företagen arbetar med samma medium, ett annat att nyhetsjournalisterna på TV-sidan redan har ett tillgodose krav från tre håll: regional-TV och två programenheters nyhetsredaktioner.

Valet av samarbetsformer bör naturligtvis programföretagen göra själva. De kan sålunda bestå i att riksradien köper tjänster som helt utförs av den andra parten. De kan också bestå i att riksradien får placera egen personal hos det andra programföretaget. I båda fallen tillförs det säljande företaget resurser som motsvarar värdet av åtagandet.

Vad jag här har sagt om möjligheterna för riksradien att söka samarbete beträffande nyhetsförmedlingen gäller i huvudsak också för sportbevakningen runtom i landet och i viss utsträckning också för andra programområden.

Jag har uppehållit mig mycket vid frågan om riksradiens möjligheter att begränsa sina kostnader för en fyllig bevakning och spegling av hela landet genom att söka samarbete med något av de övriga programföretagen som har en rikstäckande organisation. Jag är samtidigt väl medveten om att ett sådant samarbete kan innebära problem. Jag räknar därför med att den större delen av de riksradioprogram som produceras utanför Stockholm skall komma från redaktioner som ingår i det egna företaget. Exakt hur många och hur stora dessa redaktioner skall vara bör avgöras av riksradioföretaget självt inom de ramar som gäller för dess verksamhet. Dock bör dessa redaktioner åstadkomma ett så stort antal program att de tillsammans med vad som erhålls från lokalradion och eventuellt TV-företagets distrikt motsvarar 40% av sändningstiden i riksradien.

En viktig fråga är vilken ställning inom riksradiens organisation som redaktionerna utanför Stockholm skall ha.

I och med den kraftiga ökningen av programverksamheten vid redaktionerna växer deras betydelse för det samlade utbudet av program i riksradien. Det är med hänsyn till kravet på mångfald viktigt att redaktionerna får samma frihet som de nuvarande distrikten att besluta om vilka program de själva skall producera. Samtidigt är det nödvändigt att redaktionerna utanför Stockholm får bära sin del av ansvaret för riksradiens samlade programutbud.

Dessa frågor innehåller svåra avvägningsproblem. Jag har stannat för att ansluta mig till det förslag som Sveriges Radio lämnat i sitt remissyttrande över radioutredningen. Det innebär att redaktionerna får besluta om såväl vilka program de skall producera som om sändningen av programmen. Den nödvändiga samordningen får åstadkommas genom att företrädare för redaktionerna utanför Stockholm deltar i riksradiens programplanering på samma sätt som stockholmsredaktionerna. Efter detta planeringsarbete beslutar företagsledningen om ramar för programproduktion och sändning. Redaktionerna inom och utom Stockholm har därvid åtagit sig att svara för ett visst antal program inom skilda programsektorer. Inom dessa ramar beslutar redaktionerna själva om sändningen av de egna programmen. Denna ordning innebär att två angelägna önskemål tillgodoses, nämligen att redaktionerna utanför Stockholm får full sändningsrätt och ökat inflytande över beslut om programutbudets sammansättning. I motsvarande mån får de dela ansvaret för att intentionerna i besluten om programstrukturen förverkligas.

Formerna för hur medverkan i programplanering från redaktionerna utanför Stockholm konkret skall gå till bör beslutas av riksradioföretaget självt. Sveriges Radio presenterar i sitt remissvar alternativa modeller härför, som bör kunna tjäna som förebilder.

Redaktionerna utanför Stockholm bör givetvis även i andra avseenden än programverksamheten ha en självständig ställning. De bör sålunda ha egna budgetar, egen personal och, i den mån inte samarbete härvidlag sker med resp. TV-distrikt eller lokalradioenhet, även egen teknik, egen administration och egna lokaler.

En grundläggande utgångspunkt för hur televisionens distriktsorganisation bör vara uppbyggd blir utvecklingen av regional-TV.

Den regional-TV som nu finns i Sverige består av regelbundna och korta nyhetsprogram. Någon gång kan det dessutom förekomma att även andra typer av program sänds regionalt, alltså över endast en del av TV:s sändarnät. Mina förslag om utbyggnad av regional-TV tar sikte på behovet av särskilda regionala nyhetsprogram. Denna verksamhet förekommer nu i fyra av Sveriges Radios sju regioner. Jag föreslår att denna verksamhet skall byggas ut så att den omfattar hela landet. Samtidigt bör regional-TV-områdena ges en lämpligare storlek, och därför föreslår jag att antalet områden skall ökas till elva, i huvudsak motsvarande Sveriges Radios nuvarande tio distrikt med vissa modifieringar. Det elfte regional-TV-

området bör bestå av en stockholmsregion. Med hänsyn till regional-TV:s inriktning och syfte bör ett regional-TV-område i princip bestå av ett eller flera hela län. Gränserna mellan regional-TV-områdena bör således endast undantagsvis bryta någon länsgräns.

Regional-TV ställer krav på betydande resurser. Dessa resurser kan utgöra en bas också för annan programverksamhet i TV – såväl för nyhetsinslag i riksprogrammen som för andra typer av program. Jag föreslår därför att regional-TV-redaktionerna även i fortsättningen skall ingå i distriktskontoren för riks-TV och att regional-TV-områdena och TV-distrikten skall ha gemensamma gränser. Det bör ankomma på TV-företaget att bestämma om redaktionen för regional-TV i Stockholm skall få en fristående ställning eller ingå i någon av de centrala programenheterna. Mitt förslag innebär sålunda att programföretaget för TV får tio distrikt utanför Stockholm.

Jag föreslår i princip följande distriktsindelning för TV:

Södra distriktet:	Blekinge, Kristianstads och Malmö
Malmö	Malmöhus län
Västra distriktet:	Hallands, Göteborgs och Bohus, Göteborg
Göteborg	Älvsborgs och Skaraborgs län
Smålandsdistriktet:	Jönköpings, Kronobergs och Växjö
Växjö	Kalmar län
Östra distriktet:	Östergötlands län
Norrköping	
Mellansvenska distriktet:	Uppsala, Södermanlands, Örebro och Västmanlands län
Örebro	
Stockholmsdistriktet:	Stockholms och Gotlands län
Värmlandsdistrikte t:	Värmlands län
Karlstad	
Gävle-Dala-distriktet:	Kopparbergs och Gävleborgs län
Falun	
Nedre Norrlandsdistriktet:	Västernorrlands och Jämtlands län
Sundsvall	
Västerbottensdistriktet:	Västerbottens län
Umeå	
Norrbottdensdistriktet:	Norrbottdens län
Luleå	

I jämförelse med den nuvarande distriktsindelningen för Sveriges Radio innebär mitt förslag till regional-TV-områden följande ändringar: Norra Kalmar län förs från Östra distriktet till Smålandsdistriktet. Södra delen av Södermanlands län förs från Östra till Mellansvenska distriktet. Hälsingland förs från Nedre Norrlandsdistriktet till Gävle-Dala-distriktet. Skälen för dessa ändringar är att distriktsgränserna inte bör bryta en länsgräns. Vidare förs Uppsala län från Stockholmsdistriktet till Mellansvenska distriktet i enlighet med önskemål som framförts från länet. Därigenom un-

12 Riksdagen 1977/78. I saml. Nr 91

derstryks länets samhörighet med Mälardalen. Däremot förs Gotland till Stockholmsdistriktet från Östra distriktet; skälet är att Gotland har bättre kommunikationer med Stockholmsområdet än med Östergötland och därför har en naturlig anknytning till Stockholm.

Även om huvudprincipen – i likhet med vad som gäller för de nuvarande distrikten – bör vara att en distriktsgräns sammanfaller med en länsgräns kan det i vissa fall finnas tekniska och ekonomiska skäl för modifieringar. TV:s sändarnät är inte helt anpassat för vare sig den nuvarande eller den av mig föreslagna distriktsindelningen. En exakt anpassning skulle dra betydande investeringskostnader. Åtminstone under en övergångstid bör det därför kunna accepteras, att mottagningsförhållandena för regional-TV-programmen blir mindre goda i vissa delar av ett distrikt, även om omriktning av antenner eller övergång till centralantennerna i många fall kan innebära förbättringar. I vissa fall bör det övervägas att temporärt eller permanent låta TV-distriktsgränserna avvika från en länsgräns.

Mina förslag om en utbyggd programverksamhet i TV-distrikten innebär i sig att de får en starkare ställning inom TV-företaget än vad de nuvarande distrikten har inom Sveriges Radio. I detta sammanhang spelar inte minst utbyggnaden av regional-TV en väsentlig roll. Varje distrikt kommer att få en relativt betydande fast verksamhet som det ensamt beslutar om. Vidare innebär mina förslag en kraftig ökning av riksprogramproduktionen utanför Stockholm. Detta bör leda till att distrikten får en kraftigt ökad programverksamhet.

Med den ökande programverksamheten i distrikten blir det enligt min mening nödvändigt att även formellt ge dem en starkare ställning inom TV-företaget än vad de nuvarande distrikten har. TV-distrikten bör exempelvis få ett reellt och formellt inflytande över utbudet i riksprogrammen. Jag vill här i huvudsak hänvisa till vad jag tidigare har anfört beträffande den ställning inom riksradioföretaget som redaktionerna utanför Stockholm bör ha. Eftersom TV-företaget enligt mitt förslag kommer att innehålla två självständiga programenheter blir det nödvändigt att se till att TV-distrikten får det avsedda inflytandet över båda enheternas programutbud. Ansvar för att finna lämpliga former för distriktens inflytande blir därför en viktig uppgift för ledningen för TV-företaget.

Mycket delade meningar finns rörande frågan om en utbyggnad av TV:s distriktsverksamhet skall ske i form av koncentrerade satsningar på ett litet antal orter eller om utbyggnaden skall ske med sikte på att utjämna de nuvarande skillnaderna mellan å ena sidan de starka Södra och Västra distrikten och å andra sidan de svagt utbyggda övriga distrikten. Jag är för egen del inte beredd att ge uttryck för någon bestämd mening i denna fråga. Svaret måste bli beroende av en noggrann analys av för- och nackdelarna med de två alternativen, och jag anser att det är TV-företaget som är bäst skickat att utföra den. En av de osäkra punkterna i en sådan analys är den pågående tekniska utvecklingen. Med hittillsvarande produktionsmetoder

på TV-sidan har det utan tvivel funnits starka ekonomiska och kvalitetsmässiga skäl som har talat till förmån för en relativt klar koncentration av produktionsresurserna. Det finns emellertid tecken som tyder på att en utveckling av enklare och tekniskt mindre krävande produktionsmetoder håller på att ske. I så fall minskar naturligtvis tyngden i invändningarna mot att söka sprida TV-resurserna jämnare på distrikten.

Inom vissa programområden måste man dock räkna med att det även i fortsättningen är mest rationellt att förbehålla en utbyggnad för ett begränsat antal orter. Jag tänker här på program som kräver stora ateljé- och verkstadsresurser, såsom TV-teater och större underhållningsproduktioner. I sådana fall finns det skäl att överväga att söka samarbete med lokala och regionala teatrar. Ett sådant samarbete skulle kunna gå utöver lokal- och vissa teknikfrågor; TV-företaget bör kunna överväga samarbetsavtal i fråga om utnyttjandet av personal, såsom skådespelare och annan scenpersonal.

Mot de tekniska och resursmässiga skäl som kan anföras till förmån för en mera koncentrerad utbyggnad kan ställas flera mera allmänna skäl för en större spridning av TV-resurserna. Ett tungt vägande sådant skäl finns i ett av de centrala motiven för distriktsverksamheten överhuvudtaget: att ge en rättvisande och representativ bild av hela landet.

4.2.5 Gemensamma funktioner

Sveriges Radios nuvarande organisation präglas i hög grad av att en mängd funktioner har gjorts gemensamma för programenheterna och planerats direkt under företagsledningen. I det organisationsförslag som jag har lämnat i det föregående har de volymmässigt mest omfattande av dessa funktioner förts till de olika programföretagen. Det gäller exempelvis distriktsverksamheten. Det gäller också drifttekniken i Stockholm, som bör delas på de båda nya företagen. Dessa organisationsförändringar är nödvändiga för att programföretagen skall få den självständighet i programverksamheten som enligt min mening måste eftersträvas. På sikt bör de också leda till effektivitetsvinster.

Då det gäller placeringen av ett antal funktioner som nu är företagsgemensamma och som i huvudsak är av servicekaraktär finns det knappast anledning att från statens sida ge detaljerade riktlinjer. Det bör överlåtas åt koncernen själv att avgöra sådana frågor. Jag vill emellertid på denna punkt redovisa några mer allmänna principer.

Ett syfte med mina förslag är att ge programföretagen stor självständighet. Det är därför av betydelse att de har rätt att besluta om hur de skall använda tilldelade medel, hur de skall dimensionera olika funktioner och om de själva skall svara för funktionerna eller köpa tjänster från annat håll, eventuellt från något annat av programföretagen. Därför är det enligt min mening viktigt att det i första hand är programföretagen själva som svarar för att deras verksamhet bedrivs på ett rationellt och ekonomiskt sätt.

Det blir således en viktig uppgift för programföretagen att kontinuerligt göra egna prioriteringar av olika behov inom de ekonomiska ramar som tilldelas dem. Förutsättningarna för sådana prioriteringar förbättras genom den mera långsiktiga planering som jag föreslår för koncernen och som också bör gälla för de olika företagen inom den.

Vad jag nu har sagt bör gälla som en allmän princip. Den bör realiseras så snart det är möjligt, men under ett övergångsskede måste den troligen modifieras.

Övergången till den nya organisation som jag föreslår får inte ske så brådstörtat att den leder till dyra och dåliga lösningar. Den måste planeras noggrant i samverkan mellan koncernledningen och programföretagen. Det är därvid ett ofrånkomligt faktum att det nuvarande företaget innehåller ett antal servicefunktioner och -resurser som utnyttjas gemensamt av de enheter som skall bilda de nya företagen. Det får bli en bedömningsfråga i vilken grad de olika funktionerna och resurserna är av sådan betydelse för programverksamhetens självständighet att de bör fördelas på de olika programföretagen. Önskvärdheten av en fullständig uppdelning av dem på programföretagen får därvid vägas mot ekonomiska hänsyn.

Särskilt under ett inledningsskede torde det vara rationellt och ekonomiskt att flera funktioner och resurser fortsätter att vara gemensamma. Det gäller bl. a. frågor rörande fastigheter och flera administrativa och vissa tekniska funktioner, publik- och programforskningsavdelningen (PUB) och programtidningen Röster i Radio/TV. Om dessa och eventuellt andra funktioner skall fortsätta att vara gemensamma för hela koncernen eller delar därav måste enligt min mening avgöras av programföretagen själva. Dock vill jag understryka att det inte får bli moderföretaget i koncernen som direkt svarar för de här behandlade funktionerna, som ju i huvudsak endast berör programföretagens verksamhet. De bör i stället styras från programföretagen. Flera olika organisationslösningar är tänkbara och de kan skifta för olika funktioner. I vissa fall kan funktionerna läggas hos ett av programföretagen, som sedan säljer tjänster till de andra företagen. I andra fall kan funktionerna utföras av ett eller flera gemensamt ägda dotterföretag. Vilka lösningar som väljs bör helt avgöras inom koncernen.

4.3 Programfrågor

4.3.1 Inledande synpunkter

Jag har inledningsvis som ledmotiv för de föreslagna förändringarna av radio- och TV-verksamheten angett integritet, kvalitet, mångfald och decentralisering. De förändringar av organisationen, som jag nyss har redogjort för (4.2), har alla syftat till att förbättra programproduktionens villkor i angiven riktning.

I och med att systemet med en fri och i publicistiskt avseende oberoende

radio och television ligger fast, ankommer det på programföretagen ensamma att utforma programverksamheten inom de gränser som följer av radiolagen och avtalen med staten. Det är därför angeläget att finna en form för de allmänna riktlinjer som regering och riksdag utfärdar och för medelstilldelningen till verksamheten som inte inkräktar på programföretagens integritet. Liksom hittills bör regering och riksdag således inte kunna anlägga synpunkter på t. ex. enskildheter i programutbudet.

Programverksamhetens inriktning regleras i avtal mellan staten och programföretagen. Jag anser, i likhet med utredningen och den övervägande delen av remissinstanserna, att de nya avtalen bör ha ungefär samma grad av detaljreglering som de nuvarande. Detta innebär att endast allmänna riktlinjer bör ges i programpolitiskt hänseende.

Utredningen framhåller att radion och televisionen spelar en roll både i informationspolitiskt och i kulturpolitiskt avseende, och att de informationspolitiska målsättningarna relativt sett har överbetonats hittills. Jag delar liksom remissinstanserna över lag denna bedömning. Den hittillsvarande prioriteringen av radion och televisionen som informationsmedier – som f. ö. också avspeglas i gällande avtal om programverksamheten – gjordes innan regering och riksdag hade formulerat ett program för kulturpolitiken, vilket skedde år 1974 i samband med den första kulturpropositionen (prop. 1974: 28).

Som informationsmedier har radion och televisionen en viktig roll att spela i vår demokrati vid sidan av en livaktig press. Genom sina möjligheter att upplysa och informera, att kommentera aktuella skeenden, att kritiskt granska och kontrollera makthavare och beslutsfattare samt att främja kommunikationen mellan olika grupper i samhället har radio och TV ett stort ansvar för den fria åsiktsbildningen. Med hänsyn till den unika ställning som etermedierna har måste givetvis i detta ansvar innefattas kraven på mångsidighet och mångfald i speglingen av olika opinioner. Det är bl. a. av det skälet som jag i det följande kommer att lägga en så stor vikt vid medverkan i programverksamheten utifrån.

De av regering och riksdag formulerade målen för kulturpolitiken bör i tillämpliga delar kunna överföras till radio- och TV-området på sätt som anges av radioutredningen och som vinner allmän anslutning av remissinstanserna. I de förslag till avtal mellan staten och programföretagen, som jag senare kommer att underställa regeringen, avser jag att i konsekvens med den syn jag här har gett uttryck för starkare markera radions och televisionens kulturansvar än vad som hittills har skett.

4.3.2 *Frilansmedverkan*

Fristående utövare av konstnärlig, publicistisk, vetenskaplig och därmed jämställd verksamhet har enligt radioutredningen viktiga uppgifter att fylla genom medverkan i radio- och TV-program, s. k. *frilansmedverkan*. Utredningen har behandlat frågan ingående och anser att den är så viktig

att frilansmedverkan bör betraktas som ett särskilt mål för verksamheten och att detta bör framgå av avtalet mellan staten och programföretaget.

Remissinstanserna har över lag anslutit sig till utredningens syn på betydelsen av en omfattande frilansmedverkan i programmen. Flera av de närmast berörda instanserna vill dock lösa frågan på annat sätt än vad utredningen föreslår. De anser snarast att omfattningen av frilansmedverkan beror på hur stora anslag radion och televisionen tilldelas. I övrigt bör frågan enligt dessa remissinstanser regleras helt genom avtal mellan de berörda parterna – dvs. mellan programföretaget och de frilansmedverkandes organisationer. Frågan skulle alltså inte direkt komma att beröra förhållandet mellan staten och programföretagen.

Frågan om frilansmedverkan – liksom f. ö. den näraliggande frågan om utläggning av produktionsuppdrag – måste ses mot bakgrund av etermediernas ställning och uppgifter. De fyra programföretag som blir samlade inom koncernen kommer att vara de enda i landet som har rätt att bedriva allmän programverksamhet i radio och TV. Samtidigt kommer de att ha praktiskt taget hela landets befolkning som publik.

Programföretagens ställning blir sådan att staten av vart och ett av dem måste kunna kräva ett ansvar för en vid yttrandefrihet i radio- och TV-programmen liksom för mångfald i programverksamheten. Detta gör det nödvändigt att också personer som inte är fast anställda inom programföretagen kan medverka i programmen. Staten måste också av programföretagen kunna kräva ett omfattande kulturpolitiskt ansvar. Alla vårt lands mest framstående utövare av konstnärlig, vetenskaplig, publicistisk och i vid mening opinionsbildande verksamhet måste kunna utnyttjas i programverksamheten. En omfattande frilansmedverkan är alltså nödvändig för att programföretagen skall kunna fullgöra de krav som samhället måste ställa på programverksamheten.

Som framförs i flera remissyttranden, bl. a. Sveriges Radios, ställer en omfattande frilansmedverkan ökade krav på etermedierna och deras fast anställda personal. Den fast anställda personalen måste svara för mediekunnandet och för att de frilansengagerades insatser skall komma till sin rätt i radio och TV. Engagerandet av frilansmedverkande förutsätter därtill att den fast anställda personalen har god ämnesöverblick och god kännedom om vilken expertis som finns att tillgå och vilka personer som kan bidra till att göra programmen intressanta. För programföretagen är det av största vikt att urvalet av experter, artister och andra medverkande inte blir ensidigt utan att det verkligen bidrar till mångfalden i programmen.

Mot bakgrund av vad jag nu har anfört anser jag att det inte finns några principiella motsättningar mellan den fast anställda personalens berättigade krav på trygga anställningsförhållanden och ett ökat anlitanande av frilansmedverkande. Däremot finns naturligtvis ett antal avvägningsproblem.

Ett första avvägningsproblem gäller för vilka typer av uppgifter inom verksamheten som frilansmedverkan är väsentlig.

Härvidlag kan jag instämma i utredningens uppfattning att i första hand konstnärlig verksamhet är ett viktigt frilansområde, men därutöver bör också framhållas vikten av frilansmedverkan från vetenskapsmän, publicister och opinionsbildare. Allmänt sett är det främst möjligheterna till direkt medverkan i programmen för icke anställda som det finns anledning att slå vakt om, men det bör också finnas utrymme för frilansmedverkan i det redaktionella arbetet liksom inom de ljud- och bildtekniska områdena i de fall speciell teknik eller tekniska kunskaper är av betydelse för programmens innehåll och utformning. Det är vidare av vikt att helt eller delvis lägga ut produktionsuppdrag till personer, som inte är fast anställda inom programföretagen.

Ett annat avvägningsproblem som jag här vill ta upp rör frågan om den totala omfattningen av frilansmedverkan.

Utredningen föreslår att en ökande andel av resurserna skall användas för frilansmedverkan. Utredningens uppfattning delas av de flesta remissinstanserna. Även jag delar denna uppfattning. Både utredningen och flera remissinstanser anser att den nuvarande låga andelen frilansmedverkan i stor utsträckning beror på att anslagen till Sveriges Radio reakt har minskat. Jag räknar med att den ökning av programmedlen som mina förslag i övrigt syftar till också skall leda till att andelen frilansmedverkan åter kan öka. Jag räknar dessutom med att det skall bli möjligt att avtalsvägen undanröja de problem för en ökad frilansmedverkan som den nuvarande tillämpningen av lagen (1974: 12) om anställningsskydd (LAS) kan innebära. Därvid vill jag särskilt hänvisa till vad som i denna fråga har anförts i Sveriges Radios remissyttrande, vilket tillkommit efter förhandlingar med SIF-klubben vid företaget. Denna inställning kommer också till uttryck hos flertalet av de remissinstanser som själva är direkt berörda av frågan. Jag kan också tillägga att det ankommer på den nya anställningsskyddskommittén (A 1977: 01) att uppmärksamma de särskilda problem som finns i verksamheter där en flexibilitet i rekryteringen och en viss genomströmning av arbetstagare är naturlig med hänsyn till verksamhetens art (jfr AU 1977/78: 8 s. 19–20).

Jag har självfallet ingen anledning att gå närmare in på frågan hur olika avtal och enskilda överenskommelser om frilansmedverkan bör vara utformade. Detta är frågor som ankommer på de närmast berörda parterna att lösa. För egen del vill jag emellertid gärna göra klart att jag finner det naturligt om programföretagen – tillsammans eller var för sig – sluter avtal med företrädare för olika grupper av frilansmedverkande eller med organisationer och institutioner på kulturområdet av innebörd att programföretagen ger garantier för en viss minsta nivå för frilansmedverkan. Som en möjlighet att lösa vissa av trygghetsproblemen vid frilansmedverkan utan att minska förutsättningarna för mångfald i programmen vill jag peka på tanken på en teaterensemble för TV, som jag utvecklar vidare i det följande (4.3.6).

Mot denna bakgrund delar jag utredningens uppfattning att det f. n. inte är nödvändigt att genom kvotering av anslagen till radion och televisionen söka garantera en viss omfattning av frilansmedverkan. I likhet med utredningen anser jag att en sådan kvotering kan medföra vissa olyckliga effekter och att den inte tillräckligt tar hänsyn till etermediernas behov av frihet och flexibilitet vid planeringen och att den därför i det längsta bör undvikas.

Som har framgått av det föregående anser jag sammanfattningsvis att en omfattande frilansmedverkan är nödvändig för att de fyra programföretagen skall kunna fylla sina uppgifter, inte minst på det kulturpolitiska området. Frågan har direkt anknytning till målen för programverksamheten och därmed till företagets möjligheter att uppfylla de bestämmelser om programverksamheten som jag avser att föreslå i de avtal som skall tecknas mellan staten och programföretagen. De olika avtal som kan behövas mellan programföretagen å ena sidan och de anställdas och de frilansmedverkandes organisationer å den andra sidan, måste självklart ha sin utgångspunkt i etermediernas särskilda roll och unika ställning i vårt samhälle.

4.3.3 Sändningstider och programstruktur

Sändningstiderna i radio och TV har ökat kraftigt under den gångna avtalsperioden. I TV har sändningstiden fördubblats genom tillkomsten av TV 2 och ligger nu på ca 80 timmar i veckan. Den sammanlagda sändningstiden per vecka för avgiftsfinansierad riksradio beräknas innevarande budgetår uppgå till ca 340 timmar. Lokalradions sändningstid varierar mellan 10 och 15 timmar per vecka.

Enligt publikundersökningar under år 1977 ägnar den svenska befolkningen över 15 år i genomsnitt ca två timmar om dagen till TV-tittande. Radiolyssnandet är ca 1 timme och 50 minuter. Mest utbrett är lyssnandet på den lätta musiken i P3.

I stort sett har den tid som vi ägnar åt TV varit oförändrad under en följd av år. Det är värt att notera att tillkomsten av en andra TV-kanal i och för sig inte medförde annat än en marginell ökning av det genomsnittliga TV-tittandet. Å andra sidan kan det konstateras att vissa grupper med stor fritid ökade sin TV-konsumtion betydligt. Hit hör bl. a. barnen. För den stora majoriteten av befolkningen ändrades alltså inte tittarvanorna genom tillkomsten av TV 2. Den avgörande orsaken härtill är naturligtvis att vår fritid är begränsad och dessutom att det mesta av programutbudet erbjuds på samma tider i de båda kanalerna.

Enligt min mening bör vissa slutsatser kunna dras ur de refererade resultaten av publikundersökningarna på radio- och TV-sidan. TV-tittandet utgör redan nu en dominerande fritidssysselsättning för många människor. Det finns risk för att andra fritidsaktiviteter, t. ex. föreningsliv och egen skapande verksamhet, får stå tillbaka om TV-tittandet utsträcks i

tiden. Det är därför knappast önskvärt att TV-konsumtionen ökar totalt sett. I princip bör sålunda den nuvarande sändningstiden i riks-TV bibehållas oförändrad. Jag bortser då från det speciella dagblock med repriserna som jag kommer att föreslå i det följande (4.3.5). Liksom hittills bör vidare TV-programverksamheten vara koncentrerad till kvällstid, naturligtvis med undantag för skolprogram och direktsändningar från olika evenemang o. d.

Beträffande radion är situationen delvis en annan. Det finns en rad angelägna programönskemål från olika grupper. Önskemål som förts fram är bl. a. mer lokalradio, fler program för de språkliga minoriteterna och fler utbildningsprogram. För egen del anser jag liksom utredningen att det är motiverat med en viss ökning av riksradios sändningstider.

Till följd av den dominerande roll som TV spelar som fritidssysselsättning på kvällstid har den för radiolyssnandet attraktiva tiden kommit att utgöra morgnarna, lunchtid och sen eftermiddagstid. En rad programönskemål skall uppfyllas för vilka utrymmet i de tre parallella programkanalerna inte förslår. Det är t. ex. svårt att både öka lokalradios sändningsutrymme och ge plats för fler sändningar på minoritetsspråk och en varierad musikrepertoar på dessa tider. Det är av den orsaken som utredningen föreslår att införandet av en fjärde programkanal, P4, övervägs. Sverige saknar dock f. n. frekvenser för ett fjärde radioprogram. Jag avser att senare föreslå regeringen att uppdra åt televerket att i kommande internationella förhandlingar rörande frekvensfördelning verka för att Sverige får ytterligare frekvensutrymme för att kunna etablera P4.

Av vad jag nyss har anfört följer att ett ev. framtida införande av P4 i sig inte behöver innebära att sändningstiden skall öka totalt sett, utan främst att möjligheterna förbättras att i radion på god sändningstid tillgodose olika rimliga programönskemål.

Jag utgår således i det följande från att den totala sändningstiden i radio och TV i stort ligger kvar på nuvarande nivå. I stället för att öka sändningstiden bör ansträngningarna koncentreras på att öka den enskildes behållning av programmen genom att dessa görs mer tillgängliga. Utredningen diskuterar ingående kvalitetsaspekten och dess synpunkter delas allmänt av remissinstanserna. För egen del fäster jag stor vikt vid de kvalitetshöjande åtgärderna och avser att återkomma till detta i det följande (4.3.4).

Under senare år har från regeringens och riksdagens sida stor vikt fästs vid att andelen regional produktion för riksprogrammen i radio och TV skall öka. Betydelsefulla steg i denna riktning har också tagits under den gångna avtalsperioden. Enligt riksdagens beslut år 1966 skulle den regionala andelen på sikt uppgå till ca en fjärdedel av den totala riksprogramproduktionen. Detta mål har uppnåtts med bred marginal. Budgetåret 1976/77 uppgick sålunda distriktens andel av egenproduktionen i TV till drygt 31 %. För den riksradioproduktion som kan utlokaliseras motsvarade distriktsproduktionen samma budgetår 27,5 %. Av betydelse i sammanhanget är också den försöksverksamhet med regionala nyhets-

sändningar i TV, som Sveriges Radio startade på eget initiativ i början av 1970-talet och som nu omfattar fyra olika regioner, samt 1975 års beslut om lokalradio.

Det råder en bred enighet om att utvecklingen mot en ökad regional förankring av programverksamheten måste fortsätta. Härigenom skapas förutsättningar för en större mångsidighet i programverksamheten och för att programstoff i olika delar av landet tas tillvara. Det är viktigt att slå fast principen att radion och televisionen skall spegla strömningar i hela landet och inte bara i huvudstaden. Jag kommer i det följande i mitt förslag till riktpunkter för den fortsatta utbyggnaden att föreslå att andelen regionalt producerade riksprogram senast budgetåret 1985/86 skall öka till 40% av den produktion i TV och ljudradio som rimligtvis kan utlokaliseras. Denna nivå bör dock inte betraktas som ett definitivt slutmål; möjligheterna till en fortsatt regionalisering bör övervägas när den kommande avtalsperioden lider mot sitt slut.

Utredningen föreslår att verksamheten med regionala TV-sändningar får fasta former och byggs ut i hela landet. Vissa remissinstanser ser positivt på förslaget. Från andra håll reser man dock invändningar. Många remissinstanser anser att en utbyggnad och konsolidering av lokalradion bör prioriteras. Liknande åsikter har förts fram i den allmänna debatten om utredningens förslag. Jag finner det mot denna bakgrund motiverat att behandla lokalradio och regional-TV i ett sammanhang.

Enligt min mening bör man inte ställa kraven på en utbyggd lokalradio mot en satsning på regional-TV. För att stärka och komplettera den regionala nyhetsinformation, som framför allt pressen ger, bör det finnas plats både för en vital lokalradio och för reguljära regionala nyhetsprogram i TV. Hittillsvarande försöksverksamhet med regional-TV har fått ett positivt mottagande. Det säger sig självt att lokalradion med sin längre sändningstid och sin lättroliga inspelningsteknik har förutsättningar för bl. a. en mer inträngande reportageverksamhet och aktivare kulturbevakning än vad som är möjligt med korta nyhetssändningar i TV. Lokalradions bevakningsområden är också betydligt mindre än de elva TV-distrikt som landet bör delas in i enligt mitt förslag. Samtidigt ligger det ett stort värde för sammanhållningen och samhällsinformationen inom de större regionerna att publiken har tillgång till ett dagligt regionalt producerat nyhetsprogram. Det är av största vikt att den i och för sig naturliga storstadsdominansen i nyhetsutbudet balanseras av ett ökat inslag av regionalt nyhetsstoff. Regionala nyhetssändningar kan vara ett sätt att åstadkomma en förändring i denna riktning. Ett lika tungt vägande skäl för en utbyggd regional-TV-verksamhet ligger i det förhållandet att verksamheten ger basresurser för utveckling av riksprogramproduktion, både vad gäller nyheter och annan programverksamhet. Detta samband är för mig ett tungt vägande skäl att föreslå en successiv utbyggnad och permanentning av nuvarande försöksverksamhet med regionala nyhetssändningar i TV.

I fråga om lokalradion kommer jag i det följande att föreslå resurstillskott för konsolidering av verksamheten och förbättring av de allmänna arbetsvillkoren. Jag utgår från att medelsförstärkningen i första hand används för att förbättra villkoren vid de nuvarande produktionshuvudorterna och endast i ett mindre antal fall för att inrätta underredaktioner. Enligt min mening bör nämligen ställning till frågan om lokalradions redaktionella täckning tas i ett sammanhang sedan ett par års erfarenhet av verksamheten har vunnits. Detta innebär emellertid inte att jag har frångått kravet att lokalradion skall fungera som länsradio, dvs. inte bara spegla residensstadens händelser. En tillfredsställande bevakning av hela länet bör i många fall kunna ske med utgångspunkt från produktionshuvudorten. I enlighet med vad jag har anfört inledningsvis räknar jag inte med någon ökning av lokalradions sändningstid under de närmaste åren. Jag vill i sammanhanget även erinra om förslaget (4.2.4) att lokalradion skall kunna producera program för riksradiation och erhålla täckning av kostnaderna härför.

Originalsändningarna i TV brukar med hänsyn till produktionskällan delas in i egen och främmande produktion. Med egen produktion förstås program som i allt väsentligt framställts med programföretagets egen personal och teknik. Främmande produktion är program och programinslag som gjorts utanför företaget, både svenska och utländska program. Andelarna egen och främmande produktion har under de senaste åren varit ungefär lika stora. Schablonmässigt ligger genomsnittskostnaden för de egenproducerade programmen betydligt högre än för den främmande utländska produktionen. Naturligtvis finns det stora variationer inom resp. kategori. Reprissändningarna är schablonmässigt billigare än originalsändningarna.

I remissyttrandena och den allmänna debatten har stort intresse ägnats åt frågan huruvida den svenska produktionens andel av utbudet bör höjas. Det har i sammanhanget framhållits att en viktig beståndsdel i det totala utbudet utgörs av olika serieproduktioner av amerikanskt och brittiskt ursprung. Enligt många åsikt fyller alla serier inte högt ställda krav på kvalitet. Det ensidiga inslaget av serier och underhållning från vissa länder har också kritiserats.

Från vissa håll har hävdats att, liksom utredningen föreslår, inköpsorganisationen bör stärkas och ansträngningarna intensifieras att ge de svenska TV-tittarna ett mer mångfasetterat utbud av utländska TV-program och filmer som speglar olika kulturer. Det framhålls också att större resurser krävs för att bearbeta de utländska inslagen för att göra dem mer tillgängliga för den svenska publiken.

För egen del vill jag först erinra om vad jag tidigare har anfört om behovet av ökad frilansmedverkan i etermedierna. Det är således självklart att i utbudet av svenska program måste ingå en växande andel som har producerats av eller under medverkan från personer utanför programföre-

tagen. Det är i sammanhanget av mindre intresse om produktionen klassificeras som egen eller främmande. Det står klart att en kraftig ökning av den egna produktionen skulle kräva avsevärt större produktionsresurser. Jag är därför inte beredd att rent allmänt förorda en kraftigare ökning av andelen svenska program utan anser att – på samma sätt som gäller den totala sändningstiden – insatserna i stället bör sättas in på kvalitetshöjningar med utgångspunkt från i stort sett nuvarande produktionssammansättning. Avgörande för min bedömning härvidlag är inte bara ekonomiska skäl utan också kulturpolitiska. När det gäller de utländska programmen finns det anledning att söka bredda intaget både vad avser ursprungsländer och ämnen. Härigenom ökar möjligheterna att ge den svenska publiken vidgade kontakter med skilda utländska förhållanden och miljöer.

I detta sammanhang har det nordiska samarbetet på radio- och TV-sidan stor betydelse. Det är en viktig del i det allmänna nordiska kulturutbytet. Frågan har följts med stort intresse i bl. a. Nordiska Rådet. Det är dock angeläget att det pågående utredningsarbetet beträffande en eventuell nordisk TV-satellit, som jag har berört inledningsvis, inte undanskymmer den vikt som programutbytet och produktionssamarbetet inom och utanför Nordvisionen bör ha för programföretagen.

Programsättningsprinciperna i radio och TV skiljer sig åt. I radions tre programkanaler tillämpas en *renodling* av programinnehållet på så sätt att P 1 huvudsakligen innehåller talprogram. P 2 utbildnings- och minoritetsprogram samt seriös musik och P 3, slutligen, huvudsakligen lätt musik och lokalradio. De båda TV-kanalerna har däremot i princip ett likartat, heltäckande programinnehåll. TV-kanalerna skall enligt 1966 års beslut ha stor självständighet vid programsättningen. Systemet förutsätts inbjuda till en "stimulerande tävlan". Samtidigt skall programsättningen i vissa avseenden samordnas. Den grundläggande principen är att de båda kanalerna inte skall sända likartade program vid samma tidpunkter. Denna modell för programsättning brukar kallas *växlingsprincipen*.

Renodlingsprincipen i radion har kritiserats starkt från många håll. Det har hävdats att systemet missgynnar bl. a. de seriösa talprogrammen och den klassiska musiken. Minskningen av P 1-publiken har bl. a. framhållits som en olycklig konsekvens. Som alternativ till nuvarande renodling har förespråkats olika blandformer. Samtidigt framhålls från många håll att det kan vara förenat med risker att göra alltför radikal förändringar av nuvarande ordning, förändringar som kanske leder till att radiolyssnandet minskar totalt sett. Renodlingen har på senare år mjukats upp något. För egen del utgår jag från att det nya programföretaget kommer att följa denna fråga med stor uppmärksamhet. Det bör – liksom hittills har varit fallet – ankomma på företaget ensamt att göra en sammanvägning av de starka publikönskemålen om en kanal för lätt musik mot olika skäl för ett mera omväxlande utbud i var och en av kanalerna.

Programsättningsprinciperna i TV lades fast i 1966 års beslut. Tvåka-

nalssystemet i dess ursprungliga tappning har modifierats något av Sveriges Radio sedan vissa erfarenheter har vunnits. De nuvarande koordinationsprinciperna bygger på att ett visst skydd ges det seriösa, informativa programutbudet. Jag har i det föregående uttalat att det nuvarande tvåkanalssystemet bör bibehållas. Jag förutsätter således inga förändringar i nuvarande regler för televisionens programverksamhet.

Jag utgår från att de två programenheterna inom det nya TV-företaget fortsätter att pröva olika koordinationsåtgärder som – utan att inskränka publikens valfrihet – kan vara ändamålsenliga. Programenheterna tillämpar redan i dag en viss programmässig samordning inom vissa ämnesområden. En sådan samordning bör kunna fullföljas, varigenom en bredare täckning kan åstadkommas på vissa områden. Även tidsmässig samordning bör kunna prövas utan att grundförutsättningarna med två i princip konkurrerande kanaler ändras.

Nyhetsförmedlingen tillhör radions och televisionens centrala uppgifter. Nyhetsprogrammen har höga tittar- och lyssnarsiffror. Programmen når en stor publik och sannolikt är det många människor som genom radio och TV får sin väsentliga information om dagshändelserna. Frågan om hur nyhetsverksamheten skall utformas och organiseras är därför värd stor uppmärksamhet.

Den nuvarande nyhetstjänstens organisation grundar sig på 1966 års riksdagsbeslut. I propositionen (1966: 136) betonades att det från opinionsbildningens synpunkt var önskvärt med en långt gående spridning av nyhetsurval, analyser och kommentarer. En fullt utbyggd nyhetsorganisation inom varje programenhet befarades dock medföra att den sammanlagda kostnaden för nyhetstjänsten skulle bli betydande. Därför förordades att en gemensam nyhetsredaktion för radion och de båda TV-kanalerna skulle inrättas. Radion och de båda TV-enheterna skulle därutöver var för sig svara för kommenterande aktualitetsprogram. Föredragande statsrådet framhöll att det föreslagna arrangemanget beträffande nyhetsprogrammen skulle betraktas som en försöksordning, vars ändamålsenlighet kunde avgöras först sedan viss tids erfarenhet hade vunnits.

Sveriges Radio har organiserat nyhetsverksamheten på ett sätt som nära ansluter till uttalandena i 1966 års proposition. Erfarenheterna under de år som har gått sedan nyhetsorganisationen infördes visar dock att de kommenterande nyhetsredaktionerna i stor utsträckning måste sköta samma bevakning och göra samma arbete som den gemensamma nyhetsorganisationen, den s. k. Centralredaktionen. Den besparingseffekt som förutsattes när Centralredaktionen infördes har alltså inte kunnat uppnås. Organisationen har också inneburit en för TV-publiken svårförklarlig uppdelning av nyhetssändningarna.

Mot denna bakgrund vill jag, i likhet med radioutredningen och en bred remissopinion, förorda att de kommenterande redaktionerna själva för svara för den telegramredigering och telegramläsning som Centralredaktionen i dag sköter.

När det gäller nyhetsorganisationen som helhet menar utredningen och en omfattande remissopinion att den eftersträvade mångfalden och bredden i nyhetsutbudet bäst hävdas genom att TV har två från varandra fristående nyhetsredaktioner och att radion likaså har två självständiga nyhetsförmedlare (TT och Dagens Eko).

En spridning av nyhetsurval, analyser och kommentarer är från opinionsbildningens synpunkt önskvärd. Jag ansluter mig därför till radioutredningens förslag om oförändrade principer för nyhetsorganisationen och jag ser det som ett fullföljande av dessa principer att Centralredaktionens uppgifter övertas av de kommenterande nyhetsredaktionerna.

Radioutredningen anser att radions och televisionens utrikesbevakning har försämrats under de senaste åren. Utredningen föreslår att bevakningen förstärks genom att nyhetsredaktionerna ges ökade resurser och att programenheterna inom radio och TV ges självbestämmanderätt i fråga om hur utrikesbevakningen bör organiseras.

Radioutredningen och en samlad remissopinion förordar att programenheterna ges möjlighet att förbättra och utveckla sin utrikesbevakning för programverksamheten. De förslag rörande radio- och TV- verksamhetens organisation, som jag tidigare har lämnat, innebär att programföretagen själva skall kunna bestämma hur utrikesbevakningen skall organiseras och att utredningens förslag därmed automatiskt tillgodoses. De ansvariga inom radio och TV ges alltså möjlighet att med givna ekonomiska ramar ge hemmaredaktioner och korrespondentnät den inriktning som anses vara önskvärd. Jag utgår dock från att riksradians och televisionens programheter – av ekonomiska och praktiska skäl – även i fortsättningen skall ha möjlighet att samarbeta med varandra i fråga om utrikesbevakningen där så är lämpligt.

4.3.4 Programverksamhetens inriktning

De programfrågor som jag kommer att beröra i det följande är av principiell natur. De anknyter till förslag och synpunkter som har kommit fram i radioutredningens betänkande och i remissyttrandena. I huvudsak anknyter vad som här behandlas till den diskussion om olika programfrågor som förts under den senaste tioårsperioden. Det ligger både en styrka och en svaghet i en sådan utgångspunkt. I och för sig är det naturligt att det görs en avstämning inför början av en ny avtalsperiod och att man försöker summera vunna erfarenheter. Samtidigt finns givetvis risken att de riktlinjer som formuleras med en sådan utgångspunkt blir alltför tidsbundna och föga framåtsyftande. Det är angeläget att debatten om programverksamheten förs kontinuerligt inom och utom programföretagen; det vore olyckligt om riktlinjerna i ett avtal blev alltför präglade av den debattsituation som rådde vid avtalsperiodens ingång. Inte minst av detta skäl är det viktigt att riktlinjerna för programverksamheten för den kommande avtalsperioden begränsas till vissa grundläggande principer.

En grundläggande målsättning för programverksamheten under den kommande avtalsperioden bör vara att åstadkomma kvalitetsförbättringar. Radioutredningen och remissinstanserna diskuterar ingående kvalitetsbegreppets betydelse. Här ryms bl. a. sådana nyckelord som professionalism, tillgänglighet, förnyelse, variation och bredd. Strävan efter hög kvalitet måste givetvis vara en av grundförutsättningarna för verksamheten. Det finns all anledning att notera den kritik för publikfrieri som tid efter annan har förts fram i den allmänna debatten. Även om det inte kan fastställas att strävan efter höga publiksiffror har varit ett självändamål måste man uppmärksamma de risker som finns inbyggda i ett system med konkurrerande programkanaler. Spekulative metoder för att nå höga publiksiffror måste motverkas.

En grundläggande tes i utredningens och remissinstansernas diskussion om åtgärder för att höja kvaliteten i utbudet av egenproducerade program är att ökade möjligheter ges till bearbetning och gestaltning. Det gäller alla programformer, alltså även t. ex. underhållningssidan. Lika viktigt är det, som jag har anfört i det föregående (4.3.2), att låta kvalitetsaspekterna vara avgörande vid inköp av TV-program som har producerats utanför programföretagen, varav merparten utgörs av utländska produktioner.

Förbättringar av detta slag bör vara möjliga att genomföra med hjälp av de resursförstärkningar som jag kommer att förorda.

Kravet på opartiskhet och saklighet i programverksamheten har en central betydelse i den nuvarande ordningen för radions och televisionens organisation.

Radiolagen stadgar att Sveriges Radio skall utöva sin ensamrätt opartiskt och sakligt. Avtalet mellan staten och Sveriges Radio anger (§ 8) att den nämnda bestämmelsen i radiolagen skall tillämpas med beaktande av att en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet skall råda samt att programverksamheten i sin helhet skall präglas av skälig balans mellan olika åsikter och intressen.

Frågan om Sveriges Radio under den gångna avtalsperioden har levt upp till dessa krav eller ej har varit föremål för en intensiv debatt som inte sällan dominerats av kritik mot företaget. Kritiken har framför allt gällt vissa typer av program riktade till en viss publik.

Radioutredningen anser med hänvisning bl. a. till statistik över radionämndens granskningsarbete under perioden att programutbudet i stort stått i god överensstämmelse med föreskrifterna i radiolagen och avtalet med staten. En liknande slutsats kom några år tidigare radionämndsutredningen till.

Radioutredningen diskuterar med utgångspunkt i några specialundersökningar de svårigheter som ligger i att tolka de mål och riktlinjer för programverksamheten som återfinns i radiolagen och avtalet när det gäller bl. a. saklighetskravet. Det framhålls bl. a. att full objektivitet inte alltid är möjlig att uppnå. Däremot bör anspråken på saklighet och mångsidighet

alltid vara möjliga att upprätthålla. Remissinstanserna delar i allmänhet radioutredningens bedömning.

För egen del vill jag understryka vikten av att man i programverksamheten ständigt strävar efter att tillgodose kravet på opartiskhet och saklighet. För programföretagen måste det vara en angelägen uppgift att följa debatten på området och att vaka över att förtroendet för programverksamheten i detta hänseende upprätthålls. Programföretagens styrelser bär det yttersta ansvaret för att verksamheten bedrivs i enlighet med de uppställda reglerna. I samband med redovisningen av mina förslag till ändringar i radiolagen (6.1) återkommer jag till kraven på opartiskhet och saklighet. Jag vill också erinra om den markering av betydelsen av de demokratiska värdena som görs i mitt förslag till ändringar av lagen. Jag kommer i det följande (4.10.1) att föreslå en förstärkning av radionämndens organisation. De metodutvecklingsförsök som nämnden har påbörjat bl. a. för att analysera hur kravet på opartiskhet och saklighet upprätthålls hör – i likhet med vad radioutredningen har föreslagit – fortsätta. Värdet av en vital debatt i hithörande frågor inom och utanför programföretagen kan inte nog understrykas.

På en viktig punkt formulerar utredningen mer specificerade krav med utgångspunkt från debatten om saklighet och opartiskhet. Det gäller bevakningen av s.k. slutna samhällen, dvs. stater där nyhetsförmedlingen styrs av myndigheterna. Det föreligger en uppenbar risk att nyhetsrapporteringen från dessa länder blir mera positiv än i de "öppna" samhällen, där en undersökande och ifrågasättande journalistik kan bedrivas lättare. Utredningen anser med stöd av resultatet av sina undersökningar att man i programverksamheten bör göra ytterligare ansträngningar för att spegla och kritiskt granska utvecklingen i de "slutna" samhällena. Remissinstanserna, inkl. Sveriges Radio, instämmer häri. För egen del vill jag erinra om att det i gällande avtal stadgas att Sverige Radio skall hävda de grundläggande demokratiska värdena. Som jag nyss har antytt anser jag denna princip vara så viktig att jag avser att föreslå att en bestämmelse av motsvarande innebörd tas in i radiolagen. Radio- och TV-verksamhetens fria och publicistiskt oberoende ställning är en förutsättning för en journalistisk bevakning av företeelser och utvecklingstendenser både i demokratiska stater och diktaturer. En inträngande utlandsbevakning i bl. a. dessa avseenden förutsätter ökade resurser. Nyhetsverksamhetens organisation – som jag tidigare har behandlat (4.3.2) – kan även ha betydelse.

Utredningen konstaterar att Sveriges Radio vid en internationell jämförelse troligen skulle visa sig vara återhållsamt i fråga om våldsinslag i underhållningsprogram i TV men att företaget inte väjt för att behandla och återge verklighetsvåld. Utredningen anser det vara angeläget att Sveriges Radio även i fortsättningen ägnar stor uppmärksamhet åt frågan om förekomsten av våld i programmen, särskilt med tanke på de effekter som våldet kan ha på den unga publiken.

Däremot avvisar utredningen förslag att frågan om våldsinslag i programmen skall regleras genom bestämmelser i radioavtalet. Enligt utredningen skulle det vara svårt att utforma bestämmelser som riktar sig mot de typer av brutalitet och känslolöst och spekulativt våld som rimligen inte bör förekomma, utan att man samtidigt lägger hinder i vägen för en berättigad och nödvändig skildring av det våld som är en faktisk del av verkligheten och av människors villkor. Utredningen anser att redan nuvarande föreskrifter om radions och televisionens samhällsansvar innebär ett allmänt krav på varsamhet med våldsinslag. Bl. a. i syfte att ytterligare understryka detta föreslår utredningen att en föreskrift om att programföretagen skall hävda principen om alla människors lika värde och den enskilda människans frihet och värdighet skall tas in i 6 § radiolagen. Denna formulering skall enligt utredningen uppfattas bl. a. som ett krav på måttfullhet i användningen av våldsinslag i underhållningen. Samtidigt lägger den inte hinder i vägen för konstnärligt motiverat våld i teaterpjäser och liknande program och inte heller för spegling och granskning av våld som en företeelse i samhället.

Remissinstanserna instämmer i stort sett i utredningens allmänna synpunkter på frågan om våldsinslag i programmen. När det gäller sättet att reglera programverksamheten på denna punkt skiljer sig dock uppfattningarna åt. Några remissinstanser ansluter sig till utredningens förslag, medan andra anser att en särskild bestämmelse i ämnet bör tas in i radioavtalet. Sveriges Radio och ett antal andra remissinstanser anser att det skulle vara tillräckligt om nuvarande avtalstext förtydligades genom ett uttalande i propositionen.

Debatten kring våldsinslag i TV-program har främst kretsat kring underhållningsvåldet, dvs. utnyttjandet av våldsscener som spänningsskapande element i program av förströelsekaraktär. Debatten har präglats av den starka ökningen under 1960- och 1970-talen av våldsinslag i det internationella utbudet av såväl biografilm som TV-program. Man har särskilt betonat de skadliga följder som våldsskildringar kan få för barn och ungdom.

Biografilm som skall visas offentligt måste granskas av statens biografbyrå. I fråga om film som önskas tillåten för barn under 15 år skall byrån ta särskild hänsyn till om filmen kan vålla barn i olika åldersgrupper psykisk skada.

TV-program får inte förhandsgranskas av myndighet. Det är inte heller möjligt att som på biograferna stänga ute barn under viss ålder. Ansvaret för vilka program barnen får se vilar helt på hemmen. Det är viktigt att programsättningsprinciperna i televisionen samverkar med hemmens strävanden att inte utsätta barnen för skada.

TV-program som är avsedda för barn brukar sändas på s. k. barnvänliga tider. Undersökningar visar emellertid klart att barn och yngre ungdomar i stor utsträckning följer TV-program som är avsedda för vuxna, även när

de sänds sent på kvällen. Detta gäller särskilt vid veckosluten och under helgperioder. Även om barn tar del av TV-program under andra yttre omständigheter än vid biografbesök måste denna omständighet beaktas vid programsättningen.

Forskning har pågått sedan mycket länge om hur såväl vuxna som barn påverkas av film och TV. Under senare tid har man särskilt försökt klarlägga de negativa effekterna av våldsbilder och våldssekvenser särskilt på barn och ungdomar. Man har här sökt särskilja skadeverkningar med kort varaktighet – t. ex. skräckupplevelser, som leder till övergående sömnsvårigheter – och skadeverkningar på lång sikt i form av avtrubbningseffekter, normförändringar etc.

De undersökningar som hittills har publicerats medger inga entydiga slutsatser. Forskningen har emellertid intensifierats under senare år och metoderna har förfinats. Inom den år 1977 tillsatta videogramutredningen (U 1977:05) pågår arbete att ställa samman en översikt över den aktuella forskningen inom detta område. Sammanställningen och en utvärdering beräknas vara färdig senare i år.

I denna situation bör den svenska televisionens programutbud präglas av försiktighet när det gäller våldsskildringar och våldsinslag. Programmets effekter i här berört avseende bör uppmärksammas vid utvärderingen av programverksamheten. Televisionsföretaget bör givetvis följa pågående forskning och ta hänsyn till de nya rön som kan komma fram.

Sammanfattningsvis bör följande gälla för behandlingen av våld i programverksamheten. Radion och televisionen har skyldighet att informera publiken, såväl de unga som de äldre, om det faktiska våld som förekommer i människans tillvaro. Detta våld måste få behandlas i olika typer av program, t. ex. nyhetsprogram, kommenterande program eller dramatiska framställningar. Självfallet bör viss återhållsamhet i framställningssättet iakttas vid sändningar som äger rum vid tider då barn kan förutsättas ta del av programmen. Man bör också ta hänsyn till de risker som följer av att flera program som skildrar våld sänds under kort tid. Den ökning av underhållningsvåldet som har ägt rum i biografilm och kommersiellt producerade TV-program bör däremot inte återspeglas i den svenska televisionens programutbud.

De principer för behandlingen av våld i radio och TV som följer av det anförda har stöd i de allmänna reglerna för programverksamheten. Några särskilda föreskrifter på detta område är därför enligt min mening inte nödvändiga.

Föreskriften att principen om alla människors lika värde skall hävdas i programverksamheten har också betydelse när det gäller behandlingen av bl. a. könsrollsfrågor i programmen. Radioutredningen anser att en bestämmelse av denna innebörd ger resp. programföretag möjlighet att ta ställning mot fördomar och för jämställdhet mellan könen. Meningarna i remissyttrandena är delade. En grupp som representeras av bl. a. jäm-

ställdhetskommittén, Fredrika Bremerförbundet och några politiska kvinnoförbund anser att i den nya lydelsen av radiolagen särskilt bör skrivas in kravet på jämställdhet mellan könen. För egen del anser jag det självklart att man i programverksamheten måste verka för sådana grundläggande värden som jämställdhet mellan könen. En katalog på olika företeelser, som inom ramen för det allmänna stadgandet om alla människors lika värde skall främjas, skulle kunna göras lång. Det är i stället att föredra att en praxis får växa fram, på sätt som hittills har skett, i den praktiska programverksamheten och i radionämndens utslag och inte minst i ett ständigt samspel med olika publikgrupper. Jag delar således utredningens bedömning av hur frågan om jämställdhet mellan könen skall behandlas i riktlinjerna för programverksamheten.

En diskussion av samma slag förs av remissinstanserna när det gäller utredningens synpunkter på program som speglar alkoholbruk. Mot utredningens åsikt att föreskrifterna om radions och televisionens allmänna samhällsansvar i både gällande avtal och förslaget till nytt avtal får anses innebära att varsamhet bör iakttagas med bruket av alkohol i programmen, kräver åtskilliga remissinstanser, däribland flera nykterhetsorganisationer, att frågan uttryckligen regleras i det nya avtalet. Från flera håll krävs också att programföretagen skall åläggas att följa den statliga alkoholpolitiken. För egen del anser jag det angeläget att man i programverksamheten iakttar varsamhet vid speglingen av bruket av olika gifter, t. ex. alkohol. I remissomgången liksom i den allmänna debatten har oro uttryckts från många håll över de attityder till alkoholbruket som anses prägla vissa delar av programutbudet. Jag delar denna oro. Med hänsyn till radions och televisionens genomslagskraft finns det anledning för programföretagen att besinna sitt ansvar i dessa frågor. Av de skäl som jag har redovisat är jag dock inte beredd att förorda en särskild avtalsföreskrift av denna innebörd.

Jag vill avslutningsvis något beröra etermediernas betydelse för språkvården. Radion och televisionen har ett stort ansvar för den språkliga kulturen. Programföretagen måste därför uppmärksamt följa språkutvecklingen och bevaka därmed sammanhängande problem. Språkbehandlingen i radio och TV måste tillmätas stor betydelse med hänsyn till mediernas genomslagskraft både på det allmänna språkbruket och på många enskildas språkbruk. Programföretagen bör utveckla och intensifiera det samråd som redan nu äger rum med Svenska språknämnden i frågor som rör språkvård och språkets utveckling i tal och skrift. Språkvårdsfrågan bör uppmärksammas i programföretagens internutbildning. Språket i t. ex. nyhetsprogram och programannonsering måste vara mönstergillt och det bör utan störningar förmedla det avsedda innehållet till publiken.

Stora publikgrupper anser att yttersta återhållsamhet bör iakttagas med bruket av svordomar i radio- och TV-program. Sveriges Radio har i yttrandet till radionämnden uttalat att det är företagets absoluta uppfattning att

svordomar bör undvikas i andra sammanhang än där konstnärliga krav eller äkthetsvärde motiverar dem. Särskild restriktivitet iakttas vidare när det gäller program för barn. Jag utgår från att de nya programföretagen kommer att följa samma linje.

4.3.5 *Krav på programverksamheten från vissa publikgrupper*

I utredningens betänkande och remissyttrandena diskuteras ingående vissa publikgruppers krav på den allmänna programverksamheten. Även jag finner anledning att, utifrån en principiell utgångspunkt, uppehålla mig vid några av dessa önskemål.

Utredningen konstaterar att en stor grupp inom den yrkesverksamma befolkningen har oregelbunden eller obekvämlig arbetstid. Ofta har denna grupp svårt att följa utbudet i radio och TV. Utredningen finner avgörande skäl tala för att sändningstiderna görs mer flexibla och att repris-sändningarna i TV på dagtid byggs ut så att denna grupp kan bli delaktig i utbudet. Den överväldigande delen av remissinstanserna vitsordar behovet av ett särskilt dagblock i TV, som huvudsakligen skall innehålla repris. Flera av dessa remissinstanser varnar dock för de negativa effekter som ett dagblock i TV kan få för många barn, som utgör en stor potentiell publik för utbyggda sändningar på dagtid. Samma farhågor hyser ett antal remissinstanser som just på grund härav avstyrker förslaget om ett dagblock i TV. För egen del anser jag att starka skäl talar för att ett mindre dagblock försöksvis införs i TV-sändningarna. Detta förslag utgör det enda avsteget från min tidigare deklarerade åsikt att sändningstiden inte bör ökas under kommande avtalsperiod. Vid urvalet av reprisprogrammen bör givetvis stor aktsamhet iakttas. Riskerna för ett icke önskvärt ökat TV-tittande bland barn får inte underskattas. En utvärdering av verksamheten med reprisblock bör göras efter ett par års tid.

I de förslag till avtal med programföretagen angående programverksamheten, som jag senare kommer att underställa regeringen, bör det markeras att företagen skall ta särskild hänsyn till hörselhandikappade, synskadade samt språkliga och etniska minoriteter.

Det råder en bred enighet bland remissinstanserna om att särskilda insatser är motiverade för att göra fler radio- och TV-program tillgängliga för de handikappade och de språkliga minoriteterna. I princip ligger utredningens förslag och remissopinionen i linje med de kulturpolitiska insatser för handikappade (prop. 1976/77: 87) och de mål för invandrapolitiken som regering och riksdag tidigare lagt fast. Jag finner det angeläget med en förstärkning av de insatser som Sveriges Radio redan har satt i gång. De resurstillskott som jag beräknar i det följande kommer att vara till hjälp för att åstadkomma en sådan förstärkning.

När det gäller döva och hörselskadade är det viktigt att fler TV-program textsätts. Jag vill också peka på de möjligheter som en reguljär text-TV-verksamhet kommer att innebära. Jag återkommer härtill i det följande

(4.6). Det är också angeläget att programföretagen löser frågan hur man skall nå olika handikappgrupper med programinformation. I enlighet med vad som uttalades i prop. 1976/77: 87 bör detta ses som en del av programföretagens verksamhet i övrigt och finansieras på samma sätt som denna. Sveriges Radio ger sedan länge ett mindre bidrag till Sveriges synskadades riksförbund för utgivning av ett programhäfte i punktskrift. Jag utgår från att det skall vara möjligt för programföretagen att öka bidraget till programinformation till synskadade som varit oförändrat under många år. Vad jag nyss har anfört innebär inte att jag anser att programföretagen i framtiden skall ha en allmän skyldighet att bekosta särskilt avpassad programinformation för olika publikgrupper. Det är emellertid motiverat med ett undantag när det gäller de handikappade med hänsyn till Sveriges Radios redan gjorda åtaganden och till vad regering och riksdag tidigare uttalat i frågan.

Beträffande programverksamheten för språkliga minoriteter föreligger en rad önskemål från invandrarnas organisationer. Ett genomgående krav är att invandrarprogrammen skall spegla dels utvecklingen i hemlandet, dels invandrarnas villkor i Sverige. För att kraven skall kunna uppfyllas måste fler program produceras i Sverige.

I radion har sedan länge funnits en särskild, regionalt begränsad programservice på samiska. Regionalradions uppgifter härvidlag har tagits över av lokalradion. När det gäller denna angelägna programverksamhet vill jag först erinra om vad jag anförde i prop. 1976/77: 80 om insatser för samerna. Jag underströk därvid att det med hänsyn till samernas egenskap av ursprungsbefolkning och etnisk minoritet i Sverige finns särskilda skäl för att man också inom radio- och TV-verksamheten tar på sig ett ansvar för samernas kultur och språk. Särskilda sameprogram bör mot denna bakgrund kunna förekomma i större utsträckning än vad som i och för sig motiveras av samernas antal. Det bör ankomma på Sveriges Lokalradio att tillsammans med det nya programföretaget för riksradi och i samarbete med samernas organisationer väga olika samiska önskemål om riks- och lokalradioprogram mot varandra. Jag vill slutligen rent allmänt framhålla det angelägna i att den allmänna programverksamheten i radio och TV också speglar samiska förhållanden. Möjligheterna till nordiskt produktionssamarbete på området bör givetvis även tas till vara. De nordiska radioföretagen har tillsammans utrett frågan och det är, som jag har uttalat i samband med prop. 1976/77: 80, min förhoppning att förslagen överarbetas och åter aktualiseras hos resp. regeringar.

4.3.6 Samspelet med det övriga kulturlivet

Jag har tidigare betonat radions och televisionens kulturansvar. Jag har t. ex. framhållit att det är angeläget att det finns utrymme för fler gestaltande program, att det skapas garantier för att fristående kulturarbetare kan medverka i programarbetet och att programmen speglar kulturlivet i olika

delar av landet. I kulturansvaret ingår bl. a. också att främja det konstnärliga nyskapandet och sträva efter att sprida konst- och kulturintresset till nya grupper.

Det är naturligtvis i första hand genom programutbudets betydelse för publiken som radio och TV spelar sin kulturpolitiska roll. Men också det direkta samspelet mellan programföretagen och det övriga kulturlivet har stor betydelse. På många områden av kulturlivet har radio och TV en dominerande ställning och förfogar över unika personella och tekniska resurser. De sätt på vilka programföretagen väljer att utforma sin verksamhet och disponera sina resurser får därför stor betydelse för kulturlivet i övrigt. Detta framgår tydligt av remissyttrandena från de institutioner och organisationer som är verksamma på kulturområdet eller svarar för utbildningsinsatser på detta område. Det finns av lättförståeliga skäl önskemål om ett intensivare samarbete mellan radio och TV och det övriga kulturlivet.

Radion och televisionen är i sin tur starkt beroende av att kunna samarbeta med andra kulturinstitutioner och med enskilda konstnärer för att kunna få till stånd en omväxlande och vital programverksamhet. Det ligger därför också i programföretagens intresse att delta i ett samarbete med det övriga kulturlivet. Enligt de principer som bör gälla för verksamheten bör programföretagen ha frihet att själva bestämma hur samarbetet med parter utanför företagen skall utvecklas. Denna bestämmanderätt har stor betydelse när det gäller att ge de programskapande enheterna en oberoende ställning. Med hänsyn till att det finns ett ömsesidigt beroende mellan programföretagen och de institutioner och organisationer som är verksamma på kulturområdet är det naturligt att företagen vid sina ställningstaganden i frågor som har betydelse för kulturlivet beaktar också de önskemål som finns i samhället i övrigt.

Några frågor av denna karaktär har behandlats särskilt ingående av radioutredningen och remissinstanserna. Det gäller t. ex. samarbetet med teaterinstitutionerna i landet.

Enligt radioutredningen bör Sveriges Radio i ökad utsträckning i TV sända scenföreställningar från teatrarna, s. k. t r a n s m i s s i o n e r. Sådana sändningar skulle göra det möjligt för en större och delvis ny publik att se kvalificerade föreställningar från scenteatrar.

Jag delar uppfattningen att det kvalificerade scenteaterutbud som möjliggörs genom stöd från det allmänna i ökad utsträckning bör göras tillgängligt för den del av befolkningen som inte har tillfälle att se scenföreställningar. Det är naturligt att transmissionerna i första hand sker från Operan och Dramaten, som är statliga teatrar med riksansvar och unika resurser, men samarbete bör också kunna ske med regionala teatrar, riksteaterensemble och fria teatergrupper, vilket kan bidra till att öka mångfalden och spegla teaterlivet i olika delar av landet.

För att stimulera utsändningen av scenteaterföreställningar i TV har

radioutredningen föreslagit att Sveriges Radio skall ges ett uppdrag i vilket det i allmänna ordalag anges hur transmissionsverksamheten skall genomföras. Uppdraget förutsätts ta sikte på en treårig försöksverksamhet som blir föremål för utvärdering. Utredningens ambition att få till stånd ett mer omfattande och på längre sikt planerat samarbete med scenteatrarna är enligt min mening riktig. Jag anser emellertid att det bästa sättet att reglera samarbetet är att avtal tecknas mellan TV-företaget och teatrarna, i första hand Operan och Dramaten. Det förhållandet att transmissioner under de senaste åren har genomförts alltmer regelbundet i televisionen visar att det är möjligt att få till stånd en sådan verksamhet på frivillig väg och jag räknar med att det finns fortsatt intresse härför inom teatrarna och TV. Om detta antagande skulle visa sig vara ogrundat är jag beredd att – på motsvarande sätt som skedde beträffande filmproduktionssamarbetet mellan Sveriges Radio och Svenska filminstitutet – ta initiativ till överläggningar mellan berörda parter.

I diskussionen om TV:s teaterutbud påpekas ofta att vissa kvaliteter i en scenföreställning med nödvändighet går förlorade då den förmedlas via TV och att vissa scenföreställningar över huvud taget inte är lämpade för transmissioner. Endast i de för TV särskilt instuderade föreställningarna tar man till vara TV-mediets möjligheter. Jag är medveten om detta och angelägen att stryka under att en ökad satsning på transmissioner ingalunda minskar ansvaret för att TV-teatern får goda utvecklingsmöjligheter. Det är naturligt att olika teaterformer i TV får förekomma sida vid sida och att de bedöms efter sina skilda förutsättningar och kvaliteter.

Tanken att en fast TV-teaterensemble skall knytas till Sveriges Radio har fått starkt gensvar hos remissinstanserna. Det framhålls att en fast ensemble är värdefull inte bara för TV-företagets egen del. Den påverkar dessutom hela landets teaterliv på ett gynnsamt sätt. En ny ensemble där skådespelarna engageras för begränsade perioder kommer troligen att leda till ett mera planmässigt personutbyte mellan teatrarna i landet, vilket bör ge stimulans åt de enskilda skådespelarna och skapa förutsättningar för en förnyelse av teaterinstitutionernas arbete. Skådespelarnas fackliga organisation har länge krävt den utvidgning och förbättring av arbetsmöjligheterna som man anser att tillkomsten av en fast teaterensemble skulle innebära.

Även inom Sveriges Radio finns en positiv inställning till att inrätta en fast ensemble. I nuvarande situation anser man att planeringen skulle underlättas och utvecklingen av teaterformen i etermedierna främjas om en betydande del av skådespelarna hade fastare anställningsförhållanden.

Den diskussion som förts om en fast teaterensemble ger ett praktiskt exempel på vilken central roll som etermedierna på ett visst område kan spela för kulturlivet. Enligt min mening är det angeläget att programföretagen samverkar med kulturinstitutionerna i alla de situationer där detta visar sig vara meningsfullt och möjligt. Det är därför rimligt att frågan om

teaterensemblen bedöms med hänsyn till effekterna på hela teaterområdet och inte bara utifrån etermediernas egen synpunkt.

Ensemblefrågans lösning förutsätter att en förhandlingsöverenskommelse kan träffas mellan radio- och TV-företagen och de fackliga organisationerna om anställningsförhållanden m. m. Sådana förhandlingar pågår sedan någon tid. Med hänsyn till den uppslutning som nu finns kring förslaget finns det anledning att hoppas att förhandlingarna skall leda till ett positivt resultat. De resursförstärkningar som jag räknar med att programföretagen skall få under de närmaste åren bör leda till en ökning av antalet pjäser och därigenom kunna medverka till en lösning.

Televisionen spelar en viktig roll i den svenska filmproduktionen. F. n. bidrar Sveriges Radio till produktionen av film utanför företaget på flera olika sätt. Med Stiftelsen Svenska filminstitutet har Sveriges Radio ett avtal om produktionssamarbete. Enligt avtalet bidrar Sveriges Radio med minst 5 milj. kr. om året till en produktionsfond som förvaltas av Filminstitutet.

Sveriges Radio lägger också ut produktionsuppdrag på fristående producerer eller köper visningsrätten till filmer som har producerats i andra sammanhang. Denna verksamhet har självfallet stor betydelse för fria filmare och andra mindre produktionsföretag.

Radioutredningen betonar starkt att TV bör ha ett omfattande samarbete med fria filmare. Detta motiveras med både kvalitets- och yttrandefrihetsskäl. Enligt utredningen är filmen ett av de allra viktigaste områdena för frilansmedverkan i programverksamheten. Utredningen betonar samtidigt att samarbetsavtalet med Filminstitutet endast bör utgöra en bland flera former för televisionens samarbete med filmare.

För egen del vill jag först understryka televisionens stora betydelse för visning av film. För kortfilm och annan film som inte är anpassad för visning på biograf är TV den utan jämförelse viktigaste distributionsformen. Även för biograf-filmen utgör TV ett betydelsefullt komplement till biografvisning. För många människor erbjuder TV den enda möjligheten att ta del av ett rikt och omfattande utbud av biograf-film.

För televisionen medför denna roll ett stort ansvar. Omfattningen och inriktningen av televisionens inköps- och utläggningspolitik är av avgörande betydelse för de fristående filmarnas möjligheter att vara konstnärligt verksamma och att finna en utkomst inom sitt yrke. Enligt min mening ligger en omfattande utläggning av produktionsuppdrag till fristående filmare väl i linje med den kvalitetsmålsättning som, enligt vad jag tidigare har anfört, bör prägla verksamheten. Genom de resursförstärkningar som jag kommer att förorda bör det vara möjligt att lägga ut en betydligt mer omfattande produktion än f. n.

Med hänsyn till televisionens stora betydelse för visningen av biograf-film bör televisionen även i fortsättningen bära sin del av ansvaret för finansieringen av den svenska produktionen av sådan film. Huruvida nuva-

rande avtal mellan Sveriges Radio och Filminstitutet utgör en lämplig form också för ett fortsatt sådant ansvarstagande får prövas av avtalsparterna i samband med att avtalet löper ut den 30 juni 1980.

Utredningen framhåller att TV genom sina medicinska förutsättningar bör kunna spela en större roll för bildkonsten än vad den har gjort hittills. Fler bildskapare bör ges möjligheter att göra egna program och experimentera med bild, färg och form. Ett hinder för ett utvecklingsarbete med den konstnärliga bilden är enligt utredningen att tekniken på TV inte är organisatoriskt samordnad med programenheterna.

Jag delar utredningens bedömning att den konstnärliga bilden bör ägnas större uppmärksamhet. Mitt förslag rörande radio- och TV-verksamhetens framtida organisation innebär, som jag tidigare har anfört, att TV-företaget får sin egen driftteknik. De hinder för experimentverksamhet, som den nuvarande organisationen innebär och som radioutredningen påtalar, minskar därmed.

Sveriges Radio är landets största musikinstitution, och etermedierna utgör med sin oöverträffande räckvidd människornas främsta kontaktmöjlighet med musik. I genomsnitt lyssnar svensken till musik i radio ca 1 timme och 15 minuter per dag. Radion har ett mycket stort inflytande på människors musiksmak och även på deras musikaktiviteter i övrigt, t. ex. inköp av grammofonskivor och andra fonogram, konsertbesök och aktivt musicerande. Detta lägger ett stort ansvar på programföretagen.

I den musikpolitiska debatten riktas inte sällan kritik mot radions musikverksamhet. Enligt kritikerna har programverksamheten kännetecknats av ett alltför stelt genretänkande. Förnyelsen av programformerna har också försumrats. Musikvalet anses ha varit konventionellt. Melodiradion har i denna debatt kritiserats för att ha ett alltför stort inslag av utslätad musik, medan musikradion har kritiserats för att vara alltför starkt inriktad på den äldre västerländska konstmusiken. Vidare har hävdats att radion dåligt speglat och stimulerat det aktiva musikkivet i landet.

Radioutredningen anser, mot bakgrund av de krav man bör kunna ställa på radion, att den här refererade kritiken i huvudsak är befogad. Utredningen betonar dock att man bör hålla i minnet att de kritiserade förhållandena delvis är en följd av riksdagens rekommendationer i samband med och efter den s. k. melodiradions tillkomst.

Frågan om melodiradion och den betydelse denna har fått för radions totala musikutbud tas upp inte bara av utredningen, utan även av ett stort antal remissinstanser. Jag vill därför framhålla att 1961 års beslut om melodiradion tillkom i en mycket speciell situation och inte får vara bestämmande för radions nuvarande programpolitik. Radion skall givetvis sända musik som får många lyssnare, men denna musik behöver inte isoleras till en kanal. Radioföretaget har alltså möjlighet att bryta skarpa genregränser mellan olika programkanaler. Under senare år har också en sådan förändring mot ökad bredd och variation i repertoar och programformer kunnat noteras.

Att utforma musikutbudet i radio och TV är en komplicerad uppgift. Musikupplevelser bör erbjudas lyssnarna inom en skala från aktivt lyssnande till förströelse och avkoppling. Målet bör, som radioutredningen anför, vara att ge alla människor möjlighet att uppleva god musik av skilda slag. Inte minst på musikområdet har programföretagen ett folkbildningsansvar i vilket bör ligga bl. a. att hos lyssnarna skapa intresse för nya musikformer och musikaliska genrer, att främja det aktiva musicerandet och att skapa garantier mot att kommersiella intressen otillbörligt påverkar musikvalet.

Hur musikutbudet i radio och TV utformas är en kulturpolitiskt viktig fråga men den hör inte till dem som bör behandlas i detalj vid en avtalsöverenskommelse. Med hänsyn till radions betydelse för musiklyssnandet och musiklivet vill jag dock framhålla hur viktigt det är att programföretagen vid sina bedömningar inte blir isolerade utan tar del av synpunkter från olika intressenter på musikområdet och att de dessutom på olika sätt medverkar till en öppen debatt om musikpolitiken i radio och TV.

Jag vill också närmare ta upp frågan om bevakningen av kulturlivet. Radioutredningen anser att de kritiker, som har hävdats att Sveriges Radios kulturbevakning på flera områden är för sporadisk och dåligt speglar den verksamhet som bedrivs, i viss mån har rätt. Utredningen finner att framför allt TV bör kunna spela en mera aktiv roll.

En bred remissopinion delar utredningens uppfattning. Även jag vill betona radions och televisionens ansvar på detta område. Verksamheten bör inte bara spegla kulturutvecklingen och bevaka aktuella kulturhändelser. Den har också, som utredningen har anfört, en möjlighet att svara för en uppsökande kreativ bevakning som syftar till att fånga upp och ge impulser till skapande verksamhet.

Jag vill i detta sammanhang också ta upp frågan om radions och televisionens bevakning av folkrörelserna. Radioutredningen noterar att det finns en ömsesidig misstänksamhet mellan Sveriges Radio och folkrörelserna. Utredningen konstaterar att förhållandet mellan dem inte bör vara alltför förtroligt, eftersom folkrörelserna är en del av den verklighet som det ingår i Sveriges Radios uppgift som massmedium att kritiskt granska. Utredningen hävdar emellertid att det finns fog för kritiken att Sveriges Radio i viktiga avseenden har försummat folkrörelserna. Utredningen anser också att insatser bör göras för att inom radio och television öka kunskaperna om folkrörelserna. I likhet med en betydande remissopinion ansluter jag mig till dessa synpunkter.

4.4 Kontakter med publiken

Utredningen betonar betydelsen av att etermedierna på olika sätt vidgar och fördjupar sina kontakter med allmänheten och med skilda publikgrupper. De viktigaste kontaktpunkterna finns enligt utredningen i den löpande

programverksamheten men därutöver anser utredningen det motiverat att vissa kontakter sker på ett mer organiserat och formaliserat sätt. Utredningen föreslår därför att nio regionala publikråd inrättas med uppgift att fungera som kontaktorgan med rådgivande uppgifter rörande programverksamheten, samt att bolagsstämman skall fungera som ett kontaktorgan i programfrågor.

Flertalet remissinstanser instämmer i utredningens mening att kontakterna mellan etermedierna och deras publik bör förbättras och intensifieras. Däremot avstyrker den övervägande delen remissinstanser förslaget om att inrätta regionala publikråd. Bland de invändningar remissinstanserna anför mot publikråden kan nämnas att dessa inte anses kunna förbättra kontakterna med publiken i någon större utsträckning, att publikråden skulle öka byråkratiseringen inom verksamheten samt att de skulle kunna äventyra dess oberoende och integritet.

Sveriges Radio, som avstyrker förslaget att införa regionala publikråd anser dock att företagets informella publikkontakter bör vidareutvecklas och redogör i sitt yttrande för ett flertal kontakter som f. n. äger rum mellan företaget och publiken. Bl. a. nämns de s. k. publikfora, som under senare år har arrangerats på olika platser i landet, och där allmänheten och/eller skilda publikgrupper har fått framföra synpunkter på programmen och ställa verksamheten under debatt. Till dessa publikfora har olika representanter för publiken inbjudits att närvara. Vid ett forum dominerade helt företrädare för organisationer, kommun och landsting, vid ett annat endast slumpmässigt valda personer i länet och vid andra har slumpmässigt valda personer, representanter för organisationer samt – via annonsering i ortspressen – allmänheten inbjudits att närvara. Vid samtliga genomförda publikfora har slutdebatterna från mötena sänts i radio och TV direkt eller i redigerad form. Härigenom har även en bredare publik, än den som har haft tillfälle att närvara, kunnat ta del av de frågeställningar som har behandlats vid mötena. I anslutning till ett publikforum har lokala och regionala organisationer inbjudits att arrangera möteskvällar kring radio- och TV-frågor med representanter från Sveriges Radio. Enligt Sveriges Radios mening kan denna verksamhet med fördel byggas ut och behöver inte alltid ske i anslutning till ett publikforum.

Sveriges Radio anser vidare att pressen utgör ett slags indirekt publikkontakt genom att den i viss utsträckning avspeglar publikens reaktioner genom insändare, enkäter och reportage. Andra former för publikkontakt, som nämns i yttrandet, är bl. a. radionämndens verksamhet, de rådgivande kommittéerna inom utbildningsradion, programupplysningen, publikundersökningar och studiebesök av olika slag.

Andra remissinstanser framhåller särskilt att publikfora samt de programkonferenser som Sveriges Radio har anordnat med folkrörelser och andra kan bidra till en bättre kontakt med allmänheten och olika publikgrupper. Dessa kontaktformer bör därför vidareutvecklas.

För egen del ansluter jag mig till utredningens och remissinstansernas allmänna bedömning att det är angeläget att radion och televisionen får en närmare kontakt med allmänheten och med folkrörelserna. Allmänhetens engagemang för programinslag i radio och TV är av naturliga skäl stort. Likväl upplever många att de saknar eller endast har en begränsad möjlighet att påverka programverksamheten. Det är därför synnerligen angeläget att skapa former för kontaktverksamhet som ger allmänheten möjligheter att framföra synpunkter och önskemål på programmen utan att man inkräktar på programföretagens självständighet och integritet.

De olika former för kontaktverksamhet mellan etermediernas medarbetare och allmänheten, som främst under senare år har växt fram, kan enligt min mening vidareutvecklas och bidra till en bredare och djupare förankring i befolkningen som helhet och hos skilda publikgrupper, t. ex. folkrörelserna och invandrarorganisationerna. De kan likaså bidra till en ökad öppenhet hos rundradions medarbetare för kritik av de egna programmen.

Av vad jag nu har anfört framgår att jag inte är beredd att biträda förslaget om att ålägga programföretagen att inrätta regionala publikråd. Skulle Sveriges Radio eller någon del av koncernen själv vilja inrätta ett eller flera regionala publikråd kan detta vara av värde och bör givetvis vara möjligt utan hinder av vad jag nyss har sagt. Jag förutsätter således att Sveriges Radio och de nya programföretagen eftersträvar att tillämpa och vidareutveckla olika former för publikkontakt i syfte att åstadkomma en allt intensivare dialog med såväl allmänheten som med folkrörelserna.

Jag övergår nu till att behandla frågan om bolagsstämmans roll som kontaktorgan i programfrågor. Enligt utredningens mening bör bolagsstämman i denna egenskap sammanträda minst två gånger årligen. Förslaget tillstyrks av flertalet remissinstanser som har yttrat sig i frågan.

Jag delar utredningens uppfattning att regelbundna diskussioner om programverksamheten bör förekomma mellan programföretagen och deras ägare. Sådana diskussioner ger möjlighet till förankring av verksamheten bland ägarorganisationerna, vilka i detta sammanhang närmast är att betrakta som företrädare för publiken. I likhet med utredningen anser jag att dessa diskussioner kan bidra till att programverksamheten fortlöpande belyses och granskas kritiskt utan nämnvärda risker för att programmedarbetarnas integritet sätts i fråga. I den organisation som jag föreslår kommer emellertid programföretagens ägare att kunna bli direktrepresenterade endast vid moderbolagets bolagsstämma, eftersom moderbolaget ensamt blir innehavare av samtliga aktier i dotterbolagen. Samtidigt är moderbolagets uppgifter sådana att dess bolagsstämma knappast är lämplig att användas som diskussionsforum för programverksamheten. Jag förordar därför den ordningen att dotterbolagen, som blir de verkliga programföretagen, årligen inbjuder ägarna dvs. folkrörelserna, pressen och näringslivet i koncernens moderbolag till konferenser om den egna programverksamheten. Sådana konferenser bör – i likhet med vad utredningen har föreslagit –

förekomma två gånger per år inom vart och ett av programföretagen. Jag anser dessutom att dessa konferenser skall vara offentliga samt att de skall anordnas på olika platser ute i landet. Jag finner det vara naturligt att diskussionerna vid dessa konferenser redovisas i resp. företags programverksamhet. Undantag från förslaget om programdiskuterande konferenser bör emellertid göras för Sveriges Utbildningsradio, eftersom det i detta dotterbolag finns rådgivande kommittéer med uppgift att lämna råd och synpunkter på verksamheten inom de fyra utbildningssektorerna.

Slutligen vill jag också beröra utredningens rekommendation om att koncernen bör fortsätta att utveckla olika former av program med publikmedverkan (s. k. public-access-program). Sådana program, där t. ex. enskilda personer eller grupper får möjlighet att själva göra program eller bidra med idéer till programverksamheten har under senare år gett allmänheten större möjlighet att komma till tals i radio och TV samt gett den visst inflytande på programverksamheten. Jag ansluter mig till utredningens rekommendation att programföretagen bör ta fasta på de olika erfarenheter som har gjorts på skilda håll och stimulera till experiment med olika former av vidgat publikdeltagande.

4.5 Arkivfrågor

I en lagrådsremiss den 26 januari 1978 med förslag till lag om pliktexemplar av skrifter och ljud- och bildupptagningar m. m. har jag bl. a. behandlat de förslag som dataarkiveringskommittén (U 1968: 48) har lagt fram i delbetänkandet (SOU 1974: 94) Bevara ljud och bild. Jag har därvid förordat att en ny statlig arkivinstitution inrättas den 1 januari 1979. Institutionen skall bl. a. ha till uppgift att bevara upptagningar av radio- och TV-sändningar, film i videogramform samt vissa fonogram och videogram. De tekniska lösningarna i fråga om inspelning för arkivändamål av radio- och TV-sändningar som jag där föreslår är i första hand ägnade att tillgodose forskningens behov. Det material som kommer att bevaras i arkivinstitutionen torde med hänsyn till inspelningskvaliteten endast i undantagsfall kunna användas för framtida programändamål. Härtill kommer att institutionen till en början huvudsakligen kommer att bevara sådant material som har tillkommit efter den 1 juli 1978. Av upphovsrättsliga skäl kommer materialet i den nya institutionen att vara tillgängligt endast för forskningsändamål om inte särskilda avtal träffas med rättsinnehavarna. Förnyade överväganden i fråga om tillgängligheten kan komma att ske av utredningen (Ju 1976: 02) om upphovsrätt, som har till uppgift att se över hela den upphovsrättsliga lagstiftningen, och av videogramutredningen (U 1977: 05).

Den tekniska apparatur som arkivinstitutionen föreslås förfoga över går inte att utnyttja för den typ av programband för TV som f. n. finns i Sveriges Radios arkiv. Med hänsyn härtill har jag förutsatt att komplette-

ring av arkivinstitutionens samlingar med äldre material från Sveriges Radio tills vidare torde få lösas genom att institutionen förvärvar kopior på lämplig bandtyp.

Om den nya arkivinstitutionen inrättas kan forskare i stor utsträckning där ta del av såväl yngre material som sådant äldre material som har kopierats hos Sveriges Radio. Denna kopiering bör i likhet med vad som har föreslagits beträffande övrigt tillhandahållande i den nya arkivinstitutionen bekostas av forskaren enligt fastställd taxa.

Vad jag nu har sagt om tillgången till det äldre materialet i Sveriges Radios arkiv förutsätter givetvis att materialet faktiskt har bevarats. Jag anser att man i möjligaste mån bör undvika att lösa företagets arkivproblem genom gallringsåtgärder, åtminstone under den tidsperiod då materialet fortfarande kan anses ha betydelse för programverksamheten eller ännu inte har kopierats och kopiorna har förts över till den nya arkivinstitutionen.

Jag har i den tidigare nämnda lagrådsremissen förordat att gallringsbeslut av övergripande karaktär rörande material i den nya arkivinstitutionen bör fattas av institutionens styrelseorgan efter hörande av bl. a. Sveriges Radio. Ett motsvarande samrådsförfarande bör enligt min mening tillämpas också när det gäller frågor om gallring i Sveriges Radios och de nya programföretagens arkiv. Jag finner det sålunda rimligt att beslut om gallring i Sveriges Radios arkiv bör fattas först efter hörande av riksarkivet och den nya arkivinstitutionen på ljud- och bildområdet. Härigenom skapas bl. a. möjligheter för arkivinstitutionen att förvärva sådana upptagningar som bedöms vara av värde för forskningen.

4.6 Text-TV

Sedan några år prövar televerket och Sveriges Radio en ny teknik, text-TV, som innebär att en text eller en schematisk bild överförs på TV-skärmar och att detta kan ske samtidigt som skärmen visar ett vanligt TV-program. Texten kan givetvis också visas fristående utan samtidig TV-bild. En avgörande fördel är att flera texter kan sändas ut parallellt och att mottagaren själv kan välja vilken han vill ta emot.

Tekniken ger ökade möjligheter i fråga om textsättningen av de vanliga TV-programmen. Minoritetsservicen kan förbättras genom särskild textsättning för hörselhandikappade och språkliga minoriteter. Tittaren kan också själv bestämma om han vill ha ett utländskt program textsatt eller inte. Det finns också möjlighet att överföra text som inte har samband med de vanliga programmen, t. ex. telegamnyheter och sportresultat. TV-innehavaren kan själv välja den tidpunkt då han önskar utnyttja den erbjudna nyhetsservicen.

För att vanliga TV-apparater skall kunna användas för text-TV krävs en tillsats, som enligt radioutredningen kan beräknas kosta omkring 2 000 kr. I

ett längre tidsperspektiv kan man enligt utredningen vänta sig att varje TV-mottagare säljs med text-TV-tillsats. En sådan serietillverkning kan väntas medföra att en text-TV-försedd apparat bara blir 400–500 kr. dyrare än en som inte har detta tillbehör. Enligt utredningen torde detta medföra att förutsättningen för ett mer omfattande utnyttjande av text-TV är att allmänheten successivt skaffar nya apparater.

Sändningen torde inte innebära några större kostnader. Däremot kan översättningar, överföring av talspråk till koncentrerad och lättfattlig skrift, telegramredigering m. m. komma att kräva betydande insatser av redaktionell personal.

Radioutredningen anser att de möjligheter som text-TV erbjuder är så väsentliga att systemet successivt bör införas i Sverige. Enligt utredningen bör text-TV i första hand användas för textsättning för hörselhandikappade, i andra hand för nyhetsservice och för textsättning på minoritetsspråk och först i tredje hand för att ersätta den nuvarande textsättningen av program på främmande språk.

De remissinstanser som har yttrat sig i frågan har över lag anslutit sig till utredningens åsikt att text-TV successivt bör införas. Man instämmer också i utredningens prioritering. Flertalet betonar vikten av att man särskilt beaktar de hörselhandikappades behov.

Sveriges Radio behandlar frågan i sitt remissvar och i sin anslagsframställning för budgetåret 1978/79. Företaget hävdar att sedan de laboriemässiga försöken nu är slutförda nästa steg bör bli en försöksverksamhet i mindre skala. Försöksverksamheten, som avses ske i samarbete med bl. a. televerket och de hörselhandikappades organisationer, bör baseras på den reguljära programverksamheten och omfatta ca 200 hushåll som erhåller en TV-apparat, utrustad med den speciella tillsats som fordras för mottagning av text-TV. Självfallet har därutöver vem som helst som på egen hand skaffar sig tillsatsapparatur möjlighet att ta emot text-TV under försöksperioden. Kostnaden för försöksverksamheten beräknar Sveriges Radio till 3 milj. kr.

Jag har tidigare (avsnitt 4.3.5) anfört att fler TV-program bör textsättas, så att döva och hörselskadade i större utsträckning än nu kan ta del av programutbudet. Text-TV ger denna möjlighet utan att tittare som inte önskar textning behöver bli störda. Denna teknik bör därför kunna utvecklas snarast möjligt för att kunna erbjudas döva och hörselskadade.

Den redovisade försöksverksamheten för de hörselhandikappade bör därför enligt min mening inledas snarast. I det följande (avsnitt 8.1) kommer jag därför att beräkna medel för verksamheten för budgetåret 1978/79. Den förordade försöksverksamheten får inte hindra en nödvändig förstärkning av textsättning enligt nuvarande konventionella metod. Denna måste tillämpas så länge det nya systemet inte används i full praktisk verksamhet.

Ett utnyttjande av text-TV för en ökad nyhetsservice med överföring av

telegramnyheter m. m. aktualiserar ställningstaganden i ett antal principfrågor. Bl. a. gäller det att avgöra vem eller vilka som skall ges ansvaret att stå för utsändningarna. Radioutredningen anser det vara naturligt att nyhetsredaktionerna inom de båda TV-kanalerna ges sådana möjligheter, men utredningen pekar också på att Tidningarnas Telegrambyrå (TT) – om man så önskar – skall kunna få möjlighet att sända nyheter via text-TV. I sitt remissvar har TT uttryckt ett sådant önskemål. Andra remissinstanser, bl. a. Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Svenska tidningsutgivareföreningen och Svenska journalistförbundet, anser att andra intressenter än Sveriges Radio skall ges möjlighet att sända nyheter via text-TV. Tidningsutgivareföreningen anser sålunda att man bör överväga att ge enskilda tidningar och/eller tidningsgrupper sändningsutrymme för text-TV i TV-kanalerna.

Om möjligheter öppnas för andra än Sveriges Radio att sända nyheter och meddelanden via TV-kanalerna måste villkoren för verksamheten preciseras i en rad avseenden. Det gäller bl. a. att lägga fast vissa programregler samt regler om finansiering, ansvarighet och granskning av verksamheten.

De anförda problemen är av sådan principiell vikt att regering och riksdag bör ta ställning till dem först efter det att ett utredningsarbete har genomförts och resultatet av detta har remissbehandlats. Jag avser att inom kort föreslå regeringen att tillkalla en kommitté med uppdrag att utreda användningen av text-TV. I kommittén bör olika intressen vara representerade, bl. a. pressen.

Det är naturligt att till denna utredning också hänskjuta frågan om den teknik som internationellt benämns viewdata, men som jag föredrar kalla data-TV. Denna teknik, som förutsätter att TV-apparaten kopplas till telefonnätet, möjliggör tvåvägskommunikation. Apparatinnehavaren kan välja bland ett i princip obegränsat informationsmaterial som finns lagrat i en eller flera databaser. Televerket undersöker just nu möjligheterna att använda tekniken för olika ändamål och kommer eventuellt att starta viss försöksverksamhet under kommande höst.

4.7 Försvarsberedskap

I olika sammanhang – senast i 1977 års försvarsbeslut (1976/77: 74, FöU 1976/77: 13, rskr 1976/77: 146) – har framhållits det psykologiska försvarets avgörande betydelse för befolkningens motståndsvilja. Det förtjänar understrykas att Sveriges säkerhetspolitiska strävanden utgör väsentliga element i hävdandet av vårt demokratiska statsskick. Det är av största värde att detta betonas särskilt i krigs- och kristider. Det är inte mindre betydelsefullt att befolkningen kan nås av nyheter och information, om möjligt genom kanaler som den är van vid, och på så sätt snabbt få kännedom om händelseutvecklingen, dess risker och om våra försvarsåt-

gärder. Radio- och TV-sändningar är i detta sammanhang centrala för möjligheterna att lämna allmänheten snabb och saklig information under beredskapstillstånd och krig. Det är därför angeläget att i första hand sändningsledning och nyhetsverksamhet kan fungera med god effektivitet under krig.

I gällande avtal mellan staten och Sveriges Radio aktiebolag rörande företagets verksamhet vid krig eller krigsfara föreskrivs bl. a. att ansvaret för erforderlig beredskap åvilar radiochefen, som vid sin sida skall ha en av regeringen utsedd nämnd på fyra personer. Enligt koncernbildningsavtalen åren 1975 och 1977 angående bildandet av Sveriges Lokalradio aktiebolag resp. Sveriges Utbildningsradio aktiebolag sågs att Sveriges Radio skall vara huvudman för beredskapsplaneringen.

Som jag tidigare har anfört (4.2.3) bör moderbolaget ha huvudansvaret för planeringen för försvarsberedskap i den nya organisation som kommer att gälla fr. o. m. den 1 juli 1979. Liksom hittills bör föreskrivas att befinner sig landet i krig skall koncernen ingå som *en* självständig organisation i totalförsvaret och därvid lyda direkt under regeringen. Vidare bör liksom nu ansvaret för erforderlig försvarsberedskap åvila chefen för moderbolaget. Jag har i denna fråga samrått med chefen för försvarsdepartementet.

4.8 Finansiering och medelstillelning m. m.

4.8.1 Inledande synpunkter

Radio- och TV-verksamhetens drift- och investeringskostnader har sedan starten huvudsakligen finansierats med mottagaravgifter. Undantagna från avgiftsfinansiering är sedan budgetåret 1964/65 utlandsprogramverksamheten och utbildningsprogramverksamheten samt viss beredskapsutrustning m. m., som bekostas över statsbudgeten. Även radionämndens verksamhet finansieras med mottagaravgifter. Storleken av mottagaravgifterna skall enligt radiolagen fastställas av regeringen efter riksdagens hörande. Den årliga medelstillelningen av avgiftsmedel till verksamheten beslutas av regeringen. Regeringens överväganden härvidlag brukar redovisas för riksdagen som därigenom bereds tillfälle att uttala sin mening.

Sveriges Radio och dotterbolagen Sveriges Lokalradio och Sveriges Utbildningsradio svarar för programproduktionen. Televerket har ansvar för distribution av program, avstörningsverksamhet och avgiftsuppbörd. Avgiftsuppbörden är decentraliserad till telekontoren och samordnad med inkasseringen av telefonavgifter. Byggnadsstyrelsen har ansvar för projektering och byggande av större byggnader för Sveriges Radio. Sveriges Radio får självt göra byggnadsinvesteringar i de fall då byggnadskostnaderna inte överstiger 2 milj. kr. Avgiftsmedlen fonderas hos riksgäldskontoret.

När det gäller finansieringen av verksamheten har tid efter annan förslag väckts om att delar av verksamheten skall finansieras på annat sätt för att

minska behovet av avgiftshöjningar. Ett alternativ som har diskuterats är reklamfinansiering. På grundval av ett omfattande utredningsarbete av reklamutredningen beslöt regering och riksdag år 1975 (prop. 1975: 13) att

liksom hittills har gällt – kommersiell reklam mot vederlag i TV- och ljudradioprogram inte skulle få förekomma.

Ett annat alternativ till den nuvarande avgiftsfinansieringen, som har diskuterats, är att vissa delar av verksamheten finansieras över statsbudgeten på samma sätt som f. n. sker med utlandsprogramverksamheten och Sveriges Utbildningsradio. Utredningen har varit inne på sådana överväganden men funnit att avgörande skäl talar för att verksamheten även fortsättningsvis finansieras med avgiftsmedel i samma omfattning som f. n.

Inte heller jag är beredd att förorda någon nämnvärd ändring av gällande finansieringsprinciper för verksamheten. Jag finner också övervägande skäl tala för att radionämndens kostnader även fortsättningsvis bestrids med avgiftsmedel och inte, som utredningen föreslagit, över statsbudgeten.

De med Sveriges Radios försvarsberedskap förenade kostnaderna bestrids till större delen från företagets ordinarie budget, dvs. från mottagaravgiftsmedel. Förvärv av viss beredskapsutrustning, vissa investeringar i samband härmed, drift och underhåll av anläggningar samt övningsverksamhet finansieras däremot över statsbudgeten. Enligt min mening bör fr. o. m. budgetåret 1979/80 - då den nya organisationen av radio- och TV-verksamheten kommer att gälla – kostnaderna i sin helhet för försvarsberedskapen bestridas med avgiftsmedel.

När det gäller frågan om belutinstans för finansiering och medelstilldelning föreslår utredningen, att riksdagen på grundval av proposition från regeringen skall beluta om såväl mottagaravgifter som drift- och investeringsanslag till hela den avgiftsfinansierade verksamheten. Utredningen framhåller därvid att sådana beslut måste ske i anslutning till de långsiktiga planeringsbesluten. Jag finner för egen del den nuvarande ordningen för beslut om finansiering och medelstilldelning mindre tillfredsställande. Riksdagen bör också formellt fatta de nödvändiga ekonomiska besluten, inte endast höras beträffande mottagaravgifternas storlek. Jag ansluter mig därför till utredningens förslag.

Vad jag nyss har anfört innebär inte något avsteg från de principer som hittills har gällt beträffande medelstilldelningens form. Jag är således inte beredd att förorda en större grad av detaljreglering av de anslag som årligen tilldelas programföretagen än den sedvanliga uppdelningen i drift- och investeringsmedel. Detaljerade anvisningar för medelstilldelningen skulle kunna uppfattas som ett intrång i programverksamhetens integritet. Jag bortser då naturligtvis från de allmänna mål som regering och riksdag ställer upp för verksamheten när det gäller t. ex. sändningstider och produktionsansamling.

Finansieringskällan för det helt övervägande delen av verksamheten

kommer alltså att utgöras av mottagaravgifterna. Avgiftsintäkterna beräknas budgetåret 1977/78 till drygt 1 100 milj. kr.

Intäktsbortfallet på grund av avgiftsskolkl beräknas för innevarande budgetår till runt 80 milj. kr. (7%). Televerket bedriver en aktiv information och kontroll för att minska avgiftsskolket. Genom en ändring av radiolagen år 1972 är TV-handlare skyldiga att till televerket anmäla försäljning och utthyrning av TV-mottagare. Enligt televerkets bedömning har denna anmälningskyldighet lett till en avsevärd minskning av avgiftsskolknigen. Alltjämt får dock skolket anses otillfredställande stort. Enligt vad jag har erfarit har televerket nu beslutat förstärka avgiftskontrollen. För egen del ser jag mycket allvarligt på avgiftsskolket, som ju ytterst i form av avgiftshöjningar drabbar alla dem som lojalt betalar sin avgift. Jag utgår därför från att utvecklingen följs noga av televerket. Programföretagen bör kunna bidra till aktiva informationsinsatser i sammanhanget.

I anslutning till denna fråga vill jag beröra avgiftsinkasseringens ekonomi. Till följd av ändrade principer för fördelning av inkasseringkostnaderna mellan rundradio- och telerörelsen har rundradiatorörelsen kommit att belastas med betydligt högre kostnader för den gemensamma inkasseringen än vad som var fallet tidigare. Efter samråd med chefen för kommunikationsdepartementet finner jag det mot bakgrund av kostnadsökningarna motiverat att en översyn görs av principerna och formerna för uppbörd och inkassering av avgifterna. Bl. a. bör för- och nackdelar av att i framtiden lägga uppbörd- och inkassering på ett annat organ samt konsekvenser av andra uppbördsterminer än de nuvarande belysas. Översynen bör bedrivas i samråd med televerket. Jag återkommer till regeringen i denna fråga.

Som jag har nämnt inledningsvis i detta avsnitt har Sveriges Radio rätt att uppföra byggnader inom en ram av 2 milj. kr. Större byggnadsarbeten handhas av byggnadsstyrelsen. Den nuvarande uppdelningen i större och mindre projekt samt handläggningsordningen bör utvärderas inför övergången till den nya organisationen av radio- och TV-verksamhet. Det bör ankomma på byggnadsstyrelsen att i samråd med Sveriges Radio lämna förslag till hur byggnadsärendena bör handläggas efter den 1 juli 1979.

4.8.2 Kompensation för automatiska kostnadsökningar m. m.

Sveriges Radio arbetar med i princip ettåriga budgetperioder. Medel kan inte balanseras mellan budgetåren. Regering och riksdag har gett endast allmänt hållna riktlinjer för verksamheten avseende tiden bortom det närmast följande budgetåret.

Utredningen diskuterar ingående olika alternativ för att Sveriges Radios planeringsunderlag på sikt skall förbättras och för att verksamheten skall kunna garanteras en någorlunda säker kompensation för kostnadsökningar av automatisk natur, främst för den fast anställda personalen. Utredningen stannar för ett system med treåriga, rullande verksamhetsplaner som staten skall fastställa i samband med medelstilldelningen. Vidare redovisar

utredningen ett förslag till automatisk kompensation för sådana personalkostnadsökningar som företaget inte kan råda över.

Remissinstanserna är över lag eniga om att det statliga ettåriga budgetsystemet innebär avsevärda olägenheter för en verksamhet av Sveriges Radios typ med långsiktiga produktionsbeslut och åtaganden. Förslaget om treåriga, rullande verksamhetsplaner vinner allmänt instämmande. Även förslaget om kompensation för personalkostnadsökningar av automatisk natur bemöts positivt. Vissa remissinstanser, däribland riksrevisionsverket (RRV) och statskontoret, anser dock att tilldelningssystemet måste utformas mer med sikte på att ta till vara möjligheterna till besparingar och effektivisering.

Jag ansluter mig liksom den övervägande delen av remissopinionen till utredningens uppfattning att rundradions möjligheter till planering på flera års sikt måste förbättras. Detta kan ske på två sätt, dels genom att rundradion får en rimlig och förutsebar kompensation för automatiska kostnads- och löneökningar, dels genom att regering och riksdag anger målen för verksamheten bortom det närmast följande budgetåret. Samtidigt måste budgetsystemet utformas så att möjligheterna till kostnadsbesparade rationaliseringar och produktivitetsvinster tas till vara.

När det först gäller den årliga kompensationen av radio- och TV-verksamhetens automatiska pris- och löneökningar på driftsidan bör utgångspunkten vara den allmänna kostnadsutvecklingen som den avspeglar sig i konsumentprisindex (KPI). I princip bör programföretagen alltså kunna påräkna en kompensation som motsvarar utvecklingen av KPI för resp. budgetår.

Avstämningen av kostnadskompensation för ett visst budgetår kan givetvis inte ske förrän en säker uppskattning av KPI kan göras. Regeringen bör därför utverka riksdagens bemyndigande att slutligt fastställa kompensation för allmänna kostnadsökningar.

För att underlätta en rationell hushållning med tilldelade medel bör programföretagen ha möjlighet att efter samråd med moderföretaget föra över överskott av driftmedel från ett budgetår till ett annat.

För att medel som förs mellan budgetåren inte skall beskattas som vinst, bör t. v. eventuellt överskott återlevereras till fonden vid budgetårets slut för att vid nästa budgetårs början efter formellt regeringsbeslut ställas till koncernens förfogande igen. Jag avser efter samråd med chefen för budgetdepartementet att låta närmare pröva möjligheterna till skattebefrielse i detta fall.

Det bör vidare vara möjligt för koncernen att på samma sätt som f.n. kunna utjämna kostnaderna mellan två budgetår genom en dragningsrätt gentemot rundradiorörelsens fond.

Utredningens förslag till treåriga rullande verksamhetsplaner har enligt min mening stora förtjänster. Med hänsyn till det nuvarande samhällsekonomiska läget är jag dock inte beredd att nu tillstyrka en övergång till en

sådan ordning. I samband med min medelsberäkning för nästa budgetår (8.1) kommer jag att ange vissa riktpunkter för radio- och TV-verksamhetens utbyggnad under den kommande avtalsperioden, dvs. fram t.o.m. budgetåret 1985/86 varigenom programföretagen får vissa givna planeringsförutsättningar. Jag förutsätter att programföretagen på grundval härav i anslagsframställningen för budgetåret 1979/80 redovisar förslag till alternativa fleråriga verksamhetsplaner, i första hand för den närmaste treårsperioden. Av alternativen bör ett avse oförändrad ambitionsnivå. I övrigt bör skisseras olika planer för utbyggd verksamhet inom ramen för de riktpunkter för verksamheten under den kommande avtalsperioden som jag kommer att underställa riksdagen för godkännande.

4.9 Införandet av en ny organisation

Innebörden av mina förslag till ändrad organisation av radio- och TV-verksamheten kan översiktligt beskrivas på följande sätt.

Sveriges Radio bedriver nu programverksamhet i riksradio och i TV. Företaget är dessutom moderbolag i en koncern som innehåller dotterbolagen Sveriges Lokalradio och Sveriges Utbildningsradio. Sveriges Radio skall enligt mina förslag behålla sin funktion som moderbolag i koncernen men överlåta programverksamheten till två nya dotterbolag, ett för riksradio och ett för TV. Antalet dotterbolag i koncernen kommer således att öka till fyra. Koncernen kan komma att innehålla ytterligare ett eller flera företag för gemensam service om koncernens företag själva finner det lämpligt.

De två nya dotterbolagen bör starta sin programverksamhet den 1 juli 1979. Förberedelserna härför bör således genomföras under verksamhetsåret 1978/79, och ansvaret för genomförandet bör läggas på Sveriges Radio. Utöver ställningstagandena i anledning av denna proposition fordras enligt min mening inga ytterligare beslut från riksdagens sida. För riksdagens kännedom vill jag emellertid redogöra för de viktigaste av de åtgärder som enligt min mening bör vidtas för genomförandet av beslutet om en ny organisation. Jag avser att vid senare tidpunkter för regeringen anmäla sådana frågor som kräver dess beslut, bl.a. frågor rörande tecknandet av de olika avtal som fordras.

För verksamhetsåret 1978/79 bör särskilda avtal tecknas mellan staten och vart och ett av de tre bolagen i koncernen. I avtalen bör även Sveriges Lokalradio och Sveriges Utbildningsradio ges självständig sändningsrätt till sina program och i övrigt bör avtalen innehålla bestämmelser om programverksamheten i enlighet med de förslag jag tidigare har redovisat. Däremot bör avtalens bestämmelser om företagets organisation inte innehålla några väsentliga ändringar av nuvarande förhållanden. I avtalet mellan staten och Sveriges Radio bör finnas bestämmelser om företagets skyldighet att bilda två dotterbolag och att till dem med verkan från den 1

juli 1979 överlåta den egendom och de rättigheter m. m. som fordras för att de skall kunna bedriva sin verksamhet.

Sveriges Radio bör bilda de två nya programbolagen för riksradio och TV snarast efter det att riksdagen har fattat beslut om den nya organisationen. I egenskap av ensam aktieägare bör Sveriges Radio därvid svara för att de nya bolagen får bolagsordningar som underställs regeringen för godkännande och för att de erhåller styrelser.

Styrelserna i de nya programbolagen bör ha börjat sin verksamhet i början av hösten 1978. En viktig uppgift i detta tidiga skede bör vara att utse de viktigaste cheferna i bolagen och att förse dem med nödvändig stabspersonal och att därefter påbörja arbetet med att planera hur företagen skall organiseras. Besluten bör fattas i nära samarbete med Sveriges Radio som också bör svara för att de nya dotterbolagen får erforderlig service i sitt arbete.

I samma skede bör Sveriges Radio planera övergången till sin nya roll som enbart moderbolag i koncernen och i samband därmed utse de viktigaste cheferna såväl för övergångstiden fram till den 1 juli 1979 som för tiden därefter.

Det bör under verksamhetsåret 1978/79 vara möjligt att kombinera befattning inom det nuvarande Sveriges Radio både med befattning inom något av de nya programbolagen och med ställningen som utsedd befattningshavare i Sveriges Radio i den nya roll företaget skall ha efter den 1 juli 1979. Också för att åstadkomma lämpliga arrangemang härvidlag krävs en nära samverkan mellan Sveriges Radio och de nya programbolagen.

De närmare besluten om Sveriges Radios och de två nya programbolagens inre organisation bör fattas successivt under våren 1979. Samtidigt bör beslut fattas om vilka samarbetsavtal som skall finnas mellan de olika bolagen inom koncernen liksom om vilka funktioner – i huvudsak av servicekaraktär – som eventuellt skall fullgöras av något eller några ytterligare bolag inom koncernen.

I sak innebär organisationsförändringarna i allt väsentligt att funktioner som nu finns inom Sveriges Radio skall flyttas till ett av de nya programbolagen eller att de skall fullgöras av ett eller flera ytterligare bolag som säljer tjänster till programbolagen inom koncernen. Besluten om den nya placeringen av de olika funktionerna måste därför fattas i nära samverkan mellan Sveriges Radio och programbolagen, främst de två nya. I huvudfrågorna finns därvid riktlinjer angivna i de förslag jag tidigare har framlagt men i många viktiga frågor bör besluten överlämnas helt åt företagen i koncernen.

I stort blir följande organisationsförändringar aktuella.

- stabsfunktioner som finns i Sveriges Radio bör i vissa fall vara kvar för att företaget skall kunna fullgöra sina funktioner som moderbolag i koncernen, i andra fall bör de delas upp på programbolagen och då i allt väsentligt på de två nya bolagen; då det gäller stabsfunktionerna torde

det bli fråga om en klyvning som för många anställda innebär förändrade arbetsuppgifter;

- programmenheterna för TV 1 och TV 2 bör i princip i sin helhet föras till det nya TV-bolaget och inom detta kunna fungera utan några större inre förändringar;
- den nuvarande programenheten för ljudradio bör i princip i sin helhet ingå i det nya bolaget för riksradio; till samma programbolag förs också hela den nuvarande enheten för utlandsprogrammen;
- Centralredaktionen bör delas mellan de två nya programbolagen; redaktionen för TV-Sport bör därvid i sin helhet föras till TV-bolaget medan det för övrig verksamhet kan bli fråga om en fördelning person för person på programbolagen;
- de nuvarande distriktskontoren bör som regel föras till TV-bolaget eftersom huvuddelen av distriktens personal och övriga resurser är avsedda för TV; den personal inom de nuvarande distrikten som i framtiden skall arbeta för riksradien bör som regel organisatoriskt föras till detta programbolag, men också andra arrangemang kan förekomma;
- avdelningen för ljudradioteknik bör föras till riksradiobolaget och de olika avdelningarna för TV:s driftteknik bör föras till TV-bolaget; placeringen av teknikenhetens stabsfunktioner och övriga avdelningar bör beslutas inom koncernen;
- övriga funktioner bör fördelas, eventuellt efter uppdelning, på de olika programföretagen och på det eller de serviceföretag som kan komma att bildas inom koncernen.

Besluten om fördelning av olika enheter och avdelningar bör i flertalet fall också innebära beslut om hur personal skall fördelas. De enheter eller avdelningar som i sin helhet förs till ett av programbolagen eller till ett gemensamt servicebolag bör naturligen behålla sin nuvarande personal. Då det däremot gäller enheter eller avdelningar som får sina funktioner fördelade på flera företag måste beslut fattas också om hur enskilda personer skall placeras. Denna process bör i princip var slutförd före den 1 juli 1979.

För perioden 1979/80–1985/86 bör nya avtal tecknas mellan staten och Sveriges Radio samt mellan staten och vart och ett av de fyra programbolagen inom koncernen. Avtalen bör tecknas omkring årsskiftet 1978/79. Av avtalen bör bl.a. framgå företagets huvudsakliga organisation och uppgifter samt att de i övrigt har att beakta de riktlinjer som har antagits av riksdagen i beslut i anledning av denna proposition. Avtalen bör träda i kraft den 1 juli 1979.

Det förhållandet att avtalen har trätt i kraft behöver inte innebära att omorganisationen skall ha genomförts i alla avsenden den 1 juli 1979. På vissa punkter, såsom då det gäller uppdelningen av distriktsverksamheten på de två nya programbolagen eller då det gäller den definitiva placeringen av vissa servicefunktioner, bör förändringarna kunna få anstå till en senare tidpunkt om det visar sig praktiskt lämpligt.

Samtidigt bör det vara möjligt för Sveriges Radio att i praktiken genomföra de avsedda förändringarna redan under verksamhetsåret 1978/79 om det visar sig fördelaktigt. Jag tänker här närmast på det väl dokumenterade önskemålet att snarast fördela Centralredaktionens funktioner på de nuvarande programenheterna, men motsvarande tidigareläggning av funktionsuppdelningar bör vara möjlig även i andra fall.

I fråga om de två nuvarande dotterbolagen Sveriges Lokalradio och Sveriges Utbildningsradio innebär de föreslagna reformerna inga stora förändringar. Styrelserna bör emellertid utvidgas och utses av Sveriges Radio, de nuvarande samarbetsavtalen med Sveriges Radio bör få förändrat innehåll och bolagen bör få nya av regeringen godkända bolagsordningar. Jag avser att med Sveriges Radio och de berörda dotterbolagen ta upp bl. a. frågan rörande lämplig tidpunkt under 1978/79 för dessa förändringar.

Sveriges Radio bör under våren 1979 anta ny bolagsordning som är anpassad till den roll bolaget skall spela inom koncernen efter den 1 juli 1979. Bolagsordningen bör underställas regeringen för godkännande. Före den 1 juli 1979 bör ny styrelse utses för Sveriges Radio i enlighet med den nya bolagsordningens regler.

Genomförandet av åtskilliga av de åtgärder jag här har behandlat kräver förhandlingar enligt reglerna i lagen om medbestämmande i arbetslivet (MBL). Det gäller bl. a. Sveriges Radios och programbolagens beslut att underteckna de olika föreslagna avtalen, genomförandet av sådana organisationsförändringar som inte blir direkt reglerade i avtalen, och fördelningen av personal på de olika bolagen och på enheterna inom bolagen. MBL-förhandlingar i dessa frågor bör i praktiken kunna börja i och med att mina förslag nu har framlagts för riksdagen. Det ligger i sakens natur att tillämpningen av MBL:s regler bör påverkas av de principbeslut rörande Sveriges Radios och programbolagens organisation, verksamhet m. m. som riksdag och regering kommer att besluta om.

Sveriges Radio bör senast den 15 oktober 1978 lämna in anslagsframställningar avseende hela koncernens verksamhet under budgetåret 1979/80 jämte mera allmänt hållna planer för verksamheten under de därpå följande två budgetåren. Som underlag bör därvid anslagsframställningar ha utarbetats av Sveriges Lokalradio och Sveriges Utbildningsradio för sina resp. verksamheter, samt, om det är möjligt, också av de båda nya programbolagen.

4.10 Radionämnden m. m.

4.10.1 Radionämndens organisation och uppdrag

Radionämnden har till uppgift att övervaka att programföretagen utövar sin ensamrätt till rundradiosändningar opartiskt och sakligt och i övrigt i enlighet med radioavtalets riktlinjer. Övervakningen sker genom att nämnden granskar program som har sänts. Nämnden är inte behörig att meddela

föreskrifter om de framtida programmens innehåll och utformning.

Nämnden är en statlig myndighet. Den består av sju ledamöter jämte suppleanter som utses av regeringen.

Enligt radioutredningens förslag skall radionämnden även i framtiden utföra kontrollen av att programföretag följer bestämmelserna i radiolag och avtal. Detta skall ske genom efterhandsgranskning av sända program. Granskningen kan ske efter anmälan från allmänheten eller på eget initiativ.

Radioutredningens uppfattning att ingen förändring skall ske av radionämndens granskningsuppdrag delas av remissinstanserna. Även jag har denna uppfattning.

Radioutredningen har i fråga om granskningsarbetets organisation övervägt det förslag som presenterats i betänkandet (DsU 1974: 7) Radionämnden – Breddad granskning och ny organisation. Detta förslag bygger på att den nuvarande radionämndens två huvudfunktioner – att vara dels kontrollorgan för statsmakten, dels en instans dit allmänheten kan vända sig med klagomål – hålls organisatoriskt isär. Detta skulle uppnås genom att radionämnden blev ett renodlat bedömningsorgan av domstolskaraktär och att ett nytt, fristående granskningsorgan inrättades för att fungera som övervakande och initiativtagande organ och som klagoinstans för allmänheten. Det nya granskningsorganet skulle kallas "radioombudsman" (RO). Enligt förslaget skulle RO vara en från radionämnden skild myndighet som fattar alla beslut om granskning av program. RO får inte meddela fällande beslut eller avgöra ärende av principiell betydelse eller annars av större vikt. Sådana ärenden skall avgöras av nämnden vid en muntlig, offentlig förhandling, där RO får en ställning som närmast motsvarar åklagarens i ett brottmål.

I betänkandet Radionämnden – Breddad granskning och ny organisation diskuteras även ett alternativ som innebär att vissa relativt vidsträckt beslutsfunktioner flyttas över till en tjänsteman i nämnden, som lämpligen kunde benämnas kanslichef. Detta alternativ förordas av radioutredningen.

För egen del vill jag till en början betona vikten av att radionämnden ges möjlighet att koncentrera sitt arbete på principiellt viktiga ärenden. Det är vidare av stor betydelse att nämnden organiseras så, att det blir möjligt att öka antalet granskningsärenden. Jag avser då främst en fortsatt utvidgning av nämndens granskning på eget initiativ. Jämsides med organisatoriska förändringar måste dock garantier skapas för att granskningsorganet skall åtnjuta allmänhetens förtroende. Från denna utgångspunkt är det en fördel att – till skillnad mot RO-alternativet – den utredande funktionen ligger hos ett organ som består av företrädare för allmänheten.

Vissa remissinstanser har förordat införande av en RO med hänvisning till att systemet med allmänhetens pressombudsman (PO) har fungerat väl. Enligt min mening skiljer sig emellertid de regler som RO skulle kontrollera

ra efterlevnaden av på flera punkter från de pressetiska reglerna. Dessa innehåller t. ex. inte krav på opartiskhet, balans, allsidighet m. m. PO, liksom pressens opinionsnämnd, har tillkommit på initiativ av pressen för självsanering. Radionämnden däremot är en statlig myndighet för vilken vissa författningsbestämmelser gäller. Nämnden saknar möjlighet att utdöma påföljd.

I likhet med radioutredningen och flertalet av remissinstanserna anser jag att införandet av en RO med egen kansliorganisation skulle medföra ett ohanterligt och tungrott system för granskningsverksamheten. Den av radionämndsutredningen föreslagna ordningen med muntlig, offentlig förhandling inför nämnden, där RO har ställning av åklagare, innebär vidare att en administrativ apparat skapas som enligt min mening inte står i rimlig proportion till de avsedda fördelarna. Arbetsformer som liknar förhandlingar vid allmän domstol är mindre lämpliga för radionämndens verksamhet. En förbättring av radionämndens verksamhet bör därför åstadkommas på annat sätt än genom att man inrättar en RO.

Radioutredningens förslag att överföra vissa kvalificerade uppgifter till en tjänsteman hos nämnden är enligt min mening ett lämpligare sätt att åstadkomma ett sådant resultat. Jag kommer därför att föreslå regeringen att inrätta en tjänst som chef för nämndens kansli. Därvid avser jag att föreslå att denne får rätt att självständigt besluta om utredning och granskning av program eller programinslag utan föregående anmälan, rätt att infordra yttrande från programföretag i granskningsärende samt rätt att på nämndens vägnar fatta beslut, som ej innebär att program strider mot radiolag och avtal. Härigenom kan man uppnå att granskningsverksamheten effektiviseras utan större organisatoriska förändringar. De uppgifter för cheftjänstemannen som jag nu har angivit bör medföra rätt för honom att anteckna skiljaktig mening vid föredragning. Tjänsten kan lämpligen benämnas direktör.

Enligt den nu gällande förordningen med instruktion för radionämnden förordnas ledamöter och suppleanter för en period om fyra år. I förslaget till regeringen kommer jag att förorda en förkortning av förordnandetiden till tre år. Vid förordnande av ledamöter och suppleanter bör det vidare övervägas om någon bör få utses för mer än ett visst mindre antal förordnandeperioder. Det ankommer på regeringen att besluta härom.

Enligt vad jag har erfarit, lämnar radionämnden kommuniker rörande fällande beslut och andra viktiga avgöranden till bl. a. Tidningarnas telegrambyrå (TT). Dessutom har nämnden på eget initiativ 1971 och 1977 låtit ge ut översikter över sin verksamhet*. För att ytterligare säkerställa att nämndens verksamhet blir känd hos en bred allmänhet och att nämnden i ökad utsträckning bidrar till debatten om radions och televisionens programverksamhet avser jag att föreslå regeringen att besluta om regler

* Staffan Vångby: Opertiskhet och saklighet och Lars Bergman: Radionämnden anser...

härför. I dessa syften bör nämnden bedriva en utåtriktad information om sina uppgifter och fortlöpande publicera studier och analyser av programutbudet. Jag biträder radioutredningens förslag om att programföretagen skall förpliktas att på lämpligt sätt redogöra för sådana beslut av radionämnden som innebär att program som sänts av företaget har fällts. Även detta förslag understryker vikten av att radionämndens verksamhet blir mera känd hos allmänheten.

4.10.2 Beriktigande och genmäle

Radionämnden saknar befogenhet att meddela direktiv om införande av genmäle eller beriktigande eftersom radionämnden överhuvudtaget inte får meddela föreskrifter om programmets innehåll eller utformning.

Med hänvisning till den betydelse frågan om genmäle och beriktigande har för förhållandet mellan programföretagen och allmänheten har radioutredningen föreslagit skyldighet för programföretagen att genast underätta radionämnden såväl när begäran om genmäle eller beriktigande framställs som när beslut i ärendet fattats. Genom denna underrättelseskyldighet får radionämnden möjlighet att granska alla beslut i berörda frågor.

I likhet med huvudparten av remissinstanserna tillstyrker jag förslaget i denna del.

4.11 Närradio och när-TV

Radio- och TV-verksamheten har i vårt land sedan länge varit anförtrord företag i allmänhetens tjänst, som inom ramen för av staten givna allmänna riktlinjer bedriver programverksamheten fritt och självständigt.

Vikten av att hålla fast vid denna syn på radio- och TV-verksamheten understryks kraftigt av radioutredningen som därvid torde ha ett brett stöd i folkopinionen. Radioutredningen anser emellertid att en sådan syn är väl förenlig med att ett avgränsat område förbehålls för annan programverksamhet än sådan som bedrivs på statligt uppdrag.

Jag delar utredningens uppfattning på denna punkt. Införandet av FM-UKV har möjliggjort sändningar av en helt annan karaktär än den rikstäckande verksamhet som den allmänna rundradion bedriver. Det finns nu utrymme i etern för sändare med svag effekt som täcker områden, som är väsentligt mindre än de som allmänt gäller för radio. I fråga om TV ger också centralantennanläggningar motsvarande möjligheter. Såväl det ökade utrymmet i etern som den mycket begränsade genomslagskraft, som dessa sändningar får, gör att motiven för ett generellt förbud för sådana sändningar har bortfallit.

Radioutredningen presenterar en skiss till hur en verksamhet med särskild ljudradio och TV skulle kunna bedrivas. Utredningen föreslår att frågan blir föremål för närmare utredning, kompletterad med försöksverksamhet.

Endast en minoritet av remissinstanserna motsätter sig utredningens förslag om att särskild ljudradio-TV närmare skall utredas. I fråga om behovet av särskild ljudradio och TV är reaktionen däremot blandad. En grupp remissinstanser tror att den särskilda ljudradion och televisionen kan bli ett nytt och vitaliserande inslag i organisationers och folkrörelers liv. En annan grupp anser att det inte finns något behov av särskild ljudradio och TV. Många inom denna grupp pekar på direkta problem som verksamheten skulle medföra. En tredje grupp intar en avvaktande hållning.

Jag vill erinra om att radioutredningens förslag om särskild ljudradio och TV bygger på idéer som har framförts av 1960 års radioutredning och som vid återkommande tillfällen har tagits upp i mediedebatten. Det intresse som under de senaste åren har knutits till detta slag av radio- och TV-sändningar, i fortsättningen kallade närradio och när-TV, visar att det finns starka skäl att nu ta de initiativ som behövs för att de länge diskuterade idéerna skall kunna prövas i praktiken. Jag avser att återkomma till regeringen med förslag om en särskild utredning om närradio och när-TV, vilken också skall genomföra vissa praktiska försök. Innan jag beskriver inriktningen av utredningsarbetet vill jag kommentera de viktigaste av de invändningar mot förslaget om närradio och när-TV som har kommit till uttryck i remissopinionen.

Kritiken kan i huvudsak hänföras till fyra olika områden. Man pekar på risken att närradion hämmar lokalradions utveckling, risken att det bara blir de stora och ekonomiskt starka sammanslutningarna som utnyttjar närradion, risken att reklam och andra kommersiella intressen får utrymme i närradio och när-TV, samt risken att närradion blir en tätortsradio.

Vad gäller närradions förhållande till lokalradion, utgår kritikerna från att lokalradion just nu befinner sig i ett utvecklingsskede. Lokalradion anses vara väl lämpad att belysa folkrörelers och organisationers verksamhet och problem. Lokalradion har redan visat sig ha sådana förutsättningar, i första hand genom försöksverksamheten med den s. k. allemansradion. Det är, menar kritikerna, fel att i detta läge satsa på en ny verksamhet i form av närradio som allvarligt kan komma att skada den redan befintliga och och mer ändamålsenliga lokalradioverksamheten. Staten bör i stället satsa resurser på lokalradion, så att den ges möjlighet att uppfylla de mål som riksdagen har satt upp.

Farhågor har också framförts för att Sveriges Radio och Sveriges Lokalradio, om närradio införs, skulle minska utbudet av program som behandlar folkrörelers och organisationers verksamhet.

Den anförda kritiken bottenar enligt min mening i missuppfattningar om vad som bör vara närradions funktion och arbetssätt. Närradion bör inte ingå i en rikstäckande rundradioverksamhet utan i stället ge olika sammanslutningar möjlighet att vidga sina yttrandemöjligheter. Den reguljära radions ansvar skall således inte rubbas av närradion och behovet av lokalra-

dio blir inte mindre genom närradion. Lokalradion tar även upp frågor som gäller mycket små områden, t. ex. en stadsdel eller ett bostadsområde, men det skulle vara mot dess huvudsyfte att kontinuerligt följa aktiviteter inom varje sådant område. Dessutom är det omöjligt av rent ekonomiska skäl. Lokalradion är och bör vara en professionellt driven radio under det att närradion bygger på frivilliga insatser och använder en enkel utrustning. Kostnaderna blir därför bara en bråkdel av lokalradions.

Närradion skiljer sig alltså så markant från den allmänna ljudradion att det knappast kan bli fråga om konkurrens.

Jag tror att det är viktigt att man inser att närradion -- från den lokala sammanslutningens utgångspunkt -- i mycket kommer att ha samma roll som den lilla tidningen eller tidskriften.

Intresset för närradion med dess alldeles speciella uppgifter är väl förenligt med en positiv syn på lokalradions verksamhet. Jag har tidigare (avsnittet 4.3.3.) föreslagit att lokalradion ges ökade resurser så att verksamheten kan byggas ut och konsolideras.

Misstanken att närradion endast skulle kunna utnyttjas av stora och ekonomiskt starka organisationer bottnar i tanken att sändningskostnaderna blir höga.

Kostnaderna för att sända närradio kan givetvis variera kraftigt men behöver inte vara så stora att de utgör hinder för sändningar. Jag har, i samråd med expertis från televerket, låtit göra vissa kostnadsberäkningar. Utgångspunkten har därvid varit att televerket hyr ut sändarutrustning till sammanslutningarna mot en årsavgift och att dessa själva skaffar nödvändig studioutrustning. Utrustningen skall vara av god kvalitet. Den skall, inom de små områden det här är fråga om, möjliggöra goda mottagningsförhållanden och får inte orsaka störningar på andra utsändningar. Studioutrustningen är väsentligt anspråkslösare än den som t. ex. lokalradion använder sig av, men den är lättskött och möjliggör ett mångsidigt programutbud.

Med dessa förutsättningar skulle årskostnaden för en sändare bli ca 11 000 kr. Under försöksperioden torde televerket vara villigt att på vissa villkor ställa sådan sändarutrustning till förfogande, som inte används i den ordinarie rundradioverksamheten utan ingår i verkets reserv- och beredskapsutrustning. Hyreskostnaden per år för sändarutrustningen sjunker i så fall från 11 000 till 7 000 kr. Det bör också -- i enlighet med radioutredningens förslag -- vara möjligt för en sammanslutning att själv köpa eller bygga en sändare om detta anses vara fördelaktigt. En sådan sändare får dock inte tas i bruk förrän sändaren och dess placering har godkänts av televerket.

Kostnaderna för studioutrustningen kan variera avsevärt. Televerket har nämnt ett belopp på 35 000 kr. i anskaffningskostnad. Om en sammanslutning redan har tillgång till viss del av sådan utrustning kan detta belopp minska. Någon lokalkostnad är inte inräknad eftersom sammanslutningen

ofta har lokal till förfogande. Med de utgångspunkter som närradion har kan i många fall ett sammanträdesrum användas utan större ändringar. Dessutom gäller att de som medverkar i programverksamheten inte kan påräkna någon ersättning. En viss årlig driftkostnad för band, upphovsrättsersättning etc. tillkommer.

Ett sätt att minska kostnaderna är att flera sammanslutningar delar sändare och studio med varandra. I fråga om sändaren torde detta vara nödvändigt med hänsyn till utrymmet i etern om ett stort antal sammanslutningar på en ort önskar sända. Om en sammanslutning sänder en och en halv timme per vecka och använder en sändare som totalt utnyttjas 16 timmar per vecka kan kostnaden för sändaren under försöksperioden bli ca 10 kr. per timme. Årskostnaden för studioutrustningen varierar med hänsyn till anskaffningskostnaden. Den kan komma att bli av samma storleksordning som för sändaren. Härtill kommer driftkostnader för t.ex. band, upphovsrättsersättning och ev. hyra för lokal.

Reklam bör inte få sändas i närradio och när-TV. I den lag som bör reglera försöksverksamheten bör det klart anges att alla former av kommersiell reklam är förbjudna. Jag återkommer längre fram till frågan om reklambud. Jag vill också framhålla att närradions särskilda kännetecken – frivilliga insatser, ringa räckvidd och enkel utrustning – normalt gör det mindre attraktivt att kommersiellt utnyttja närradion.

Misstanken att närradion skall bli en tätortsradio bygger på ett räkneexempel som televerket utfört på radioutredningens uppdrag. Enligt detta kan exempelvis 200 sändare utplaceras så att 2% av landets yta täcks och två tredjedelar av befolkningen nås.

Det redovisade räkneexemplet visar bara ett av många alternativ. Enligt televerket motsvarar exemplet långt ifrån ett maximalt utnyttjande av det nu tillgängliga eterutrymmet. Det finns förutsättningar att få in åtskilligt fler sändare, t.ex. 400. I Stockholms län och Malmöhus län är dock frekvensområdet begränsat, varför det torde vara svårt att där öka antalet sändare utöver de i räkneexemplet angivna ca 30 resp. ca 20.

Såväl under försöksverksamheten som i ett eventuellt permanent system finns det med den efterfrågan som nu kan förutses tillräckligt utrymme i etern för närradio. I framtiden kan också delar av bandet 100–104 Mhz bli tillgängligt, vilket ytterligare ökar sändningsmöjligheterna.

Som jag tidigare har sagt anser jag att frågan om närradio och när-TV bör bli föremål för en särskild utredning. Jag kan därvid stödja mig på radioutredningens enhälliga förslag. Många remissinstanser har föreslagit att den kommitté som ges uppdraget skall få en parlamentarisk sammansättning och jag finner detta förslag vara väl motiverat.

Efter det arbete som har skett i två radioutredningar och det arbete som har gjorts inom departementet i samband med beredningen av radioutredningens förslag anser jag att de principiella argumenten för och emot närradio och när-TV blivit väl belysta. Frågan om möjligheten att utnyttja

etermedierna för denna verksamhet på ett tillfredsställande sätt liksom de farhågor och invändningar som har anförts är huvudsakligen av sådan karaktär att endast en försöksverksamhet kan ge ett tillfredsställande svar. En sådan har också föreslagits av radioutredningen. Också enligt min mening bör en försöksverksamhet anordnas.

Av många skäl är en fullständig etableringsfrihet för närradio och när-TV inte möjlig. Jag har då funnit det mest angeläget att ideella, religiösa, fackliga och politiska grupper, organisationer och folkhögskolor (här kallade sammanslutningar) ges sådana sändningsmöjligheter under förutsättning att verksamheten är av lokal karaktär. Sådana sammanslutningar har ett behov av att nå både sina egna medlemmar och allmänheten med information som anknyter till den egna verksamheten och som den allmänna rundradion inte kan tillgodose. Varje sammanslutning bör vara en juridisk person och således ha styrelse och stadgar. Jag vill i detta sammanhang understryka att de skillnader beträffande huvudmannaskap som föreligger t.ex. beträffande folkhögskolorna, inte innebär att vissa skolor därigenom skall var uteslutna från rätten att sända närradio och när-TV. Vid en sådan skola som inte uppfyller kraven kan nämligen en elevsammanslutning bildas som uppfyller kraven för att erhålla tillstånd att sända närradio och när-TV.

Försöksverksamhet bör förekomma redan under inledningsskedet av utredningens arbete. Det är angeläget att olika landsdelar, olika typer av orter (glesbygd, förort och tätort) och olika typer av sammanslutningar blir representerade, så att man kan få ett hållbart underlag för en bedömning av frågan hur reglerna för en eventuell permanent verksamhet bör vara utformade. Enligt min uppfattning bör en försöksverksamhet som sträcker sig över tre år och försiggår på ca 15 orter vara tillräckligt för att ge ett sådant material.

Försöksverksamheten bör i första hand omfatta närradio från sändare med en räckvidd av omkring 5 km. Det kan nämligen antas att sådana sändningar främst är av intresse för sammanslutningarna eftersom de är billiga och dessutom tekniskt enkla. Ett par försök bör emellertid också kunna göras med när-TV genom utnyttjande av centralantennanläggningar inom bostadsområden. Erfarenheterna från den försöksverksamhet i Kiruna som TRU i samarbete med Sveriges Radio och Kiruna kommun genomförde år 1974, bör därvid kunna användas.

Den nya kommittén bör besluta om sändningstillstånd. Med ledning av försöksverksamheten bör kommittén också närmare undersöka de möjligheter i kulturellt och socialt avseende som närradio och när-TV rymmer, inventera de svårigheter och problem som uppstår i anslutning till sändningarna och föreslå vilka regler etc. som bör gälla för en eventuell permanent närradio och när-TV.

Försöksverksamheten kräver vissa ändringar i nuvarande regler för rundradioverksamheten samt vissa nya bestämmelser. Jag övergår nu till att behandla hithörande frågor.

Innan kommittén tar ställning till en ansökan från en sammanslutning om tillstånd att sända närradio och när-TV bör televerkets synpunkter inhämtas. Televerket har därvid att beakta frågor som rör de tänkta sändningarnas inverkan på den tekniska radiomiljön.

Det ankommer på regeringen att meddela närmare verkställighetsföreskrifter om tillståndsgivningen under försöksverksamheten. Jag vill emellertid i korthet ange de regler som enligt min uppfattning bör gälla.

Tillståndsbeviset bör innehålla uppgifter om tekniska villkor, tidpunkter då sändning får ske samt liknande regler för verksamheten. Det bör också innehålla förbehåll för omdisponering av sändningstiderna om ytterligare sammanslutningar anmäler intresse att sända.

Radioutredningen har påtalat de problem som särskilt gäller när-TV och som uppstår genom att centralantennanläggningar i allmänhet ägs av fastighetsägaren. Denne kan, om inget annat avtalas, i kraft av sitt ägande ensam avgöra vem som skall få utnyttja anläggningen och vad som skall sändas. En sådan situation kan givetvis inte accepteras för en programverksamhet som i princip skall vara öppen för alla sammanslutningar som uppfyller uppställda villkor. Den nya kommittén måste därför söka finna en lösning på problemet. För att en sammanslutning skall få tillstånd till trådsändning bör ägaren till centralantennanläggningen skriftligen förplikta sig att upplåta anläggningen till varje sammanslutning som av kommittén har erhållit tillstånd att sända över anläggningen.

Om en sammanslutning som har fått sändningstillstånd bryter mot de regler som gäller för verksamheten bör den tillståndsgivande kommittén ha rätt att med omedelbar verkan återkalla tillståndet.

Sändningar i närradio och när-TV utgör program i rundradiosändning. Detta innebär att radiolagens bestämmelser gäller om inget annat föreskrivs i lag. Således gäller även för närradio och när-TV radiolagens förbud för myndighet eller annat allmänt organ att förhandsgranska radioprogram eller att förbjuda sändning på grund av dess innehåll.

Som jag tidigare har anfört, har närradio och när-TV stor släktskap med tidningar och tidskrifter. Jag anser det därför befogat att en sammanslutning, som har fått tillstånd att sända program i närradio och när-TV, ges samma frihet att utforma programmet som sammanslutningen skulle ha haft om det hade gällt en av sammanslutningen utgiven tidskrift.

Detta motiverar att bestämmelserna om programverksamheten i närradio och när-TV görs något annorlunda än för andra rundradiosändningar. Man bör sålunda inte kunna ålägga sammanslutningen att tillse att dess sändningar uppfyller radiolagens krav på opartiskhet. Med hänsyn härtill saknas också anledning att låta programmen i närradio och när-TV granskas av radionämnden. Jag återkommer till frågan vilka regler som bör gälla beträffande ansvar och skadestånd i närradio och när-TV.

Även om alltså, i likhet med vad som gäller i fråga om pressen, inga bindande etiska regler föreskrivs anser jag att det är givet att den sändande

sammanslutningen bör ålägga sig krav på kontroll av sakuppgifter, på skydd för personlig integritet och på att lämna beriktigande av felaktiga sakuppgifter.

I ett avseende bör dock ett avsteg från vad som gäller för tidskrifter göras. Som jag tidigare har framhållit bör kommersiell reklam inte få förekomma i närradio och när-TV. Bestämmelserna om reklam bör i tillämpliga delar ha samma innebörd som motsvarande regler angående den allmänna programverksamheten. Detta innebär att sammanslutning inte mot vederlag får medge kommersiell reklam. Förbudet bör dock i fråga om närradio och när-TV utvidgas till att omfatta även reklam för egen kommersiell verksamhet. Detta innebär dock inte att sammanslutningen skall vara förhindrad att informera om exempelvis böcker, tidskrifter, rådgivning, bildningsverksamhet eller egna arrangemang på i huvudsak samma sätt som sammanslutningen skulle ha gjort i en egen tidskrift. Givetvis är en sammanslutning lika litet som den allmänna rundradion förhindrad att ha program som innehåller exempelvis konsumentupplysning. Sammanslutningens sändningsverksamhet får inte till någon del bekostas med medel eller annan egendom som utan vederlag har ställts till sammanslutningens förfogande enbart för att möjliggöra sändning av visst program eller vissa slag av program.

Med hänsyn till att förslaget om sammanslutningars rätt till sändningar av radio- och TV-program endast omfattar en försöksverksamhet under begränsad tid, bör de föreskrifter jag nu har redovisat meddelas i en särskild lag i stället för i radiolagen.

De grundläggande regler om ansvaret för radioprogram som enligt radioansvarighetslagen nu gäller för program från Sveriges Radio, Sveriges Lokalradio och Sveriges Utbildningsradio bör även gälla för program som sammanslutningar får sända i närradio och när-TV. Mellan den allmänna radio- och TV-verksamheten å ena sidan och närradio och när-TV å den andra kommer dock att finnas väsentliga skillnader. En sammanslutning kommer således att ha väsentligt mindre sändningstid, ett avsevärt mera begränsat urval av ämnen i sina program och ett relativt begränsat antal personer som kan höra eller se programmet. Sättet att meddela tillstånd till sändning för programföretag och för sammanslutningarna kommer att skilja sig liksom den tid för vilken tillstånd meddelas. En ytterligare grundläggande skillnad finns givetvis även mellan programföretagen och sammanslutningarna vad gäller bl.a. organisation, mediekunskap och resurser för radiosändningar.

Av vad jag nu har anfört följer att reglerna om ansvar för sändningar i närradio och när-TV i vissa avseenden bör ges en något annan teknisk utformning än de som gäller för den allmänna radio- och TV-verksamheten. Detta gäller främst reglerna om programutgivare. Programutgivare bör utses av sammanslutningen, och innan detta har skett bör tillstånd till sändning inte få meddelas. För programutgivare bör gälla samma behörig-

hetsvillkor som för utgivare av periodisk skrift, dvs. programutgivare skall äga hemvist i riket och får inte vara omyndig eller i konkursstillstånd. För programutgivare bör, på motsvarande sätt som för periodisk skrift, kunna utses en tillfällig ersättare. Denne bör dock utses av den sammanslutning som har eller söker tillstånd till sändning. Ersättarens uppdrag bör vara tidsbegränsat. Skyldighet att bevara upptagning av program och att låta justitiekanslern och enskilda ta del av upptagning bör åvila sammanslutning i samma omfattning som programföretagen.

Av samma skäl som jag tidigare har anfört beträffande bestämmelser om programverksamhet bör de föreskrifter som jag nu har redovisat meddelas i en särskild lag i stället för i radioansvarighetslagen. Förslag till sådan lag kommer senare i vår att läggas fram för regeringen av chefen för justitiedepartementet.

I samband med försöksverksamheten med närradio och när-TV uppkommer också vissa upphovsrättsliga frågor som måste lösas. Bl. a. innehåller den upphovsrättsliga lagstiftningen vissa bestämmelser om undantag från upphovsmannens ensamrätt, vilka har tillkommit för att tillgodose vissa praktiska behov hos radio- och TV-företag. Det gäller här dels möjligheten att göra s. k. efemära inspelningar (22 § första stycket URL och 11 § FotoL), dels den s. k. avtalslicensbestämmelsen i 22 § andra stycket URL, dels den särskilda bestämmelsen i 9 § FotoL om möjlighet att visa fotografi i TV. Fråga uppkommer nu om behovet av och möjligheterna att göra motsvarande bestämmelser tillämpliga även på sådana sammanslutningar som kan erhålla sändningsrätt inom ramen för den nu aktuella försöksverksamheten.

I fråga om de nu nämnda reglerna gäller att de väsentligen är avsedda att tillämpas av sådana programföretag som Sveriges Radio. Sådana företag skiljer sig i många avseenden från de sammanslutningar som bör kunna få sända program i närradio och när-TV. Mot denna bakgrund och med hänsyn till att det är oklart hur stort behovet av särskilda regler av denna karaktär kommer att bli, bör de nämnda reglerna f. n. inte göras tillämpliga på sådana sammanslutningar som det här gäller. Frågorna bör i stället, liksom vissa andra upphovsrättsliga frågor i sammanhanget, övervägas i det kommande utredningsarbetet.

För att praktiskt underlätta för föreningar och organisationer m. fl. att förvärva rätt att sända musik och andra upphovsrättsligt skyddade prestationer har under beredningsarbetet vissa kontakter ägt rum med rättighets-havarnas organisationer. Härvid har dessa bl. a. antytt att en möjlig lösning på problemen skulle kunna vara att göra upp tämligen enkla modellavtal som skulle kunna användas av den som från uphovsmän m. fl. vill förvärva sändningsrättigheter för sådana sändningar som här avses. Behovet och den lämpliga utformningen av sådana modellavtal bör emellertid få övervägas närmare i det kommande utredningsarbetet.

Först när försöksverksamheten planeras -- på grundval av inkomna

ansökningar och kommitténs bedömning – kan man få en föreställning om hur många sammanslutningar som kommer att delta och i vilken utsträckning de kommer att sända redan utgivna skyddade verk. I fråga om litterära verk torde detta inte bli så vanligt. Det är möjligt att frågan om ersättning för dessa kan tas upp från fall till fall. I fråga om musik blir det nödvändigt att få mer generella regler. Det vore önskvärt om man för försöksperioden kunde komma överens om temporära bestämmelser för att sedan med ledning av erfarenheterna sluta avtal beträffande eventuell permanent verksamhet med närradio och när-TV.

Beträffande finansieringen av försöksverksamheten med närradio och när-TV bör gälla att varje sammanslutning själv bekostar sina sändningar. Under försöksperioden kan det dock visa sig nödvändigt att lämna visst begränsat stöd, t. ex. i form av utbildningsinsatser om sådan utbildning inte kan anordnas inom det existerande utbildnings- och folkbildningssystemet.

Som radioutredningen har påpekat kan det också te sig naturligt för en kommun att, inom ramen för sitt ordinarie stöd åt folkrörelse- och organisationsliv, bidra till att närradio och när-TV utvecklas. Åtskilliga kommuner disponerar redan över en fullvärdig studioutrustning, som skulle kunna användas i försöksverksamheten och ställas till sammanslutningarnas förfogande mot en låg avgift.

Statliga medel behövs givetvis för utvärderingen av försöksverksamheten. Jag bedömer att det sammantagna statliga medelsbehovet för försöksverksamheten skall kunna täckas via utbildningsdepartementets kommittéanslag.

5 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad jag nu anfört har inom utbildningsdepartementet upprättats förslag till

1. lag om ändring i radiolagen (1966: 755),
2. lag om ändring i radioansvarighetslagen (1966: 756),
3. lag om avgift för televisionsmottagare.
4. lag om försöksverksamhet med närradio.

Förslaget under 2 har upprättats i samråd med chefen för justitiedepartementet.

6 Specialmotivering

6.1 Förslaget till lag om ändring i radiolagen (1966: 755)

3 §

Paragrafen har ändrats som en följd av förslaget att riksdagen, i stället för som tidigare regeringen efter hörande av riksdagen, skall besluta om avgift för innehav av mottagare.

De föreskrifter som behövs till skydd för telehemlighet och som enligt äldre lydelse regeringen har ägt meddela skall på grund av regeringsformen meddelas av riksdagen. Sådana föreskrifter har tidigare varit införda i förordningen (1967: 447) om mottagare för radiosändning eller trådsändning. Dessa föreskrifter har utan saklig ändring förts in i denna paragraf samt i straffbestämmelsen i 11 §.

5 §

Som jag tidigare har angett skall inte något företag tillerkännas ensamrätt till rundradiosändningar. Medgivande till sådan sändningsrätt som avses i första stycket lämnas genom avtal mellan staten och företaget. I lagen bör inte anges vilket antal programföretag som skall finnas eller vilken associationsform sådant företag skall ha. Genom att ensamrätten till rundradiosändning avskaffas bortfaller vidare behoven av de bestämmelser som f. n. finns i 5 § andra och tredje styckena. I avtalet med regeringen skall – som framgår av 6 § – närmare bestämmelser finnas om hur sändningsrätten skall utövas. Vart och ett av företagen skall ensamt ha rätt att avgöra vilka program som företaget skall sända med de begränsningar som framgår av 6 § och 7 § andra stycket.

Vidaresändning av rundradiosändning genom centralantennanläggning är att anse som rundradiosändning. Om inte annat föreskrevs skulle det därför ha krävts att avtal ingicks mellan staten och varje ägare eller brukare av sådana anläggningar. I 5 § tredje stycket undantas emellertid från tillståndskravet sådan vidaresändning som sker genom centralantennanläggning till mottagare inom fastighet som är ansluten till anläggningen.

I 5 § fjärde stycket finns en hänvisning till lagen om försöksverksamhet med närradio.

6 §

I första stycket har den formella ändring gjorts som föranletts av att flera företag föreslås få rätt att sända radioprogram i rundradiosändning.

Jag har tidigare behandlat frågan om de krav som bör ställas på programverksamheten. Som jag då framhöll är det av yttersta vikt att programverksamheten bedrivs opartiskt och sakligt. I denna del vill jag ytterligare anföra följande. Som framgår av lagförslaget skall varje programföretag som sluter avtal med staten ha ansvar för att sändningsrätten utövas opartiskt och sakligt. Ett program eller programinslag som sänds av ett programföretag kan således inte balanseras av ett annat program eller programinslag som sänds av ett annat programföretag. Vid prövning av fråga om opartiskhet bör i övrigt kunna fästas avseende vid annat program eller programinslag om det för publiken framstår såsom naturligt, exempelvis andra program eller programinslag i den löpande nyhetsförmedlingen eller i en programserie eller program till vilket programföretaget hänvisar i samband med sändningen. Med hänsyn till den självständighet i fråga om

programverksamheten som envar av kanalerna i televisionsbolaget skall ha i förhållande till varandra och till den gemensamma bolagsledningen bör såvitt gäller ansvaret för opartiskhet och saklighet var och en av kanalerna i princip jämföras med ett självständigt programföretag. Mellan de båda kanalerna bör dock kunna träffas sådan överenskommelse i fråga om programverksamheten att balansering mellan kanalerna kan ske under förutsättning att det på sätt jag nyss angett framstår som naturligt för publiken. Som jag tidigare har anfört är det av stor vikt att programföretagen i ökad utsträckning söker spegla och granska förhållandena även i s. k. slutna samhällen där nyhetsrapporteringen är begränsad eller styrd. Om programföretaget inte kan ge en allsidig spegling av förhållandena p. g. a. svårigheter att komma åt programstoff bör detta klart framgå av programmet eller programpresentationen. På samma sätt bör programföretaget även i övrigt om det skildrar ett ämne från en speciell utgångspunkt låta detta klart framgå av programmet eller programpresentationen.

Radioutredningen har behandlat frågan om yttrandefrihet och därvid bl. a. fastslagit att en radio och TV i allmänhetens tjänst har ansvar för att yttrandefriheten blir så stor som möjligt och att således skilda åsikter och uppfattningar kommer till uttryck och att olika tolkningsmöjligheter och infallsvinklar prövas. Jag delar utredningens mening. Denna frihet bör vara så vidsträckt som kravet på opartiskhet och saklighet medger. Jag vill emellertid erinra om att yttrandefriheten även innebär en frihet att uttrycka personliga åsikter och uppfattningar. Enligt min mening bör dock kraven på opartiskhet och saklighet ställas lägre än eljest endast i fråga om personliga åsikter och uttalanden som framförs av debattdeltagare, intervjuade och andra liknande medverkande. Liksom utredningen anser jag därför att en bestämmelse bör gälla för programföretagen att de vid tillämpningen av föreskriften om opartiskhet och saklighet skall beakta att en vidsträckt yttrandefrihet skall råda i rundradion.

Radioutredningen har beskrivit informationsfrihet som vars och ens frihet att inhämta och mottaga upplysningar och meningsyttringar. Den är "ett slags yttrandefrihetens naturliga spegelbild, men har både en aktiv inhämtande och en mer passiv, mottagande sida". Utredningen betonar för rundradions del särskilt den aktiva sidan och uttalar att allmänheten behöver mediernas hjälp för att informationsfriheten skall bli meningsfull i lika stor utsträckning som när det gäller yttrandefriheten. En radio och TV i allmänhetens tjänst har därför ansvar för att tillhandahålla en så mångsidig och fullständig information som möjligt. Jag delar denna uppfattning om innebörden och vikten av informationsfrihet.

Med hänsyn främst till att reglerna om yttrandefrihet och informationsfrihet skall gälla alla programföretag har de i likhet med vad radioutredningen föreslagit införts i denna lag. Föreskriften har med i huvudsak oförändrat innehåll hämtats ur det sedan 1967 gällande radioavtalet.

I 6 § andra stycket har intagits ett stadgande som närmast motsvarar den bestämmelse i 6 § andra stycket i 1967 års radioavtal vari sägs att "bolaget skall i programverksamheten hävda de grundläggande demokratiska värdena".

Denna bestämmelse har tolkats som en skyldighet för Sveriges Radio att vara partisk till förmån för de grundläggande demokratiska värdena. Den utgör sålunda en modifiering av kravet på opartiskhet i 6 § radiolagen.

Stadgandet har inte varit avsett att hindra Sveriges Radio från att skildra odemokratiska förhållanden och företeelser eller från att återge odemokratiska meningsyttringar i radio och TV. Bestämmelsen har emellertid ansetts innebära en skyldighet för Sveriges Radio att markera ett avståndstagande från eller att bemöta antidemokratiska uttalanden.

Enligt radionämndens mening innefattar bestämmelsen i avtalet bl. a. en skyldighet för Sveriges Radio att i programverksamheten verka för att rasfördomar bekämpas.

Radioutredningen har uttalat att det även i framtiden bör finnas bestämmelser som ålägger programföretag en skyldighet att uppträda partiskt till förmån för vad som kan anses utgöra folkstyrelsens grundvalar och till förmån för respekten för människovärdet.

Den nuvarande formuleringen i radioavtalet är enligt radioutredningens mening oprecis och kan ges både vida och snäva tolkningar. Utredningen betonar, att det är kärnan av folkstyrelsens principer som stadgandet skall gälla och avser med demokrati beteckning på en statsform som bygger på fri åsiktsbildning, allmän och lika rösträtt samt fria och hemliga val.

Med uttrycket "alla människors lika värde och den enskilda människans frihet och värdighet" avser radioutredningen de sidor av demokratibegreppet som anknyter till bl. a. förhållandet mellan människor och nämner därvid fördömande av rasism, våld och brutalitet samt hävdande av jämställdhet mellan män och kvinnor.

Jag ansluter mig till radioutredningens uppfattning att den ifrågavarande bestämmelsen skall tas in i radiolagen. Stadgandet bör få den utformning som utredningen har föreslagit.

Av 6 § tredje stycket följer, i enlighet med vad som nu gäller, att ett avtal angående bl. a. programregler skall ingås mellan regeringen och varje programföretag. Regeringsformens bestämmelser om yttrandefrihet får anses kräva att möjligheten för regeringen att i avtal med programföretag införa föreskrift om skyldighet att sända beriktigande och genmäle samt vissa meddelanden till allmänheten ges stöd i lag, liksom en erinran att avtalet kan innehålla föreskrifter till skydd för enskilds privatliv och förbud mot kommersiell reklam och mot program som bekostas av annan än programföretag.

Av 6 § i förslaget till lag om försöksverksamhet med närradio framgår att 6 och 7 §§ radiolagen inte är tillämpliga i avseende på närradion.

7 §

I andra stycket har införts en ny bestämmelse enligt vilken det i avtal med programföretag får föreskrivas förpliktande att publicera sådant beslut av radionämnden enligt vilket företaget har brutit mot radiolagen eller mot avtalet mellan regeringen och bolaget.

10 §

I paragrafen har endast företagits sådana formella ändringar som för-
anleds av de nya bestämmelserna i 5 §.

11 §

Som framgår av kommentaren till 3 § har i 11 § införts en straffbestäm-
melse som tidigare varit införd i förordningen (1967: 447) om mottagare för
radiosändning eller trådsändning.

6.2 Förslaget till lag om ändring i radioansvarighetslagen (1966: 756)

I lagen har endast gjorts den ändring som följer av att flera företag får
rätt att sända program i rundradiosändning.

6.3 Förslaget till lag om avgift för televisionsmottagare

Jag har föreslagit att det skall ankomma på riksdagen i stället för rege-
ringen att meddela föreskrifter om avgift för innehav av mottagare. Be-
stämmelser om mottagaravgifter finns f. n. i förordningen (1967: 447) om
mottagare för radiosändning eller trådsändning. Dessa föreskrifter i förord-
ningen har förts över till detta förslag till lag om avgift för televisionsmotta-
gare. Några sakliga ändringar har härvid inte företagits.

6.4 Förslaget till lag om försöksverksamhet med närradio

Jag har i den allmänna motiveringen (avsnitt 4.11) utförligt kommenterat
de bestämmelser som bör gälla för försöksverksamheten och som uppta-
gits i denna lag. Jag hänvisar till vad jag i det sammanhanget har anfört.

7 Hemställen

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen
föreslår riksdagen

dels att antaga förslagen till

1. lag om ändring i radiolagen (1966: 755),
2. lag om ändring i radioansvarighetslagen (1966: 756),
3. lag om avgift för televisionsmottagare,
4. lag om försöksverksamhet med närradio,

dels att

5. godkänna de allmänna riktlinjer för rundradioföretagens organisation som jag har angett i det föregående,
6. godkänna de allmänna riktlinjer för rundradioföretagens programverksamhet som jag har angett i det föregående,
7. godkänna de riktlinjer för radionämndens organisation och verksamhet som jag har angett i det föregående,
8. godkänna de riktlinjer för försöksverksamhet med närradio och när-TV som jag har angett i det föregående.

8 Anslagsberäkningar

8.1 Sammanfattande medelsberäkning för den avgiftsfinansierade radio- och televisionsverksamheten

I enlighet med vad jag har anfört i det föregående (4.8.1) bör mina förslag beträffande medelstilldelning till den avgiftsfinansierade radio- och televisionsverksamheten underställas riksdagen för godkännande. Jag kommer nu att redovisa mina överväganden rörande radions och televisionens samlade ekonomi. Därefter kommer jag att anmäla televerkets och byggnadsstyrelsens investeringsanslag Televisions- och radioanläggningar resp. Vissa byggnadsarbeten för Sveriges Radio och vidare de skattefinansierade anslagen Sveriges Utbildningsradio aktiebolag och Viss beredskapsutrustning m. m. för Sveriges Radio. Medelsbehovet till den likaledes skattefinansierade utlandsprogramverksamheten har anmälts i årets budgetproposition under utrikesdepartementets huvudtitel (prop. 1977/78: 100 bil. 6, s. 82).

Utredningen

De av utredningen beräknade driftkostnadsökningarna för radio- och televisionsverksamheten fram t. o. m. budgetåret 1984/85 framgår av följande sammanställning.

Tabell 8.1 Driftkostnadsökningar enligt radioutredningen t. o. m. budgetåret 1984/85 i 1976/77 års penningvärde (milj. kr.)

<i>Television</i>		
1. Dagblock	16	
2. Förstärkning av programverksamheten	33	
3. Regional-TV, etapp 1	19	
4. Riksprogramproduktion i regionerna	59	
5. Främmande produktion	4	
6. Regional-TV, etapp 2	38	
Summa TV	169	169
<i>Radio</i>		
7. Förstärkning av programverksamheten	17	
8. Distriktens riksprogram Minoritetsprogram	30	
Summa radio	47	47
<i>Övriga driftkostnader</i>		10
Totalt		226

Det av utredningen föreslagna *dagblocket i TV* innefattar, förutom en ökning av repressändningarna med ca 13 veckotimmar (nu 12 timmar per vecka), även en nyhetssändning.

Det för *förstärkning av programverksamheten i TV* upptagna beloppet skall möjliggöra en allmän kvalitetshöjning av TV-utbudet i form av t. ex. förstärkt utlandsbevakning, ett ökat inslag gestaltande och genomarbetade program, förstärkt inköpsorganisation och ökad textsättning av TV-program för att tillgodose de hörselskadade.

Den första etappen av *regional-TV* avser utbyggnad av sändningarna till att omfatta nio regioner (nu fyra regioner).

Ökningen av *TV-regionernas riksprogramproduktion* beräknas under avtalsperioden till ca 5 timmar per vecka (nu drygt 8 timmar per vecka). Volymen av egenproducerade program i Stockholm förutsätts ligga kvar på nuvarande nivå. Därmed skulle den regionala andelen av sändningstiden för egenproducerade program öka till drygt 40 % (nu ca 30 %).

Sändningstiden för *främmande produktion* under avtalsperioden beräknas öka med 2 timmar per vecka (nu ca 30 timmar per vecka).

Den föreslagna *andra etappen i utbyggnaden av de regionala TV-sändningarna* avser en utbyggnad av sändningstiden till 20 minuter per dag, fem dagar i veckan under hela året (nu 10 minuter per dag fem dagar i veckan under 10 månader).

Förstärkningen av radions programverksamhet avser kvalitetshöjande åtgärder, t. ex. en förstärkt utlandsbevakning och ett ökat inslag av gestaltande program samt ett ökat samarbete med musiklivet.

Radions sändningstid för riksprogrammen bör enligt utredningen öka med 60 timmar i veckan för att möjliggöra en större produktion i distrikten och en kraftig satsning på minoritetsprogram. Den föreslagna ökningen skall möjliggöra en höjning av distriktens andel till minst 35 % av den utlokaliseringbara sändningstiden (nu 25 %).

De *övriga driftskostnader* som utredningen beräknar avser bl. a. de föreslagna regionala publikråden samt televerkets distributionskostnader för tillkommande sändningstid.

Den sammanlagda *investeringskostnaden* beräknas till ca 100 milj. kr. varav huvuddelen gäller projekt utanför Stockholm.

Utredningen utgår från att ökningen av de årliga driftkostnaderna skall fördelas med ca 30 milj. kr. per år under en sjuårig avtalsperiod.

Sveriges Radio

I *remissyttrandet* över utredningens betänkande godtar Sveriges Radio i stort utredningens förslag. Företaget räknar således med en ökning av den regionala riksprogramproduktionen av ungefär samma omfattning som utredningen. Beträffande regional-TV anser Sveriges Radio dock att verksamheten bör omfatta elva regioner, dvs. de tio nuvarande distrikten samt Stockholm. Sändningstiden bör vidare uppgå till 15 minuter om dagen.

Beträffande sändningstiden i TV för riksprogrammen utgår Sveriges Radio från samma slutmål som utredningen, dvs. 100 timmar per vecka. Till skillnad från utredningen räknar dock företaget med en minskning med ca tre veckotimmar av den främmande produktionen och en ökning av produktionen även i Stockholm. Sveriges Radio framhåller att Stockholmsproduktionen, främst avseende gestaltande program, under senare år har minskat till följd av för knapp medelstilldelning. För att de avsedda kvalitetsförstärkningarna skall komma till stånd måste även Stockholms-enheternas kapacitet utvidgas.

För riksradien räknar Sveriges Radio med en större sändningstidsökning än utredningen.

Sveriges Radio räknar vidare med ett större medelsbehov än utredningen för att kunna åstadkomma de allmänna kvalitetsförstärkningarna.

Slutligen räknar Sveriges Radio med ett ökat medelsbehov för lokalradioverksamheten. De beräknade resursförstärkningarna, som utgår från en i princip oförändrad sändningstid, skall enligt moderföretaget betraktas som en kvalitetsförstärkning för att vidareutveckla lokalradios kulturpolitiska funktion.

Driftkostnadsökningen under den sjuåriga avtalsperioden för Sveriges Radios förslag beräknas till 397 milj. kr. i 1976/77 års penningvärde, eller ca 170 milj. kr. mer än vad utredningen räknat med. Skillnaden beror bl. a. på att medel beräknats för lokalradion. Vidare har Sveriges Radio räknat med ett större medelsbehov för att utredningens ambitioner beträffande kvalitetshöjande åtgärder skall kunna infrias.

Det erforderliga investeringsbehovet beräknas till 200–300 milj. kr. Härav hänför sig ca 30 milj. kr. till lokalradion.

Sveriges Lokalradio föreslår i sitt *remissyttrande* en utvecklingsplan för lokalradioverksamheten enligt vilken de flesta kommuner budgetåret 1982/83 skall ha redaktionell täckning i form av permanenta redaktioner på vissa platser utanför huvudorten. Därtill beräknas medel för en successiv ökning av lokalradios sändningstid från nuvarande 10–15 timmar till 25–30 timmar per vecka budgetåret 1982/83. Kostnaden för utbyggnaden beräknas till totalt ca 160 milj. kr. som skall fördelas över perioden 1979/80–1982/83. Investeringsbehovet för återanskaffning, konsolidering och utbyggnad beräknas till ca 90 milj. kr.

I sin ordinarie *anslagsframställning* för budgetåret 1978/79 redovisar Sveriges Radio resursbehoven vid nuvarande verksamhetsnivå, dvs. utan hänsyn tagen till den av radioutredningen föreslagna utbyggnaden. Enligt företaget krävs förstärkningar både på drift- och framför allt investeringssidan för att en rimlig utgångsnivå skall åstadkommas för en eventuell utbyggnad av verksamheten.

Av följande sammanställning framgår hur Sveriges Radio i sin anslagsframställning beräknat driftkostnaderna för budgetåret 1978/79.

Tabell 8.2 Sveriges Radios och Sveriges Lokalradios driftkostnader enligt Sveriges Radios anslagsframställning för 1978/79

	1978/79
	Förslag
	milj.kr.
<i>Allmän programverksamhet</i>	
Tillgängligt för allmän programverksamhet 1977/78	786,2
Vissa verksamheter som upphör m. m.	- 5,5
Erforderligt för oförändrad verksamhet	780,4
Kompensation för kostnadsökningar 1978/79 (15 %)	+117,1
Tillkommande kostnader vid oförändrad verksamhet (se nedan)	+ 42,3
Erforderligt vid oförändrad verksamhet 1978/79	940,1
<i>Lokalradion</i>	
Tillgängligt för lokalradioverksamheten 1977/78	83,3
Fullföljande av planerad utbyggnad	+ 1,5
Erforderligt för planerad verksamhet	84,8
Kompensation för kostnadsökningar (15 %)	4 8,5
Viss konsolidering av verksamheten	+ 36,2
Erforderligt för lokalradioverksamheten för budgetåret 1978/79	133,7
Summa driftmedel	1 073,8

Till det för den allmänna programverksamheten angivna beloppet skall som angetts i det föregående läggas den del av den totala utbyggnadskostnaden som enligt företaget bör belasta nästa budgetår. Denna reformkostnad beräknas i Sveriges Radios remissvar till 32 milj. kr. (1976/77 års penningvärde).

De enligt sammanställningen tillkommande kostnaderna vid oförändrad verksamhet avser bl. a. resursförstärkningar till följd av lagar och avtal på arbetsmarknaden samt insatser för personalutbildning. Vidare har medel beräknats för en försöksverksamhet med text-TV. För en redogörelse för den föreslagna försöksverksamheten hänvisas till avsnitt 4.6. Ett ökat medelsbehov följer av införandet av en femte semestervecka. I beräkningarna ingår också medel för ökade fastighetskostnader, bl. a. för Berwaldhallen (musikstudion) som tas i bruk våren 1979.

För Sveriges Lokalradio beräknas ett ökat medelsbehov med drygt 25 milj. kr. för att förbättra bevakningen utanför lokalradioområdenas huvudorter. Det framhålls som angeläget att tendenser till att lokalradion utvecklas till en residentsstadsradio motverkas på ett tidigt stadium av verksamheten. Därför måste ett antal underredaktioner inrättas. En större satsning krävs även för att tillgodose de språkliga minoriteternas programbehov. I övrigt upptar anslagsframställningen bl. a. förstärkningar till följd av lagar och avtal på arbetsmarknaden och utbildnings- och informationsinsatser.

Det föreligger enligt Sveriges Radio ett omfattande investeringsbehov oavsett om en utbyggnad av verksamheten kommer till stånd i enlighet med radioutredningens förslag. Företaget pekar särskilt på att nuvarande byggnadsprovisorier i Stockholm (det s. k. A 1-området) måste ersättas.

När det gäller teknisk utrustning föreligger ett ackumulerat behov av återanskaffning av de resurser som köptes under 1960-talet. Sveriges Radio redovisar en plan för återanskaffning som uppgår till ca 340 milj. kr. under perioden 1978/79-1986/87. För budgetåret 1978/79 uppskattas investeringsbehovet för den allmänna programverksamheten till drygt 87 milj. kr. För lokalradioverksamheten uppskattas investeringsbehovet under nästa budgetår till 18,6 milj. kr. som till största delen hänger samman med den föreslagna utbyggnaden av underredaktioner till lokalradiostationerna.

I en *särskild skrivelse* har Sveriges Radio anmält ett med 36,3 milj. kr. ökat medelsbehov för innevarande budgetår. Det angivna beloppet erfordras för att täcka automatiska kostnadsökningar utöver vad som förutsattes i beräkningarna i 1977 års budgetproposition.

Byggnadsstyrelsen beräknar investeringskostnaderna till 9,5 milj. kr. för budgetåret 1978/79 enligt prisläget den 1 april 1977. För en närmare redogörelse för byggnadsstyrelsens förslag hänvisa till anslaget Vissa byggnadsarbeten för Sveriges Radio (8.5).

Televerkets beräkningar i 1978 års kostnadsnivå av drift- och investeringskostnaderna för den avgiftsfinansierade radioverksamheten budgetåren 1978/79-1982/83 framgår av följande sammanställning.

Tabell 8.3 Televerkets investerings- och driftskostnader 1978/79-1982/83 enligt televerkets anslagsframställning (milj. kr.)

	1978/79	1979/80	1980/81	1981/82	1982/83
<i>Investeringar</i>					
Sändarstationer för FM och TV	47,5	50,0	52,5	55,0	60
Sändarstationer för AM	0,9	5,0	5,0	5,0	
Radiolänklinjer och OB-utrustning	4,5	4,5	4,5	4,4	
Rundradiocentraler och fjärrkontroll-utrustning					10
Stereo i lokalradio	8,3	8,8	7,1	5,5	
	-	0,3	0,4	-	-
Summa investeringar	61,2	68,6	69,5	69,9	70
<i>Driftkostnader</i>					
Distribution	140,0	140,0	140,0	140,0	140,0
Avgiftsinkassering	58,4	58,4	58,4	58,4	58,4
Summa drift-kostnader	198,4	198,4	198,4	198,4	198,4

För televerkets förslag i vad gäller investeringskostnader (1977/78 53,6 milj. kr.) lämnas en närmare redogörelse vid anmälan av investeringsanslaget Televisions- och radioanläggningar (8.4).

I televerkets driftstat för budgetåret 1977/78 har kostnaderna för avgiftsinkassering och distribution beräknats till 148 milj. kr. Kostnadsökningen budgetåret 1978/79 beror - förutom den förhöjda kostnadsnivån - på att

kostnadsfördelningsprinciperna mellan rundradio- och telerörelsen när det gäller avgiftsinkasseringen har förändrats.

De i televerkets ordinarie anslagsframställning för budgetåret 1978/79 angivna medelsbehovet avser en verksamhet av oförändrad omfattning vad avser sändningstid och utbyggnadstakt av distributionsnätet. I sitt remissyttrande med anledning av radioutredningens betänkande beräknar verket den tillkommande kostnaden för komplettering av distributionsnätet för regional-TV till drygt 20 milj. kr.

Föredraganden

Jag har i det föregående (4.8.2) redovisat mina ställningstaganden avseende det framtida planerings- och medelstilldelningssystemet för radio- och TV-verksamheten. Jag kommer nu att först ange vissa riktpunkter för verksamhetens inriktning under perioden fram t.o.m. budgetåret 1985/86, då de nya avtalen avses löpa ut. Därefter kommer jag att redovisa mina förslag avseende medelstilldelningen för nästa budgetår.

Vid min behandling av olika programfrågor (4.3) har jag närmare utvecklat mina ställningstaganden till verksamhetens utbyggnad på sikt. Jag har där räknat med att det skall bli möjligt att under den kommande avtalsperioden åstadkomma kvalitetsförstärkningar i programutbudet och en utökning av programmen för bl. a. språkliga minoriteter.

Vid sidan av de allmänna kvalitetsförstärkningarna bör en utbyggnad ske av distriktens produktion för radions och televisionens riksprogram. Liksom radioutredningen anser jag att slutmålet under den här aktuella avtalsperioden bör vara att ca 40 % av programmen i riksprogramsändningarna skall produceras regionalt. En förstärkning av lokalradion bör äga rum, i första hand syftande till att konsolidera den nuvarande verksamheten. Jag vill i sammanhanget erinra om de samarbetsformer mellan riks- och lokalradion som jag har skisserat i det föregående. Den nuvarande försöksverksamheten med regionala nyhetssändningar i TV bör under avtalsperioden byggas ut till att omfatta samtliga de elva TV-distrikt som jag har förordat (4.2.4).

Under avtalsperioden bör inrättas ett mindre dagblock i TV. Bortsett härifrån bör sändningstiden i TV ligga kvar på i stort sett nuvarande nivå. Eftersom samtidigt den regionala riksprogramproduktionen kommer att öka kan en viss, marginell minskning av Stockholmsproduktionen bli aktuell. Fördelningen mellan egen och främmande produktion bör vara i stort sett densamma som f. n. I fråga om riksradians sändningstid bör en viss ökning ske.

Mina ställningstaganden beträffande sändningstider och produktionsammansättning framgår av följande sammanställning.

Sändningstid och produktionssammansättning senast vid utgången av budgetåret 1985/86 (timmar per vecka i rikssändning)

	Planerat 1977/78	Slutmål 1985/86
<i>Television</i>		
Allmän egenproduktion inkl. nyheter	37	+ 2
(Därav Stockholm	27	- 2
Distrikten	10	+ 4)
Främmande produktion	29	of.
Repriser	12	+10
	78	+12
<i>Riksradio</i>		
Förstasändningar och repriser		
Stockholm	288	of.
Redaktioner utanför Stockholm	52	+40
	340	+ 40

Anm. Med hänsyn till att produktionen av vissa typer av program, t. ex. den nuvarande Centralredaktionens telegramnyheter och sportsändningar, inte går att utlokalisera, beräknas distriktens andel av den för 1977/78 planerade sändningstiden till ca 29% för TV och ca 25% för radio.

Jag förutsätter vidare att sändningstiden för regional-TV i varje region får ungefär samma omfattning som de nuvarande försökssändningarna.

De riktpunkter för verksamhetens utbyggnad under den kommande avtalsperioden som jag nu har angett är inte närmare bestämda i tiden. Det är sålunda enligt min mening inte möjligt att nu ange en närmare plan för genomförandet. Förutsättningarna härför får prövas i samband med behandlingen av de årliga anslagsframställningarna och måste bedömas mot bakgrund av dels det samhällsekonomiska läget i stort, dels hushållningen med resurser inom programföretagen. Det är angeläget att ett ordentligt planeringsunderlag avseende i första hand de närmaste tre budgetåren lämnas i samband med anslagsframställningen varje år. Planeringsunderlaget bör avse olika ambitionsnivåer i fråga om utbyggd verksamhet inom de ramar för avtalsperioden som jag indelningsvis har angett.

Jag övergår nu till att redogöra för mina förslag avseende budgetåret 1978/79. Mina förslag framgår av sammanställningen på följande sida (milj. kr.)

Det för televerkets investeringar upptagna beloppet behandlas närmare vid min anmälan av investeringsanslaget Televisions- och radioanläggningar (8.4).

Beträffande televerkets kostnader för avgiftsinkassering, som svarar för större delen av driftskostnadsökningen från budgetåret 1977/78, vill jag hänvisa till vad jag har anfört i det föregående (4.8.1).

Till frågan om byggnadsstyrelsens investeringar återkommer jag i det följande vid min anmälan av investeringsanslaget Vissa byggnadsarbeten för Sveriges Radio (8.5).

När det gäller beräkningarna av medelsbehovet för den allmänna

	1977/78 Beräknat	1978/79 Föredraganden
<i>Televerket</i>		
Investeringskostnader	53,6	60,0
Driftkostnader	148,0	198,3
<i>Byggnadsstyrelsen</i>		
Investeringskostnader	11,0	10,0
<i>Sveriges Radio</i>		
Investeringskostnader för den allmänna programverksamheten	50,0	} 60,1
Investeringskostnader för lokalradion	1,1	
Driftkostnader för den allmänna programverksamheten	786,2	} 920,4 ¹
Driftkostnader för lokalradio	83,3	

¹ Prisläge 1978-07-01

programverksamheten och lokalradioverksamheten har jag, till skillnad från vad som har varit fallet under tidigare år, ej särredovisat Sveriges Lokalradios anslag. Det bör ankomma på Sveriges Radio att i samråd med Sveriges Lokalradio besluta om den närmare fördelningen av medlen.

Jag har i min beräkning av investeringskostnaderna inte tagit särskild hänsyn till det av Sveriges Radio redovisade behovet av ökad återanskaffning av teknisk utrustning. Ledningen för den nya koncernen och programföretagen bör först beredas tillfälle att ta ställning till reinvesteringens behovet.

Sveriges Radio har anmält att de automatiska driftkostnadsökningarna för budgetåret 1977/78 sannolikt kommer att överstiga vad som beräknades för ändamålet i 1977 års budgetproposition. Enligt min mening bör frågan om ev. ytterligare kompensation för kostnadsökningar under innevarande budgetår bedömas mot bakgrund av utvecklingen av konsumentprisindex (KPI). Jag återkommer till regeringen i denna fråga. Ev. tillskott med hänsyn till att KPI ökat mer än vad som beräknades för allmänna kostnadsökningar för innevarande budgetår bör räknas in i basen för anslaget för budgetåret 1978/79. Jag finner det slutligen naturligt att ev. överskott som kan uppkomma i programverksamheten för innevarande budgetår bör kunna tas i anspråk under nästa budgetår på samma sätt som jag har föreslagit skall gälla under kommande avtalsperiod.

Med hänsyn till vad jag tidigare anfört om automatisk kostnadskompensation under löpande budgetår (4.8.2) har jag angivit mina förslag till medelstillsdelning för 1978/79 i prisläge den 1 juli 1978. Regeringen bör utverka riksdagens bemyndigande att fastställa kompensationen för driftdelen allteftersom KPI blir känt.

Jag har räknat med en resursförstärkning för programverksamheten nästa budgetår om drygt 50 milj. kr. Jag utgår från att en inte oväsentlig del

härav skall kunna användas i programproduktionen i kvalitetshöjande syfte. Det bör vidare vara möjligt att fortsätta utbyggnaden av den regionala riksprogramproduktionen med omkring en veckotimme samt att under budgetåret starta regionala TV-sändningar inom en region, och utbyggnaden av ett mindre dagblock i TV. I enlighet med vad jag har angett i det föregående bör lokalradioverksamhetens resursförstärkning användas i första hand för en konsolidering av nuvarande verksamhet. Jag har beräknat medel för ett text-TV-försök i enlighet med Sveriges Radios förslag (4.6).

Sveriges Radio bör ha möjlighet att i kostnadsutjämnande syfte från rundradiofonden rekvirera högst 30 milj. kr. med skyldighet att under nästföljande budgetår återbetala motsvarande belopp. Denna dragningsrätt skall avse en kortare tidsperiod och ej vara ett permanent lån till koncernen.

Mina förslag avseende radionämnden (4.10.1) innebär en viss kostnadsökning. Jag avser att återkomma till regeringen i denna fråga. Vidare avser jag att föreslå regeringen att ändra radionämndens instruktion så att nämnden fr. o. m. nästa budgetår skall åläggas att lämna in anslagsframställning senast den 1 september året före det aktuella budgetårets ingång och inte som nu före första maj samma kalenderår som det aktuella budgetårets början. Härigenom kommer det att bli möjligt att för riksdagen anmäla medelsbehovet för radionämnden samtidigt som för den övriga avgiftsfiansierade verksamheten.

Behållningen i rundradiorörelsens fond beräknas vid innevarande budgetårs utgång uppgå till ca 240 milj. kr. Kostnads- och intäktsutvecklingen är sådan att fonden under budgetåret 1978/79 kommer att uppvisa ett underskott om inte avgifterna höjs. Jag anser – som framgår av mitt förslag till lag om avgift för innehav av televisionsmottagare – att den allmänna mottagaravgiften bör höjas med 60 kr., från 280 till 340 kr. per år och tilläggsavgiften för innehav av färg-TV med 20 kr., från 120 kr. till 140 kr. per år.

Avgiftsintäkterna inom rundradiorörelsen kan, om hänsyn tas till de föreslagna förändringarna, uppskattas till drygt 1 400 milj. kr.

Vid utgången av budgetåret torde behållningen i rundradiofonden vara i stort sett oförändrad.

Under återopande av det anförda hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna mina förslag till medelsberäkningar för den avgiftsfiansierade radio- och TV-verksamheten,
2. bemyndiga regeringen att slutligt fastställa kompensationen för allmänna kostnadsökningar i enlighet med vad jag har förordat i det föregående.

8.2 Viss beredskapsutrustning m. m. för Sveriges Radio

1976/77	Utgift	860 000	Reservation	—
1977/78	Anslag	1 100 000		
1978/79	Förslag	1 100 000		

¹Häruöver har på tilläggsbudget II anvisats 400 000 kr.

Från anslaget bestrids Sveriges Radios kostnader för viss beredskapsutrustning m. m.

Sveriges Radio

I en särskild skrivelse anför Sveriges Radio att sammanlagt 1 570 000 kr. bör anvisas till vissa närmare angivna ändamål.

Med hänsyn till skrivelsens innehåll torde någon närmare redogörelse inte böra lämnas i detta sammanhang. Riksdagens vederbörande utskott bör få tillfälle att ta del av skrivelsen.

Föredraganden

I det föregående har jag behandlat hur beredskapsfrågorna bör lösas inom den nya organisation för radio och TV som kommer att gälla fr. o. m. den 1 juli 1979 (4.7). Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp. Med hänvisning till vad jag anför i det föregående hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Viss beredskapsutrustning m. m. för Sveriges Radio* för budgetåret 1978/79 anvisa ett reservationsanslag av 1 100 000 kr.

8.3 Sveriges Utbildningsradio aktiebolag

1977/78	Anslag	1 616 930 000
1978/79	Förslag	76 000 000

Från anslaget bekostas utgifter för den verksamhet med produktion av undervisningsprogram m. m. för radio och television, som sedan den 1 januari 1978 handhas av Sveriges Utbildningsradio aktiebolag (Sveriges Utbildningsradio).

Sveriges Utbildningsradio har till uppgift att producera ljud- och bildprogram inom utbildningsväsendet för i första hand etersändning. Framställningen av ljud- och bildprogram bör i första hand inriktas mot sådana utbildningsvägar och grupper för vilka brist på läromedel råder. Förskolan och vuxenutbildningen bör därvid prioriteras.

Riksdagen beslöt under 1976/77 års riksmöte att produktionsenheten vid utredningen angående den fortsatta verksamheten med radio och televi-

¹ Innevarande budgetår utgår för detta ändamål för framställning av ljudradio- och televisionsprogram ur anslagen E 1. Viss utbildning via radio och television m. m. och E 15. Sveriges Utbildningsradio aktiebolag.

sion inom utbildningsväsendet (TRU-kommittén) och utbildningsprogram-enheten vid Sveriges Radio AB inkl. Sveriges Radios vuxenundervisning (SR/VUX) skulle läggas samman och fr. o. m. den 1 januari 1978 drivas i form av ett dotterbolag till Sveriges Radio AB (prop. 1975/76: 110, UbU 1976/77: 8, rskr 1976/77: 46). Den 9 juni 1977 beslöt regeringen att Sveriges Utbildningsradio skall lokaliseras till Tyresö kommun.

Styrelsen för Sveriges Utbildningsradio aktiebolag

1. För andra delen av budgetåret 1977/78 har Sveriges Radio fört över 2 250 000 kr. till Sveriges Utbildningsradio för SR/VUX, som fr. o. m. årsskiftet 1977/78 ingår i Sveriges Utbildningsradio. För SR/VUX:s sändningar under motsvarande tid får Sveriges Utbildningsradio disponera upp till 800 000 kr. inom den ram som Sveriges Radio har budgeterat för sändningskostnader. För budgetåret 1978/79 begär styrelsen, i enlighet med riksdagens beslut, att denna verksamhet skall finansieras över statsbudgeten (+6 260 000 kr.).

2. Styrelsen för Sveriges Utbildningsradio har gjort framställning om ett tilläggsanslag för budgetåret 1977/78 med 2 840 000 kr. Vid beräkning av pris- och löneomräkning för budgetåret 1978/79 har styrelsen utgått från att dessa medel kommer att beviljas och har därför inkluderat det begärda tilläggsanslaget i tidigare anvisade medel. För produktion m. m. beräknar styrelsen pris- och löneomräkningen till 6 000 000 kr., varvid 15 % har beräknats på samtliga löneberoende kostnader för ett halvt budgetår och 15 % på övriga kostnader för ett helt budgetår (+6 000 000 kr.).

3. I anslagsframställningen för första halvåret 1978 betonade organisationskommittén för bildandet av Sveriges Utbildningsradio vikten av att återställa balansen mellan fasta och rörliga kostnader till den nivå som under budgetåret 1974/75 förelåg för TRU och 1970/71 för SR/UTB. Styrelsen för Sveriges Utbildningsradio instämmer i den bedömning som organisationskommittén gjorde och beräknar att 4 800 000 kr. erfordras för att återställa nämnda förhållande.

4. För att kunna vidga verksamheten i enlighet med de mål som angavs i prop. 1975/76: 110 anser styrelsen det nödvändigt med ökade anslagsmedel. Styrelsen menar att denna ambitionsnivå kan uppnås i två etapper. Under första etappen, budgetåret 1978/79, finner styrelsen det angeläget med en försöksverksamhet rörande Sveriges Utbildningsradios regionala utbyggnad samt insatser i form av program på hemspråk för olika invandrargrupper (+2 900 000 kr.).

5. Verksamheten vid Sveriges Utbildningsradio kommer under några år att bedrivas vid två skilda arbetsplatser. Enligt styrelsen kommer ett stort behov att finnas av varu- och personaltransporter mellan de två arbetsplatserna. Styrelsen begär därför 50 000 kr. för inköp av en bil. Dessutom anser styrelsen det nödvändigt att införskaffa vissa datatekniska resurser eftersom Sveriges Radio har begränsade möjligheter att tillgodose Sveriges

Utbildningsradios behov av administrativa resurser, 200 000 kr. Styrelsen begär också medel för särskilda informations- och utbildningsinsatser, 450 000 kr. (+700 000 kr.).

6. Fram till dess att Sveriges Utbildningsradio flyttar in i nya lokaler begränsar sig styrelsen till att i huvudsak begära medel för investeringar avseende återanskaffning av teknisk utrustning för att kunna garantera driftsäkerheten och upprätthålla den nuvarande produktionskapaciteten (+1 900 000 kr.).

7. Kostnader för etersändningar samt för annan distribution än etersändning vid återställning av tidigare produktionsnivå (3) samt vid en vidgad verksamhet (4) beräknar styrelsen uppgå till 3 000 000 kr.

Föredraganden

Jag har tidigare (4.2) behandlat frågan om Sveriges Utbildningsradios fortsatta ställning. Jag kommer nu att begränsa mig till frågan om medelsbehovet för Sveriges Utbildningsradio under budgetåret 1978/79.

Den 1 januari i år påbörjades verksamheten vid Sveriges Utbildningsradio. Det nya företaget har tillkommit genom att produktionsenheten vid utredningen angående den fortsatta verksamheten med radio och television inom utbildningsväsendet (TRU) (U 1971:13) och utbildningsprogramenheten vid Sveriges Radio (SR/UTB) inkl. Sveriges Radios vuxenundervisning (SR/VUX) har lagts samman. Till skillnad från TRU och SR/UTB, som tidigare har anvisats medel över statsbudgeten, har SR/VUX:s verksamhet bekostats med mottagaravgifter. Fr. o. m. budgetåret 1978/79 skall även denna del av Sveriges Utbildningsradios verksamhet finansieras över statsbudgeten.

Under innevarande budgetår har riksdagen beviljat Sveriges Utbildningsradio ett tilläggsanslag om sammanlagt 1 438 000 kr. (prop. 1977/78: 25, UbU 1977/78: 11, rskr 1977/78: 61).

För budgetåret 1978/79 har jag beräknat anslaget till Sveriges Utbildningsradio enligt följande:

	Helårseffekt av Sveriges Utbildnings- radios anslag 1977/78	Styrelsen för Sveriges Ut- bildningsradio	1978/79 Föredra- ganden
A.			
produktion m. m.	50 369 000	} 76 700 000	62 268 700
tilläggsanslag	2 876 000		
SR/VUX	4 500 000		
B.			
Televerkets kostnader m. m.	10 723 000	} 15 480 000	13 731 300
SR/VUX	1 760 000		
Summa: Anslag/Anslagsbehov	70 228 000	92 180 000	76 000 000

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Sveriges Utbildningsradio aktiebolag* för budgetåret 1978/79 anvisa ett anslag av 76 000 000 kr.

8.4 Televisions- och radioanläggningar*

1976/77	Utgift	41 300 000	Behållning	5 043 419
1977/78	Anslag	54 400 000		
1978/79	Förslag	60 200 000		

* T. o. m. budgetåret 1977/78 Televisions- och ljudradioanläggningar.

Detta investeringsanslag avser televerkets investeringar i televisions- och radioanläggningar.

Televerket

Medelsförbrukningen under budgetåret 1977/78 beräknas till 53,5 milj. kr.

Televerkets beräkningar i 1978 års kostnadsnivå av investeringskostnaderna för televisions- och ljudradioanläggningar under perioden 1978/79–1982/83 framgår av den sammanställning som redovisats i det föregående (8.1).

Under femårsperioden 1978/79–1982/83 räknar televerket med att kunna uppföra ca 150 mindre TV 2-stationer, varav huvuddelen kommer att lokaliseras till glesbygdsområden.

För budgetåret 1979/80 bör televerket ges ett beställningsbemyndigande av 25 milj. kr.

Ordningsföljden för de ovannämnda 150 tillkommande mindre TV 2-stationerna kommer liksom hittills att i första hand bestämmas av antalet invånare med dåliga mottagningsförhållanden inom de planerade stationernas täckningsområden. En stor del av stationerna är av förenklat utförande och har begränsad räckvidd. De kan förses med utrustning för både TV 1 och TV 2 och lämpar sig i första hand för täckning av små befolkningskoncentrationer. Såväl investerings- som driftkostnaderna för dessa förenklade stationer blir lägre än för konventionella mindre stationer. Härigenom beräknas stationer under femårsperioden kunna anläggas för befolkningskoncentrationer med ned till cirka 25 hushåll med små möjligheter att ta emot TV 2 och/eller TV 1. Televerket anser det inte vara rimligt från ekonomisk synpunkt att nu anlägga stationer för ännu mindre befolkningskoncentrationer.

Hösten 1975 fastställdes en ny frekvensplan för AM-ljudradiosändningar inom lång- och mellanvågsbanden i Europa, Afrika, Asien och Australien. Sverige tilldelades därvid åtta sändningsfrekvenser. Tilldelningen möjliggör en bättre spridning av svenska program över kringliggande havs- och landområden.

Televerket, som anser att det är önskvärt att åstadkomma denna täckning presenterar en i förhållande till tidigare förslag nedskuren utbyggnadsplan för AM-nätet, omfattande endast två stationer. För budgetåret 1978/79 begärs medel för att påbörja projektering av en station.

Liksom i förra årets anslagsframställning föreslår televerket att investeringar skall göras för stereo i lokalradiosändningarna.

Föredraganden

För televerkets investeringar har jag beräknat 60 milj. kr. Detta bör bl. a. möjliggöra en fortsatt utbyggnad av TV 2-nätet.

Vid beräkningen har jag inte beaktat förslaget om utbyggnad av två AM-sändare.

Jag förordar vidare att ett beställningsbemyndigande om 25 milj. kr. för budgetåret 1979/80 lämnas till televerket.

Anslaget till Televisions- och radioanläggningar bör beräknas med hänsyn till att en marginal utöver investeringsramen bör finnas för att möjliggöra en av konjunkturmässiga eller andra skäl påkallad ökning av medelsförbrukningen. Jag förordar därför att medel för nästa budgetår anvisas enligt följande anslagsberäkning.

	Milj. kr.
Beräknad medelsförbrukning 1978/79	60,0
10% marginal	6,0
Avgår beräknad ingående behållning 1978-07-01	—5,8
Erforderligt anslag budgetåret 1978/79	60,2

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. medge att televerket lämnas det beställningsbemyndigande som jag har förordat i det föregående,
2. till *Televisions- och radioanläggningar* för budgetåret 1978/79 anvisa ett investeringsanslag av 60 200 000 kr.

8.5 Vissa byggnadsarbeten för Sveriges Radio

År	Utgift	Behållning
1976/77	8 730 106	18 433 490
1977/78	1 000	
1978/79	10 000 000	

Detta investeringsanslag avser byggnadsarbeten för Sveriges Radio i de fall då byggkostnaderna överstiger 2 milj. kr. En särskild investeringsplan finns fastställd för anslaget. Sveriges Radio svarar för upprättandet av programhandlingar för byggnadsobjekt och för redovisningen av dessa till regeringen, medan byggnadsstyrelsen har huvudansvaret för projekteringen och byggandet.

Byggnadsstyrelsen

I sina förslag till anslagsframställning för budgetåret 1978/79 föreslår byggnadsstyrelsen att anslaget förs upp med 9 500 000 kr. Sveriges Radio har hemställt att byggnadsstyrelsen får i uppdrag att för rundradioverksamheten förvärva fastigheten Vattenormen 8 i Luleå, som för närvarande förhys för verksamheten.

Byggnadsstyrelsen har lämnat yttrande i ärendet och föreslår att en kostnadsram av 7 650 000 kr. förs upp under investeringsanslaget för förvärv av fastigheten fr. o. m. den 1 juli 1978.

Föredraganden

För nästa budgetår har jag gjort upp följande förslag till investeringsplan.

Investeringsplan (1 000-tal kr.)

Byggnadsobjekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning		Byggstart år-mån.	Färdigställande år-mån.	
	1976-04-01	1977-04-01	Faktisk t. o. m. 1977-06-30	Beräknad för			
				1977/78			1978/79
Kontorshus B i Stockholm m. m.	36 600	36 600	35 813	500	287	77-11	73-06
TV-hus i Malmö	19 700	19 700	17 883	1 000	817	73-11	75-05
Stor musikstudio i Stockholm	28 100	31 100	8 514	10 000	10 000	76-05	78-06
Förvärv av fastighet i Luleå		7 650			7 650		
	84 400	95 050	62 210	11 500	18 754		
Erfarenhetsmässig reducering				500	1 320		
Beräknad medelsförbrukning				11 000	17 434		

På grundval av mitt förslag till investeringsplan har jag gjort upp följande anslagsberäkning.

Anslagsberäkning (1 000-tal kr.)

Medelstillgång	Beräknad medelsförbrukning		
Behållning 1977-07-01	18 433	1977/78	11 000
Anslag för 1977/78	1	1978/79	17 434
Anslag för 1978/79 (förslag)	10 000		
	28 434		28 434

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att besluta om vissa byggnadsarbeten för Sveriges Radio inom de kostnadsramar som jag har förordat i det föregående,
2. till *Vissa byggnadsarbeten för Sveriges Radio* för budgetåret 1978/79 anvisa ett investeringsanslag av 10 000 000 kr.

Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.

Innehåll

Propositionen

Propositionens huvudsakliga innehåll

Förslag till Lag om ändring i radiolagen (1966: 755)

Förslag till Lag om ändring i radioansvarighetslagen (1966: 756)

Förslag till Lag om avgift för innehav av televisionsmottagare

Förslag till Lag om försöksverksamhet med närradio

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde 1978-02-16

Innehåll

1	Inledning	11
2	Radio- och TV-verksamhetens nuvarande organisation och omfattning	13
2.1	Inledning	13
2.2	Radiolagen	14
2.3	Radioansvarighetslagen	14
2.4	Avtalet mellan staten och Sveriges Radio	14
2.5	Ägareförhållanden m. m.	15
2.6	Organisation	16
2.6.1	Sveriges Radio	16
2.6.2	Sveriges Lokalradio	21
2.6.3	Sveriges Utbildningsradio	22
2.7	Radionämnden	23
2.8	Finansiering	23
2.9	Verksamhetens omfattning	24
3	Radioutredningens förslag och remissyttranden	31
3.1	Principiella utgångspunkter	31
3.1.1	Massmedieideologisk grundsyn	31
3.1.2	Radions och televisionens kulturpolitiska mål och uppgifter	35
3.1.3	Radio- och TV-verksamheten under statsmakterna	40
3.1.4	Sändningsrätten	41
3.1.5	Radio- och TV-verksamhetens organisation ...	45
3.2	Sveriges Radios organisation	53
3.2.1	Bedömning av den nuvarande verksamheten	53
3.2.2	Programenheternas självständighet	54
3.2.3	Regional verksamhet	56
3.2.4	Ny organisation för Sveriges Radio	66
3.2.5	Regional indelning för TV	76
3.2.6	Regionala publikråd	80
3.2.7	Sveriges Radios ställning	84
3.2.8	Sveriges Radios ledning	86
3.2.9	Beslutsbefogenheter och enhetsledning	89
3.2.10	Koncernbildningen	91
3.3	Programfrågor	94
3.3.1	Allmänna programpolitiska målsättningar	94
3.3.2	Medverkan av fristående yrkesutövare i programverksamheten	97

3.3.3	Saklighet och opartiskhet	100
3.3.4	Särskilda publikgrupper och speciella programönskemål	102
3.3.5	Musik	111
3.3.6	Teater och film	115
3.3.7	Publikmedverkan	120
3.3.8	Bevakningen av kulturliv och folkrörelser	122
3.3.9	Nyhetsverksamheten	125
3.3.10	Koordinering och programstruktur	127
3.3.11	Sändningstider	130
3.4	Arkivfrågor	133
3.5	Text-TV	134
3.6	Ekonomi	137
3.7	Radionämnden m. m.	139
3.7.1	Radionämndens granskningsuppdrag	139
3.7.2	Granskningsarbetets organisation	140
3.7.3	Ärendenas handläggning	143
3.7.4	Beriktigande och genmäle	144
3.8	Särskild ljudradio och TV	146
4	Föredraganden	151
4.1	Radio och TV i ett mediepolitiskt och kulturpolitiskt sammanhang	151
4.2	Organisationsfrågor	155
4.2.1	En ny organisation för radio och TV	155
4.2.2	Moderbolaget	162
4.2.3	Programbolagen	165
4.2.4	Distriktsverksamheten m. m.	170
4.2.5	Gemensamma funktioner	179
4.3	Programfrågor	180
4.3.1	Inledande synpunkter	180
4.3.2	Frilansmedverkan	181
4.3.3	Sändningstider och programstruktur	184
4.3.4	Programverksamhetens inriktning	190
4.3.5	Krav på programverksamheten från vissa publikgrupper	196
4.3.6	Samspelet med det övriga kulturlivet	197
4.4	Kontakter med publiken	202
4.5	Arkivfrågor	205
4.6	Text-TV	206
4.7	Försvarsberedskap	208
4.8	Finansiering och medelstildelning	209
4.8.1	Inledande synpunkter	209
4.8.2	Kompensation för automatiska kostnadsökningar m. m.	211
4.9	Förslagets genomförande	213
4.10	Radionämnden m. m.	216
4.10.1	Radionämndens organisation och uppdrag	216
4.10.2	Beriktigande och genmäle	219
4.11	Närradio och när-TV	219
5	Upprättade lagförslag	227
6	Specialmotivering	227
6.1	Förslaget till lag om ändring i radiolagen (1966: 755)	227

6.2	Förslaget till lag om ändring i radioansvarighetslagen (1966: 756)	231
6.3	Förslaget till lag om avgift för televisionsmottagare	231
6.4	Lag om försöksverksamhet med närradio	231
7	Hemställan	231
8	Anslagsberäkningar	232
8.1	Sammanfattande anslagsberäkning för den avgiftsfinansierade radio- och televisionsverksamheten	232
8.2	Viss beredskapsutrustning m. m. för Sveriges Radio	241
8.3	Sveriges Utbildningsradio aktieföretag	241
8.4	Television- och radioanläggningar	244
8.5	Vissa byggnadsarbeten för Sveriges Radio	245
	Regeringens beslut	247